

3 1761 07839394 9

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

Sammler

I
33

NEJSTARŠÍ BREVIÁŘ HRVATSKO-HLAHOLSKÝ.

824 A

(PRVÝ BREVIÁŘ VRBNICKÝ)

ÚVODEM A BIBLIOGRAFICKÝMI POPISY HLAHOLSKÝCH
BREVIÁŘŮ STARŠÍ DOBY OPATŘIL

JOSEF VAJS.

SE SEDMI AUTOTYPICKÝMI SNÍMKY A MAPKOU.

V PRAZE.

NÁKLADEM KRÁL. ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK.

1910.

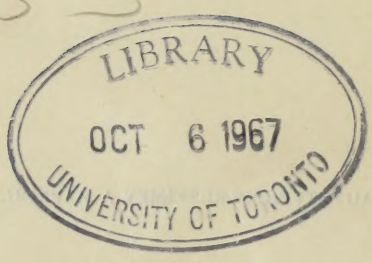
24.8.03

NEJSTARSI BREVIAŘ
CHRVAŤSKO-HLAHOŤSKY.

(PRVY BREVIAŘ VĚDNICKY)

MODEM A BIBLIOTÉKÁŘSKÝM JAZYKEM
JAZYKŮM A BIBLIOTÉKÁŘSKÝM JAZYKEM

BX
2000
A5 C3

V PRAZE

STAVBY A VYBAVENÍ KNIHOVEN

TISKEM • POLITIKY • V PRAZE.

ÚVOD.

Památky literatury chrvatsko-hlaholské poutají ode dávna pozornost slovanských filologů, a ačkoliv tito nejednou se vyslovili o důležitosti a vážnosti textů obsažených zejména v bohoslužebných knihách řečené recense staroslověnské, význam těchto knih v příčině kritiky textů dosud nebyl dosti oceněn¹⁾.

Jaké bylo v té příčině mínění Dobrovského, který o starším písemnictví hlaholském nic věděti nechtěl²⁾, snadno uhadneme z toho, jak pohlížel na hlaholici samu. Tuto nepokládal za starší století XIII.³⁾. Nepřímé ocenění hlaholských breviářů z doby předtridentinské leží též v jeho posudku o breviáři Levakovičově, o jehož žaltáři tvrdí, že zachoval čtení starší redakce staroslověnské⁴⁾. Určitěji se vyjádřil o těchto památkách P. J. Šafařík a poukázal k vážnosti jich tím, že srovnav řadu míst památek cyrillských s hlaholskými došel k závěru, že v knihách hlaholských trvala hlaholská recensí neporušeně, kdežto v cyrillských rukopisech byl starý překlad často přehlížen a jinačen. (Památky str. XL). Šafařík sám uznává, že jeho pozor-

¹⁾ Srov. V. Jagić: Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Denkschriften d. k. Akademie. Wien 1900, § 46.

²⁾ Srov. Šafaříkovy Památky hlaholského písemnictví. V Praze, 1853, str. XXIX.

³⁾ »Antiquissimum... monumentum literis glagoliticis exaratum est saeculo XIII., quo ego lubens concedo studio excogitatum characterem glagoliticum fuisse«. Srov. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunáta Duricha z let 1778—1800. V Praze, 1895. K vydání upravil Adolf Patera, str. 19.

⁴⁾ »Ego... post collatos aliquot Psalmos deprehendi nondum in omnibus minutis convenire Psalterium hoc cum Vulgata, immo retinere lectiones veteris versionis slavonicae, quae manifesto ostendant Levacovichis antiquiora Psalteria glagolitica penitus concordasse cum versione cyrillica«. Vzájemné dopisy str. 42.

rování jsou pro nedostatek pramenů kusá a nedostatečná, byloť mu omeziti se na Nový zákon (zejména na Evangelia) a na žaltář. Ve studiu započatém Šafaříkem v příčině žaltáře pokračoval Mat. Valjavec,¹⁾ dále máme řadu prací prof. A. V. Michajlova²⁾ odnášejících se ke knize Genese a studie R. Nachtigala,³⁾ jež se týče knih prorockých a Královských. Konečně zmiňuji se i o svých pracích a to o knize Ruth⁴⁾ a prorocích Joelu a Oseáši,⁵⁾ jimiž jsem začal řadu studií o knihách Menších proroků, podrobnějších a úplnějších nežli mohl podati Nachtigal.

Každá z těchto prací jest zároveň příspěvkem k dějinám slovanského překladu Písem, o němž budeme míti bezpečnějších zpráv teprve tehdy, až budou prozkoumány všechny jednotlivé texty. I v době nynější máme velmi neurčité zprávy o rozsahu původního překladu Písem⁶⁾; bezpečné rozřešení této otázky může podati toliko kritika textů. Velikou pomůckou bylo posud při tomto studiu dílo J. Brčiće Ulomci svetoga Pisma. U Zl. Pragu, 1864—71. Dnes ovšem známe řadu textů, které u Brčiće nejsou; vedle toho záslužný svod Brčićův nepodává žádných zpráv o památkách, z nichž byly texty vyňaty a sebrány, ač by ovšem takové poznámky velice prospěly badateli při studiu. Jedna z příčin, proč zůstávají tak dlouho nezpracovány hlaholské texty, leží v tom, že známe sice ojedinelé texty, ale neznáme památek samých, jich osnovy a zařízení, čímž jest velice znesnadněno hledání a srovnávání textů mezi sebou.

¹⁾ O prijevodu psalama u nekijem rukopisima hrvatsko-srpsko i bugarsko-slovenskiem. Rad, svazek XCVIII, XCIX a C; srov. článek prof. Fr. Pastrnka: Die griechischen Artikelkonstruktionen in der altkirchenslav. Psalter u. Evangelienübersetzung. Archiv für slav. Philologie XXV. 366 a násl.

²⁾ Къ вопросу о литературномъ наслѣдїи свв. Кирилла и Мефодїа въ глаголическихъ хорватскихъ миссалахъ и бревиарїяхъ. Варшава 1904. — Тéhož: Книга Битїя пророка Моисея въ древнеславянскомъ переводѣ. Варшава 1908.

³⁾ Нѣсколько замѣтокъ о слѣдахъ древне-славянскаго паримейника въ хорватско-глаголической литературѣ. Древности. Труды слав. ком. Императ. Москов. Арх. Об. Москва 1902.

⁴⁾ Liber Ruth ex codice bibl. Palatinae Vindobonensis transcriptum notis bibliographicis in eundem codicem ornavit Jos. Vajs, Veglæ 1905.

⁵⁾ Propheta Joel, Veglæ 1908 — Propheta Oseas, Veglæ 1910.

⁶⁾ Srov. V. Jagić, Zur Entstehungsgeschichte I. str. 45—46.

I jest mým úmyslem v úvodu ke studii o I. breviáři Vrbnickém vedle historického přehledu rozvinouti obraz starší literatury hlaholské nejen co do rozsahu ale i co do obsahu, podati pokud možno přehledně jich popis a ukázati zejména k oné části, která má pro nás cenu největší, t. j. k textům biblickým, hlavně v breviářích¹⁾.

Při tom dovoluji si připomenouti, že drobnějších zlomků chci si všimati jen potud, pokud mají zvláštní důležitost (palaeografickou neb jazykovou), ježto myslím, že není na místě zastavovati se u drobností tam, kde máme neprozkoumané folianty.

Památky, o něž běží, mohli bychom roztríditi buď dle stáří, neb ohledem na jich obsah, nebo konečně podle místa — domoviny, naleziště, pokud se týče i podle archivu neb knihovny, v níž se chovají. Pro starší epochu, v níž se setkáváme se zlomky rozmanitého obsahu, jest lhostejno uvésti jedno neb druhé, objemnější památky doporučuje se rozvrhnouti podle archivů, ježto se tím poslouží badatelům při studiu památek. Takovými středy (centry), do kterých jsou sneseny naše památky, jsou: Lublaň (c. k. Studijní knihovna, Rudolfinum), Novi v chrvatském Přímoří (kapitolní archiv), Praha (fideikomisní knihovna Lobkovická, musejní a universitní), Řím (knihovna Vatikánská, archiv kapitoly sv. Petra, Angelica), Vídeň (c. k. Dvorní knihovna), Vrbník (na ostrově Krku, farní archiv), Záhřeb (archiv Jihoslovanské akademie, král. knihovna universitní a metropolitní). Některé památky vyskytují se ojedinele roztroušeny; tak sám kodex Pařížský (národní knihovna) a evangelistář Remešský²⁾, kodex Sienský v municipální knihovně v Sieně³⁾, jiný v Portu⁴⁾ a v Budapešti (v národním museu)⁵⁾.

¹⁾ Podobným způsobem v studii o nejstarším misálu hlaholském míním popsati i ostatní hlaholské misály.

²⁾ Srov. *L'Evangeliaire Slavon de Reims...* par Louis Leger. Reims-Prague 1899 a literaturu tam uvedenou.

³⁾ Viz článek prof. Fr. Pastrnka: Chrvatsko-hlaholský rukopis Sienský ve Věstníku Král. České Společnosti Náuk 1900.

⁴⁾ Článek prof. V. Jagiće *Ein glagolit Manuscript in Porto (Portugalien)*, Archiv für slav. Philol. VIII. str. 547—48.

⁵⁾ Téhož autora: *Ein Beitrag zur südslavischen Bibliographie*, Anzeiger der kaiserl. Akademie d. Wissenschaften 1895 XXXII. str. 3—6. O misálu Her-

I. HISTORICKÝ PŘEHLED LITERATURY CHRVATSKO-HLAHOLSKÉ.

Období nejstarší.

Nemáme, jak známo, ani jedné památky, která by pocházela přímo od apoštolů Slovanských; nejstarší památky tetraevangelia Zografské¹⁾ i Mariinské²⁾, evangelistář Assemanův³⁾, žaltář a euchologium Sinajské⁴⁾, kodex Klozův⁵⁾, listy Ochridské⁶⁾ a Macedonský⁷⁾ nejsou leč přepisy ne starší věku X.

Avšak již v řadě těchto nejstarších památek sluší hledati zástupce textů, s nimiž se chceme zde blíže obírat. Jak povědomo, stojí kodex Mariinský a Klozův v čele památek recense srbsko-chrvatské, kterážto po přestálých bojích o své bytí rozvinula se utěšeněji než ostatní recense staroslověnské s písmem hlaholským⁸⁾.

Ovšem, že mezi památkami XIII. a XIV. stol. a nejstaršími zástupci recense srbsko-chrvatské jeví se časová mezera dvou století; tuto však vyplňují především zlomky Vídeňské⁹⁾, ano podle prof. V. Vondráka pocházel by i přepis zlomků Kijevských

vojově, o němž máme skvostný spis: *Missale glagoliticum Hervoiae ducis Spalatensis. Recensuerunt V. Jagić, L. Thalloczy, F. Wickhoff, Vindobonae 1891*, mám z bezpečného pramene zprávy, že *zmizel*.

¹⁾ *Quattuor Evangeliorum codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus. Ed. V. Jagić, Berolini MDCCCLXXIX.*

²⁾ *Quattuor Evangeliorum versionis palaeoslov. codex Marianus glagoliticus V. Jagić, Berolini 1883.*

³⁾ *Assemanovo izborna Evangjelje, Dr. Ivan Črnčić, u Rimu 1878; srov. též vydání Dra Fr. Račkého, Assemanov ili Vatikanski Evangjelistar v Záhřebě 1865 s úvodem o filologické stránce této památky od V. Jagiće.*

⁴⁾ *Euchologium. Glagolski spomenik manastira Sinai brda. Dr. L. Geitler. U Zagrebu 1882. — Psalterium. Glagolski spomenik manastira Sinai brda; tamže 1883.*

⁵⁾ *Glagolita Clozův. V. Vondrák, v Praze 1893; srov. též vyd. Kopitarovo ve Vídni 1836 a čl. Miklosichův: Zum Glagolita Clozianus, Denkschriften d. k. Akademie, Wien 1860; Srezněvského: Древние глаголическіе памятники. С.-Петербург. 1866.*

⁶⁾ *Viz: J. Srezněvského Древние глаг. памятники 1866, str. 76—87.*

⁷⁾ *U Srezněvského l. c. str. 220—34; G. A. Iljinskij: Македонскій глаг. листокъ. С.-Петербургъ 1909. (Памятники старослав. языка I., вып. 6.)*

⁸⁾ *Srov. V. Jagić: Zur Entstehungsgeschichte I., § 12., str. 43—44.*

⁹⁾ *Srov. V. Jagić: Glagolitica II., Denkschriften d. k. Akademie, Wien 1890.*

z území srbsko-chrvatského¹⁾. Nad zlomky Vrbnické, uveřejněné dílem Iv. Brčićem²⁾, dílem ode mne³⁾, vynikají stářím dva proužky evangelského textu původem z Bašky. Dosud o nich psáno nebylo; nemaje k tomu svolení, dotknu se jich jen příležitostně ve stati o palaeografických zvláštnostech I. breviáře Vrbnického. Kromě uvedených fragmentů jsou v téže příčině pozoruhodny zejména 2 Lublaňské (v Šafaříkových »Památkách« č. 1. a 5.) ze Záhřebských: Mihanovićův⁴⁾ a Grškovićův⁵⁾ ze Zaderských ten, který uvádí Šafařík pod č. 2.

Domnění Šafaříkovo, který kladl všechny tyto zlomky, pokud mu byly známy, do prvního občasí chrvatské hlaholštiny či před rok 1200, jest po nových objevech v oboru hlaholské palaeografie neudržitelno. On kladl příliš velký důraz na polohlásku ꙗ, s níž se setkáváme ještě v I. breviáři Vrbnickém, kterýž sotva je starší konce století XIII.

Buď tomu však jakkoli, uvedené zlomky tvoří nepřetržitý řetěz, spojující chrvatsko-hlaholské památky stol. XIII. a XIV. s nejstaršími památkami hlaholskými vůbec, podávající zároveň obraz organického vývoje hranaté hlaholice chrvatské z původního písma okrouhlejšího. Tolik o důležitějších zlomcích po stránce palaeografické a obsahové.

V příčině obsahu jsou všechny z uvedených zlomků části hlaholských textů, o nichž máme i jinde zprávy a doklady; jsou to především překlady Písma, z bohoslužebných knih misál a breviář. Z pozdější doby není lze mlčením přejíti dva zlomky, zbytky to samostatného hlaholského rituálu a graduálu, o nichž jsme měli dosud zprávy velmi sporé neb žádné. Zlomky

¹⁾ O původu Kijevských listů a Pražských zlomků v Praze 1904, str. 40; srov. V. Jagiće uvedené Glagolitica II, str. 44—58 a Srezněvského: Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности. С.-Петербург. 1877.

²⁾ Viz jeho Čitanku staroslov. jezika. U Zl. Pragu, 1864, str. 35—38.

³⁾ Recensio croatico-glagolitici fragmenti Verbenicensis, Veglae 1903; Martyrii s. Georgii et Periodorum s. Joannis fragmenta glagolitica ve Slavorum litterae 1907, str. 123—43.

⁴⁾ V. Jagić: Gradja za glagolsku palaeografiju. Rad II. 1—25.

⁵⁾ Téhož: Grškovićev odlomak glagolskog apostola. Starine XXVI. 1893.

Selcské¹⁾ jsou novým dokladem, že chrvatští hlaholitě měli i samostatnou knihu obřadní, fragment pak Strahovský²⁾ svědčí, že nezástávali pozadu za latinským duchovenstvem ani v příčině zpěvu.

Období druhé.

Za dobu rozkvětu a zlatý věk hlaholského písemnictví v Chrvatech sluší právem počítati epochu čtyř věků mezi XIII.—XVI. stoletím. Její hranice tvoří jednak známé dekréty papeže Innocence IV. (1243—54) z r. 1248 biskupu senjskému Filipovi a 1252 Fruktuosovi, biskupu krčskému, jednak nařízení obecného sněmu Tridentského o revisi, pokud se týče i opravě bohoslužebných knih. Obě ustanovení zněla pro hlaholáše příznivě. Výnosy papeže Innocence byly slavným uznáním a potvrzením staroslověnského jazyka v liturgii, dekrét pak sněmu Tridentského, který směřoval k opravě liturg. knih, měl skutečně za následek jakous opravu i v knihách hlaholských³⁾.

Přihlédneme-li blíže k věci, můžeme říci, že hlaholáši sami to byli, kteří nedovedli užiti výsad a výhod zmíněnými výnosy jim podávaných. Příliš úzkostlivě vykládajíce znění dekrétu papeže Innocence⁴⁾, měnivali i oni dosti často zbytečně texty vzdělané na základě předloh řeckých, přizpůsobující je latinskému znění Vulgáty, nebo pořizovali nové texty na podkladě latinské Vulgáty⁵⁾.

¹⁾ Srov. můj článek: Hlaholské knihy obřadní a zlomky Selcské ve Věstníku K. Č. Společnosti Náuk 1909 (IX.).

²⁾ Über den liturgischen Gesang der Glagoliten (II.). Archiv für slav. Philologie 1910 str. 430—42.

³⁾ Srov. můj článek: Etwas über den liturgischen Gesang der Glagoliten der vor- und nachtridentinischen Epoche. Archiv für slav. Philologie 1908, str. 229 a násl.

⁴⁾ Nos igitur attendentes, quod sermo rei et non res sermoni subiecta, licentiam tibi in illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observatur premissa, dummodo sententia ex ipsius varietate littere non ledatur, auctoritate presentium concedimus postulata. Cfr. Potthast, Regesta Rom. Pontif. n. 12.880.

⁵⁾ Srov. Liber Job, Veglae 1903 a Liber Ecclesiasticus ex breviario I. Verbenicensi... Jos. Vajs, Veglae 1905.

Bulla papeže Pia V.¹⁾ položená v čelo breviáře, upraveného z nařízení obecného sněmu Tridentského, zaručovala hlaholášům, že mohli i oni podržeti starobylé texty svých breviářů dále. Tito však, věci méně znalí a výsady snad méně dbalí, vydali své památky, po stránce jazykové tak velice cenné, na milost a nemilost oprávcům, kteří jen stěží dovedli odstraniti vady starších knih tak, aby neuškodili spolu dobrému jich jádru.

Ostatně i přes změny a opravy, jež se v liturgických knihách chrvatsko-hlaholských staly pod dojmem dekrétu Innocencova, zachovaly se nám v řečených památkách této epochy texty tak vzácné, že se jimi nemůže vykáhati ani bohatá literatura cyrillská²⁾. Srovnáme-li seznam památek z této epochy, jak jsou nám nyní přístupny, s. výčtem podaným od Šafaříka (v Památkách, str. LII.—III.), shledáme, že se počet jich rozmnožil. V Studijní knihovně v Lublani máme 2 misály a 2 breviáře (jeden z nich dvoudílný), v kapitolním archivu v Novém 2 objemné breviáře a misál (velmi kusý), v Národní knihovně v Paříži známý kodex (slav. č. 11), v knihovně Lobkovické v Praze rukopis žakna Kvirina ze Senji předešlému obsahem v mnohém podobný, v Remeši chvalně známý evangelistář pod jménem »Texte du Sacre«, v Římě 2 misály a 2 breviáře (jeden z nich dvoudílný) v knihovně Vatikánské, jiný rovněž rukopisný v archivu sv. Petrské kapitoly vedle několika výtisků (defektních) kodexu Brozičova v knihovně Vatikánské a Angelice (úplný); v c. k. Dvorní knihovně ve Vídni 2 misály Ročský a knížete Nováka, kodex Vítův (breviář), žaltář a větší fragment breviáře (Propria Sanctorum); ve farním archivu na Vrbníku, jak již Šafaříkovi bylo známo, 2 misály a 4 breviáře (o pátém jsem se dozvěděl, že byl

¹⁾ Bullou »Quod a nobis« jsou výslovně vyjmuty breviáře více než 200 let (textem) staré, kterých se mohlo užívatí volně dále: »Illis tamen exceptis, quae ab ipsa prima institutione a Sede Apostolica approbata, vel consuetudine, quae vel ipsa institutio, ducentos annos antecedit, aliis certis breviariis usa fuisse constiterit, quibus inveteratum illud ius dicendi et psallendi suum officium non adimimus«. Viz: Breviarium Romanum ex decreto ss. concilii Tridentini restitutum.

²⁾ Srov. v té příčině ocenění hlaholského textu knihy Ruth v Rus. filolog Věstníku z r. 1908 prof. A. Michajlova.

prodán do kteréš soukromé knihovny bar. Branda v Terstu, nemohl jsem však dosud nic bližšího vypátrati). Co do počtu nejbohatší jsou ovšem knihovny a archivy v Záhřebě; máme v archivu Jihoslovanské akademie: breviář zvaný Pažmanský, Vinodolský a jiné 2 (tři poslední ze sbírky Kukuljevičovy), misály 2 rovněž ze sbírky Kukuljevič Sakcinského (z jednoho z nich původem z Krku toliko větší fragment, t. j. jeden kvatern), dále řeholi kláštera Rogovského a 2 kvaterny rituálu; v král. knihovně universitní 1 breviář rukopisný vedle inkunábulí misálu z 1483 a Baromičových; v knih. metropolitní 1 breviář a 1 sacrificále (výťah z misálu). V archivu bratří sv. Františka provincie Illyrské rituál Klementovičův (v Zadru) a 1 ascetický traktát se životy Svatých (na Glavotoku).

Vedle liturgických knih sluší dotknouti se i památek obsahu právního¹⁾ (zákon Vinodolský, Vrbnický, Krčský, Kastavský, Veprinacký a Trsatský), pokusů umělé poesie²⁾ (výpravné i lyrické), překladů a skládání prosou³⁾ (životy Svatých s dogmaticko-mravoučnými traktáty).

Pokud mi známo, máme tudíž z tohoto období zachovány 24 breviáře (některé dvoudílné), 12 misálů a 2 rituály vedle řeholy Rogovské a to buď celé anebo větší části řečených knih vedle řady drobných zlomků.⁴⁾ Avšak již poslední literární plody této epochy (hlaholské prvotisky: misál z 1483, inkunábule Baromičovy z r. 1493, 1494 a 1496, Naručnik plebanušev z r. 1507, misál Pavla z Modruše 1525, Kožičičův z 1535 a kodex Brozičův 1561) ukazují v nových textech neznalost starého jazyka; cena jich záleží zejména v textech starých, přejatých z domácích vzorů a památek rukopisných.

¹⁾ Srov. Hrvatski pisani zakoni. Dr. Fr. Rački, Dr. V. Jagić, Dr. J. Črnčić; u Zagrebu 1890 (Monumenta Historico-Juridica vol. IV.). Законъ Винодольскій (Общество Любителей древней Писменности LIV.) С.-Петербург. 1880.

²⁾ Starohrvatske duhovne pjesme, Josef Vajs (Starine XXXI.) u Zagrebu 1905.

³⁾ Prilozi za literaturu hrvat-glagolskih spomenika, Iv. Milčetić (Starine XXIII.) u Zagrebu 1890.

⁴⁾ Míním zde zejména památky rukopisné.

Období třetí.

Opravy bohoslužebných knih z nařízení obecného sněmu Tridentského byly provedeny v knihách hlaholských mnohem později než v latinských. Prvý biskup spojených diecesí seňsko-modrušské Jan Kř. Agalić zasazoval se na synodě r. 1624 svolané do Briburu (v chrv. Přímoří) o nové vydání misálu a breviáře; avšak práce svěřená františkánu Fr. Glavinićovi neměla žádoucího výsledku. Teprve Rafael Levaković¹⁾, pozdější arcibiskup ochridský (Primae Justinianae), vykonal tuto úlohu z rozkazu papeže Urbana VIII. Do hlaholského breviáře zavedl nové hymny s náležitým metrem podle vzorů latinských, odstraniv tak nejednu vadu v příčině hymnů starších památek; co do jazyka vedl si byt ne důsledně²⁾ přec dosti šetrně nahlédaje i do starších památek hlaholských, zejména měl po ruce žaltář Mikuláše rábského z r. 1222 (Šafařík, Památky LI).

Nové vydání misálu a breviáře upraveného Levakovićem pořídil J. Pastrić s podobnou mírností a opatrností jako jeho předchůdce mnoho nenapraviv, ničeho však nezkaziv (Šafařík, Památky L).³⁾

Z visitačních protokolů biskupů osorských jde na jevo, s jakými obtížemi zápasilo tehdejší duchovenstvo hlaholské, chtělo-li si osvojit alespoň nejnútnejší znalost bohoslužebného jazyka staroslověnského. Klerikové hlaholských chrámů scházivali se po služ-

¹⁾ Viz jeho *Missale Romanum slavonico idiomate, Romae 1631* — *Breviarium Romanum slavonico idiomate, Romae 1648*.

²⁾ Srov. V. Jagić: *Исторія славянској филологіи. С.-Петербургъ 1910*, str. 37 a násl. Již u Levakoviće objevují se počátky recense rusko-slověnského, následek to jeho styků s M. Terleckým a druhými horliteli o unii a nepřímými širiteli řečené recense, o níž se domnívali, že jest pravé znění jazyka církev.-slověnského. Levaković jest nedůsledný nejen v hláskosloví (srov. Jagić: *Исторія* l. c. str. 38), ale i v zásobě slovní kolísá mezi názvoslovím starých hlaholášů a knih ruských; na př. година (hora canonica) vedle часъ a pod. Viz můj čl.: *Die Nomenclatur in kroatisch-glag. liturg. Büchern. Archiv für slav. Philol. XXIX.*, str. 561 a násl.

³⁾ *Слов. Часословъ Римскии славинскимъ ѳизикомъ... Romae 1688; Миссалъ Римскии ва языкъ словенски... Romae 1706.*

bách božích a cvičivali se v četbě »nových knih« pod vedením některého z kněží, jenž byl v nich sběhlejší¹⁾. V ostatních dioecesích nebylo v té příčině postaráno lépe. Ze vzpomenutých akt jest patrné, jak horlivou činnost rozvinul Matouš Karaman jako biskup osorský tím, že pečoval, aby jednotlivé chrámy byly opatřeny potřebnými knihami bohoslužebnými²⁾; za to však méně šťasten byl v činnosti literární. I on se uvázal k vybidnutí Vincence Zmajeviče, arcibiskupa zaderského, o novou revisi (třetí) bohoslužebných knih³⁾, avšak s takovým neúspěchem, že z toho povstal v duhovenstvu tuhý spor. Tím, že zavedl do řečených knih mnoho jazykových změn (na podkladě bohoslužebných knih recense rusko-slověnské) odvrátil pozornost hlaholášů chrvatských od starých památek domácích, čímž ovšem se víc a více stupňovala ochablost na poli hlaholštiny dávno před tím rozličnými okolnostmi přivozená. Ani píle J. Petra Gociniće, biskupa rábského⁴⁾ a Antonína Juraniće, představeného františkánů provincie Illyrské⁵⁾ s bohoslužbou slovanskou, v témž směru nebyla s to udržeti na živu tento neorganický novotvar v literatuře chrvatsko-hlaholské. V posledních desetiletích 19. století vyvolali jakés obrození Ivan Brčić, prof. centrálního semináře v Zadru, přípravými pracemi k novému vydání misálu na základě starých vzorů domácích (z XIII. a XIV. stol.) a Karel Parčić, kanovník u sv. Jeronyma v Římě⁶⁾, který přivedl nové vydání římského misálu v jazyku staroslověnském ke konci, pořídív sám k tomu účelu nové typy hlaholské pro tiskárnu Propagandy v Římě. Druhé vydání téhož misálu, na jehož doplňcích jsem se sám též činně zúčastnil,

¹⁾ Srov. moji rozpravu: *Memoria liturgiae slavicae in dioecesi Auxerensi. Ex archivo dioecetano Auxerensi excerptis J. Vajs, Veglæ 1906, str. 68.*

²⁾ Viz str. 48–56.

³⁾ Srov. *Missale Romanum slavonico idiomate... Romæ 1741; Breviarium Romanum Slavonico idiomate... Romæ 1791, 2 svazky.*

⁴⁾ Srov. *Officia Sanctorum slavonico idiomate... Romæ 1791 v 8° str. 270.*

⁵⁾ *Мисе за сумрение з г. 1767 а Моантвеник прѣжде и послѣд мисе з г. 1765.*

⁶⁾ Srov. článek prof. V. Jagiče: *Missale Romanum Slavonico idiomate ex decreto sacrosancti concilii tridentini restitutum. Romæ 1893. Archiv für slav. Phil. XVI., str. 210–16.*

vyšlo rovněž v tiskárně ústavu de Propaganda fide v Římě 1905 pod názvem: **Римьски Мисалъ словеньскимъ езикомъ...** Romae MCMV.

Prof. Jagić, který se jinak na toto čilejší hnutí hlaholitů nedívá právě optimisticky, přece se zájmem sleduje každou známku života, kterou o sobě dává mladé literární družstvo, založené biskupem Dr. A. Mahničem v dioecesi Krčské pod jménem Staroslovenská akademie. Tomuto šlechtnému mecenáši v první řadě děkuji za to, že mi bylo umožněno při delším pobytu (čtyřletém) na ostrově Krku důkladněji studovati památky pocházející ze starší epochy písemnictví hlaholského. Na jeho žádost byly mi půjčeny na dlouhou dobu z farního archivu z Vrbníku všechny kodexy Vrbnické laskavostí děk. Jakuba Dmuniče, nyní kanovníka v Krku, a oba objemné breviáře Novljanské ochotou Mat. Cvetka, kanovníka v Novém (chrv. Přímoří). Do této doby mého pobytu na ostrově Krku spadají dvě studijní cesty, jichž předmětem byly hlaholské památky v cizině. První vykonal jsem podporou slavné České akademie r. 1903 do Paříže, kdež jsem studoval v Národní knihovně důležitý kodex breviář-misál-rituál, na jehož základě jsem upravil některé texty ku příštímu vydání hlahol. rituálu. S vděčností tu vzpomínám vzácné přízně J. Em. kardinála Lorenzella a nevšední laskavostí kustoda řečené knihovny H. Omonta, z nichž jsem se při studiu těšil. Druhá cesta čekala mne roku následujícího 1904, kdy jsem byl povolán do Říma, abych tam pracoval o výše vzpomenutých doplňcích k novému vydání misálu. Volné chvíle jsem užil ke studiu hlaholských kodexů v římských knihovnách, zejména v knihovně Vatikánské, kteráž mi zůstávala přístupna laskavostí ředitele P. Ehrle i v době jinak badatelům omezené, a co mi zůstalo i přes to pouhým přáním, ochotně doplňovaly zprávy vdp. Fr. Stejskala, tehdy vicerektora českého kollegia v Římě, vedle cenných bibliografických záznamů kan. Parčiče. Kdykoliv jsem se vracel přes Lublaň nebo Záhřeb, Vídeň neb Budapešť do Prahy neb na zpáteční cestě na Krk, zastavil jsem se v té neb oné knihovně, tak že mohu říci, že všechny památky, o nichž v knize píši, studoval jsem z autopsie.

Cítím se povinna vděčně připomenouti ochotu a laskavost, kterou mi při tomto studiu opět a opět prokazovali P. P. vládní rada kustos F. Menčík a prof. V. Vondrák, skriptor v c. k. Dvorní knihovně ve Vídni, předseda Jihoslovanské akademie Thad. Smičklas a tajemník téhož ústavu A. Musić, univ. profesor v Záhřebě, dále bibliothekář universitní knihovny záhřebské Iv. Kostrenčić a kustos c. k. Studijní knihovny v Lublani L. Pintar, J. J. kn. Jiří Lobkowicz, jenž dal laskavé svolení, aby mi byl půjčen vzácný rukopis hlaholský z fideikom. knihovny do archivu městského v Praze k delšímu studiu, jinak i k pořízení potřebných snímků; J. Magnif. prof. A. Vřešťalovi, bibliothekáři řečené knihovny, jakož i Dru J. Teigeovi, městskému archiváři, vzdávám tímto díky za všechny služby, jež mi v té věci prokázali. Konečně vděčně připomínám časté ochoty, již mi projevili slov. pp. Dr. Č. Zíbrt, bibliothekář musea král. Českého, a † A. Tadra, kustos c. k. universitní knihovny v Praze, jakož i rad a pokynů, jichž se mi dostalo při vydání tohoto díla od slov. universit. prof. Dra Františka Pastrnka a Dra Jiřího Polívky.

II. POPISEK BREVIÁŘŮ HLAHOLSKÝCH STARŠÍ DOBY.

A. C. K. STUDIJNÍ KNIHOVNA V LUBLANI.

(Srov. Iv. Brčić, Dvie službe rim. obreda za svetkovinu ss. Ćirila i Metoda. U Zagrebu 1870, str. 13–14 pod *d*) a *e*). — V. Jagić, Ein fünfter bibliographischer Beitrag. Anzeiger der philos.-hist. Klasse der kais. Akademie der Wiss. Wien 1899, XX., 1–13. — V. Jagić, Analecta romana V. (Archiv für slav. Philol. 1903, str. 36–47.)

1. Breviář zn. C 161^{a/2}.

Pergam. kodex z konce XIV. stol. (později převázaný v kůži), čítá 180 fol. listů (32 × 22 cm) v devatenácti kvaternech, z nichž prvý má devět, 17tý osm, poslední tři listy, ostatní po desíti.¹⁾

¹⁾ Kvaterny obsahují pořádkem tyto listy: I. 1–9, II. 10–19, III. 20–29, IV. 30–39, V. 40–49, VI. 50–59, VII. 60–69, VIII. 70–79, IX. 80–89, X. 90–99, XI. 100–09, XII. 110–19, XIII. 120–29, XIV. 130–39, XV. 140–49, XVI. 150–59, XVII. 160–67, XVIII. 168–77, XIX. 178–180.

Text jest napsán ve dvou sloupcích (35 řádek), počáteční písmena jsou většinou úhledně psána suříkem.

Obsahuje: 1. *Proprium Sanctorum* (l. 1—167) s nadpisem: *Поуѣтне слоужавъ ѿ стѣнь по в'се мѣто*. Z tohoto *Propria* zejména sluší uvést text knihy *Canticum Canticorum* (Píseň Šalomounova) a sice v oktávu svátku narození P. Marie — l. 119 d až 124 b — (*В' икѣри Ронства Брѣе Маріе*). První část l. 120 a—c hl. I. v. 1—16; druhá část hl. III.—VIII. v. 14 na ll. 121 d—124 b. Druhá pozoruhodná stať jest text legendy Pannonské o sv. Cyrillu, ll. 34 a—35 b a text legendy o sv. Váciavu na l. 134 a—136 a nadepsaný: *Тажде веухеръ* (t. j. 27. září) *Навеухерне Вефеслава ѿка.*¹⁾

2. Na l. 168 čteme po celé šíři psanou hymnu: *Пѣсан на ронство Хво.*

3. LL. 169 r—175 r obsahují část kalendářní, a sice velkonoční tabulku s kalendariem.

Tabulka (na l. 169 r) počíná přestupným rokem 1396 a končí 1423.²⁾ *Kalendarium* (ll. 169 v—175 r) obsahuje na prvním místě zlaté číslo, na druhém písmeno nedělní, na třetím datování po způsobu našem, na čtvrtém konečně datování podle kalendáře římského. V měsících únoru, březnu a dubnu klade na druhé místo litery lunární (paschální), písmeno nedělní na třetí atd. V pamětních dnech kalendáře čteme na den 20. února: *Кочрила и Методудне ис и Валентина* (t. j. Cyrilla i Metoda vyznavačů a Valentina).

4. Na l. 175 v hymnus *Тебе итрь хвалить* (s nadpisem *Пснь сте Маріе на все дни се*) a jiné dodatky k breviáři.

5. Přidané dva listy papírové obsahují opět liturgické texty, jako sequenci *Dies irae* a j. v.

Záznamy na posledním listě (180) svědčí, že kodex pochází z Istrie (z Berma); tak jeden z r. 1494 zní:

¹⁾ Srov. článek prof. V. Jagiče: *Легенда о Св. Вячеславѣ* (Русскій Филологическій Вѣстникъ, Варшава, 1902, № 3, str. 92—108.

²⁾ Tabulka lunárních písmen počíná takto:

<u>Р</u>	<u>Р</u>	<u>Э</u>	<u>Р</u>	<u>Рь</u>	<u>Ѳ</u>
<u>Р</u>	<u>Ѳ</u>	<u>М</u>	<u>Р</u>		<u>Ѳ</u>
<u>Э</u>	<u>Ѳ</u>	<u>М</u>	<u>Э</u>		<u>Э</u>
<u>Ѳ</u>	<u>Ѳ</u>	<u>Б</u>	<u>Ѳ</u>		<u>Ѳ</u>
<u>⋮</u>	<u>⋮</u>	<u>⋮</u>	<u>⋮</u>		<u>⋮</u>
poslední řada	<u>Р</u>	<u>Б</u>	<u>Ѳ</u>	<u>Р</u>	<u>Ѳ</u>

Ка нме Хеѡ дми' ат' Хеих' .Ф.Ѣ.Р.Ѣ. мѡца Августѡ први дн' да то лто би в Истрѣ обимѣ пинице и вина здѡволно и такоє бхоу люди здрави и приде глас' от брлал римскога како нма понт' вслн .Ф. тн кмет' на Тоурге (sic).

V jiném záznamu téhož listu se dozvídáme, že jakýs duchovní u sv. Kateřiny v Pole jménem Dominik (ире Моуинго) půjčil kterémus pánu Dominiku z Boljuna (v Istrii) [přijmí nečitelnou] 4 zlaté a vzal od něho v zástavu tento kodex 27. máje 1444. Tyto a všechny ostatní záznamy jsou z doby mnohem pozdější; velko-noční tabulka udává pravděpodobně pravou dobu, kdy byla kniha napsána.

2. Breviář zn. C 163^a 2.

(Díl I.)

Pergam. kodex XV. věku, formátu malého folia 30 × 20,5; čítá 264 listy ve 27 kvaternech,¹⁾ mimo kteréž z předu jsou 3 listy přidány ke knize, snad když byla kniha převázána. Text jest psán ve 2 sloupcích o 33 řádkách; dosti úhledné iniciálky jsou provedeny rudkou, modří a sepí. Od listu 40. jest psána kniha rukou méně úhlednou. Obsahuje: Proprium de tempore s nápisem: К' нме бжне и сте Мрне дмиѡ. Поуетне бр'в'ѣла по зьноу римскаго двора и бжноу длоу Петра и Павла (l. 1 a).

Pořádek a obsah čtení biblických.

L. 1 b Псѣлс пр'ѣе пришаства к ютрѣ... Нина покладдют се книги Псалс пророка и утоут' се до ронства Хѣл. Is. 1—6, 7—14, 14—20;

l. 5 a К поидѣли Jeremiáše XXXI. 21—34, l. 5 c Sofoniáše III. 14—15, 16—19;

l. 7 a К оуторн Is. II. 1—2, 2—3, 3—4; l. 7 c К средоу v. 4—6, 6—8, 8—9: tamže К четртакъ v. 10—11, 11—16, 17—18; l. 7 d К пѣтѣкъ v. 20, III. 1, 2 4, 5—6; l. 8 b К соботоу v. 7—9, 9, 9—14.

¹⁾ Kvaterny obsahují tyto listy pořádkem: I. 1—9, (list 3² není označen) II. 10—19, III. 20—29, IV. 30—39, V. 40—48, VI. 49—58, VII. 59—68, VIII. 69—78, IX. 79—87, (list 85² není označen), X. 88—95, XI. 96—103, XII. 104—113, XIII. 114—124, XIV. 125—130, XV. 131—140, XVI. 141—50, XVII. 151—60, XVIII. 161—70, XIX. 171—81, XX. 182—91, XXI. 192—201, XXII. 202—11, XXIII. 212—21, XXIV. 222—32, XXV. 233—43, XXVI. 244—53, XXVII. 254—63; mají tudíž po osmi listech kvaterny: desátý a jedenáctý; po jedenácti listech: třináctý, devatenáctý, dvacátýčtvrtý a dvacátýpátý. Pátý čítá devět, čtrnáctý pouze šest; ostatní mají po desíti listech. Na konci přidán 1 list.

- L. 8 c **Недѣле .ѿ. ѿ пришествїа** Is. VII. 1—6, 7—17, VIII. 1—4, 9—10, 13—18; tamže XLVI. 12—13, XLVII. 1—3, 5—9;
 l. 12 a **В понедѣль** IX. 13—15, 16—17, 18—19;
 l. 12 b **В оутори** v. 19—21; tamže Jerem. XXXII. 37—39, 40—42;
 l. 12 c **В средоу** Zachariáše VIII. 7—13; rubrika na l. 12 d praví:
В устрѣткѣ утень нри ѿ недѣле, na pátek a na sobotu neklade žádných.
 L. 13 a **Недѣле .ѿ.** Is. X. 1—4, 5—7, 9—13;
 l. 15 c **В понедѣль** XLIV. 21—23, 24—25, XLIII. 1—4;
 l. 16 a **В оутори утенье** XXVIII. 14—16, 17—19, 21—22;
 l. 18 a **В устрѣткѣ** V. 18—22, 25—29, VI. 5—9; ve středu, v pátek a v sobotu (kvatembri) se čtou homilie.
 L. 20 b. **Ндѣле .ѿ. ѿ Пришества** Is. XVIII. 7, XIX. 1—3, 3—8, 11—12;
 l. 20 d XIV. 12—17, 1—2 (těže hlavy);
 l. 22 c **В просте дни** (čtení jest veskrze souvislé) Is. XLV. 18—25, IV. 2—6; l. 23 a V. 1—7; Jerem. XXXII. 37—42.
 L. 25 d **На роство Хво к' ютриѣ** Is. hl. IX. 1—7, LII. 1—5.
 L. 55 a **На Сфифанно на ютрии** Isai. hl. LV. 1—3, LX. 1—6, LXI. 10—11, LXII. 1—3.
 L. 69 a **Недѣле по октѣ (!) Сфифанне...** bez nadpisu epišt. Pavlova k Řím. hl. I.—VI. 11.
 L. 82 **Недѣле дроуге по октѣ Сфифанне...** утенье **книгъ бжїаго Пвла апла ка Корентномъ**; hl. I.—III. 23.
 L. 84 d **Ндѣле трете по октѣ Сфифанне...** ути епистолю **Пвлю ка Корентномъ** (t. j. druhou); hl. I.—IV. 18.
 L. 86 d¹⁾ **Недѣле .ѿ. по октѣ Сфифанне...** утенье **к'нигъ Пвла апла ка** (sic) **Гтомъ** t. j. ke Galatům; hl. I.—III. 29.
 L. 89 a **Ндѣле сед'модесет'не...** **Уте** (bez nadpisu kniha Genesis), hl. I—V. rodokmeny podává volně, ne přesný překlad.
 L. 93 c bez nadpisu t. j. neděle první po Devítniku a klade knihu Genese o Noemovi a potopě hl. V. 31, VI.—VIII. 3.
 L. 96 a **Ндѣле на месопусть книги Аврамме** (sic) t. j. čtení z knihy Genese o Abrahámovi; hl. XII—XVII. 23 některé části volně.
 L. 101 a **Ндѣле прве поста...** **Уте Пвле к' крентно** t. j. z druhé ep. Pavlovy ke Kor.; hl. VI. 1—10.
 L. 106 d **Ндѣле .ѿ. поста**; bez nadpisu čtení z knihy Genese o Isákovi hl. XXVII. 1—29.

¹⁾ Na listě 86d jest méně vkusný obrázek sv. Pavla ap. při počátku epištoly ke Galatům; iniciálky hlaholské zaměňuje někdy latinskými, tak na př. *B* (latinské) na l. 50b, *S* (lat.) l. 74a.

L. 113 a Идде трете по(ста); bez nadpisu čtení z Geneze o Josefovi Egypt. hl. XXXVII. 2—22.

L. 119 d Идде .ж. поста; bez nadpisu čtení knihy Exodus, hl. III.—IV.; některé části volně.

L. 127 d Идда .ж. поста; bez nadpisu čtení z proroka Jeremieje, hl. I. 1—17, 19; II. 1—3.

L. 137 a Иедиле цветне...; bez nadpisu čtení Jeremieje pror. hl. II. 31—37; IV. 1—12.

L. 143 d В устрѣтъкѣ вели... α) Поуенеть плахѣ Еремие пророка; hl. I.—II. 7; β) Три утиѣ утоуѣ се ѿ еплне Пвлѣ къ Корентномѣ t. j. čtení z ep. Pavlovy první ke Kor.; hl. XI. 20—XII. 11.

L. 149 a Въ петак велики; α) bez nadpisu čtení z pláče Jeremieje pror., hl. II. 8—III. 20;

β) l. 151 d утиѣ ути ѿ еплне Пвлѣ къ Евреом; hl. IV. 11—V. 12;

Въ суботѣ (t. j. na Bílou sob.) α) l. 152 d bez nadpisu z Pláče pror. Jerem. hl. III. 22—IV. 9; β) hl. V. 1—16 nadepsáno: Еремие пророка се утиѣ; γ) l. 155 opět bez nadpisu čtení z listu Pavlova k Židům hl. IX. 11—X. 7.

L. 163 c Идде на октѣвоу Паски... ѿ ниѣ ути ѿ Дѣни аплѣ a sice hl. I. 1—11.

L. 165 b ѿ ниѣ к простѣ дни ѿ Дѣни (sic) аплѣ, hl. I. 12—14, 15—26; II. 1—21, 22—32, 37—47.

L. 167 c Идда прва по октави Паски покладдют се книги Апокл мисне бжго Ивнѣ аплѣ и утоу се .жф. дни; hl. I. 1—II. 3, II. 4—XX. 10.

L. 178 Идде .жф. по октави Паски bez nadpisu čtení z Apokalypse, hl. XX. 11 až XXII. 20.

L. 180 a Идде .ж. по Пасцѣ кладдют се книги каноннѣ аске и утоуѣ се даже до К'зисениѣ. Поу'ноуѣ книги еплне ѿ бока аплѣ; hl. I.—II. 23.

L. 181 d В простѣ дни... Поу'ноуѣ еплне Петрѣ аплѣ к простѣ дни; t. j. čtení z prvé epištoly Petrovy, hl. I. 1—23.

L. 182 b Еплнѣ .ж. Петрѣ аплѣ к простѣ дни; hl. I. 1—8.

L. 182 c Идде .ж. по Пасцѣ ути книги ѿ еплне Ивнѣ (!) аплѣ; hl. I.—II. 8.

L. 183 d К простѣ дни утет се дрѣвѣ еплнѣ и трета Ивнѣ и Иуди...; čtení z druhé ep. Janovy bez nadpisu vv. 1—11; na l. 184 a В оуѣ тори ути еплнѣ Ивнѣ не лажи (!) t. j. z ep. Janovy třetí vv. 1—14.

L. 184 b В средѣ книги Иуди аплѣ; z ep. Judovy vv. 1—11.

L. 203 b Идда прва по октави Петикость... В снѣ ноцѣ покладдют се книге (jména knih opomenuta) и утоуѣ се до календѣ Ав'гоуста. Поу'ноуѣ се книги црске (!) t. j. čtení z první knihy Královské; hl. I, II. 1, 11—36; III. 1—18.

L. 207 a **Поу'ноут'** **книге црске** **дроуге**; hl. I.—III. 21.

L. 209 b **Книги црске** **.ф.**; hl. I. vv. 1—47. L. 210 b **Покладют'** **се книги црске** **.ж.**; hl. I.—II. 25.

L. 228 b **Идле в мсць** **Авгоуст** **ккладют'** **се книги Соломоуе**. **Прит'уе'** **Еклизистика** **Премоудрсти** **и у'тет'** **се** (sic) **ѿ** **кни** (sic) **даже до Септебра**. **Поуениот'** **Прит'уе** **Соломоуе**; hl. I.—VI. 22*).

L. 232 c **Идле .ш.** **поунт'** **книги** (název neudává t. j. Eklesiastes); hl. I.—II. 15.

L. 233 b **Идле .ф.** (více neudává; t. j. třetí neděli klade knihu Moudrosti); hl. I.—III. 16 nepřesný překlad.

L. 234 b **Идле .ж.** **Авгоуста**; opět bez nadpisu klade knihu Sirachovu hl. I.—II. 19.

L. 236 b **Идле прве Септебра** **мисаца** (sic) **поккладют'** **се книги Новае** **и утоут'** **се до осамь дни** (sic); z knihy Jobovy čte se ne 8 ale 14 dní, jak jest patrnо též z toho, že následující knihu Tobiášovu klade na III. neděli měsíce září. Z Joba jest tu pouze hl. I.—V. 9.

L. 239 c **Мисца Септебра** **идле .ф.** **поккладют'** **се кнги Товие** **и утоут'** **се до осамь дни**; hl. I.—III. 11.

L. 241 d **Иде .ж.** **мисца Септебра** **поккладют'** **се книги Юудити** **и утоут'** **се до осамь дни**; hl. I.—V. 4.

L. 244 a **Аше Септебарь** **ниати боудет .ж.** **идль** **Естори** **утена** (sic) **ккладют'** **се в петоу** **идлю**. **аше ли не тада** **ккладют'** **се уетврте** **идле в кватрех** (t. j. v Suché dni či Quatembr) ... **ути немажи** (!); hl. I.—III. 4.

L. 246 b **Идле в мсць** **Октебарь** ... **В сню** **иць** **ккладют'** **се книги Махабенске** **и ути за .ш.** **идли**; hl. I.—II. 17; III. 1—38.

L. 250 a **Поуни .ш.** **книге Маха** (sic) t. j. čtení z druhé kn. Machabejské, hl. I.—II. 23.

L. 251 c **Идла** **прва** **календи** **Новем'бра**. **ути** **книги** **Езекиел** **пророка** **и уте** (!) **.ш.** **идли**; hl. I.—III. 7.

L. 253 a **Идле .ш.** **Новем'бра** (bez nadpisu) **поккачује** **ve** **čtení** **z** **pror.** **Ezechiela**, hl. III. 8—IV. 8.

L. 254 a **Идле .ф.** **мисца** **Новем'бра** **ккладют'** **се** **книги** **Даниел** **про-** **рока** **и** **утоут'** **се за .ж.** **дни**; hl. I.—III.

L. 256 a **Идле .ж.** **мисца** **Новембра** **поккладют'** **се** **книги** **.шф.** **проро-** **ковь**. **Поу'ноут'** **книги** **Осне** **пророка**; hl. I. 1—11. L. 256 b **ѿ** **книг** **Онла** **пророка**; hl. I. 1—20. L. 256 d **ѿ** **киг** **Амоса** **пророка**; hl. I. 1—12. L. 257 b **Авдиоса** (sic) t. j. čtení z proroka Abdiáše; hl. I. 1—7; tamže **уте** **книгь** **Нюни** **пророка** hl. I. L. 258 a **Михеэ** **прор.**; hl. I. 1—12.

*) Od l. 232 do konce jsou přivázány listy z jiného breviáře; perikopy Proverbia II. 20—22, III. 1—19 opakují se.

L. 258 b **Παοῦμα** пророка; hl. I. 1—9.

L. 258 c **Λυβακοῦκα** про; hl. I. 1—10.

L. 258 d **Κινηγι** Сопонне пророка; hl. I. 1—12.

L. 259 a **Ἰουδα** (sic) прор t. j. čtení pror. Aggaea hl. I. 1—10.

L. 259 b **Ζαχαριε** пророка; hl. I. 1—10.

L. 259 c **Υἱνε** Мелехне (sic) пророка t. j. Malachiáše hl. I. 1—8.

L. 259 d **Σκάζ** ὁ υἱνα по завонь римски како є држати t. j. rubriky či předpisy o tom, jak sluší modlitbu breviáře uspořádati.

Připisy v této části připojené opět svědčí o Istrii jako domovině kodexu; tak na listu 260: **Ϝ.Ϝ.Ϝ.** да крал' **Μακσινικῆν'** заоук' оветь **Истрοῦ** ча моу **εἰς** **Κενεци** заоули (sic) и оше нмк... взе. Na l. 263 z r. 1504: **Εα** нме **Χῶο** **αἰτ'** **Χενῆχ'** **Ϝ.Ϝ.Ϝ.** εἰςне в **Истрῆ** деп' глад'. Tamtéž z r. 1508: **Εα** нме **Χῶο** **αἰτῆ** **Χενῆχ'** **Ϝ.Ϝ.Ϝ.** да **εἰς** **Μαρκο** взе **Παζιν'** и все ча поданъ санши.

3. Breviáře zn. C 163^{a/2} díl II.

Pergam. kodex XV. stol., později převázaný v kůži s lepenkovými deskami; čítá 176 (ne 175, jak je označeno) listů malého folia (21×30 cm) v sedmnácti kvaternech.¹⁾ Text jest psán ve dvou sloupcích o 33 řádkách; iniciálky a obrázky svatých malovala různými barvami ruka ne umělá. Po stránce grafické sluší ještě upozorniti na nadpis **υἱτενη** се на l. 119 psaný písmenami cyrillskými. Obsahuje Proprium Sanctorum s nadpisem **Ποῦετη** слоужабъ ὁ **σταῖρ** по в'се лето по закон' римски. на **днь** сго **Салοῦρinna** **Ἰβλα**.

Legendy jdou obvyklým pořadem roku církevního; poslední: **На** **сте** **Καθαρινη** **дνн**. K těmto přidána jsou patrně jako pozdější doplněk dvě officia Mariánská: **В** **навнур'ε** **сте** **Μαριε** **ποχοжденнε** (l. 171) a **Ζαῦετη** **сте** **Μριε** **днн** **навнур'ε**, l. 173 do konce.

I v tomto Propriu čteme biblický text knihy **Πισνη** **Ἰαλομ** **ο** **υ** **ο** **υ** **υ** v oktávu Narození P. Marie, l. 128 b: **В** **нвнурне** **Рοησтва** **εἰς** **нне** **Μριε** **днн**; hl. I. 1—16 (l. 128 c), III. 1—VIII. 14 (l. 130 d a násl.). Z přípisů na konci knihy dozvídáme se opět, že knihy se užívalo v Bermě; tak na př. na l. 175 čteme:

Ϝ.Ϝ.Ϝ. **μесеца** **Δεκεμβρα** **на** **внлно** (sic) **ροησтва** **Χῶο** **снε** **пнсах** **ε** **ζακαи** **Теοδορ** **Κριζαννιц** **ροδομ** **ε** **Καρβαλα** **στοεφρι** **ε** **Κερμε**.

¹⁾ Kvaterny obsahují tyto listy: I. 1—9, II. 10—18, III. 19—28, IV. 29—37, V. 38—45, VI. 46—55, VII. 56—65, VIII. 66—77, IX. 78—87, X. 88—97, XI. 98—106 (list 102² není označen!), XII. 107—16, XIII. 117—26, XIV. 127—36, XV. 137—46, XVI. 147—54, XVII. 155—64, XVIII. 165—72, XIX. 173—75. Mají tudíž I., II., IV. po devíti, V., XVI. a XVIII. po osmi, ostatní po desíti listech, vyjma osmý, který má 12 a poslední, který čítá 3 listy.

B. KAPITOLNÍ ARCHIV V NOVÉM (VINODOLU).

(Srov. Fr. Rački, *Katolički list*, Zagreb 1857. — M. Mesić, *Tisućnica*, Zagreb 1863, str. 67—84. — Iv. Brčić, *Čitanka*, str. XV., č. 36; téhož *Dvě služby*, Zagreb 1870, str. 37 a násl. — M. Valjavec, *O přijevodu psalama*, Rad 1888, str. 1 a násl.)

1. Breviář č. 1.

Pergamenový kodex XV. století, vázaný v kůži s dřevěnými deskami, foliového formátu, čítající 466 (ne 462, jak jest označeno) listů, složených v 48 kvinternech.¹⁾ Vlastně jsou tu svázány v jednu knihu breviáře dva, první rozměrů 36 × 28 cm, druhý 36 × 24; první čítá 374 listy v 39 kvinternech, druhý 92 ll. v 9 složkách. Jak bylo výše připomenuto, nejsou listy všude správně označeny: l. 16, 83, 78 a 306 mají za sebou listy nečíslované. Text jest psán v obou ve dvou sloupcích; v první části o 37, ve druhé, počínaje l. 371 s písmem hustějším a méně úhledným, o 40 řádkách.

K okrase knihy přispívají velmi vkusné iniciálky kreslené suříkem a modří; tak na př. **B** na l. 16 d, totéž na l. 35 d, **II** l. 44 c, **R** l. 103 b (20 cm), **C** na l. 110 (11 cm), **A** l. 130 (17·5 cm), **T** na l. 141 (8 cm), **II** l. 152 (22·5 cm), totéž na l. 183 (25 cm), **P** l. 267 (20 cm), **K** l. 312 (21 cm). Pozoruhodnou zvláštnost poskytuje slovo **мечъ** na l. 15 d v 21 řádce s literou **э** (**эээи**) ovšem nenáležitě.

Kniha obsahuje úplný breviář t. j. *Proprium de tempore*, *Proprium a Commune Sanctorum*, žaltář s kantiky a kalendarium; ano ježto kniha jest složena ze dvou samostatných breviářů, byt ne celých, řečené části, alespoň některé, se tu opakují dvakrát. Jednotlivé oddíly jdou za sebou v tomto pořádku:

I. *Proprium de tempore*, počínající pondělkem po I. neděli adventní; ll. 1—231.

II. Po krátké mezeře následují rubriky (ll. 232—33) a kalendarium, z něhož však zbyl pouze měsíc prosinec a velkonoční tabulka (l. 234).

III. Žaltář a kantika na ll. 235 a—276 c počínající slovy **В ѿдѣлю юти** t. j. *Psalterium dispositum per hebdomadam*.

IV. *Commune Sanctorum*, bez zvláštního nadpisu, počínající officiem apoštolů — **Иа роенине ѿпам'**; ll. 276 c — 301 d s off. za mrtvé na konci.

¹⁾ Počet listů v kvinternech není stejný. Na počátku knihy chybí 1 list, zbylo tudíž ve složce 7 listů; podobně poslední složka má 7 listů. Kvinterny 24 a 31 mají po osmi, 17 a 26 po devíti, 41, 43—46 po jedenácti listech. Zbývající složky čítají po 10 listech, vyjma 25, z níž zbyly pouze 3 folia.

V. Commune Sanctorum — Поутне слоужбѣ ѿ Стѣ по все мѣо около. Пднь сго Сьторнина; l. 302a a končí officiem Пднь сго Птра ала t. j. Památka okovů sv. Petra (1. srpna). Druhá část knihy počíná officiem pap. Pia — Пднь стога Пнѣ пни a končí На вечер стѣ Лии l. 455 (26. července) jest tudíž kusá na počátku i na konci.

Po delší mezeře následuje několik officí z Commune Sanctorum o apoštolech, evangelistech a mučenicích; kniha končí neúplným officiem на ронство .ф. мнкл.

Z Propria de tempore vedle textů biblických zasluhuje povšimnutí text litanií, kde na l. 74 d mezi jmény sv. biskupů objevuje se i jméno sv. Cyrilla na místě posledním:

Стѣ Пнѣ златоусти мн
 Стѣ Лселе мн за нсь
 Стѣ Коурилѣ мн за нсь
 Всѣ стѣ архирѣи исповидци (!).

V Propriu Sanctorum na ll. 420—21 máme úplný text slovanské legendy sv. Václavské. (Vydal prof. Fr. Pastnek, Praha 1903.)

V příčině osudů knihy poskytují důležité údaje dva přípisy o paměti-hodných událostech místních.

Na desce čteme přípis o moru panovavším v Novém r. 1496, psaný kursivní hlaholicí:

Б нмѣ бжнѣ амен. лѣт господнихъ .ѿ.ѿ.ѿ.ѿ. бн оуздан ол(тарь въ цркъ) кнн свѣтихъ Фнанпа и Ёкова апостол. Б част бжнѣ дѣви Марнѣ. мочученикъ фавѣйна и Шебестѣйна. и свѣтаго Рока исповедника. Ки ... ва то врѣме зидан ... сентенциѣ и каштиге коу каштигоу с(енте)нци(ю) више гдн б послалъ зврхоу овога града али места за грѣхн неговѣ а воа (sic) каштига али сентенциѣ бн коуга ка се жѣн ... ва том градоу али местн да кнрг и пак велѣ бн смочшѣн ... те сентенциѣ ... гдн бискоупъ Крншт о ф р¹) оукрннѣши редовннкѣ како има пака божикъ не оставити него да има гоубернар бити како прнстонт правимъ хѣномъ католикомъ. Изидѣ ван из места свон оуэрок рекши да нима овди бити. Биднѣши пак да ѣ пошал пастыр от стада и пак се развнжа. Гдн Петар плоган тада боудоуши речѣне црквѣ стнхъ Фнанпа и Ёкова оста (сѣ) свонми редовннци а то гдномъ Антономъ з гдномъ Ёковомъ и с попомъ Фнанпомъ ки ва то врѣме бнхоу капелани речѣне црквѣ и речѣнога гднѣ плована

Shora na téže desce touž rukou se čte přípis o přelítí zvonu r. 1464.

И нмѣ гднѣ амен лет гннхъ .ѿ.ѿ.ѿ.ѿ. То писа жакан Ёков ... в Новом ... када се звон ... прѣкнѣтн. Мнсеца дн .ѿ.ѿ. ... опет излчѣ и оучнннн. и гоушта прѣлѣтнѣ доукатовъ ѿѿ ... плован гдн Петар.

¹) Byl biskupem v letech 1486—1499, 18tý v řadě biskupů Seňských (Srov. Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis Segniae 1896).

Obsah a pořádek biblických čtení.

- L. 1 a **В пидди** t. j. po I. neděli adventní Jerem. XXXI. 31—34; Sofon. III. 14—19; Isaiáše II. 1—18, 20—21; III. 1—3, 4 5, 7—10, 16—17;
 I. 2 d **Идде .є. ѿ приши . . .** Is. VII. 1—15, 16—17; VIII. 1—4, 9—10, 13—14, 16—18; XLVI. 12—13; XLVII. 1—5, 8—9; IX. 13—15; 16, 18—21; Jerem. 37—42; Zachar. VIII. 7—13; Is. VII. 18; IV. 1—4;
 I. 6 a a násl. **Идде .є. ѿ прше** Is. X. 1—4, 5—11, 12—14, 22—27; XI. 6—7; XIII. 2—10; XLIV. 21—23, 24—25; XLIII. 1—4; XXVIII. 14—22; V. 18—23, 25—29; VI. 5—9;
 I. 13 a a násl. **Идде .є. ѿ пришествия к ютрин . . .** Is. XIX. 1—25; XX. 1—4, 5—6; XXI. 1—16; XXII. 1—25; XXIII. 1—9;
 I. 16 a Is. IX. 1—7; XL. 1—6; LII. 1—5;
 I. 35 d **Ид ютрин Єфифаниє . . .** LV. 1—6; LX. 1—6; LXI. 10—11; LXII. 1—3.
 L. 44 b **Идде .є. по Єффани к ютрин . в ноци сню влдоут се єпне Пвє и утет се ткио** (sic) в идди и в ферне влда є ѿ идде уннє до сєдиодесєт'не л (!). **Поуєстє єпнє Пвє к Римлиш I.—XV. ; XVI. 1—24 ;**
 I. 51 c **Идде .є. по Єффани . . . ути єпню к' Карєнтоь** (sic); klade však tu pokračování epištoly Pavlovy k Řím. hl. VI. 3—XI. 10;
 I. 54 c **Идде .є. по Єфифани . ути єпне Пвє к Критю**; opět však pokračuje v epištole k Řím. XI. 11—XVI. 15;
 I. 57 c **Идде .є. по Єффани єпнє Пвє ут**; opět pokračuje v ep. k Řím. hl. XVI. 16—24;
 I. 58 a bez zvláštního nadpisu ročiná ep. I. ke Kor. I.—IX. 19.
 L. 62 a **Иєдде .є. иє к ютрин . . . К сню ноци' влдоут се кинги Китиє и утоут' се до прєє среди коризме в унноє идд' и ферне.**
 Gen. I.—V. 30; rodokmeny volně.
 I. 65 c **Идде пред' поустомь к ютрин** — bez nadpisu pokračuje ve čtení z Genese o Noemovi: V. 31; VI.—IX.; rodokmeny opět volně;
 I. 69 a **Идде ид месопочєт' к ютрин XII. 1—20 ;**
 I. 78 **Идде .є. поста к ютр . . . єпнє Пв к Крити'** t. j. z druhé ep. ke Kor. VI. 1—10;
 I. 82 a **Идде .є. по** (t. j. поста); bez nadpisu pokračuje ve čtení z Genese XXVII. 1—29; v parafrasi do XXIX. 30;
 I. 88 c **Идде .є. поста к ютрин Gen. XXXVII. 2—22 ;**
 I. 95 b **Идде .є. поста к ютрин** čtení z knihy Exodus III.—IV. 14; v parafrasi až do XV. 4.
 L. 103 c **Иєдде .є. поста к ютрин** bez nadpisu ročiná čtení z pror. Jeremiáše I. 1—16;

l. 110 a К идлю Цѣтнѡу к ютр̄ pokračuje ve čtení Jerem. II. 31—37; III. 1—5;

l. 115 a В уетрѣтъ велики веверѣ гнѣ к' ютрин... Поуенет' плау' Сремне прк: I.—II. 7; na druhém nokturnu l. 117 a Три утена утоут' се ѿ епане .ѣ. к Крнтѣ t. j. z první ep. Pavlovy ke Kor. XI. 20—XII. 11;

l. 118 a В пткъ велики к' ютрин... pokračuje v Pláči Jerem. II. 8—20; III. 1—20; na druhém nokturnu l. 119 d ohlašuje Епане Пвлѣ к' Крен'тнем̄ (sic), klade však jako obyčejně z listu k Židům IV. 11—VI. 3;

l. 120 c В сѣтоу влоу к ютр... утен' (!) Сремне пророка III. 22—39 IV. 1—9; V. 1—16; na druhém nokturnu l. 122 a bez nadpisu z ep. Pavlovy k Žid. IX. 11—X. 7; v oktávu velikonočním se kladou homilie na evangelia.

L. 127 a a násl. Пдле на октѡу Пскн к' ютрин... утин ѿ Дтени t. j. ze Skutků Apoštolských: I. 1—14, 15—26; II. 1—13, 14—21, 22—32, 37—47; III. 1—11 (l. 20. VI. 1—15);

l. 130 d Пдле .ѣ. ппсцѣ... ути книги Апоклиписе; I.—XX. 10;

l. 139 c Пдле .ѡ. по октѣ Пскн (bez titly) pokračuje v Apokalypsi XX. 11—XXII. 21.

L. 141 c Пдле .ѡ. ппсцѣ влоу' се книги канионѣ (sic) и утоут' се до Кзнесен'ѣ гнл. ути книги Ъбова апла I.—V. 20;

l. 144 c К просте д'ни утоут' се епане Птра апла ... t. j. z první ep. Petrovy: I.—II. 8;

l. 145 В уетврти ути епане Птра апла дроугѣ: I.—II. 14;

l. 146 a Пдле .ѡ. по октѣ Пскн утена ѿ епане Нвнл апла I.—II. 22 (t. j. z první ep. Janovy);

l. 146 d К просте д'ни утоут' се дроугѣ епане и трете Нвана и Нюди . утенне прко t. j. z druhé ep. Janovy: v. 1—13;

l. 147 a К оутри bez nadpisu z třetí ep. Janovy 1—14; tamže b В средѡу ути епане Нюди апла v. 1—11. V oktávu svatodušním se čtou homilie.

L. 163 c Педла .ѣ. по октѣ Пткъсть... В сню ноц влоу' се книги Црске и утоут' се до календи августѣ: z první knihy Král. I. 1—28, II. 1, 11—36; III. 1—21;

l. 166 d Поуеню'т' кнги .ѣ. t. j. druhá Královská: I.—II.; III. 1—21;

l. 168 d Поуеню кнги Црске трете: I. 1—47;

l. 169 d Повладют' се кнги Црске уетврте: I.—II. 25.

L. 183 c Пдле в калиди августѣ владт' се кнги Соломоуѣ. Прит'уе Еклисѣствнѣ Премоудрости и утоут' се до календи инсецл сѣктѣбра како се в бркнѣли оуд'жи. Поуеню'т' Прит'уе Соломоуѣ: I.—X. 21;

l. 188 d Поуеню'т' кнги Еклисѣства идле .ѣ. t. j. druhý týden v srpnu: I.—XII;

l. 193 b Пдде .ф. кдт' се кнги Прдд t. j. kniha Moudrosti I.—VI. ;

l. 195 d Пдде .ф. поуениють кнги Екклесиста мсца лвгста t. j. z Ekklesiastika či Siracha I.—III. 14.

l. 197 c Поуению кнги Нова првоу идлю сктврл и ут се до .ф. дни: I.—XIII. 14 ;

l. 202 c Пдде .е. мсца сктврл поклддют се кнги Товне: I. —XIV. 17 ;

l. 209 a Пдде .ф. (!) сктврл кддоут' се кнги Нюдти и ут се за .ф. идлю .ф. ди: I.—XVI. 31 ;

l. 218 Ако сктврл нмети боудет .ф. идмь Естрн кнги кддоут' се в птоу идлю ако не тьгда в утртоу идлю в прост днь... Естр t. j. kniha Esther I.—II. 18.

l. 220 a Пдде пр'ке октврл к ютрин... В сню ноць поклддють се кнги Махавнске и утоут се за две недеље . л дроуге кнги за дроуге две недеље... Ути кнги Мах t. j. z první kn. Machabejské hl. I.—II. 17 ;

l. 222 b Неделе .е. ути кнги Махавске t. j. pokračuje v první kn. Machab. III. 1—38 ;

l. 223 a Пдде трете ут t. j. třetí neděli v říjnu i čtvrtý týden, аč ho zde zřejmě nejmenuje, čte se z druhé knihy Machab. I.—II. 23 ; překlad z Vulgáty méně zdařilý.

l. 224 c Пдде прве киди Повебрл поклддют се кнги Езекнела прка и утоут се за .е. идли: I.—III. 7 ;

l. 226 a Пдде .е. дроуге (sic) повебрл pokračuje ve čtení z Ezechiela III. 8—IV. 17 ;

l. 227 a Неделе .ф. мсца носм'вра поклддют' се кнги Даниела прка и утоут (!) до .ф. t. j. čtení Daniela na 1 týden: I.—II. 49 ;

l. 229 a počátek čtení 12 Menších proroků (bez nadpisu) ; čtení pror. Ozeáš: I.—II. 9 ; тамже c Кнги Оилл прк I. 1—14 ; тамже d Кнги Амоса прка I. 1—10 ; l. 230 a Кнги Амоса opravено Авдие прк I. 1—11 ; тамже b Кнги Юнин прка I.—IV. 11 ; l. 231 b Кнги Михеъ прка I. 1—7 ; тамже c Кнги Илоуид прка I. 2—12 ; тамже d Кнги Амвкоука пророка ути пркво pouze 12 řádek (l. v. 1—4) ; mezi tímto a násl. listem jest mezera. Zde sluší vzpomenouti statí z pror. Sofoniáše a Zachariáše, které má tento kodex zahrnuty mezi čteními z Isaiáše v adventě (viz výše).

Pozп. U slov. p. Vladimíra Mažuraniće, předsedy «Bánského stolu» (zemského soudu) v Záhřebě, nalezl jsem letos o prázdninách některé z chybějících listů z I. Novljanského breviáře (viz str. XXI.—XXV.). Dle přípisu na jednom z nich psal jej pop Juraj (Jiří), kaplan v Novém r. 1459. Postscript zní: „Лтк гдннх .ф.ф.ф.ф. мсца маж на днь .ф.ф. ... к поп Юран понеже писець ки писца та брвкѣк“.

2. Breviář č. 2.

Pergamenový kodex z konce XV. věku, vázaný v kůži s tuhými deskami, čítá 500 listů formátu velikého folia (26 × 35 cm), seřazených v 52 kvinternech. Tyto jeví co do počtu listů velikou nepravidelnost. Nejčastěji máme ovšem pravé kvinterny o 10 listech; výjimku činí složky: 2, 9, 14, 21, 26, 28, 32 a 41, které mají po osmi listech, dále složky 20, 27, 51 po devíti listech; složky 13, 15 a 25, čítající po jedenácti listech, složka 35 o dvanácti listech, složka 8 o čtrnácti listech. Kvintern 39 má toliko šest, 47 sedm listů. Text jest psán ve dvou sloupcích s nestejným počtem řádek; počet těchto kolísá mezi 36 a výše, na l. 69 máme dokonce 51 řádek. Knihu zdobí četné iniciálky kreslené suříkem, modří a jinými barvami; někdy zaměňuje iniciálku hlaholskou s latinskou, tak na př. S na l. 294. Zvláštního povšimnutí zasluhují litery **Λ** na l. 131 b, **И** l. 162 c, jakož miniatury Boha Otce na l. 309 a v písmeně P a Krista vzkříšeného na listě 121 a.

O původu knihy máme určité zprávy ve třech přípisech (post-scriptech), jež se v kodexu zachovaly; a to na l. 260 d z r. 1494:

Хвѣсно нше Нсхво и всхъ стихъ.
 Мартиниць ппѣ снѣ писхъ нъ
 Гробницѣ . В' лтхъ гнхъ . ѿ ѿ.р.ѿ.

Dále na l. 267 d z r. 1493 se zprávami o porážce vojska krále uherského od Turků (srov. článek M. Valjavce v Radu 1889); patrně psal tuto část nejdříve.

Třetí přípis, obsahující všecky podstatné zprávy o této knize, jest na l. 381 b z r. 1495 a zní:

Хвѣсно нше твоѣ гн Нсхе и двѣ Мрне ввѣки днѣ.
 Лъ много грѣшии ппѣ Мартиниць
 снѣ писхъ в Гробницѣ цркви и
 клоштроу бжне Мрне двѣ под Но
 внѣ Кинодолѣ (sic) и тоу пребнѣва
 хоу устни сложителѣ Хвѣ
 фрариѣ бжго Пвѣ прѣвог рѣмет
 и ихъ же приоуръ бше оц Франко . ѿ.ѿ.р.ѿ.

Všecky zprávy se shodují v tom, že knihu napsal kněz Martinec rodem Lapčan v Grobníku (Grobnik as 2 hod. nad Rjekou v chrvat. Přímoří) kostelu P. Marie v Novém Vinodolu s klášterem poustevníků Pavlínů.

Jako předešlý zahrnuje v sobě i tento kodex všechny části breviáře a sice:

I. Proprium de tempore — Поуетне брвнѣла по законоу римскаго двора. В соботоу прво (sic) ѿ пришаства — tedy počíná I. ned. adventní až do poslední po Letnicích; ll. 1—260 d;

II. Rubriky — Сказь ѿ унна по зкнѣ римскаго двора кко држати по-доблетъ; ll. 261 a—267 d;

III. Kalendarium s velikonoční tabulkou; ll. 268—275; v kalendarium jest svátek 14. února Коурна и Метоудне бс ис и Валентина му, а опет 4. dubna Метоудне биск ис; 24. dubna Адмберта бс му; 20. srpna Бриарда опта, и Стпидна краля; 28. září Кещеслава му; 5. listopadu Тембриха краля ис; 19. téhož Єлизвети.

Vedle paměti svatých obsahuje kalendář na prvním místě zlaté číslo (po němž v únoru, březnu a dubnu jsou připojeny písmeny lunární), pak písmeno nedělní, datování po způsobu Římského kal. a konečně datování našim způsobem (1—31).

Tabulka lunárních písmen jest složitější než v druhých kodoxech hlaholských a počíná takto:

прест у ѡ р у ѡ р ш ѡ.

Vedle tabulky jest опет vročení 1495.

IV. Na l. 276 a počíná žaltář bez nadpisu s kantiky, po němž bezprostředně počíná officium za mrtvé, ll. 322 c—24 c.

V. Commune Sanctorum v čele s officiem apoštolů — К навѣр'и зплъ, ll. 224 c—354 c; k této části přiléhají officium P. Marie — Поу'не унна бжине Мрне l. 356; off. sv. Pavla poustevníka s oktávou jakožto patrona Pavlínů, К навѣр'и стго Пела прваго ремети l. 359 c a násl.; off. sv. Augustina s oktávou, jehož řeholi poustevníci zachovávali — К' навѣр'и стго Августина бск ис, l. 368 d; jakož přidavek některých officii snad nově zavedených, jsou to tak zv. off. P. Marie v sobotu, off. Proměnění Páně, sv. Ludvíka biskupa a sv. Ludvíka krále francouzského, ll. 375—381.

VI. Na l. 382 a počíná Proprium Sanctorum s nadpisem: В ние бжне амнь. Поуетне слоужавь ѿ Стаць по все лето около. Нь днь стго Саторнина .ѣ. мук; končí na l. 500 neúplným officiem Нь стихъ мукъ .ѣ. кроуинихъ (SS. Quattuor Coronatorum). V této části jest proslulé off. ss. Cyrilla a Metoda na ll. 407—8, z off. sv. Václava toliko modlitba na l. 487 b; následující list s legendou sv. Václav. jest vyříznut.

Obsah čtení biblických.

L. 1 a K sobotoу прво (sic) Ѡ Пришаства... (1 d) В сню ноць кладоут' се книги Нсане прѣд и утоут' се до Ронства Хва в' идле и в' просте дни: Is. I. 1—4, 5—8, 9—14, 14—21, 22—28, 29—II. 5, 6—18, 19—21, 22—III. 8, 9—13, 14—26; IV. 1—6;

l. 7 a a násl. Идле .е. Ѡ Пришаства... Is. V. 1—5, 6—10, 11—17, 17—23, 23—28, 29—VI. 2; VI. 3—8, 9—13; VII. 1—2; 3—7, 8—9, 10—15;

l. 10 b a násl. Идле .ф. Ѡ Пришаства XI. 1—9, 10—15, 16—XII. 6; XIII. 1—3, 3—7; mezi l. 14 a násl. jest mezera; XIV. 5—10, 11—15;

l. 16 c a násl. Идле .ъ. Ѡ Пришаства к' ютрин... Is. XIX. 1—10, 11—22, 23—25; l. 17 XX. 1—6; l. 18 b XXI. 1—17; l. 19; XXII. 1—25; l. 19 b XXIII. 1—9;

l. 21 b IX. 1—7; l. 21 b XL. 1—6, LI. 1—5;

l. 41 c На Еффанию...; Is. LV. 1—6; LX. 1—6; LXI. 10—LXII 3.

L. 50 c Идле .е. по Ефифани... К' сню ноць кладоут' се епане Пеле и утоут' се в' идле дни и в просте дни до идле седмодесет'не Поуиеть епане Пела дла к' Римлиномъ у'ти прво неборе (sic): I. 1—7, 8—15, 15—25, 26—II. 11; l. 52 12—20, 21—29; l. 54 III. 1—IV. 3;

l. 56 d a násl. Идле .ф. по Ефифани... епане Пеле к' Корентномъ у'ти: l. 1—9, 10—17, 18—25, 26—31; l. 57 II. 1—9, 10—16; l. 58 III. 1—11;

l. 58 b Идле .ъ. по окт'вѣ Ефифание... Епане Павла дла t. j. druhá ke Korint; l. 1—4, 5—7, 8—11, 12—14, 15—18, 19—II. 2; l. 59 III. v. 1—17;

l. 59 c a násl. Идле .ъ. по окт'вѣ Ефифание... Епане Павла дла кал Галатомъ пета (sic): l. 1—24; l. 60 II. 1—4; a z ep. k Efezským I. 1—16.

L. 61 a Идле .р. не к ютрин... (t. j. Septuagesima). В сню ноць кладоут' се к' книги Битве и утоут' се до прве среди коризме в' униоу идль и фери; I. 1—28, 29—II. 10;

l. 63 b a násl. Идле шесдесет'не к ютрин (t. j. Sexagesima); pokračuje ve čtení Genese: V. 31; VI. 1—22; VII. 1—13;

l. 66 a Идле .ъ. не к ютрин (t. j. na Quinquagesimu) Gen. XII. 1—20; XIII. 1—16; l. 68 XV. 4—15; l. 68 v XVII. 1—9, 15—27; XVIII. 20—33; l. 69: XIX. 1—8, 10—19, 24—33; XXI. 1—16; XXII. 1—19; l. 70: XXIII. 1—2.

L. 73 c Идла .ъ. пос к ютрин ути; bez nadpisu klade čtení z druhé ep. sv. Pavla ke Kor. VI. 1—18;

l. 79 d Пдле .ѣ. поста к ютрин орѣт з Geneze XXVII. 1--29;

l. 85 d Пдле .ѣ. поста... ут Gen. XXXVII. 2--11;

l. 91 d a násl. Пдле .ѣ. поста к ютрин утєм (sic) bez nadpisu klade čtení z knihy Exodus; III. 1--22, IV. 1--13.

L. 99 a a násl. Пдле .ѣ. ѿ моуки гие... (t. j. dominica »Passio-nis«) ути Єремне Пророка: I. 1--16, 17--19; II. 1--3; IV. 3--7. III. 6--11;

l. 106 b Пдле цветне к ютрин... ути утинє bez nadpisu pokračuje ve čtení z Jeremiáše: II. 31--37; III. 1--11;

l. 111 c В уєтраць велики веуєре гие... Поуєнють пдлѣ Єремне пророка: I. 1--22; II. 1--7; na druhém nokturnu se čte z ep. Pavlovy ke Kor. I. 114 a Трн утємл утоу се ѿ епстл (sic) Пв к Корєн' XI. 20--XII. 11;

l. 115 b В петакь велики к ютрин bez nadpisu pokračuje v Pláči Jerem. II. 8--20; III. 1--20; na druhém nokturnu l. 117 b ѿ еп Пвл к' Єврѣ (sic) t. j. z ep. Pavlovy k Židům IV. 11--VI. 3;

l. 118 В соботоу ютрин... ути bez nadpisu z Pláče Jerem. III. 22--31; IV. 1--9; třetí čtení nadepsáno Єрминє V. 1--16 (l. 118 v); na druhém nokturnu z ep. Pavlovy k Židům (bez nadpisu) IX. 11--X. 7. V oktávu velikonočním se čtou homilie na evangelia.

L. 125 b a násl. Пдле на октѣоу Пскн к ютрин... ѿ .ѣ. ѿ Дѣл t. j. tři čtení ze Skutků apoštolských; I. 1--14;

l. 127 a a násl. v. 15--26; II. 1--47; III. 1--16 (l. 25 a VI. 1--11);

l. 131 b Пдле прѣе по октѣн Паски кддоуѣ се кинги Апокалипсе Нѣмл аплл и утоуѣ се зл двн недимн (!) celá: I. -XXII.;

l. 143 b Пдле .ѣ. по октѣн Паски ути кинги каноннѣске Ъковл аплл до Взнесєннѣ; z epištoly Jakubovy I. 1--17, II.--III., IV. 1--6;

l. 145 d В простє д'ин ути епмє Петровѣ: I.--II. 7;

l. 146 c ути Епмє Петровѣ t. j. z druhé ep. Petrovy I.--III. 13;

l. 148 a Пдле .ѣ. t. j. po Velkonoci bez nadpisu klade první epištolu sv. Jana: I. 1--10, II. 1--7, 15--22;

l. 148 d В пондлн утє t. j. čtení z druhé ep. Janovy (celá);

l. 149 a В' оуторн еп Нѣмє t. j. třetí v. 1--8, 11--14; tamže b В срѣдоу ути епмє Нюдн аплл v. 1--11. V oktávu svatodušním se čtou орѣт homilie na evangelia.

L. 169 c a násl. Пдле .ѣ. по октѣн Пткт... В сню порь повдднот' се кинге Црске и утоу се до калєндл двгоуєстл. Поуноу кинге Црске прѣе; I. 1--28, II. 1, 11--36, III. 1--21;

l. 173 b a násl. Поуноуѣ кинге Црске дроуѣ I.--II., III. 1--21;

l. 175 b Кинге трєтє Цр'ске ѿ; I. 1--47;

l. 176 c **Почуноуць книге Црске четрте** I.—II.; mezi ll. 190 a násl. jest mezera, do níž spadá počátek čtení z knih Šalomounových.

l. 191 počátek knihy Příkladí I. 23—33; l. 191 v II. 21—22; tamtéž III.—VI.; l. 193 v VII. 1—8; VIII. 1—21, 32—36, l. 194 IX. 1—5; X. 1—22; XI. 3, 5—12, 19—31;

l. 195 d **Идде .е. август покладаю се киги Євангєста**; I.—XII. (celá);

l. 200 d bez nadpisu se klade kniha Moudrosti hl. I.—VI.;

l. 203 c **Почуноу киги Євангєста** t. j. Sirachova: I.—II., III. 1—14.

l. 204 c a násl. první neděli měsíce září počíná kniha Jobova bez nadpisu, z níž jsou tu hl.: I—XXVIII., XXIX. 1—18, XXX. 18—31, XXXI.—XXXVII., XXXVIII. 1—3, XL.—XLII.;

l. 219 d **Идде .е. ѿца сєктємєра покладают се киги Товєне и ѿ .ѿ. дни**; hlavy I.—XIV.;

l. 226 b **Идде .ѿ. ѿца сєктєра покл киги Нюдити и утє до .ѿ. дни**; hlavy I.—XVI.;

l. 234 d Rubrika praví, že kniha Esther se čte pátý týden v měsíci září; nemá-li toho roku měsíc 5 neděl (podle počítání církevního), čte se z ní čtvrtý týden na suché dny: I.—VII.

l. 238 c **Идде прєє ѿца октєра к ютрин... Сно ноць владоут се киги Махєнєске прєє и утоу се за двє иддє а дроугє за двє иддє**; z první knihy Mach.: I.—IV., V. 1—8;

l. 244 c bez nadpisu počíná druhá kniha Mach.: I.—II., III. 1—17, IV.—V.

l. 249 b bez nadpisu v první neděli měsíce listopadu klade se počátek proroka Ezechiela: hl. I.—IV. 17;

l. 252 a **Идде .ѿ. ѿца носємєра ути киги Даниєл прркл**: I.—II. 49;

l. 253 d **Иддє четрте ѿца носємєра покладают се киги .еф. прорєкь**; bez nadpisu bezprostředně následuje Oseáš: I.—II. 19;

l. 254 c **Нонл прркл** I.—II. 5;

l. 255 a **Амосл прркл** I.—III. 14;

l. 256 b **Ав'днє** vv. 1—21; tamže *d* **Нюин прркл**: I. 1—12;

l. 257 a **Михєє прркл** I.—II. 11; tamže *c* **Нлоуимл пр**: I.—II. 12;

l. 258 b **Амєлкоука пррк** I.—II. 8; tamže *d* **Киги Сопониє**: I.—II. 8;

l. 259 b **утє Ам'єєл** (t. j. Haggeus) I.—II. 10; tamže *d* **Захарїє** I.—III. 8;

l. 260 c **утє Маллхнє прк** I. 1—8.

V Propriu Sanctorum v oktávu Narození P. Marie máme text písně Šalomounovy, a sice na ll. 478 d—479 b hl. I.; na ll. 480—82 II. až VIII. (podle Vulgáty).

C. NÁRODNÍ KNIHOVNA PAŘÍŽSKÁ.

(Srov. P. J. Šafařík, Památky hlahol. písemnictví str. LII. — P. Martinov, Les Manuscrits slaves de la bibl. Impériale. Paris 1858 str. 70 a násl. — J. Brčić, Čítanka staroslovenskoga jezika, str. XI., č. 14.)

Kodex slav. č. 11.

Pergamenový kodex ze stol. XIV., vázaný, čítá 200 pergamenových listů formátu malé osmerky (11 × 17 cm). Na přední desce jest přilepen pergamenový list popsáný velikonoční tabulkou, s jejíž obsahem se budeme níže zabývatí více; mimo to na konci knihy byl při vazbě přidán papírový list s poznámkou, o níž bude řeč při kalendariu.

Text jest psán po celé šíři listu, zpravidla po 29 řádkách; výjimku od tohoto počtu máme zejména v kalendáři. Na l. 86 b, který tvoří rozhraní mezi dvěma oddíly prvé části knihy, máme 40 řádek; odchylka tato se stala tím, že asi později využili prázdného místa a vepsali sem text, jinak nenáležitý (Миса дипломъ). Písmo jest sice hranatá hlaholice chrvatská, ne však tahů tak ostrých, jaké vídáme v památkách XV. a pozdějších věků; též poměr šířky k výšce jednotlivých písmen svědčí o době dřívější.

K ozdobě knihy přispívají četné iniciálky, které nevynikají vkusem ani dovedností; i v těch máme doklad pro stáří knihy. Z ostatních zejména uvádím některé větší iniciálky v žaltáři: **Б** na l. 1 a (8 cm vys.), **К** l. 17 b (7·5 cm), **Г** l. 18 b (4·5 cm), **Р** na l. 26 a (10·5 cm), **Р** na l. 33 a (4 cm), **С** l. 40 b (4 cm), **Р** na l. 49 a (6·5 cm), **К** na l. 57 b po celé výšce textu 12·5 cm velmi úhledné, **Р** na l. 67 a (10 cm), **Б** na l. 81 b (4 cm); ostatní jsou drobnější.

Na l. 201, bez vlastního textu, jest vyobrazěn v obrysech nějaký světec (s gloriolou a knihou? v ruce); po straně jest svismo hlaholicí psáno: То писа поль Домениго. Nezáleží nic na tom, vztahují-li se tato slova pouze k přípisu či ke knize celé, ježto nepovídají nic určitého; mimo to v druhé řádce postscriptu jest potupný dodatek сви га враг' динь (Futuet eum diabolus!).

Pisár kodexu byl asi poustevnické řehole Pavlínů, kteří měli v chrvatském Přímoří ve středověku klášter ne jeden; tak na př. v Novém a v Bašce. Usuzuji to z toho, že v litaniích na l. 178 čtu: **Сти Павле први поустинишче**, což jest zřejmá zvláštnost, vysvětlitelná tím, že knihu napsal nějaký mnich Pavlín neb alespoň pro klášter mnichů řečené řehole. Mínění P. Martinova, že jej psal nějaký Františkán, sotva bude lze držeti. Řečený auctor se toho domnívá

proto, že tu čteme v kalendáři řadu svátků františkánských (Sv. Františka, Sv. Antonína, Sv. Kláry); avšak tytéž paměti nalezneme v breviáři Martincově (Novljanský č. 2), který, ač kněz, psal pro Pavlínny. Na osobě písařově nezáleží, platí-li však mé tvrzení, že knihu psal buď nějaký poustevník Pavlín neb někdo jiný pro klášter Pavlínů, tím se dostáváme poněkud blíže k místu, kde as pravděpodobně byla kniha napsána, t. j. do chrvatského Přímoří z důvodu výše vyloženého.

O době, z níž kodex pochází, neliší se valně mínění učenců. Šafařík soudě z tvarů písma (M. Silvestre pojal z něho snímek do své Paléographie universele, T. IV. pl. 289) kladl jej za soudobý s kodexem žakna Ivana Kvirina ze Seni z r. 1359 (nyní v knihovně Lobkovické v Praze); P. Martinov potvrzuje mínění Šafaříkovo na základě některých svátků v kalendáři i v misálu. Na l. 163 b totiž čteme vzorec **Миса в уѣст' тла бѣжнѣ**. Svátek Božího těla byl zaveden Urbanem V. (1264) a potvrzen pap. Klimentem V. (1321). Podobně jest tu na l. 162 b mešní vzorec: **Миса за .а. рань бѣжнѣ**, kterýž byl zaveden pravděpodobně za papeže Innocence VI. (1352—1362). Vedle toho máme v kalendáři našeho kodexu památku sv. Voršily (Ursulae et sociarum) panny a mučeničky s družinou: **.а.ф. тишоуце двѣ и иу** zavedený as r. 1330; ale památka Stigmat sv. Františka (nejpozději zavedená r. 1337) tu není, ač byla obecně záhy rozšířena, tak že ji písař mohl zaznamenati.

K těmto dvěma důvodům připojuji třetí, který na věci nic podstatně nezmění, spíše potvrdí, že sluší klásti kodex do století XIV. — spíše však ku konci než do poloviny. Důvod, kterým se poněkud určitěji blíží k roku, kdy kodex pravděpodobně byl napsán, čerpám z tabulky paschálních (lunárních) písmen, napsané, jak jsem podotkl, na listě nyní přilepeném ku přední desce První řádka této tabulky jest:

з ш ш ѿ р ѿ престоупѣ.

Podle ní by náležel kodex do roku 1380. Ovšem apodiktického důkazu nepodává, ježto není vyloučena možnost, že tabulka byla později připsána; ve spojení však s předešlými důvody popotvrzuje mínění, že klademe kodex právem do druhé poloviny století čtrnáctého.

Z ostatních osudů knihy nevíme, leč že roku 1706 náležel kterémus oratoriu pařížskému; na l. 1a čteme dole připsáno: Oratorii Parisiensis catalo (sic) inscriptus 1706. Rovněž

na listě přilepeném k přední desce čteme nad tabulkou: »Ms. Sclavon de l'oratoire«; v levo svismo a rovnoběžně s tabulkou: »Ms. Sclavon en caractères de St. Jérôme«. Na témž listu jest vigneta knihovny: Slave 11, na protějším pak l. 1 a exlibris Národní knihovny s monogramem R J a s nápisem v kruhu Bibliothèque Nationale.

Kodex obsahuje ve stručném výtahu všechny tři nejpřednější liturgické knihy breviář, misál a rituál; tímto složením podobají se mu kodexy Baromičův z r. 1493 a Brozičův z r. 1562, co do obsahu však je mezi nimi nejedna neshoda. Zařazují jej sem t. j. mezi breviáře, ježto větší část knihy, bez mála ³/₄, jest věnována textům breviářním; o zbývající čtvrtinu knihy dělí se misál a rituál rovnou měrou, jak vysvitne z obsahu. V čele knihy jest úplné kalendarium (ll. 1—6), na konci pak jest přidána sbírka duchovních písní a básní obsahu nábožensko-mravního.

A. Breviář.

1. Žaltář s připojenými antifonami a kantiky, jak je obyčejem na církevních hodinkách (Psalterium dispositum per hebdomadam) ll. 7—86; tento oddíl breviáře jest nadepsán:

Ⲛ Ⲁ Ⲓ ⲛⲓⲉ Ⲭⲅⲟ ⲁⲛⲉⲛ
ⲡⲟⲩⲉⲧⲛⲉ ⲥⲁⲗⲧⲉⲗⲁ ⲡⲟ ⲗⲁⲛⲟⲩⲥ ⲡⲓ
ⲛⲥⲔⲟⲒⲁ Ⲕⲟⲗⲟⲗⲁ ⲒⲚ ⲛⲉⲔⲗⲟ Ⲣⲟⲗⲓⲁ.

Vlastní žaltář sahá až k l. 84 b, kde počíná a) hymnus **Ⲑⲉⲃⲉ ⲃⲉ Ⲭⲅⲁⲛⲓⲛⲓ** prostě bez nápisu (l. 84 b—85 a);

b) Canticum trium Puerorum — **Ⲁⲕⲗⲓⲛⲧⲉ ⲱⲥⲁ Ⲕⲅⲉⲗⲁ ⲒⲚⲁ Ⲓⲁ** — ll. 85 a—b;

c) C. Magnificat — **Ⲁⲛⲁⲛⲩⲛⲧ' Ⲕⲁⲛⲁ ⲛⲟⲩⲥ Ⲓⲁ** tamže;

d) C. Benedictus — **Ⲁⲕⲗⲓⲛⲧⲉ Ⲓⲃⲉ ⲛⲗⲁⲅⲱ** — l. 85 b—86 a;

e) C. Simeonis — **Ⲓⲛⲓⲉ ⲟⲧⲛⲟⲩⲣⲁⲥⲛⲓ** — l. 86 a, po němž bezprostředně následuje později vepsaný vzorec mešní, o němž byla řeč výše.

Ostatní kantika, která v jiných breviářích se objevují na tomto místě, v kodexu našem nalezněš roztroušena v žaltáři samém; tak

α) na l. 25 b—26 a Canticum Isaiae (XII.) Confitebor tibi Domine — **ⲒⲥⲒⲛⲉⲛ ⲥⲉ ⲧⲉⲃⲉ ⲒⲚ**;

β) na l. 32 b—33 a Cant. Ezechiae (u Isaiáše XXXVIII. 10—20) **ⲒⲉⲖⲟⲩⲉ ⲉⲓⲡⲁ Ⲓⲉⲛ ⲧⲟⲩⲉ ⲓⲥⲁⲓⲁⲥ ⲛⲟⲩⲥ** — **Ⲁⲕⲗⲓ ⲡⲉⲗⲉⲛ ⲃⲉⲛⲥⲟⲧⲉ Ⲕⲁⲛⲛⲟⲩⲥ** (Vulg. in dimidio dierum meorum);

γ) na l. 39b—40a Canticum Annae (l. Reg. II.) Exultavit cor meum — **Взрѣдѣ се срѣце мое о гѣ;**

δ) na l. 48b—49a Cant. Moysis: Cantemus Domino — **Понимъ гвѣ** (Exodi XV);

ε) na l. 56b—57a Cant. Nabucuc cap. III.: Domine audivi auditionem — **Гн оуслышахъ слоухъ твоихъ;**

ζ) na l. 65a—67a C. Moysis (Deuteron. XXXII.) Audite coeli — **Книги нбо;**

η) na l. 70b—71b jest Symbolum Athanasianum — **Іже кождо хоцетъ списи быти** — které se klade v tomto kodexu po žalmu 118. Beati immaculati — **Бжии непороуѣни** — ježto obé se říká při Primě (I. hodině kanonické).

2. Commune Sanctorum či зборъ пѣб комоуѣнъ (свѣтъцѣмъ)¹⁾ zvané t. j.: officia svatým společná na ll. 87—146b. Rubrika v rituálu na l. 190 odkazuje k této části slovy **ири в зборѣ** (viz v officiích společných). Tento »sbor« v čele s nadpisem **В имѣ хво амнь** počíná officiem sv. Trojice — **В устѣ стѣ троице къ вѣрни** — pokračuje obvyklým pořádkem officií o apoštolech, evang., mučenicích, vyznavačích, pannách, vdovách a končí hodinkami za mrtvé. Z Propria Sanctorum tu není ničeho.

B. Misál (Sacrificale)

sestává 1. z mešního řádu (Ordo missae) s kánonem a obvyklým díkůčiněním kněze po mši; počíná slovy:

В имѣ хво и двѣ ириѣ амнь.
хотѣ ерѣти оуреждати се к м'ши глѣть.

(t. j. Ve jméno Krista i Panny Marie amen. Kněz hodlaje připravit se ke mši říká) l. 147.—154;

2. z řady mešních vzorců dílem z Propria Sanctorum, dílem z Commune Sanct., dílem ze mší votivních a zádušních (l. 154—174). Pro jich zajímavost uvádíme alespoň nadpisy s připojeným výkladem Římského misálu:

Миса в устьѣ стѣ троице, l. 154, Missa in honorem s. Trinitatis;

М. пр'ва дха сго, M. prima sancti Spiritus;

М. .е. (дха сго), M. secunda;

М. в устьѣ сго крѣа, l. 155, M. in honorem sanctae crucis;

¹⁾ Srov. můj čl. Die Nomenklatur in den kroatisch-glagolitischen liturgischen Büchern. Archiv für slav. Philologie XXIX. 559—560.

М. бжине мрне от пришства до роѣства, l. 156, M. beatae Mariae (ab Adventu ad Nativit.);

М. мрне магдальни, l. 158, M. Mariae Magdalenaе;

Мса сго никоули, l. 159b, M. sancti Nicolai;

Мса в усть л. апла, l. 161, M. in hon. unius Apostoli;

Мнозѣмъ апам, l. 162, Plurium Apostolorum;

Мса за л. рань бжих', l. 162b, M. quinque vulnerum Christi;

М. в усть' тла бжит, l. 163b, M. in hon. Corporis Chr.;

М. за клящаго се, l. 164b, M. pro poenitentibus;

М. за все грхи, l. 165b, M. pro peccatis omnibus;

М. ерью за се, l. 166b, M. sacerdotis pro semetipso;

М. апоу птра и пвдл, l. 167, M. Apost. Petri et Pauli;

М. просити помщи стхь, l. 167b, Ad poscenda suffragia Sanctorum;

М. за ходещее на поут', l. 167b, Pro peregrinantibus;

М. л. мунка и архиреть, l. 168, Unius martyris pontificis;

М. в усть л. мунка не вискапа, In honorem unius mart. non episcopi;

М. мнозехъ мункь, l. 168b, Plurimorum martyrum;

от вскпъ и мункь, Episcoporum et martyrum;

от испвдника архир, Confessoris pontificis;

Мса л. онта, l. 169, Unius abbatis;

Мса л. ден не моуенице, Unius virginis non martyris (bis);

Мнозѣмъ двмь моуеницамь, l. 169b, Plurium virginum, martyrum;

Мса сквозь свблженне пати, Ad postulandam continentiam;

М. отпоудити зле мсли, l. 170, Ad repellendas malas cogitationes;

М. за того наб грхи свое исвствь, Pro confitentibus peccata sua;

М. за творещихъ намь ал'моужна (!), l. 170b, Pro facient. elemosynam;

М. стон днѣ ѣже есть мти бжине мрне, M. scetae Annae, quae est mater beatae Mariae;

Млнть сте катарине и мар'гарѣте, и мрне магд, l. 171, Oratio scetae Catarinae et Margaritae et Mariae Magd.;

Мса за мр'твих', l. 171, Missa pro defunctis;

М. за моужа оумр., l. 172b, Pro defuncto viro;

М. за женоу оумрвшоу, Pro defuncta muliere;

М. за соущее в цимтерѣ, l. 173, Pro sepultis in cimiterio;

М. за доушоу оца и матере, Pro anima patris et matris;

М. в днѣ л. или л. или л. или, Missa die tertio vel trigesimo vel quadragesimo;

М. пороуух' (sic) се дше, M. pro animabus, quae sese commendaverunt (?);

М. пвдлц'на за все дше, l. 174, M. specialis pro omnibus animis.

Podobné výtahy z misálu byly i v latinském jazyku; doklad toho máme na př. v tisku »Sacrificale itinerantium« z roku 1521 (v Universitní knihovně pražské zn. XXXIII. G 10), kterýž co do obsahu málo se liší od výtahu z misálu v kodexu pařížském. Obsahuje vedle kalendáře a mešního řádu (l. 1—20) z Propria de tempore toliko sedm mešních vzorců (Narození Páně, Zjevení P., Velikonoce, Nanebevstoupení, Letnice, Sv. Trojice, Boží tělo), Preface s kánonem a řadu mší jak z Propria tak Commune Sanctorum, votivní i zádušní, všeho všudy na 69 listech! Z toho jest na jev, že i kodex pařížský byl asi pořízen podle takového Sacrificali, jímž si pomáhali v nedostatku úplného misálu.

C. Rituál.

Obřadním textům jest v této památce věnováno poměrně více místa nežli v ostatních hlaholských kodexech; zabírají plných 20 listů od 174—193 a obsahují vedle svátosti křtu, oddavek a posledního pomazání nejpotřebnější žehnání a modlitby v tomto pořádku:

1. Katechismus a exorcismus (obřady předcházející křtu) s nadpisem **Єгда зидменати отроче нарекоче име емоу**, s připojeným či vloženým obřadem svěcení křestní vody — **УННЬ КР'ЩЕННЬ . КАКО ОБНУАН ЕСТЬ ПРИДОУ К ВОДЕ** — po němž následuje vlastní obřad křestní, nádepsaný: **Н пристоупе коуни ки хоте кр'ст'**. l. 174—181;

2. Žehnání vody očistné (lustrální) v neděli před slavnou mší — **Знаменати соль и водоу всакоу неделю** — l. 181—182;

3. Obřad oddávací se mší za snoubence a žehnání prstene — **Блине пр'стена по м'ш (sic)**, l. 183—184a;

4. Obřad postřížin — **МѢ пострици власи** l. 184a—b;

5. Žehnání příbytku — **МѢ БЛВНТИ храмъ** l. 184b—185a;

6. Poslední pomazání — **УННЬ ДАТИ НЕМОЩ'ИКОУ МАЗЬ ОЛЕВЬМ СТИМЬ** l. 185a—187a;

7. Poručení duše — **УННЬ НАПОРОУУНТИ ДШОУ УКОУ** — l. 187a až 190b;

8. Obřady pohřební v příbytku, v chrámu i u hrobu l. 190b až 193b.

Obřady a modlitby uvedené pod č. 1, 2, 3, 5c a 6 jsou pořízeny dle předloh latinských, texty pod č. 4 a 5a—b jsou původu řeckého. Obřad postřížin jest tentýž jako v jiných kodexech chrvatsko-hlaholských; žehnání domu — **МѢ БЛВНТИ храмъ** jest něco

dosud neznámého. Touž modlitbu nalezl jsem také v rituálu Klimentovičovu na l. 206 b—207 a, ale nikde jinde.¹⁾ Text hlaholský shoduje se s Euchologiem sinajským a již prof. Geitler nalezl k němu předlohu řeckou u Goara str. 484 εὐχή ὅταν μέλλει εισελθεῖν εἰς οἶκον νέον.

Vedle těchto textů důležit jest svým obsahem i kalendář umístěný v čele knihy. Z údajů v něm obsažených uvádím tyto:

Єи'вар — Leden.

7. Нѣна кр'ститѣла — Jana Křtitele;
 27. Пренесение мощи Нѣна златоустѣго — Přenesení ostatků sv. Jana Zlatoustého;
 29. Обрѣтение мощи климан'та — Nalezení ostatků sv. Klimenta.

Первар — Únor.

14. Коурилл и Валентина мѹк — Cyrilla a Valentina mučenička.

Мар'уь — Březen.

16. Ёкова апла — Jakuba apoštola.

Априль — Duben.

6. Методие бск — Methoda biskupa;
 23. Ёор'ѣнъ мѹик — Jiří muč.;
 24. Адалберта бск и мѹик — Vojtěcha biskupa a muč.

Мав — Květen.

7. Доунилл бскпа и мѹнпа — Dujma (Domnius) biskupa a muč.;

Июнь — Červen.

27. Ладислава крапа — Ladislava krále.

Июлен — Červenec.

14. ѡ. оцѣмь санамь мѹк — Sněm 600 Otců mučeničků.

Авгоусть — Srpen.

20. Єтпа крапа и Барнада (sic) ис — Štěpána krále a Bernarda vyznavače.

¹⁾ Srov. čl. Hlaholské knihy obřadní a zlomky Seleské. Věstník Král. České Spol. Náuk 1909, VIII.

Сек̄терь — Září.

5. Оуб̄ен̄е̄ Зах̄рӣе̄ м̄у — Zavraždění Zachariáše muč.;
 24. Тѣклӣ дв̄и — Thekly panny;
 28. Ве̄цеслава̄ м̄у(?) — Václava muč.;
 30. Єроннӣа̄ прозвѣтра̄ испвѣдик̄ — Jeronyma presbytera, vyznavače.

Ок̄терь — Říjen.

5. Ве̄цеслава̄ м̄у'к — Václava muč.;
 6. То̄мӣ апа̄ла̄ — Tomáše apoštola;
 21. ѿФ. тисоуше̄ дв̄ѣ ӣ м̄у — Jedenácti tisíc panen mučenic t. j. sv. Voršily a družiny.

Нов̄еберь — Listopad.

5. Ємриха̄ кра̄ла̄ ис̄ — Emericha krále, vyznavače.
 10. Людмӣле̄ дв̄ет(!) — Ludmily vdovy;
 14. Ив̄на̄ златоуста̄го̄ ис̄ Jana Zlatoustého vyzn.
 24. Кр̄шевана̄ м̄уник̄ — Chrysogona muč.

Дек̄терь — Prosinec.

21. То̄мӣ апа̄ла̄ доӯ х̄ — Tomáše apošt., duplex;
 23. Єв̄ѣенӣ дв̄и — Eugenie panny.

Na posledním listě kdosi poznamenal, že tento kalendář jest řecko-slovanský. Tvrzení toto není sice zcela správné, ale též ne bez důvodu. V podstatě jest kalendář kodexu Pařížského pořízen po způsobu církve Západní; důkazem toho jest vedle četných svátků a památných dnů, jež bychom v Hemerologiu církve Východní marně hledali, zejména osnova, dle níž jsou upraveny určité skupiny svátků obřadu Západního. Tak na př. oktáv vánoční, oktáv Zjevení Páně, oktávy svátků marianských (Narození a Nanebevzetí Panny Marie) a vigilie svátků apoštolských.

Proti tomu však máme tu zřejmé stopy kalendáře východního, a sice:

1. Svátky a památné dni, jichž v kalend. západním vůbec není; na př. 29. ledna Nalezení ostatků sv. Klimenta; 9. května sv. Křištofora mučeníka; 14. července památka obecného sněmu v Chalcedonu.

K prvnímu památnému dni sluší připomenouti, že se shoduje s údajem v synaxáři kodexu Assemanova, kdež čteme: Мѣца̄ того (ledna) 30. обрѣтєнїє̄ чєстѣныхъ мо̄штїӣ свѣта̄го̄ Климента̄ папєжа̄

rimská. (Assemanovo izbornó Evangjelie Dr. J. Črnčić. U Rimu 1878 str. 158).

O druhém svátku (sv. Křištofora) píše P. Nilles (*Calendarium manuale utriusque ecclesiae*. Oeniponte 1896. Tom. I., pag. 156): »In Menologio Basil. proprio synaxario colitur h. d. (t. j. 9. května) s. Christophorus ὁ κυνοκέφαλος, martyr sub Decio, cuius tamen Papebrochii sententiâ in Ephemerid. graec. ad h. d. quam facile est probare cultum . . .«

O památce sněmu Chalcedonského, mimo jiné, zmiňuje se též kalendář kodexu Assemanova (l. c. str. 170): Měcā ijul. 16 съпнѣтъ свѣтыиѣ ѿсь, iže vѣ halkidoně 630; a opět na str. 133: »... памѣть свѣтыиѣ ѿсьемѣ събранъšiiмѣ сѣ вѣ свѣтѣмѣ i вѣселенстѣмѣ съборѣ«, kdež spisovatel připomíná, že Řekové slaví památku VI. sněmu obecného 14. září. P. Nilles (l. c. str. 14.) v Hemerologiu 17. července uvádí: τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν ταῖς ζ' οἰκουμενικ. Συνόδοις.

Podobně sluší uvést, že i u svátků sv. apoštolů Slovanských Cyrilla a Methoda shoduje se údaj kalendáře kod. Pařížsk. se synaxarijem Assemanovým, kdež čteme (l. c. str. 160): »Měcā togo 14 (řevā) stāago ѿьса našego Kyrila filosofa«; a na str. 164: »(Měcā apríl.) б^{ра(ме)т} usъpeniē prēpodobъnaago ѿьса našego Methodia arhierpa выšneje моравы, брата прēподобъnaago kyrila filosofa.«

2. Dalším důkazem, že kalendář tohoto kodexu pořízen jest i podle předlohy řecké (východní), jsou slavnosti a paměti, jež objevují se v kalendářích obojí církve, ale v kalendáři našem po způsobu církve Východní. Na př. 5. září Zachariáše proroka shodně s kalendářem kod. Assemanova: Měcā sep. 5. svētaago pro-roka zaharije, ѿьса ivana прѣдътѣь крстителѣ (Srov. Nilles l. c. str. 271). Martyrologium římské uvádí památku tohoto světce 5. listopadu. Podobně 24. září sv. Thekly panny s Řeky, kdežto na Západě slaví se již 23. září. (prov. Nilles l. c. str. 283). Svátky sv. apoštolů Tomáše a Jakuba uvádějí se tu dvakrát, po způsobu církve řecké i latinské. Sv. Tomáše 6. října a 21. prosince; sv. Jakuba 23. října (Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοῦδέου καὶ Ἀποστόλου) a 1. května (srov. Nilles, str. 296 a 305.).

Převaha obyčejje Západního v kalendáři našem jest patrna v tom, že dni 1. května a 21. prosince (t. j. svátky řečených apoštolů podle obřadu Západního) jsou označeny jakožto duplicia (větší, dvojně svátky) červeně, kdežto na druhých dvou místech jsou zaznamenány jako ostatní prosté dni černě.

3. Zvláštním důkazem, že pisatel našeho kalendáře nahlédal i do předlohy řecké, jest den 7. ledna. Po slavnosti Zjevení Páně čteme tu svátek $\overline{\text{НВНА КР'СТИЛА}}$ — Jana Křtitele. Obě slavnosti tohoto světce, Narození totiž i Stětí, klade náš kalendář shodně s kalendáři obojí církve 24. června ($\overline{\text{Рождство стго нвна хр'стла доу х}}$); a 29. srpna ($\overline{\text{Оучевение глави нвна хр'стла х}}$); kromě toho však připomíná památku Předchůdce Páně i na tomto místě 7. ledna po způsobu církve Východní. Řecké kalendáře mají pro tuto svéráznou slavnost zvláštní pojmenování: $\overline{\text{Η σύναξις τοῦ Προδρόμου}}$ — сънемъ свѣтааго іоана крѣстителѣ (Assem. str. 156). P. Nilles podává výklad této památky v ten smysl, že dle řeckého obyčeje za čelnějšími svátky Páně a P. Marie uvádí se i památka oněch svatých, kteří měli v předchozí slavnosti zvláštní účastenství; tak na př. po Zjevení Páně památku sv. Jana Kř., po Obětování Páně, sv. Simeona starce, po Zvěstování P. Marie synaxin sv. Gabriela archanděla a p.

Z uvedených příkladů jest na jev, že jde o kalendář pořízený dle předloh obojího obřadu, Západní církve totiž i Východní, při čemž první tvoří základ, kdežto z druhých byla kniha doplněna. Věc lze vysvětliti asi takto. Náš kalendář jest, až na nepatrné výjimky, úplný, t. j. obsahuje na každý den památku některého světce, někdy klade i více světců na jeden den. Srovnáme-li však kalendář kod. Pařížského s kalendáři soudobých kodexů chrvatsko-hlahol. (na př. Vatikánského č. 4 ze stol. XIV.) neb i pozdějších (na př. obou breviářů Novljanských ze stol. XV.), nalezneme v těchto mnoho mezer či dnů prázdných, na něž kalendáře nekladou žádného svátku. Písařům řečených památek nebylo vodítkem při sestavování kalendáře Martyrologium, jež obsahuje památky světců, které se slaví na různých místech světa křesťanského, ale spíše denní officium místa, pro něž byl misál neb breviář sepsán. Nebylo-li u nich v obyčeji činiti vzpomínky o některém světci ve mši a na církevních hodinách, nepoložili jeho jména ani do kalendáře. Pisatel kodexu Pařížského pak vyplnil tyto mezery, kde byla toho potřeba a pokud jeho známost sahala světci známými netoliko na Západě, ano neváhal nahlédnouti i do předlohy řecké či do kalendáře obřadu Východního.

Zasluguje zmínky, že v našem kalendáři jsou pečlivě zaznamenáni památní dnové domácích světců. Tak na př. 4. června sv. Kvirina, patrona diecese krčské, 7. května sv. Dujma patrona dioec. spljetské, dále sv. Ladislava, Štěpána, Emericha a Alžběty patronů zemí koruny sv. štěpánské. Ne méně bedlivě jsou tu uve-

deny památky patronů českých (v té míře nenalezl jsem toho v žádném jiném kodexu hlahol.): 24. dubna sv. Vojtěcha, 28. září sv. Václava, 10. listopadu sv. Ludmily (den přenesení z Tetína do Prahy!). Svátek sv. Václava opakuje se tu i 5. října, což jest poslední den oktávu řečeného světce (Srov. Proprium arcidioecese pražské).

Jakož pověděno výše, uzavírá knihu řada duchovních písní (l. 193—200), psaných sice hlaholicí ale živým jazykem domácím — chrvatským. Celkem jest tu 9 písní, a to:

1. ke cti sv. Jiří s nadpisem: Пѣснь стго Юрѣ пон людемь, разоум'но ;
  2. o umučení Kristově — Пѣ ѣ кни хви ;
  3. o Panně Marii — Мрина ѣ ;
  4. s nápisem От | ѣ ; obsah vede nás doplnití jej От рождѣства
- t. j. o Narození Páně;
5. za zemřelé (bez nápisu);
  6. opět za zesnulé, jež se zpívala při pohřbu — над' гробомь поють глаголюще сие ;

7. píseň mravně-poučného obsahu, v níž si pisatel stýská do mravní zkázy a zlořádů osob duchovních tehdejšího věku (bez nadpisu) ;

8. píseň o sv. Michalu archan. (bez nadpisu);

9. pod nápisem Пон жельно lyrická báseň plna zbožných vzdechů k Pánu Ježíši; posledních 16 řádek není lze přečísti. (Srov. můj článek Starohrvatske duhovne pjesme. Starine kn. XXXI. U Zagrebu 1905.)

D. FIDEIKOMISNÍ KNIHOVNA LOBKOVICKÁ V PRAZE.

(Srovnej můj článek v ČČM 1907, str. 282—289, i literaturu tam uvedenou.)

Kodex sign. MS 562.

Pergamenový kodex z poloviny XIV. stol. (1359), vázaný v úhledné vazbě safianové se zlacenými okrasami, šestnácterkového formátu (12 × 10 cm), čítá 160 listů složených v 16 kvinternech. Kvinterny mají po 10 listech vyjma druhý, který čítá 8 a poslední 12 listů.

Text jest psán po celé šířce listu, na stránce po 25 řádkách. Písmo jest úhledné a čitelné. Z řady iniciálek psaných suříkem uvádím zejména tyto: Б na l. 1 a (5 cm), Р l. 25 a (4·5 cm), Р l. 34 b (5 cm), Б l. 64 b, Р l. 73 (3 cm), Б l. 88 b (4·5 cm), Т l. 98 (3·5 cm).

Jako grafickou zvláštnost sluší vytknouti ω na l. 29a jakož i zaměňování písmen latinských za hlaholské v iniciálkách, tak na př. B na l. 19, A na l. 92.

Důležité údaje z dějin kodexu obsahuje přípis na l. 159b, který ukončuje text knihy. Dle něho napsal kodex Kvirin, klerik u sv. Kozmy a Damiána v Sení roku 1359. Přípis zní:

Се писа Кирии Жаканъ бѣ моу помаган и са всини ки боудоу ва не пети амнь В ние бже амнь леть гнихъ .м.л.б.б. када те книги бше писани и дописаше се в стоуь Коузини и Домьтени в Сени.

Poslední list prázdný obsahuje přepis uvedeného přípisu, psaný as rukou Dobrovského, přepis však není správný. Počíná slovy: Se pisa Kir Ivan Žakan atd.; nad čímž jest připsána oprava: Nikoli Kir Ivan Žakan, jak Jos. Dobrovský četl, nobrž Kirin žakan (Quirinus diaconus) je psáno.

Již v uvedeném článku ČČM jsem připomenul, že ani tato vysvětlivka »diaconus« není přesná; jméno Жаканъ se objevuje v hlaholských knihách za latinské »clericus«, neznačí tedy výhradně jáhna (srov. výše uvedený článek Die Nomenclatur in den kroatisch-glagolit. liturgischen Büchern, str. 569), který slove Жаканъ е(ван)ѣлски.

Na 1. papírovém listě přidaném z předu při vazbě napsal V. Hanka:

Citatus est Codex iste in Dobrovský's Geschichte der böhm. Sprache, Prag 1818, pag. 78 et eiusdem Slavino Prag 1833, pag. 398. Tu jest přitištěna i exlibris knihovny Lobkovické.

Na témže listě v čteme dále: Breviarium romanum croaticodalmaticum characteribus glagoliticis (vulgo Hieronymianis) Zengae 1359 scriptum. Olim bibliothecae C. de Palm Ratisbonae: nunc C(om). Franc de Sternberg Pragae.

Knihy jest důležitá tím, že obsahuje text hlaholského žaltáře, že jest přesně datována a úplná.

Obsah:

1. Žaltář (Psalterium dispositum per hebdomadam) s nadpisem: В ние оца и сиа и дха сго амнь. В идлю к ютрини (ll. 1a—92a);
2. Cantica, a sice všech dní i všech kanonických hodin jednotlivých dní jsou připojena společně na konci žaltáře v tomto pořádku:

- a) В поиди к мат: Исви се тебе ги — Canticum Isaiæ: Confitebor tibi Domine, Is. XII.; l. 92 a;
- b) В оутори Азъ рехъ ва висоте дни моиъ — Cant. Ezechiae, Is. XXXVIII.; l. 92 a—b;
- c) В средоу ѿ Оутврди се срце мое — Cant. Annae, I. Reg. II.; l. 92 b;
- d) В четврти пс Поимъ гвѣ савнѣ бо просла се — Cant. Moysis: Cantemus Domino, Exodi XV.; l. 93 a;
- e) В пяти ѿ Ги оуслшахъ слоухъ твои — Cant. Habacuc, cap. III.; l. 94 a;
- f) V sobotu Въими нбо тже взгляю — Cant. Moysis: Audite caeli, Deuteron. XXXII.; l. 95 a;
- g) Трихъ отрокъ псаниъ — k Primě Dan. III.; l. 96 b;
- h) Пѣ Брѣце Велихи дше мое га — Magnificat, Luc. I., l. 97 a;
- i) Пѣ Захаринна пс (!) — Benedictus, Luc. I.; l. 97 b; а Пѣснь Семнона старца — Nunc dimittis, Luc. II., tamtéž;
- k) Tedeum — Тебѣ (!) бѣ хвалимъ — a symbolum Alhanasiánské — тже колиждо — на l. 98 a—b;

3. Comune Sanctorum t. j. vlastní »sbor« či společná officia svatých ll. 99 a—149 a v tomto pořádku:

- a) На роение диль к вѣрнн — officium Apoštoľů, l. 99 a—103 b;
- b) Мноземъ апльмъ, на l. 103 b—105 a;
- c) На роение свиѣлсть — off. evangelistů, l. 105 a—6b;
- d) На роение .ѣ. ѿка виска jednoho mučeníka biskupa, l. 106 b—10b;
- e) На роени (sic) .ѣ. ѿка не виска — mučeníka, který ne byl biskupem, l. 110 b—12a;
- f) Мноземъ мѣмь, l. 112 a—18 a;
- g) На роение .ѣ. испедика виска — vyznavače biskupa, l. 118 a—22 b;
- h) На роение испедникъ — prostých vyznavačů, l. 122 b—26 a;
- i) На роение дѣв — sv. panen, l. 126 a—33a;
- k) На роение мнозины ѿка или .ѣ. ѿка от' Паски — mučeníků v čas velikonoční, l. 133 a—37 a;
- l) В уастъ сте тронце — o sv. Trojici, l. 137 a—41 a;
- m) На днь посвещенне цркве н ва опходни днь — на posvěcení chrámu a výročí jeho, l. 141 a—45 a;
- n) Нодинку за мртвѣ, l. 145 a—49 a;
- o) Officium P. Marie s předchozí rubrikou — Поченъ оуредѣт унна бжине ден Марне, l. 149 a—56 b;

Книhu zakončuje obvyklý dodatek v breviáři t. j. žalmy kající (Psalmi poenitentiales) — Псми за грихи l. 156 b—59 b, dále Symbolum t. zv. apoštolské a přepis klerika Kvirina.

E. C. K. UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE.

(Srov. můj čl. Česká bible hlaholská ve Věstníku K. České Společnosti Nauk 1908. XIII. a literaturu tam uvedenou zejména čl. Jos. Koláře v Sitzungsberichte d. königl. böhm. Gesellschaft 1866 ze dne 3. prosince.)

Kodex sign. XVII. A 1.¹⁾

Kodex pergamenový z počátku XV. století (1416), vázaný v tuhé, snad původní vazbě, čítá 258 listů velikého folia 38·5×28·5 cm. Listy jsou složeny ve 25 kvinternech a jednom kvaterně (posledním). Text jest umístěn ve dvou sloupcích a vyplňuje pole 27×12 cm počítajíc v to i nadpisy jednotlivých listů. Písmo jest chrvatská hlaholice, ostře hranatá, jinak zachovalé a dobře čitelné. Knihu zdobí četné iniciálky různé velikosti, kreslené rudkou a modří; z ostatních vynikají zejména ony, jež jsou v čele jednotlivých knih, na př.: **Λ** na l. 2a (4 cm), **Ζ** na l. 81a (5 cm), **Κ** na l. 169a (4 cm), **Κ** na l. 200b (5 cm). Někdy jsou písmeny hlaholské zaměněny latinskými; tak na l. 4b **S**, na l. 8a **P**. Azbuka hlaholská jest rozmnožena o cyrillské **ѣ**, jehož užívali písaři za české *ch*.

Přepis na l. 258 psaný rudkou dí:

Тито кинги доконани ѡсоу по лѣтѣхъ нарозени снѣ божнего по ѡ.ѡ.ѡ.ѡ.
за часоу кинезе Крзиже опата слован'скаго. Псалм тато бнеле ѡ братрзи
клантерскихъ але не от писарзовъ харват'скихъ.

Obsah knihy udává přepis na l. 1b:

»В том'то сваз'коу дроугемъ | поспано ест ѡѡ кинг' а ман | пр'вѣ Книги
паралнипоменон' | дене. Книги ездрашови двоє | Книги немнас' (!) Книги
товнас' | Книги юдит. Книги естер'. | Книги нов'. Книги прзислов | не.
Книги поудрости. Книги екклеснастѣс'. Книги кантика кантикороум'. Книги
жалтарз'. На ти на кажде кинги пржед | ѡуви стѣго еронима ѡсоу поспани
в послединем' вѣд | терие тнѣхто кинги анѣб' свазкоу«; rozpáamka při-
dává: Книги екклеснастикоус.

Seznam ten dlužno doplniti, že v žaltáři jsou i kantika, z čehož jest patrnó, že kodex ten jest bývalá kniha liturgická, z níž se četlo při hodinkách — jest to jakés Lectionarium — součástka breviáře. Jazyk jest ovšem staročeský, ne však beze stop staroslověnské předlohy, zejména v žaltáři (srov. výše vzpomenutý článek).

¹⁾ Obsahem a písmem, ne však jazykem, zasluhuje tento kodex, aby sem byl zařazen; uvádím jej pro úplnost jednak z té příčiny, že jest to naše nejobsáhlejší památka psaná hlaholicí, jednak proto, že jest skutečně vzácný pomník hlaholismu v Čechách.

Ostatních dílů bible zachovaly se toliko nepatrné zlomky v museu království Českého, a to:

1. Knihy Leviticus XIII. 1—7;

2. proroka Ezechiela XXXVII. konec, XXXVIII. konec, XXXIX. začátek; pror. Zachariáše hl. VII. 23—IX. 11, XIV. 6—21 a předmluva k Malachiáši, část předmluvy k Haggeu a první knihy Maka-bejské XIV. 31—46;

3. ze Skutků apoštolských I. 2, IX. 1—16 (srov. J. Kolář, O hlaholských zlomech Dobřichovických. ČČM 1870 str. 391 a násl. — P. Syrku, Zur Geschichte d. Glagolismus in Böhmen. Archiv für slavische Philologie 1899, str. 179 a násl.).

Vedle opisů knihy Joba, Přísloví, Písne Šalam., Tobiáše, pořízených Ant. Pišelím, polním kaplanem pluku hr. Kinského, později farářem v Solopiskách u Kutné Hory r. 1796 († 30. března 1806), v musejní knihovně pod zn. III. J 20, chová i knihovna král. kanonie Strahovské přepisy od téhož písaře (knihy Tobiášovy a Písne Šalom.)¹⁾ pod zn. D F III. 19. Formát tohoto přepisu jest velký kvart (20×25 cm) a čítá 152 listy.

Písmo jest veliké — jednotlivá písmena 0·6—1 cm vysoká, iniciálky jsou kresleny červenou a zelenou barvou; začáteční písmena jsou rubrována.

Pozn. Knihovna musea král. Českého nechová vyjma několik drobných zlomků hlaholských, ne starších stol. XIV., žádné objemnější chrvatsko-hlaholské rukopisné památky.

F. KNIHOVNA VATIKÁNSKÁ V ŘÍMĚ.

(Srov. V. Jagic, *Analecta romana* II., [Archiv für slavische Philol. XXV. str. 4—47] a literaturu tam uvedenou, zejména: J. S. Assemani, *Kalend. ecl. univ.* IV. cap. 4, § 6. — Iv. Kukuljević, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* IV., str. 369—77. — Iv. Brčić, *Čitanka*, str. XII. a násl., č. 18 a 35; téhož *Dvie službe*, st. 13 pod c. — Iv. Črnčić, *Rímsko-slovinska služba*, *Starine* XIV. str. 210 a násl.)

1. Breviář sign. Illyr. 5.

Kodex XIV. století, vázaný v pergamenu, formátu malého folia 31·5×22·5 cm, čítá 248 pergamenových listů. Tyto jsou složeny v 26 kvinternech většinou po 10 listech; výjimku činí složky

¹⁾ Tyto údaje sdělil mi laskavě slov. P. Cyrill Straka, bibliothekář klášterní knihovny strahovské.

14, 18—19, které mají po 8 listech, dále 12—13 po 12 listech, složka 15 s jedenácti, sedmnáctá se 6 listy, složka 25 se čtyřmi a poslední s 9 listy. Na hřbetě ve štítku jest tištěno Breviarium Illyricum T:l 1379. Text jest psán ve dvou sloupcích o 36 řádkách. Iniciálky jsou úhledné a bohatě zdobené, hlaholské nahrazuje i latinskými; tak na př. A na l. 123 d na počátku Apokalipsy zaujímá téměř půl sloupce.

Obsah.

1. Proprium de tempore počínající I. nedělí adventní, ll. 1—237 b s nadpisem:

В иже бже амнь Поуѣтъкь уннѣ
вр'внѣла по зкноу римскомь бже
го Птра и Пела цркви римскога д
врд. В првоу соботоу ѿ пришествя.

2. L. 237 b — 37 d rubriky.

3. L. 238 a — 39 b officium P. Marie.

4. L. 240 a do konce část kalendářní; tabulka velikonoční (pouze Velikonoce l. 240 b), úplný kalendář (241—46), na l. 247 tabulka všech pohyblivých svátků.

5. Na posledním listě jest stať nadepsaná **Се є сказ о всехъ лн-мези (?)** a tak zv. Apoštolské symbolum s výkladem nadepsaným: **Се є ѿѿ уа рекоста ѿѿ дла мою собою о вери Хвн**; na l. 248 b—c seznam zasvěcených svátků a zbývající prostor c—d téhož listu jest vyplněn historickými záznamy psanými kursivní hlaholicí.

Pro jich důležitost v dějinách kodexu samého podávám pokud jsou čitelný:

L. 248 c.

Лѣт' гннх' .ѿ.ѿ.ѿ.ѿ. (1487) течаше када те кннге откоуписьмо ѿ гндна? Лоуке з Отишк' ке вноу Тоурци взан а вше є згоуьна' поп Радош' и откоуписьмо є добри моужн Окроуглає (и) Триєховицанє зач оучинише помоц' ки чим' море за те кннге . . . и к поп Бенко Паланци' вх ва то време прибанош' (sic) в Триєховицих' и оучиниш помоц' ва те кннге єдан' стар пшенице и почах' ки слншахоу под' светога Ивана да вн оучиниши завет' мою собоу, а они оучинише ки чим' море како добри и доуховни лоудн. . . и поморе Павко добар' моуж' ва те кннге .ѿ. доукати . . . Числиц' стар' пшенице . . . племинт' чловек' . . . именов . . . помогоше .

L. 248 d.

а дєре жєне те помогоше ника грошем' а ника солдином' бог' их' помози и свети Иван' та им боудн пощник'! и всим' ки помогоше ва те кннге да не згнєше ѿ светога Ивана а ва то време вше одєтник' в Окроуглахъ Иван Мєсоднш добар моуж; а в Триєховицих' Петар Числиц' ка оба добро настоукхота цркви с єтому Иваноу за то господо

РЕДОВНИЦИ КИ БОУДЕТЕ СЛУЖЕБОУ БОЖЬОУ ВА ТЕ КНИГЕ ВРИНАН МОАНТЕ БОГА ЗА ВСИХ¹ КИ ПОМОГОШЕ В ТЕ КНИГЕ ДА НЕ ПОГИБОШЕ ОТ ЦРКВЕ СВЕТОГА ИВАНА... МОАНТЕ БОГА ЗА ПОПА РАДОША КИ ЗГОУЕН ТЕ КНИГЕ ДА ГА БОГ СПОМЕНЕ ДА НЕ...

Touto poznámkou, dle které kniha 1487 byla asi na útěku před Turky ztracena, od Turků vykoupena a zase kostelu sv. Jana v Tribichovicích vrácena, doplňují se záznamy, obsažené v druhém díle (srov. následující kodex).

Obsah čtení biblických.¹⁾

Podle osnovy obvyklé v ostatních breviářích čtou se i v tomto breviáři tyto knihy:

a) ze Starého zákona.

Genese: I.—II., III. 4—24, VI., VII. 1—14, 16—22, VIII. 1—21, XII., XIII. 1—16, XV. 4—14, XVI. 15, XVII. 15—22, XXVII. 1—29, XXXVII. 2—11; Exodus: III. 1—22, IV. 1—13 (na l. 63 b a násl.).

I. Královská hl. I.—III.; II. Král. hl. I.—II., III. 1—21; III. Král. hl. I. 1—47; IV. Král. hl. I.—II.;

Tobiáš I.—V., VI. 1—7, VII. 1—18, VIII.—XIV. (l. 202 a a násl.); Judith I.—IV., V. 1—25, VI.—XVI. (l. 207 d a násl.); Esther I.—VII. (l. 215 d a násl.);

Job I.—XLII. (l. 186 a a násl.); I. kn. Machabejská hl. I.—V.; II. kn. Machab. hl. I.—V. (l. 232 b).

Příslloví: I.—VII., VIII. 1—6, 7, 8—21, 34—36; IX. 1—9, 12—13, 18; X. 1—22, XI. 4—11, 19—31, XII. 1, 4, 8—12, 23—25; XIII. 7—9, 19—25; XIV. 1—3, 4—6, 15—21; XVII. 25, 27, 28; XVIII. 1—4; XIX. 16—23, 25 (l. 172 c a násl.);

Ekklesiastes: I.—XI., XII. 1—4, 6—14 (l. 177 a a násl.); Kn. Moudrosti I.—III., IV. 1—19, V.—VI. na l. 181 b a násl.; Sirach I.—II., III. 1—14 (l. 184 a a násl.).

Isaiáš: I.—VI., VII. 1—15, IX. 1—6, XI.—XIII., XIV. 1—16, XIX.—XXIV., XL. 1—6, LII. 1—2, 4—5, LV. 1—6, LX. 16, LXI. 10—11; LXII. 1—3 (l. 1 d a násl.); Jeremiáš: I., II. 1—3, 31—37, III. 1—10, IV. 3—7; Pláč Jer. I., II. 1—21, III. 1—18, 22—38, IV. 1—9, V. 1—16 (l. 97 b a násl.); Ezechiel: I.—II., III. 1—27, IV. (l. 230 c a násl.); Daniel: I.—II., l. 232 d a násl.

Malí proroci: Ozeáš: I.; Joel I. 1—17; Amos I. 1—12; Abdiáš I. 1—7; Jonáš I., II. 1—7; Micheáš 1—12; Nahum I. 1—9; Habakuk I. 1—10; Sofoniáš I. 1—12; Aggeus I. 1, 4—10; Zachariáš I. 1—10; Malachiáš I. 1—8 (na l. 234 v a násl.).

¹⁾ Podle záznamů kan. K. Parčiče doplněných poznámkami vdp. P. Daniela Zeca.

b) z Nového zákona.

Skutky Apoštolské hl. I. 1—11, 15—26; II. 1—32.

Epištoly sv. Pavla k Řím. I.—III., IV. 1—3; I. Kor. I.—II., III. 1—11; XI. 20—32, XII. 1—11 (l. 59 a a násl.); II. Kor. I.—II.; VI.; Galat. I.—III.; Efezsk. I. 1—16; Žid. IV. 11—fin., V., VI. 1—3, IX. 11—28, X. 1—7. Jakubova I. 1—17, II. 1—23; I. ep. sv. Petra I. 1—16, 22—25; II. 1—5; II. Petrova I. 1—8; I. Janova I. 1—10; druhá 1—11; třetí 1—14; sv. Judy v. 1—19. Apokalipse I.—XXII. na l. 134 a a násl.

2. Breviář sign. Illyr. 6.

(Druhý díl předešlého, na štítku s nápisem: Breviarium Illyricum T. II. A. 1379.)

Pergamenový kodex XIV. stol. v pergamenové vazbě foliového formátu (31·5 × 22·5 cm), čítající 217 listů složených ve 23 kvinternech, z nichž 3 a 8 mají po šesti, 18 a 19 po jedenácti, 21 a 22 po osmi listech; čtvrtý čítá 9 a poslední pouze 4 listy. Listy 24 až 27 chybí, takže po l. 23 jest bezprostředně l. 28; podobně mezi l. 37 a násl. jest mezera jednoho listu. Text jest psán jako v prvním dílu ve dvou sloupcích o 36 řádkách. Písmo jest ostře hranaté s četnými velmi úhlednými iniciálkami; zvláštní zmínky zasluhují: **K** na l. 1 a po celé výši sloupce, totéž na l. 4 v (5·5 cm) **Г** l. 6, **P** l. 9 v, totéž l. 13 r, opět l. 20 v; **M** l. 21 v, **П** l. 32 v, **T** l. 36 v.

Obsahuje:

1. Žaltář s hymnami a kantiky (Psalterium dispositum per hebdomadam), nadepsaný

† К нмѣ оца и сна и дха сга ами'
Поуетне салтира по законоу римскога
двѣ . ютриа в илю;

2. Commune Sanctorum s officiem za mrtvé na l. 40 c — 70 d, s nadpisem:

Поуетне комоуна светцем ѿ бр'
в'ѣла по законоу римскомь . К' нав
уерѣ аплъ к вурни.

3. Část obřadní (v breviářích méně obvyklá) a sice:

a) Уни дати немощникоу тело боже — Communio infirmorum, na l. 71 a — c;

b) Үниъ мазати немощника олъель стннѣ — *Extrema unctio*, na l. 71 c—72 c;

c) Үни напороуѹнти дшоу — *Ordo commendationis animae, exequiae*, l. 72 c—76 a; po officiu ke cti sv. Trojice — *В уасть стѣ Троице* — následuje:

4. *Proprium Sanctorum* — Поуетне слоужьбѣ ѿ стнѣ по вс' є лто. На днѣ сѣо Сатоуринна. l. 77 a — 214 a. V této části jsou vedle textu Písňě Šalomonovy¹⁾ důležité texty legendární, totiž text slovan-ské legendy o sv. Václavu. — На днѣ сѣо Вєреслава нунна na ll. 181 a až 182 d, a text (část) Pannonské legendy o sv. Konstantinovi — (Cyrillu) В нвѹри Шоурила и Мєтоуднє вєкпа na ll. 213 b—14 c;

5. Po některých doplňcích 214 c—17 a následují příписy obsahující důležité údaje o původu kodexu, že byl totiž napsán r. 1387 pro chrám sv. Jana v Tribichovicích za vlády knížete Anže Frankopana na Krku, Seni a Gacce:

Лѣтъ гнихъ ѿ . 00 . 9 . 86 (1387.)

Ѣ Фак'ѣнк комоу є з мти грѣси бѣгство а грѣк отчаство писах' снѹ роуѣрикоу а не тих' книгк. И писаше се боу на чєтѣ и стѣмоу Нєвоу в Трибиховицє плємнитилк людемк Сникравицємк. Я тада бнше кнез' Янжк гднѣ Кр'коу и Гац'ки и Сеню и вєше. И в то врємє бше смѹт'на в оуѣрєкомк кралевствє велнка по Каран кр'лч кога оуѣнше Оуѣре. И в то врємє бнхоу в Окроуглау' добри мжи и в Трибиховицнхъ ки црквн свѣнал' блгожк оуѣрѣшевоуѣ калєжи ризами кннгами кровом и всакоу добрѣтоуѣ ка пристѣи стѣи црквн. И в то врємє бше добар' мжк оу црквє стѣо Нєна Пѣрк нк а отвѣт'никъ Нєанк Батриц' в Окроуглау' а в Трибиховицнхъ Бєанк Рат'чнц'. За то вєск просєн бк гдѣ редѣвницн ки бдєтє чи(стн) тє кннгє да чтоуѣє исправлнтє ако бн кадн м'(р)а написана и да мнтє бє за свѣнтк сѣо Нєанє Сникравицє л... ки соу помагалн боу тє (!) кннгє да бн се бржє свршнлє и за всє дшє крєст'ѣнскє да нєк бк пмаоує садѣ и в живѣт'к вчннкм амнк.

Přípis z r. 1411 dÍ, že kníže Mikuláš Frankopan putoval do sv. země:

Ѣ . 88 . 4 . 9 . мнєца апрѣла идє кнз' Мнкоула нш гдн' плємннтн в Брѹѣссѣм' к бжє гровоу и прндє домѣв' нюлєк оуѣднє добрѣ...

3. Breviář sign. Illyr. 10.

Pergamenový kodex z konce XV. století (1485), převázaný, čítá 403 listy osmerkového formátu (16·2 × 11·2 cm). Text jest psán ve 2 sloupcích po 28—30 řádkách, ozdoben vkusnými iniciálkami; tak na př. na l. 17v, a 18r, 20r, i zlatem ozdobená písmena počáteční *ь, ѿ*.

V knize jest několik přípisů s důležitými údaji o původu kodexu. Tak na l. 165: *Снє кннгн досвршнхъ ѣ домннѣ Мнховнлѣ в Брн-*

¹⁾ Na ll. 170v—173v.

бирн сѣдѣци в моен книж доминиоу Юрши на лѣтъ бжнхъ .ѿ.ѿ.ѿ.ѿ.; dle toho napsal jej kněz Michal v Bribiru (chrv. Přímoří) knězi Jiřímu r. 1485. Týž údaj poněkud doplněný čteme na l. 403v (červeně po celé šíři textu), dle něhož řeholník Jiří daroval tuto knihu klášteru sv. Heleny u Seni.¹⁾

Kodex obsahuje:

I. Proprium de tempore na počátku kusé, počíná sobotou před 3. nedělí adventní (ll. 1—168).

Obsah a pořádek biblických čtení.²⁾

L. 1v a násl. ned. III. adventní Isai. XI. 1—3, 4—5, 6—7; l. 7v XIII. 1—3; l. 8 v. 4, 5—7; l. 8v 11—13, 14—15, 16—18; l. 10v XIV. 1—6;

l. 13 ned. IV. adventní: XIX. 1—8; l. 15v XX. 5—XXI. 2;

l. 18 na Narození Páně: IX. 1—3, 4—6, 7, XL. 1—3;

l. 39v na Epifanii: Is. LV. 1—2, 3—6, LX. 1—5.

L. 49v ned. II. po Epif. z epištoly k Řím. I. 1—6, l. 50 v. 7—10, 10—13, 14—19; l. 50v v. 20—23, 24—27; l. 52v v. 28—29, 30—31; l. 54 II. 1—3, 4, l. 54v 5—8;

l. 55v ned. III. po Epifanii z ep. I. Kor. I. 1—4, 5—9, 10—12, 12—16, 16—20; l. 56 v. 20—23;

l. 56v ned. IV. po Epif. z ep. II. Kor. I. 1—4, 5—7, 7—9, 10—12; l. 57 13—16, 17—19;

l. 57v ned. V. po Epif. z ep. ku Gal. I. 1—5, 6—8, 9—12; l. 58 13—15, 15—19, 20—24; II. 1.

L. 59 a násl. na Septuagesimu: Gen. I. 1—24; l. 61 a násl. na Sexagesimu: Gen. V. 31, VI. 1—22; l. 63 a násl., t. j. na Quinquagesimu: Gen. XII. 1—19 (?).

L. 67v ned. I. postní z ep. II. Kor. VI. 1—5, 6—10, 10—12; l. 73 ned. II. postní z knihy Gen. XXVII. 1—3, 3—6, 6—10; l. 77 ned. III. postní Gen. XXXVII. 2—3, 4—7, 8—9; l. 82 ned. IV. postní z knihy Exodus III. 1—3, 3—6, 6—8; l. 88 ned. V. postní (Smrtná) z pror. Jeremiáše I. 1—5, 6—8, 9—11; l. 94 ned. VI. Květná; Jer. II. 31—32, 33—35, 36—37, III. 1;

¹⁾ К нмѣ бжнѣ амнѣ лѣтъ гдннхъ .ѿ.ѿ.ѿ.ѿ. Изъ многоу грѣшии Мнѣхвалъ поплъ родомъ вребѣранникъ боу давшоу ми доспасахъ снѣ книжи сѣде в моен книж в Бривирѣ в врѣмѣ оца сго ппе Иноценциѣ. и списахъ е доброу моужоу оцоу фра Юрши Парабочнцоу из Боужанъ и да е фратрѣ Юрши в клоштрѣ стѣ Глени поди Генк...

²⁾ Na základě záznamů kan. K. Parčiče.

I. 98 v a násl. Zelený čtvrtek: Pláč Jeremiášův I. 1—3, 4—6, 6—9; na druhém nokturnu: I. Kor. XI. 20—22, 23—25, 26—29;

I. 101 v a násl. na Velký pátek: Pláč Jerem. II. 8—9, 10—11, 12—14; na druhém nokturnu pod titulem **Ка Корент!** čtení z ep. Pavlovy k Žid. IV. 11—13, 13—15, V. 1;

I. 103 v a násl. na Bílou sobotu: Pláč Jerem. III. 22—29, 30—39; V. 1—6; na druhém nokturnu z ep. Pavlovy k Žid. IX. 11—13, 14—15, 16—19. V oktávu velikonočním se čtou homilie.

L. 111 a násl. na oktáv hodů bož. Velikonoč. ze Skutků Apošt. I. 1—9; II. 1—7, I. 15—17, 18—19, 20—22; II. 14—19;

I. 114 v ned. I. po oktávu velikonočním z Apokalipse I. 1—16; I. 116 v 16—20; v ned. II. po oktávu velik. II. 1—13;

I. 118 ned. IV. po Velikonocích (!) z ep. sv. Jakuba I. 1—10; I. 118 v 11—(?); I. 119 z ep. Petrovy I. 1—7;

I. 119 v ned. V. po Velikonocích; z ep. první sv. Jana I.—II. 6; v oktávě svatodušním se kladou opět homilie.

L. 137 ned. I. po oktávu svatodušním: z I. knihy Královské, hl. I. 1—14; I. 139 **К проче днн** II. 11—15; I. 139 v druhé knihy Královské; I. 1—15; I. 140 třetí kn. Královské, hl. I. 1—14; I. 140 v čtvrté kn. Královské hl. I. 1—10.

L. 151 a násl. I. ned. v měsíci srpnu z knihy Přísloví Šalomounových I. 1—27; I. 153 z knihy Ekklesiasta, hl. I.—II. 3; I. 154 knihy Moudrosti, hl. I.—II. 3; I. 154 v ned. IV. měsíce srpna z knihy Ekklesiastika (Siracha) hl. I. 1—26.

L. 156 v I. ned. v měsíci září z knihy Jobovy, hl. I.—II. 7 (?); I. 158 II. ned. v září z knihy Tobiášovy I. 1—16; I. 159 v a násl. ned. III. v září z knihy Judith, hl. I.—II. 2; tamže ned. IV. neb V. z knihy Esther, hl. I. 1—10.

L. 162 první ned. v říjnu z I. knihy Machabejské I. 1—14; I. 162 v ned. II. v říjnu pokračuje čtení z I. kn. Mach. v. 14—27; I. 163 ned. III. v říjnu z II. knihy Machabejské, hl. I. 1—14; I. 163 v ned. IV., hl. I., v. 15—25.

L. 164 první ned. v listopadu z proroka Ezechiela I. 1—13; I. 165 ned. II, v. 13—23 (?); I. 165 v III. ned. v listopadu z proroka Daniela, hl. I. 1—12; I. 166 a násl. čtení z Menších prorokův; a sice: Oseáše I. 1—2; Joela I. 1—4; Amosa I. 1—2 (!); Abdiáše I. 1—3; Jonáše I. 1—3; Micheáše I. 1—3; Nauma I. 1—4; Habakuka I. 1—?; Sofoniáše I. 1—3; Haggea I. 1—2; Zachariáše I. 1—5; Malachiáše I. 1—4.

II. Žaltář (v němž chybí prvních šest žalmů) od l. 169—245 v. Mezi ll. 224 a násl. jest mezera, list 234 při vazbě byl přemístěn.

III. Commune Sanctorum ll. 246—275 v čele s officiem sv. Trojice — *Үинь Тронце ки сложи(!) нь октвоу птксть* — a officia za mrtvé na ll. 275--78 *За мртех. к ютрин.*

IV. Proprium Sanctorum — *Поуетне слава' от Стць по все лто. На с Сатори (нил)* — ll. 278—394 v. Následující listy do konce, z nichž 396 a 398 jsou papírové, obsahující některé obecné texty k církevním hodinkám, jež se často opakují. Na l. 403 jest výše vzpomenutý přípis z r. 1485, za nímž následuje ještě jeden pergamenový list, bez vlastního textu breviárního s jakous modlitbou na 27 řádkách; počínající slovy *О Нсе добри* atd.

Pozn. Sluší se, abych se dotkl na 4. místě alespoň mimochodem Radosavova bogomilského rukopisu (zn. Illyr. 12), kterýž na 60 listech malé 16° obsahuje text Apokalypse (srov. Analecta I. c. str. 20—36).

G. ARCHIV KAPITOLY SV.-PETRSKÉ V ŘÍMĚ.

Breviář sign. D 215.

Pergamenový kodex XV. věku, vázaný, však ve vazbě velice sešlé, formátu osmerkového (12 × 16 cm). Na hřbetě má nápis Breviarium Illiricum S. Hieronymi. Obsahuje 436 listů složených ve 43 kvinternech, z nichž čtvrtý čítá 14, sedmý a desátý po osmi, jedenáctý 17 listů; ostatní počtem 37 mají po desíti listech, vyjma posledních osm listů, o nichž jest těžko říci, ke kolika složkám náležely. Mezi ll. 112 a násl. a mezi 399 a násl. jsou mezery. Text jest psán po celé šířce listu, na stránce po 19—22 řádkách; písmo jest tahů ostře hranatých, iniciálky jsou vesměs drobné a nevynikají ničím.

Obsah.

I. Proprium de tempore s nadpisem:

*Поуетне бревиела по законоу
римске блнго Птра и Пела ц
р'кве римскаго двора. В првоу с
оботоу ѿ пришаства.*

II. L. 216b—225 část kalendářní.

V kalendáři v prvním sloupci jest zlaté číslo, v druhém písmeno nedělní a kromě jmen svatých neb památek dne, jehož se

týče, nic jiného. V měsících únoru, březnu a dubnu jest vyplněn třetí sloupec písmeny paschálními. Památka sv. apoštolů slovan-ských jest zaznamenána při dni 14. února těmito slovy: **Кохрѣла и Клантѣла и Ментоудѣла**. Na l. 224b—225b jsou rubriky.

III. Žaltář s nadpisem **Въ нѣмѣ вѣжне дѣнь**, II. 226—322b;

IV. Proprium Sanctorum — **Поучоуць слоужбе ѿ стѣць. нѣ дѣнь сатоурѣнна**; II. 322b—434; následuje ještě jeden list bez vlastního textu. Listy 391—420 jsou psány větším písmem a obsahují část Commune Sanct. Parčíc se domnívá, že náleží nějakému staršímu breviáři. Od l. 421 jest opět text Propria do konce.

Pořádek a obsah čtení biblických.¹⁾

Иде прѣе от Пришаства... l. 4b a násl. **В сню ноць влдохт се кинги Исдане прѣка и утоут се до Ронства Хѣла в дни идѣне и в просте дни**; Isai. I. 1—4, 5—9, 10—15; l. 13a **В пондѣли** v. 16—18, 19—21, 22—24; l. 15a **В оуторѣ** v. 25—28, 29—II. 3, 3—5; l. 16b **В срѣдох** v. 6—8, 8—11, 11—17; l. 17b **В четвѣрти** v. 17—21, 22—III. 5, 6—8; l. 18a **В петкѣ** v. 9—12, 12—14, 15—17; l. 19a **В соботоу** v. 18—26, IV. 1—3, 4—6.

L. 20a **Идѣ .е. от Пришаства** Is. V. 1—6, 6—8, 8—10; l. 24a **В понедѣли** v. 11—13, 14—15, 16—19; l. 24b **В оуторѣ** v. 20—22, 23—24, 25—26; l. 25a **В срѣдох** v. 26—28, 29—30, VI. 1—2; l. 26a **В четвѣрткѣ** v. 3—5, 6—8, 9—10; l. 26b **В петакѣ** v. 11—13, 13 (druhá polovina), VII. 1—2; l. 27b **В соботоу** l. 27b v. 3—6, 7—9, 10—15.

L. 28b **Идѣ .ф. от Пришаства...** Is. XI. 1—4, 5—9, 10—12; l. 41b **В пондѣли** v. 13—15, 16—XII. 2, 3—6; l. 43a **Вторѣ** XIII. 1—4, 5—8, 9—12; l. 47b **В утрѣтакѣ** v. 13—14, 15—19, 20—22; ve středu, v pátek a v sobotu se čtou homilie (Suché dni = quatermber).

L. 52a **Идѣ .ж. от Пришаства** Is. XIV. 1—4, 5—10, 11—16; l. 55b **В просте дни** Is. XIX. 1—6.

L. 60a **Иа рождство гие** Is. IX. 1—4, 5—7; XL. 1—5; l. 67 **Иа сго Степана** ze Skut. Apoštol. VI. 1—4, 5—7; l. 100a **Иа Ефѣфанню** Is. LV. 1—2, 2—3, LV. 46.

L. 113a násl. **Идѣ по Ефѣфѣнни Поучѣсть еплѣ с. Пѣлла в Рѣномь**; z ep. Pavlovy k Řím. I. 1—3, 4—5, 5—7; 8—9, 9—10, 11—12;

¹⁾ Podle záznamů kan. K. Parčice doplněných poznámkami vd. P. Daniela Zeca.

l. 117 $\overline{\text{Пдлє}} \overline{\text{.ф.}}$ по $\overline{\text{Еф.}}$ z ep. první Pavlovy ke Kor. I. 1—2, 3—5, 6—8, 9—10, 11—12, 12—13;

l. 118a $\overline{\text{Пдлє}} \overline{\text{.ф.}}$ по $\overline{\text{Ефифани}} \overline{\text{ути}} \overline{\text{еп}} \overline{\text{Пвл}}$ к $\overline{\text{Корентномь}}$; čtení z ep. druhé ke Korintánům: I. 1—4, 4—5, 6—8^(1/2);

l. 118b $\overline{\text{Пдлє}}$ $\overline{\text{петє}}$ t. j. po Zjevení Páně; čtení z ep. ke Galatům: I. 1—11.

L. 119b $\overline{\text{Пдлє}}$ $\overline{\text{седм.}}$ t. j. Septuagesima čtení z Genese I. 1—11(!);

l. 122 $\overline{\text{Пед.}}$ $\overline{\text{седмодесет'не}}$ (sic) jest omyl, neboť jest to Sexagesima; pokračuje se ve čtení z Gen. V. 31^(1/2), VI. 1—13;

l. 124b $\overline{\text{Пдлм}}$ $\overline{\text{покладна}}$ t. j. Quinquagesima; Gen. XII. 1—13(?); poslední verše jsou spíše parafrase nežli překlad;

l. 129 $\overline{\text{Пдлє}}$ (!) $\overline{\text{.ф.}}$ $\overline{\text{поста}}$; čte se z ep. druhé ke Kor. VI. 1—7^(1/2);

l. 135b $\overline{\text{Пдлє}}$ $\overline{\text{.л.}}$ $\overline{\text{поста}}$ vrací se zase k čtením z Genese XXVII. 1—6;

l. 141a $\overline{\text{Пед.}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ $\overline{\text{поста}}$ Gen. XXXVII. 2—4(!);

l. 146a $\overline{\text{Пед.}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ $\overline{\text{поста}}$ čtení z knihy Exodus III. 1—5.

L. 151b $\overline{\text{Пед.}}$ $\overline{\text{.л.}}$ $\overline{\text{поста}}$ $\overline{\text{Уте}}$ $\overline{\text{Еремне}}$ $\overline{\text{прк}}$; počínají čtení z pror. Jeremiáše: I. 1—8;

l. 157b $\overline{\text{Педлє}}$ $\overline{\text{цвѣтне}}$ pokračuje ve čteních z Jerem. II. 31—34;

l. 162b $\overline{\text{К}}$ $\overline{\text{четрт.}}$ $\overline{\text{вели}}$ čtení z Pláče Jerem. I. 1—4(?); na druhém nokturnu z ep. Pavlovy první ke Kor. XI. 20—24;

l. 165a $\overline{\text{К}}$ $\overline{\text{пети}}$ t. j. na Velký pátek; na prvním nokturnu z Pláče Jerem. II. 8—10; na druhém nokturnu z ep. Pavlovy k Žid. IV. 11—14;

l. 167a $\overline{\text{К}}$ $\overline{\text{собоѣ}}$ t. j. na Bílou sobotu; na prvním nokturnu z Pláče Jerem. III. 22—29(?); na druhém nokt. z ep. Pavlovy k Žid. IX. 11—15^(1/2); v oktávu velikonočním se čtou homilie.

L. 174b $\overline{\text{К}}$ $\overline{\text{пдлю}}$ $\overline{\text{нѣ}}$ $\overline{\text{окт.}}$ $\overline{\text{Паски}}$ ze Skutků Apoštolských I. 1—5;

l. 176a a násl. $\overline{\text{Пдлм}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ по $\overline{\text{окт.}}$ $\overline{\text{Пск.}}$ čtení z Apokalypse I. 1—7.

L. 178b $\overline{\text{Пдлє}}$ $\overline{\text{.л.}}$ по $\overline{\text{окт.}}$ $\overline{\text{Пск.}}$ pokračuje v Apokalypsi XX. 11 až XXI. 2;

l. 179b $\overline{\text{Пдлє}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ по $\overline{\text{Пс.}}$ z ep. sv. Jakuba I. 1—11;

$\overline{\text{Педл}}$ $\overline{\text{.л.}}$ z epištoly Janovy I. 1—9.

L. 195b v neděli po sv. Trojici začínají čtení z knih $\overline{\text{Крало-}}$
 $\overline{\text{вскыч}}$; v ostatních památkách se klade toto čtení již na oktávu Letnic, což jest známkou, že tento breviář jest jeden z mladších památek. Na l. 189 jest $\overline{\text{Уни}}$ $\overline{\text{тронуни}}$ (t. j. officium o sv. Trojici, na l. 191b $\overline{\text{Уни}}$ $\overline{\text{от}}$ $\overline{\text{тл}}$ $\overline{\text{Хва}}$ (svátek Božího Těla) a po něm teprve na l. 195 počíná čtení z první knihy Král. I. 1—5;

l. 197a $\overline{\text{Книге}}$ $\overline{\text{црске}}$ $\overline{\text{.л.}}$ I. 1—6;

l. 197b $\overline{\text{Книге}}$ $\overline{\text{црске}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ I. 1—5; $\overline{\text{Ки.}}$ $\overline{\text{црск}}$ $\overline{\text{.ф.}}$ I. 1—6.

L. 208 a **ΠΔΕ** в κλ. **ΔΕΥΟΥ**... t. j. první neděle měsíce srpna počínají knihy didaktické: **Πριττε Σολομουε** I. 1—10;

l. 209 a **Κινγε Εκλισιεστα** I. 1—8; tamže **ΠΔΕ** .φ. κλδ σε κν. **Μοϋδρости** I. 1—8;

l. 211 a **Πεδλε** .ξ. αβγ. **Ποϋνοϋτ** **Κινγι Εκλισιεστα** t. j. Ekklesiastik či Sirach: I. 1—10.

L. 212 a **Πρβα** **Πεδ.** **σεκτ.** **κν.** **Νοβα** I. 1—5; tamtéž **Πεδ.** .φ. **κν.** **Τοβνε** I. 1—6;

l. 212 a **Πεδ.** .ξ. **κινγι** **Ποϋδιτι** I. 1—5; l. 212 b **Κινγ.** **Εστορη** I. 1—5.

L. 213 b **Πεδ.** **πρβα** **οκτ.**; klade knihy Machabejské; z první kn. I. 1—7;

l. 214 b **Πεδ.** .φ. z druhé kn. Machabejské I. 1—7;

l. 215 a **Πεδ.** .ξ. pokračování druhé knihy Machabejské II. 20—24.

L. 215 b Z Ezechiela I. 1—7; tamže z Daniela I. 1—5; z ostatních knih prorockých (Malých proroků) vždy jen nadpis a kratičký počátek.

H. KNIHOVNA ANGELICA V ŘÍMĚ.

Kodex Brozičův (sign. G 8, 21).

(Úplný výtisk chová i knih. »Jugoslav. akademije« v Záhřebě, jehož vzpomíná Kukuljević ve své Bibliografii pod č. 54 [Glagolitica]. Srov. M. Mesiće článek: »Služba ss. Ćirila i Metoda« v Tisućnici str. 67—84, u Zagrebu 1863. Viz též u Brčiće v Čitance str. XVI., č. 42; téhož: Dvie službe str. 14 pod K. V knih. Vatikánské jsou výtisky Brozičovy zařazeny pod zn. Illyr. 19, 20 a 21; o tomto posledním mám pochybnost, není-li to defektní výtisk Baromičův.)

Tištěný v Benátkách r. 1561 čítá 543 papírových listů malé šestnácterky. Tisk jest umístěn ve dvou sloupcích o 32—33 řádkách; iniciálky jsou drobné, hlaholské zaměněny někde i latinskými; knížku zdobí i několik drobných rytin, na př. na l. .α. (počátek žaltáře), na l. .μ.σ. (počátek Propria de tempore), na obou místech latinské B s obrázkem krále Davida, na l. .ξ.α.σ. (počátek Propria Sanctorum) jest rytinka ss. Petra a Pavla. Přední list jest ozdoben kruhovitou tabulkou velikonoční (velikonočních písmen a zlatého čísla) uprostřed s letopočtem 1562 a s přípisem:

Є привилгоуь звелуене господи Бенететуке.

Con privilegio della Illustriss. Signoria de Vinegia.

Na druhé straně vodnatý přípis začínající slovy **Κη** **κοηε** **ζνати**; dalších šest listů (neoznačených) obsahuje úplný kalendář¹⁾, list 8.

¹⁾ V kalendáři na den 14. února čte se: **Ποϋριλα** **η** **ΛΠτοϋδνε** **ης** **δοϋ** **ερ** **ξβ** (červeně) **η.** **Βαντνα** **μ** (černě); o sv. Václavu se tu neděje žádná zmínka.

velikonoční tabulku s rubrikami. Teprve následující list, jímž počíná vlastní text — žaltář — jest číslován hlaholsky (v pravo nahoře).

Kodex obsahuje:

I. Breviář, a to:

1. Žaltář a kantika nadepsaný: **В нмѣ бжне и бжне двѣ Мрне амнѣ. Поуетне псалтра по зкноу римске цркве па л. 1—64 (.т.—.м.ѡ.).**

2. L. .м.ѡ. (65) a násl. Proprium de tempore s nadpisem: **В нмѣ ба всмоуцшега оца и сна и дха стго амнѣ. Поуетне брѣ'ла по зкноу римскога двора и цркве бжнихъ аплѣ Петра и Павла. В првоу соуѣтоу ѿ пришства гна.**

3. L. .ѡ.ѡ.т. (281 c) a násl. rubriky: **Сказ ѿ унна по законь римскаго двора како држати подобает'**; sem je zařazeno: officium Navštívení P. Marie spadající do části, která teprve následuje.

4. L. .ѡ.ѡ.ѡ. a (285 a) Proprium Sanctorum s titulem: **Поуетне слоужабѣ ѿ стрѣ около по все лето. На днѣ стго Саторинна мѡка.**

5. L. .ѡ.ѡ.ѡ. (467) Commune Sanctorum; bez zvláštního nadpisu počíná bezprostředně: **На росни апл к вурн (In nativitate apostolorum ad vesperas).**

II. Missál, vlastně toliko:

1. mešní řád, počínající hlaholským číslováním dole v pravém uhlu listu (na ll. .т.—.ѡ. = 1—4);

2. vzorce mší votivních (ll. 5—8).

III. Rituál, v němž jsou listy označeny arabskými číslicemi podobně jako v předešlé části dole v pravém uhlu listu (na l. 9 a násl.).

Část rituální obsahuje:

1. Žehnání pokrmů mléčných — **Млѣва бати сирѣ и тѣ** — a та-
sných: **Агидць нан месл, л. 9 a;**

2. svěcení vody dne nedělního — **Бати соль и водоу всакоу нда, л. 9c;**

3. **Мтѣв блати прстемь** — žehnání snubního prstene, l. 10c;

4. **Мтѣв бати власи** — postřížiny, l. 11a;

5. **Знаменне (sic) младенаць** — exorcism a obřady křestní, l. 11c;

6. **Уннѣ дати боликоу тло бжне** — Přijímání nemocných, l. 14a;

7. Poslední pomazání — **Плуцеть мазати творѣ криже** — poručení duše a exequie, l. 14 d a násl.; od l. 19b počínají mešní vzorce za zemřelé.

Breviář uzavírá přídavek nových officí a přepis tiskaře¹⁾:

Свршеніе бривіаѣи хирвацкихъ
штампани ка Бисцихъ по синихъ
Зди Франциска Торизани с великими
коризони и жоѣитоу зноа оуѣинени
по пре Микоѣли Брозичи пловани
омишлскоѣ мисеца марѣа .ѣ.ф.м.т.

Apud filios Gio : Francisci Turresani | Venetiis mense Martio MDLXI.
Na zadní straně téhož listu erb rodiny Torresaniův: věž (torre
= turis) s trojnásobným křížem.

Rořádek a obsah čtení biblických.

L. 65. (.м.ѣ.) К првоу соѣбтоу ѿ пришествя гна... К сню мощь
кладт се кнги Исие прѣа и утѣ се до Ронства Хва; I. 1—4, 5—7,
8—11; В пондѣи v. 16—18, 19—23, 23—26; К оутори v. 26—30,
31, II. 1—3, 3—5; К срѣд v. 6—8, 8—11, 11—16; на чѣвртек, пѣтек
а sobotu се nekladou zvláštні чѣні.

L. (.р.ѣ.) (72) Пдѣе .ѣ. Прш к ютрин; Is. V. 1—3, 4—6, 7—10;
В пондѣи v. 11—13, 14—17, 18—20; К оутори v. 21—24, 24—25, 30;
К срѣдоу VI. 1—3, 4—7, 8—10. Na чѣвртек, пѣтек а sobotu nemá zvlášt-
ních чѣні.

L. .р.ѣ. (76) В идю .ѣ. Пришества к ютрин (bez nadpisu) Is. XI.
1—5, 6—9, 10—12. В понеѣльѣ ути: XIII. 1—4, 4—8, 9—11 (list
.ѣ.ѣ. = 82); К оутори v. 11—14, 15—18, 19—22; I. .ѣ.ѣ. (84) d В утр-
таѣ XIV. 1—2, 3—6, 7—10; на středu květembrovou, пѣтек а sobotu
klade homilie.

L. .ѣ.ѣ. b (87) Пдѣе .ѣ. Прш... XIX. 1—4, 5—10, 11—15; I. .ѣ.ѣ. (89)
В просте дни до Ронства Хва снѣ ѣинѣ говорѣт се v. 16—25, XX. 1—6.

L. .р. b (90 b) На виѣнлино Ронства... bez nadpisu Is. IX. 1—4,
XL. 1—5, LI. 1—5. (.р.ѣ. b = 92 b); I. .ѣ.ѣ.ф. (112 c) На Сифанино...
Is. LV. 1—6, LX. 1—6, LXI. 10—LXII. 3.

L. .ѣ.ѣ.ѣ. (125 a) Пдѣе прѣе по октѣи Сѣффине к ютрин... К сню
мощь кладыт се епие Пѣле и утѣ се в днѣхъ идниихъ и в простихъ до
поущенѣ аѣ (t. j. мѣлоуѣ či do neděle Septuagesimy — Devítíniku, od které
se vypouští »alleluja« až do velikonoc.

¹⁾ Vlastně na l. 508, ježto po l. 455 následují 4 neoznačené listy, z nichž
jeden jest prázdný; podobně po l. .ѣ.р.ѣ. (496) jest opět osm neoznačených listů.

Поуиеть епистолиѣ Пѣла к Римляномъ I. 1—7, 8—12, 13—17, 18—22, 23—25, 26—28; К поидди v. 29—30, 30—32, II. 1—3; К оутори v. 4—6, 7—11, 12—13; К срдоу v. 14—16, 17—20, 21—25; К устрткы v. 25—27, 28—29, III. 1—3; К петак v. 4—6, 7—11, 12—18; К свтоу v. 19—20, 20—22, 22—26.

L. ѡ.м.ѡ. (138 b) К идлю ѡ. по Еффиини... Еплиѣ преа ка Крити: I. 1—3, 4—9, 10—13, 13—17, 18—20, 21—25 а 3 čtení homilie Origenovu (Омилѣ Ориѣна);

I. ѡ.м.ѡ. (139 b) Пдле ѡ. по Еффиини... ка Критомъ t. j. druhá ep. ke Korinťanům; I. 1—2, 3—5, 6—7, 8—11, 12—14, 15—18; orěť homilie Origenovu (омл Ориѣна);

I. ѡ.ѡ. (140) Неделе ѡ. по Епифани (sic) Поуене еплиѣ к Глтиѣ; I. 1—5, 6—8, 9—12, 13—17, 18—24; II. 1—4.

L. ѡ.ѡ.ѡ. (142 a) К неделю седмидесетноу к ютрин... К сню поцр покладают се книги Китиѣ и утоут се до прве срѣди коризме в иделе и в просте дни . ути; Genese I. 1—5, 6—8, 9—13, 14—19, 20—23, 24—26;

I. ѡ.ѡ.ѡ. (144 d) Пдла пред исон (t. j. mesonouctomъ či Sexagesima); Gen. V. 31, VI. 1—4, 4—7, 8—15, 16—17, 18—21, 22; VII. 1—4;

I. ѡ.ѡ.ѡ. (147 b) Пдла на меспст (t. j. Quinquagesima); Gen. XII. 1—4, 5—8, 9—13, 14—17, 18—20; XIII. 1—2, 3—7.

L. ѡ.ѡ.ѡ. (155) Пдле ѡ. поста к ютрин... Еплиѣ Пѣла ка Критомъ; t. j. druhá ep. ke Kor. VI. 1—3, 4—7, 7—10, na všední dny v postě se čtou homilie;

I. ѡ.м.ѡ. (161 d) Пдле .е. пс к ютрин; bez titulu pokračuje ve čtení Genese XXVII. 1—4, 5—10, 11—13;

I. ѡ.м.ѡ. (167 c) Пдле ѡ. пс к ютрин... Gen. XXXVIII. 2—4. 5—8, 9—11;

I. ѡ.р.ѡ. (173) Неделе ѡ. пс к ютрин... ут Exodi III. 1—5, 6—10, 11—15.

L. ѡ.ѡ. (180 b) Пдле ѡ. поста к ютрин... ути bez nadpisu z pro-roka Jeremiáše I. 1—5, 6—10, 11—16;

I. ѡ.ѡ.ѡ. (188 a) К идлю цвнтноу к ютрин... Еремне пррка; II. 31—34, 35—37, III. 1—2;

I. ѡ.р.ѡ. (193 c) К утрк веуре гне к ютрин... Пдлуѣ Еремне пррка; I. 1—4, 5—7, 8—11; na druhém nokturnu I. ѡ.р.ѡ. (195 b) Еплиѣ Пѣла к Крити t. j. z první ep. ke Kor. XI. 20—32;

I. ѡ.р.ѡ. (196 d) К пткѣ вели к ютрин, pokračuje v Pláči Jerem. II. 8—10, 11—13, 14—16; na druhém nokturnu ѡ.р.м. (198 c) Еплиѣ Пѣла апла к Евреомъ IV. 11—V. 6;

I. $\overline{\text{.b.f.v.}}$ (199b) $\overline{\text{В свѣтѣ}}$ к ютрин t. j. na Bílou sobotu opět z Pláče, Jerem. III. 22—30, 31—39, třetí čtení z téhož pod titulem $\overline{\text{Орѣ}}$ $\overline{\text{Сремне}}$ tamže V. 1—9; na druhém pak nokturnu z epištoly sv. Pavla s nadpisem к $\overline{\text{Єврѣомъ}}$ hl. XI. 11—23. V oktávu velikonočním se čtou opět homilie.

L. $\overline{\text{.z.z.}}$ (207d) $\overline{\text{Пдла}}$ на октѣоу паски к ютрин... ути; bez nadpisu se klade čtení ze Skutků Apoštol.; I. 1—3, 4—7, 8—11;

I. $\overline{\text{.z.f.}}$ (210c) $\overline{\text{В просте дни}}$ v. 15—19, 20—22, 23—26; $\overline{\text{Фернѣ}}$ трета II. 1—4, 5—8, 9—13; $\overline{\text{Фернѣ}}$ устрта v. 14—15, 16—18, 19—21; $\overline{\text{Фернѣ}}$ пета v. 22—24, 25—28, 29—32; na pátek a sobotu neklade zvláštních čtení.

L. $\overline{\text{.z.f.f.}}$ (213a a pásl.) $\overline{\text{Пдле прѣ}}$ по октѣн паски покладдют се книги $\overline{\text{Апокалиписне}}$ бжго $\overline{\text{Нвнл}}$ апла и $\overline{\text{ут}}$ се дни $\overline{\text{.z.f.}}$; I. 1—3, 4—6, 7—11, 12—16, 17—20; II. 1—3; $\overline{\text{В просте дни}}$ $\overline{\text{ут}}$; II. 4—6, 7—10, 10—11, 18—19, 20—23, 23—29; III. 1—3, 4—6, 7—8.

L. $\overline{\text{.z.z.f.}}$ (217a a pásl.) $\overline{\text{Пдле .z.}}$ по октѣн паски... ути книги $\overline{\text{Апокалиписне}}$; XVIII. 1—3, 4—6, 7—10, 10—14, 15—18, 19—20; $\overline{\text{В просте дни}}$ v. 21—22, 22—24, XIX. 1—3; $\overline{\text{дрги днѣ}}$ v. 4—6, 7—9, 10; (bez nadp.) v. 11—13, 14—16, 17—18; $\overline{\text{устрти данѣ}}$ v. 19—20, 21 a XX. 1—3, 4—5 ($\frac{1}{2}$).

L. $\overline{\text{.z.z.f.}}$ (219d) $\overline{\text{Пдле .z.}}$ по пасѣ владдют се книги $\overline{\text{книоннѣске}}$ и $\overline{\text{утоут}}$ се до $\overline{\text{Взнесеннѣ}}$ в $\overline{\text{пдле}}$ и в просте дни. $\overline{\text{Поунѣ}}$ епнѣ $\overline{\text{Ѣб}}$ t. j. ep. sv. Jakuba: I. 1—4, 5—7, 8—11, 12—15; 16—17 a II. 1—3, 4—7;

I. $\overline{\text{.z.z.f.}}$ (221c) $\overline{\text{В прсте}}$ (sic) t. j. na všední dny $\overline{\text{Птра}}$ ап (z první epištoly Petrovy) I. 1—2, 3—5, 6—7; tamže $\overline{\text{д}}$ $\overline{\text{Єп}}$ $\overline{\text{дрга}}$ $\overline{\text{Птра}}$, I. 1—3, 3—4, 5—8;

I. $\overline{\text{.z.z.f.}}$ (222b) $\overline{\text{Пдле .z.}}$ по пасѣ ути се епнѣ $\overline{\text{Нвнл}}$ апла: hl. I. 1—2, 3—5, 6—8, 9—10; II. 1—2, 2—5, 6—8;

I. $\overline{\text{.z.z.f.}}$ (223b) $\overline{\text{В просте дни}}$ $\overline{\text{утоут}}$ се епнѣ $\overline{\text{дрюгта}}$ и трета $\overline{\text{Нвнл}}$ нова и епнѣ $\overline{\text{Нюдѣ}}$ апоустола. $\overline{\text{Поунѣ}}$ епнѣ $\overline{\text{.z.}}$ $\overline{\text{Нвнл}}$; v. 1—3, 4—6, 6—8; tamže $\overline{\text{с}}$ епнѣ трета $\overline{\text{Нвнл}}$ v. 1—3, 4—6, 7—8, 11; tamže $\overline{\text{д}}$ $\overline{\text{Нюдннл}}$ епнѣстолнѣ v. 1—3, 4—5, 6; v oktávu svatodušním se kladou opět homilie na evangelia.

L. $\overline{\text{.z.z.z.}}$ (245d) $\overline{\text{Пдла}}$ прѣ по октѣн $\overline{\text{Птѣст}}$ к ютрин... $\overline{\text{В сню}}$ $\overline{\text{нощѣ}}$ покладдют се $\overline{\text{книге}}$ $\overline{\text{Црске}}$ и $\overline{\text{утоут}}$ се $\overline{\text{дрн}}$ до $\overline{\text{калѣнд}}$ $\overline{\text{двгоуста}}$. $\overline{\text{Поунюут}}$ $\overline{\text{книге}}$ $\overline{\text{Цѣсарке}}$ прѣ: I. 1—3, 4—7, 8—11, 12—16, 17—20, 21—23 (?);

I. $\overline{\text{.z.z.z.}}$ (247c) $\overline{\text{Книгн}}$ $\overline{\text{.z.}}$ $\overline{\text{Црск}}$ (bez titly); hl. I. 1—3, 4—6, 7—10, 11—13, 14—16, 17—20;

I. $\overline{\text{.z.z.z.}}$ (248b) $\overline{\text{Книгн}}$ $\overline{\text{.z.}}$ $\overline{\text{Црске}}$ ути; I. 1—2, 3—5, 6—8, 9—11, 12—14, 15—18;

I. .᠑.᠗.᠗. (250 a) Книге .᠗. Цесарьске; I. 1—4, 4—6, 7—9, 9—10, 13—14, 15—17 (¹/₂); následují homilie ostatních neděl až do adventu.

L. .᠑.᠗.᠗. (264 b) Идде календи августу владуѣт се книги Приты Соломоунихъ и Екклесиаста и Премоудрости и уѣт се до календи септембра. Поуноуѣт книги Прихъ (sic) Солмоуихъ; I. 1—5, 6—9, 10—14, 15—19, 20—25, 26—32;

I. .᠑.᠗.᠗. (265 d) Идде .᠗. августу ути t. j. z knihy Ecclesiastes; I. 1—6, 7—9, 10—11, 12—15, 16—18, I. 1, 2—3;

I. .᠑.᠗.᠗. (266 c) Идде .᠗. августу книги Моудрос; I. 1—4, 5—6, 11—13, 14—16, II. 1—2;

I. .᠑.᠗.᠗. (267 a) Идде .᠗. августу книги Екклесиаста (sic) ут t. j. z knihy Sirachovy (Ecclesiasticus): I. 1—4, 5—10, 11—15 (?), 16—19, 20—24, 25—28.

L. .᠑.᠗.᠗. (267 d) t. j. první neděli v září: Поуноуѣт книги Нова и уѣт се првоу неделю сѣт: I. 1—5, 6—8, 9—12, 13—16, 17—19, 20—22;

I. .᠑.᠗.᠗. (269 b) Идде .᠗. мѣца сѣтбра покладают се книги Товитине и ут се .᠗. идлю: I. 1—3, 4—6, 6—10, 11—15, 16—19, 20—23;

I. .᠑.᠗.᠗. (270 d) Идде .᠗. мѣца сѣт покладают се книги Нюдт: I. 1—4 5—7, 7—11, 12, II. 1—3, 4—7, 8—11;

I. .᠑.᠗.᠗. (272 a) Поуноуѣт книги Естори цесарце (sic) ути I. 1—2, 3—4, 5, 6—9.

L. 272 d Идде в мѣць октѣрь... В сию ноць владуѣт се книги Махавьске прве и ут се .᠗. идли: I. 1—5, 6—10, 11—12, 13—16, 17—20, 21—25;

I. .᠑.᠗.᠗. (274 c) Идде .᠗. ут pokračује ve čtení I. knihy Mach. hl. I. 26—27, 28—31, 32—34, 35—37, 38—41, 42—45;

I. .᠑.᠗.᠗. (275 a) Поуноуѣт книги Махавьске дроуѣ у: I. 1—5, 6—8, 8—10, 11—15, 16—18, 19—20;

I. .᠑.᠗.᠗. (276 a) Идде .᠗. мѣца октѣбра pokračује ve čtení z II. knihy Machab. 20—23, 23—27, 27—29, 30—33, 34—36, II. 1—3.

L. 276 d Идде прве календи новембра покладают се книги Езекиела пррка и уѣт се .᠗. недли: I. 1—3, 4—7, 7—10, 10—12, 13—14, 15—18;

I. .᠑.᠗.᠗. (278 b) Идде .᠗. новембра pokračује ve čtení z Ezechiela v. 19—20, 21—23, 24—26, 27—28, II. 1, 2—4, 5—6;

I. 278 d Идде .᠗. мѣца новембра покладают се книги Даниела пррка ут: I. 1—2, 3—4, 5—8, 8—10, 11—13, 14—17;

I. .᠑.᠗.᠗. (279 c) Идде .᠗. новембра уѣт се книги .᠗.᠗. пророкь. Осиъ у — čtení z pror. Oseáše I. 1—4; tamže d Книги Нонла пророка ут: I. 1—5;

l. .з.э. (280 a) Амось прркъ: I. 1—4; tamže Книги Лѣднє прркъ: I. 1—4; tamže b Книги Юуин проркъ: I. 1—6; tamže c Мехѣт (to jest Micheáš) прркъ I. 1—4; tamže Плоума прр: I. 1—4^(1/2); tamže d bez nadpisu čtení z pror. Habakuka I. 1—3; opět Сопоинє пр (t. j. Sofoniáše pror.) I. 1—4^(1/2); l. .з.э.т. (281 a) Лѣ t. j. Haggeus pror. I. 1—5; tamže Захарне проркъ I. 1—4; Мелехне проркъ (Malachiáše) I. 1—4.

Výtisk Brozičův jest důležitý zejména tím, že jest jeden z posledních, které se řídily starými domácími vzory hlaholskými. Zajímavé jest, že se drží důsledně starých názvů *орциѣ, пропацнѣ*; jiný nadpis v zkrácené podobě *нд* odnáší se k dřevnímu názvu: super oblata (*надъ приношениемъ*), podobně jako titul *повр*, někdy úplněji *по брашанцоу* (post communionem). Podobně i v breviáři užívá starších názvů: *Млатоутина, година, прима, терца, шекста, нона, имна, вершь, рѣшпонь* a t. p. Mně sloužil při popisu defektní výtisk kláštera Košljunského (Cassione) v zátoce krčské; rovněž v knihovně Vatikánské jsem viděl několik defektních výtisků. Úplný výtisk chová, jakž připomenuto, knihovna Angelica, podle něhož jsem doplnil popis poznámkami kan. K. Parčice a zprávami Dra M. Kostrenčice o výtisku Jugosl. akademije. Srovnáním kodexu Brozičova s inkunabulí Baromičovou (viz níže v král. knihovně universitní v Záhřebě) jest na jev, že Brozič položil spis Baromičův za základ svého vydání. Dle Assemana (Calendaria IV. str. 425) byl prý kodex Brozičův přetištěn v Římě r. 1621 a opět 1629; Mesič bere tuto zprávu v pochybnost (v Tisučnici l. c.) a mně rovněž se nepodařilo zjistiti z výtisků, které jsem měl v rukou, co je pravdy na zmíněné zprávě.

I. C. K. DVORNÍ KNIHOVNA VE VÍDNI.

(Srov. I. E. Schaler, Einige altslav. Handschriften in der k. Hofbibl. zu Wien (Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft 1852, II. 67, 2). — Dr. Iv. Crnčić, Katolički list, u Zagrebu 1859 č. 43—44; téhož: Rimsko-slovenska služba, Starine XIV., str. 212 a násl. — Iv. Brčić, Dvie službe, str. 15 a v pozn. a něco málo z textů uveřejněných v jeho Úlomcích — J. Vajs, Liber Ruth, Veglæ 1905 v předmluvě.)

1. Breviář Víta z Omišlje.

(Cod. slav. 3.)

Pergamenový kodex z konce XIV. století (1396), vázaný v tuhé vazbě kožené, foliového formátu (345 / 27 cm), čítá 468 listů složených v 49 kvinternech. Tyto jsou většinou pravé kvinterny

o 10 listech, vyjma 5, 16, 17, 19, 21, 28, 29, 37—40, které mají po osmi listech. Prvů čítá pouze 7, osmnáctý 9 a čtvrtý konečně 14 listů. Text jest psán ve dvou sloupcích vyplňujících pole 26×19 cm, zpravidla o 28 řádkách, a jest ozdoben úhlednými iniciálkami kreslenými suříkem. K zvláštnostem grafickým náleží míšení liter cyrillských s hlaholskými; tak na př. ve slově *арво* (= *дрво*) na l. 120 d, neb nadpis *ѸТН* na l. 120 d, 291 d, 292 a, 298 dvakrát. Na l. 41 c, jest drobnokresba, ničím nevynikající symbol sv. Jana ·Evang. s cyrill. písmeny *сѸИ ПѸИѸ*. Též latinská písmena jsou míšena s hlaholskými. Tak na př. lat. B na l. 54 d, 55 a, 68 a; lat. A na l. 67 d; lat. N na l. 81 d, 93 b; lat. R na l. 68 d; lat. S na l. 69 c; lat. T na l. 78 d, lat. P na l. 81 a (vedle hlaholského 81 c) opět na l. 93 c atd.

Obsah.

Kniha obsahuje *Proprium de tempore*; tedy vedle rubrik a modliteb zejména biblická čtení soustavně přidělená jednotlivým nedělím (týdnům) v církevním roce. První list r jest prázdný, na druhé straně s poznámkami méně důležitými. Na l. 2—6 jsou rubriky či pravidla o pořádku officia a to obecná i zvláštní v čele s nadpisem *Сказ ѿ Ѹниа по законь сѸе римске цркви* (sic) *ПѸра и ПѸла аплоу* (na l. 4); ll. 6v—7r jsou opět prázdné, na 7v jakýsi hymnus *Слово виш'нее с несе*.

Počátek vlastního officia počíná teprve na l. 8d po některých obecných textech liturgických, které se denně při hodinkách opakují pod záhlavím *ОтрѸшение*-*Absolutiones*; tu jest i vlastní nadpis breviáře:

В ние вѸне поуенет' Ѹни' бривнѸла (sic)
по законоу римскомоу бѸнго ПѸра и ПѸла.

Z přípisu na l. 8a nahoře se dovídáme, že knihu psal písař Vít z Omišlje (na severo-západním pobřeží ostrova Krku v Rakouském Přímoří) r. 1396 a sice pro kapitolní chrám v Roči (v Istrii). Toto usuzují z přípisu, v němž se dovolává přímluvy sv. Bartoloměje, patrona řečeného kostela, jakož patrona filiálního chrámu v Nuglě (sv. Antonína).

Přípis zní: **Въ ние НсѸво ани' лет' гниѸ' .Ѹ.Ѹ.Ѹ.Ѹ. мсѸа марца .ѸѸ. поуети бнше те книги писат (!) от Вида писца з ОмишлѸ . всака квадѸрна за пол' марки и .Ѹ. со(лди) на мою хартоу . ки коли в не помолѸ малѸм' и велицѸм' помози моу гдни б и ста МрнѸ и сѸи ВартоломѸи и сѸи Литон' и вси бѸи сѸи и сѸице.**

Pořádek a obsah čtení biblických jest tento:

L. 8d **Идде пр'ве ѿ Приш'ства...** К сню ноць покладдют се **минги Псаиє пр'ка** и **утоут се до Рожд'ства Хва.** в **идде** и в **просте дни.**

L. 9a Is. I. 1—6; 7—14, l. 9d—10b 14—31;

l. 15b a násl. **В поидди ютриа...** Jerem. XXXI. 31—32, 33—34; Sofon. III. 14—15^(1/2);

l. 17c **В оуторк'** Sofon. III. 16—17, 18—19, Is. II. 1—3; l. 17d a násl. **Вь срдоу** Is. II. 3—4, 5—7, 8—9;

l. 18a a násl. **В четръти...** v. 10—11, 11—18, 20—21; l. 18c **К пяти** III. 1—3, 4—5, 6—7; tamže **d** **В светоу** v. 7—9, 9—10, 12—14^(1/2).

L. 19a **Идде .ш. ѿ Приш'ства...** l. 19b Is. VII. 1—6, 7—15, 16—17 v souvislosti ještě pod týmž záhlavím VIII. 1—4;

l. 22a **К поидди ютриа** ѿ Is. VIII. 9, 10—14, 14—15; tamže **b** **К оутори** v 16—18, l. 22c XLVI. 12—13, XLVII. 1—2; l. 22c **В срдоу** 2—3, 5, 7—9, 9—10; l. 23a v. 11;

l. 23a **В четръти** Is. IX. 13—15; l. 23b 16—17, 18—19; tamže **К пяти** v. 19—21; l. 23c Jerem. XXXII. 37—38, 38—42; l. 23d **В светоу** Zachariáše VIII. 7—9; l. 24a v. 10—12, 13.

L. 24b **Идде .ф. ѿ Приш'ства...** Is. X. 1—4, 5—7, 8—14^(1/2);

l. 28a **В поидди** XLIV. 21—23, 24—26, XLIII. 1—6;

l. 28d **К оутори...** XXVIII. 14—17^(1/2). (l. 29a) 18—20, 21—22; v středu, v pátek a v sobotu Suchých dnů klade se homilie;

l. 31a **В утрьти** V. 18—23, 25^(1/2)—29, (l. 31c) VI. 5—9.

L. 33c **Идде .ж. ѿ Приш'ства...** Is. XVIII. 7 (konec hlavy), XIX. v 1; l. 34a 2—3; 3—4, 7;

l. 35c **В просте дни утинь** ниже писана **утоут се до ивуря** (t. j. do Vigilie vánoční); tamže počínají čtení pondělní, bez zvláštního nadpisu pokračuje v hl. XIX. v 7—8, 11—12; XIV. 12—13, 14—16; l. 35d **К оутори** v. 16—18, 1—2 (těže hlavy); XLV. 18—20.

L. 36a **В срдоу** (pokrač.) v 20—21, 22—25; IV. 2—4; l. 36b **В четръти** (pokrač.) v 5—6; V. 1—2 (v souvislosti s předešlým čtením); 2—4, 5—7; l. 36d **В светоу** Jerem. XXXII. 37—38, 39—40, 41—42.

L. 38b na Narození Páně (bez vlastního nadpisu) Is. IX. 1—7; XL. 1—6, LI. 1—5;

l. 68b **На Сѳфиню на ютрии**..LV. 1—3, LX. 1—6, LXI. 10—11, LXII. 1—3.

L. 81a **Идде .є. по Сѳфини...** **К сню ноць** **кладоут се епанє Павле** и **утоут се в идде дни** и в **просте дни** до месопуста; l. 81c **Поуснет'** **епанє Павла** в **Римланом'**, hl. I.—XV. 12;

l. 102 d $\overline{\text{Ндлє}} \overline{\text{.ѡ. по Ѳффанин}} \dots \text{ути еп̄лю пр'воу къ Корентном'}$, hl. I.—XV. 29;

l. 114 c $\overline{\text{Ндлє}} \overline{\text{.ѡ. по Ѳфиданин}} \dots \overline{\text{Ѹ еп̄лю к Корен'тном' .Е.}} \text{hlava I.—IX. 5;}$

l. 120 c $\overline{\text{Ндлє}} \overline{\text{.ѡ. по Ѳффанин}} \dots \text{ути еп̄лю Павлю Галлтом' пр'воу (sic)}$, hl. I.—VI, 18.

L. 126 a $\overline{\text{Ндлє седмодесет'не}} \dots \text{В сню ноць блдоут се книги Битиє и утоут се до првє срдн поста в уиноу ндл' и простих' дни; Gen. hl. I. až V. 21¹⁾};$

l. 132 a $\overline{\text{Ндлє прѣдъ месопочстоми}} \dots$ Gen. hl. V. 31, VI.—XI. 9 vyjma rodokmeny, které podává volně²⁾.

L. 139 d $\overline{\text{Ндлє месопочст'не}} \dots \text{ути книги Битиє о Аврамѣ}$, hl. XII. 1—7; ostatek až do XXII. 19, až na malé výjimky pouze co do obsahu.³⁾

¹⁾ L. 126 b—d Gen. I. 1—11, 12 (tento ne celý), 19; l. 127 a—c v. 20—26, 27—31; bezprostředně počíná v téže perikopě hl. II. 1—3; l. 127 d v. 4—9, l. 128 a—c v. 10—24 (poslední verš chybí); l. 130 c $\overline{\text{Е простє дни чти кнги Битиє}} \text{II. v. 25, III. 1—3, 4—6, 6—7; l. 130 d } \overline{\text{Е отори}} \text{ (sic) 8—9, 10—13, l. 131 a 14—15; } \overline{\text{Е рдоу}} \text{ (t. j. срѣдоу) 16—17, 17—20, 21—24; l. 131 c } \overline{\text{Е чтрти}} \text{ IV. 1—5 (tento verš s počátkem jest kusý), 6—9, 10—15 (1/2); l. 132 a } \overline{\text{Е птти}} \text{ v. 15—18, 19—23, 24—26; l. 132 b } \overline{\text{Е сѣтоу}} \text{ V. 1—8, 9—20, 21—22; od v. 22 počíná spíše obsah nežli překlad do konce hlavy (v. 31).}$

²⁾ L. 133 b $\overline{\text{Ндлє прѣдъ месопочстоми}} \dots$ l. 133 c—134 b Gen. V. 31 (1/2); VI. 1—22 (celá hlava) l. 134 b—d VII. 1—18, l. 135 a v. 18—24 (konec hlavy; v témž čtení bezprostředně počátek hl. následující); l. 135 b VIII. 1—9, 10—21; 21—22 (konec hl.); l. 136 b v témž čtení bezprostředně počíná opět násl. hl. IX. 1—17, l. 137 a v. 18—29 (konec hlavy; v témž čtení opět bezprostředně počíná následující hl.) l. 137 b X. 1—5, ale spíše obsah nežli překlad; l. 137 b XI. 1—9; následující rodokmeny spíše obsahem.

³⁾ L. 139 d $\overline{\text{Ндлє месопочст'не}} \dots$ l. 140 a. Gen. XII. 1—7 v 8 a násl. pouze obsah a to hl. XII., XIII. a XIV. o cestě Abrahamově do Egypta a o vítězství jeho nad králem Senaar, i epizoda o Melchisedekovi, králi Sálemském; l. 141 b opět obsah počátku hl. XV. 1—4; veršem násl. počíná překlad na l. 141 c v. 5—15; konec hlavy opět chybí. Z násl. hl. XVI. opět pouze obsah na l. 141 d; tamže počíná hl. XVII. 1—9 (překlad) na l. 142 b—d: v. 15—27 ostatek (vlastní příkaz o obřízce) chybí. Na l. 143 a—d XVIII. v. 20—33 (překlad) rozmluva Abrahamova s Hospodinem o Sodomských. Na l. 143 d—144 c XIX. 1—19, 24—28 překlad s malými výpušky — ale pozdější (latínism: $\overline{\text{Видѣн же бѣ има востъ лѣкки играющъ глати:}} \text{ Visus est eis quasi ludens loqui. Vulg. versus 14); ostatek hlavy podán opět toliko obsahem. Na l. 144 d a násl. počíná obsah hlavy XX. L. 145 a hl. XXI. (překlad) 1—10, 12—16; ostatek hlavy opět jen co do obsahu. L. 145 c hl. XXII. (překlad) 1(1/2)—19; konec hlavy chybí. Několika slovy zmiňuje se o manželství Isakově s Rebekou a o smrti Abrahamově konče slovy: } \overline{\text{Погрѣста же и оу жени}} \text{ } \overline{\text{Гарри Исак' и Змана' сн'его}} \text{ (l. 146 c).}$

L. 154 Пдле .т. поста к' ютрин... ути епане Павле къ Корентном' дроуге; hl. VI. 1—18 a VII. 1.

L. 165 a Пдле .е. пост' bez nadpisu pokračuje ve čtení z Genese o Isákovi: hl. XXVII. 1—41; ostatní volně až XXIX. 18¹⁾;

I. 176 c Пдле .ф. поста opět bez nadpisu o Josefovi Egypťském; Gen. XXXVII. 2—22; ostatek z Genese volně²⁾;

I. 192 c Пдле .ъ. поста; čtení o Mojžíšovi na poušti, Exodi hl. III.—IV.; ostatní volně až do hl. XV.³⁾

L. 207 c Пдле .ъ. поста... ути Слвса Еремие прркх, I. 1—19, II. 1—12;

I. 221 a Пдле цвкне... ути утна .ф. Еремие прркх, II. 31—37, III. 1—5;

I. 230 b В четраке велики веуре гне... Поуенет' плаух Еремие пррк; I. 1—22, II. 1—7;

¹⁾ Gen. XXVII. 1—41 (překlad; ostatek chybí) I. 165 a—166 c; I. 166 c XXVIII. 1—4 (překlad), 6, 10—20; po několika slovech parafrase a na překladu končí teprve první čtení II. neděle postní (na I. 167 b); I. 167 b a násl. hl. XXIX. překlad s menšími výpustky, ale pozdní a otrocky nesprávný; tak na př. v. 3 *Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem:* «Млшканне же бнаше да вскмн стади събраннми окстрин ^Тбалавахоу камень та.» (I. 167 c); vv. 1—17 I. 167 b—d; I. 168 a—b od v. 18—28 volný překlad leckdes s výpustky.

²⁾ L. 176 c Пдле .ф. поста o Josefu Egypťském. Gen. XXXVII. 2—4, 6—22 (I. 176 c—177 b); od v. 23 do konce pouze obsah na I. 177 c—d. Text vypravování biblického jest interpolován apokryfní epizodou o Josefovi u hrobu jeho matky Rachel na I. 177 d—78 a. Hl. XXXVIII. chybí. Hl. XXXIX., XL., XLI. pouze obsah na II. 178 a—179 a; text biblický jest opět interpolován epizodou o Josefovi a ženě Putifarově (po Josefově povýšení). Z ostatních hlav krátký obsah; požehnání Jakubovo nad Judou, doslovný překlad na I. 181 c—d. Gen. XLIX. 8—12, 32 (podle Vulgáty). L. 181 d—182 d hl. L. v. 1—25 překlad podle předlohy řecké; na př. v. 4 *Ἐγδαζε πρκιδου дни плача, Sept. Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους, Vulg. Et expleto planctus tempore; гла Осенк к снлннм' Параноном', Sept. ἐλόλησεν Ἴωσιφ πρὸς τοὺς δυναστας Φαραῶ, Vulg. locutus est Joseph ad familiam Pharaonis, tamže atd. Bezprostředně v témž čtení počíná knihy Exodu hl. I. (podle předlohy řecké) v. 1—22 na I. 182 d—83 b; mezi posledním veršem této a následující hlavy jest text interpolován rodokmenem Levi. L. 183 d—184 d hl. II. překlad opět podle Sept., tu a tam již měněn podle Vulgáty v. 1—22 (konec čtení); mezi tímto a následujícím čtením z Exodu jest opět text interpolován.*

³⁾ L. 192 d—193 b. Exodi III. podle Sept. v. 1—18; I. 193 c v. 18—22; I. 193 d. IV. 1—15, ostatek hlavy toliko co do obsahu; I. 194 c. V. podle Vulgáty 1—8, ostatek jen co do obsahu; rovněž hl. VII. a násl. obsah, pouze výčet desíti ran egypťských a vyjití Židů z Egypta na I. 194 d—96 b; I. 196 b—197 d obsah hl. XIV. a XV. (třetí čtení).

I. 237 b **В** петдѣхъ великии ютрни; pokračuje ve čteních Pláče Jerem. II. 8—14, 15—20, III. 1—20;

I. 242 a **В** соботоу велюу ютрни z Pláče Jerem. III. 22—28, IV. 1—9, V. 1—16 pod titulem **Орциѣ** **Єремие** **пррѡва**.

L. 254 a **Идѣ** на октѣѡу **Пасхи** к' ютрни... **ути** **книги** **Дѣвни** **дильскихъ**; hl. I—VII. 30;

I. 265 a **Идѣ** прѣке по октѣѡ **Паски**... **ути** **книги** **Апокалипса** (sic) до **ѡф.** дин; hl. I—XIV. 14;

I. 274 d **Идѣ** **ѡ.** по октѣѡ **Паски**... **ути** **книги** **Апокалипсисе**; hl. XIV. 14—XXII. 21;

I. 282 b **Идѣ** **ѡ.** по октѣѡ **Паски** **утоут** се **книги** **каноннубске** до **Взнесеніѣ**. **ути** **книги** **епіѡ** **Ѣкова** **апоустола**; hl. I—IV. 6;

I. 285 d **В** **прѡсте** **дин** **утоут** се **епіѡ** **Петрови**. **В** **пѡиди** **ути** (bez podpisu) klade z první epištoly Petrovy I—V. 3;

I. 288 d **Б** **уєтр'ти** **ути** **епіѡ** **Петрови** **дроуге**; hl. I—III. 18;

I. 291 b **Идѣ** **ѡ.** по октѣѡ **Паски** **ути** **ути** **ѡ** **епіѡ** **Нѡва** **дѡд**; I.—V. 19; **В** **прѡсте** **дин** **уєт** се **дроуга** **епіѡ** **трєта** **Нѡва** **и** **Нюди**; bez zvláštního podpisu klade na l. 295 a čtení z druhé ep. Janovy v. 1—13;

I. 295 c **В** **оутори** **ѡ** **епіѡ** **Нѡве** **трєте** v. 1—14; tamže **В** **срдѡу** **ѡ** **епіѡ** **Нюди** **дѡд** v. 1—21. V oktávě svatodušním se kladou opět homilie na evangelia.

L. 311 a **Идѣ** **ѡ.** по **Иткстѣх'** ... **В** **снѡ** **нощѣ** **кладѡт** се (sic) **книги** **Црске** **и** **утоут** се до **кален'ди** **авгѡуста**; ročníá bezprostředně čtení první knihy Královské I.—III. 21;

I. 317 b **Поуєнѡт'** **книги** **Црске** **дроуге**; hl. I.—III. 21;

I. 320 c **Книги** **трєте** **Црске**; hl. I. 1—47;

I. 322 c **Покладѡт** се **книги** **Црске** **уєтрєте**, hl. I.—II. 25; ostatek jest spíše parafráze.

L. 350 d **Идѣ** в **мєсѣ** **авгѡуст'** **кладѡт'** се **книги** **Соломоуєне** ... **и** **утоут'** се до **календи** **сєктєбра**. **Поуєнѡт'** **притѡє** **Соломоуєне**; hl. I.—XV. 3;

I. 361 b **Поуєнѡт'** **книги** **Єклєсїєстѣ**; hl. I.—XI. 5;

I. 368 c **Ѣ** **книги** **Моудрости**; hl. I.—VI. 27;

I. 372 d **Поуєнѡтѣ** **книги** **Єклєсїєстѣ**; hl. I.—VI. 16.

L. 376 a **Идѣ** **прѣ** **мєсѣ** **сєктєбра** **покладѡт'** се **книги** **Нѡвлє**; hl. I.—IV. 9; kniha Jobova čte se 2 neděle;

I. 380 c **Идѣ** **трєте** **мєсѣ** **сєктєбра** **покладѡт'** се **книги** **Тѡвнини** **и** **утоут'** се **ѡ.** **идѡи** **за** **ѡ.** **дин**; hl. I.—IV. 20;

I. 385 **Идѣ** **ѡ.** **мєсѣ** **сєктєбра** **покладѡт'** се **книги** **Юдити** **и** **утоутѣ** се **за** **ѡ.** **идѡю** **ѡ.** **дин**; hl. I.—XVI. 31;

l. 400 с **Лре** сѧ сѣктѣбарь нмѣти боудѣ. пѣть ндлѣ **Есторн** книги клддоут се в петоу ндлю... **Ути** книги **Есторн**; hl. I.—X. 10.

L. 407 d **Ндлѣ** прѣве мсѣа октѣбрѧ... **Поуѣнютъ** книги прѣве **Махлѣнске**; I.—V. 68; z první kn. Machab. čte se 2 peděle;

l. 421 с **Ндлѣ** .ѣ. **Поуѣнют** книги дроугѣ **Махлѣнске**; hl. I.—V. 27; z druhé knihy Machab. čte se opět 2 peděle.

L. 431 a **Ндлѣ** прѣве в глѣвѣ клѣнди ноем'брѧ поклддют се книги **Езекнѣла** пррѣа и утоут се за .ѣ. ндлн; hl. I.—IV. 17;

l. 436. **Ндлѣ** трѣте мсѣа ноем'брѧ поклддют се книги **Даннѣла** пррѣа; hl. I.—V. 4;

l. 445 a **Ндлѣ** .ѣ. мсѣа ноем'брѧ поклддют се книги пррѣов' t. j. 12 menších proroků; ročíná bezprostředně čtení z Oseáše, hl. I.—IV. 5;

l. 446 a **Амосъ** пррѣь, hl. I.—IV. 5;

l. 449 a **Михѣъ** пррѣь, hl. I.—IV. 2;

l. 451 a **Онлѣ** пррѣь, hl. I.—III. 5;

l. 453 b **Авднѣ** пррѣовъ, I. 1—21;

l. 454 b **Пррѣство** **Нюннѣо**, I.—IV. 11;

l. 456 b **Илоуи** **Пррѣовъ** I.—II. 8;

l. 457 a **Амѣакоуѣ** прр, I.—II. 8;

l. 458 a **Софоннѣъ**, I.—II. 8;

l. 459 a **Анѣоуѣ** **Пррѣовъ**, I.—II. 14;

l. 460 b **Захарнѣ** **Прр**, I.—IV. 4;

l. 462 a **Маллхнѣ** **Пррѣь**, I.—II. 4;

l. 462 d **Роуѣъ**, I.—IV. 7;

l. 466 a—68 b »Slovo« na Oseáše proroka pod záhlavím: **Конаѣъ** **Оснѣ** пррѣока.

2. Kodex slav. sign. 77.

Kodex z části papírový, z části pergamenový z druhé poloviny XV. století (1463), vázaný ve vazbě lepenkové s koženým hřbetem, formátu osmerkového (13×20 cm.), čítající 132 listy složené v 10 kvinternech. Tyto mají zpravidla po 14 listech, vyjma složku pátou, která se skládá pouze ze šesti listů. V každé složce jest prvý a sedmý, osmý a čtrnáctý (poslední) list z panenského (beránčího) pergamenu, ostatní jsou papírové; kvatern šestý jest celý složen z papírových listů. Značku 55 mají listy dva, takže pátý kvatern sahá od l. 49 do 61. Text jest ve dvou sloupcích, zpravidla o 34 řádkách.

Kniha obsahuje žaltář a kantika s komentářem — **тлѣь** **псалмѣтирѧ** (srov. l. 130). Na l. 1 a jsou psána pouze první dvě slova

I. žalmu: Бѣжѣ жѣ; ostatní prostor jest prázdný¹⁾); na l. 1 b pokračuje v žalmu v. 3. Єже плодъ свои дастъ вѣ время свое. и листъ его не оупадетъ, и вса елико створитъ поспѣютъ се.

Иhned připojuje komentář:

В свое время плодъ створихъ (sic) спсине сирѣхъ гроздъ животни листвие Хви вѣрници зовоутъ се. Ъко о немъ рѣждемъ и о немъ пребывающе не отпадоутъ вса бо ѣже Хл ради биваютъ поспѣютъ се. atd.

Na l. 130 čteme přepis kursivní hlaholicí, dle něhož napsal kodex ten jakýs Petr Fraščić v Lindarě v Istrii. Postskript zní:

Ба нмѣ бжне и стѣ Мрне и всѣхъ стнхъ бжхъ амнѣ.

Лѣтъ гннхъ .Ф.Ф.М.Ф. То писа попъ Птръ и гршнн придѣкомъ Фраш'чицъ комоу є земля матъ а отачество гробъ а богатаство грѣсн и када є писахъ и нѣ када бхн в мишленю да мѣ мисалъ преѣаѣше зчк маадъ вѣхъ и прочаѣ и писахъ є в Лин'дарѣ скдѣши и в то исто лѣто бше в Истрѣ мало жита и глад'но бше и ѣ доволе кратъ лачанъ бхн. И з то всѣ проснмъ вратиѣ драга ки коли боуде чтѣл' сне кнги ако бимъ се кадѣ премр'силъ проснмъ всѣ не прокан'ните мѣ на р'цнте ако си живѣ бѣ ти бпоустн грѣхн ако си мр'те' бѣ ти прими дшюу в п'вчнн. И спснсахъ є гдннѣу пре Мати Коубод'скѣмоу плованоу в то време почтѣнѣмоу моужоу разоум'нѣмоу и онъ мѣ платн и дарова кко добрѣ моужъ и почтѣнъ и к' томоу ми поморе с велике мое неволе в конѣ вѣхн. бѣ моу є платн. То писа роука гршнн то є такъ псаатра бѣ с нами амнѣ.

Na l. 131 hlaholskou versálou:

И та мнѣжм згора рчени и писани бѣ писанъ Ф ти дан прво неже придѣше кнеза Ивна люди пѣкнатъ Истрн и попѣкннше Колюнъ и Бранъ и Брѣстъ и все под Оучкоу. И пондоше от Пазина люди и хотѣху отетъ та исти пѣкнъ и поевше є кнеза Ивна люди веле зло и вѣ нхъ мр'тво да и .Ф.Ф. и .Ф. (!) люди а раненѣхъ да и .Ф. а цнцн²⁾ кнеза Ивна .С. инѣ .Ф. и то бѣ та бон створен на стга Фабнѣна и Шѣбастиѣна дн мѣца єнвра ат гннхъ .Ф.Ф.М.Ф. (1463) б с нами амнѣ.

3. Kodex slav. 121.

Dva pergamenové kvaterny — zlomek *Propria Sanctorum* kvartového formátu (23×28 cm), z nichž první čítá 11, druhý 10 listů. Šafařík klade jej do 2. polovice XIV. stol. (Památky LII.). Tomu se zdá nasvědčovati tvar písma; jiných údajů nemáme. Text jest psán ve dvou sloupcích.

¹⁾ Ostatní slova vv. 1, 2 a části 3, jakož i výklad k nim z neznámé příčiny nejsou dopsány.

²⁾ Srov. čl. prof. M. Rešetara: Die čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen. Archiv für slav. Phil. XIII. str. 172.

Obsah:

- L. 1a—d konec officia SS. Cyrilla a Methoděje;
 1. 1d На прѣстол' Пѣтра апла (Cathedrae S. Petri Antiochiae);
 1. 3d Исто Мтне апла;
 1. 4d Мар'ѹл .ж. днь Пер'пети и Фелицитати; тамже Мар'ѹл Ф днь
 .б. ѡнны;
 1. 5d II днь сго Гргора п.п.;
 1. 6d II стаго Блажнѣ бскл и мѹка (list jest přemístěn);
 1. 8 II днь сго Бенедикта овата;
 1. 11 II н'вурини Благовѣщеннѣ Бце;
 1. 13d II днь стнх' ѡмь Тиборциѣ Валерити и Максимили;
 1. 14a II стнх' ѡмь Сотеритѣ и Ганѣ пп;
 1. 14b—17b На днь сго Феорѣа мѹ;
 1. 17b—d II днь сго Адальберта бск и мѹ;
 1. 17d II сго Мар'ка еквиѣста;
 1. 20 На сго Кмита пп и Марѹелина пп и ѡ;
 1. 21a II сго Виталиѣ;
 1. 21c—d II днь стою аплоѹ Пидипа и Ёвола.

J. FARNÍ ARCHIV VRBNICKÝ (NA OSTROVĚ KRKU).

(Srov. Iv. Brčić, Čitanka, str. X. č. 10; str. XII. č. 21 (mylně označen jako Prop. Sanctorum); str. XIV. ř. 23—24 a texty v jeho Úlomcích. — Výše uvedené rozpravy R. Nachtigala: Нѣсколько замѣтокъ о слѣдахъ древнеславян. паримейника. Древности 1902, str. 175—221. — A. V. Michajlova, Къ вопросу о литер. наслѣдїи св. К. и М. Варшава 1904, str. 56 a násl. — J. Vajs, Liber Ecclesiasticus, Veglæ 1905 — a čl. Hlaholské kodexy ve Vrbníku v ČČM 1908, str. 66—72.)

1. Breviář zn. I. viz níže.

2. Breviář zn. II.

Pergamenový kodex z konce XIV. stol., formátu (20·7 × 36 cm.) velkého folia, čítající 295 (ne 296, jak jest nesprávně poznamenáno) listů složených v 38 kvaternech. Tyto mají zpravidla po osmi listech; výjimku činí šestý o sedmi, sedmý o šesti listech, dále třicátý druhý, který čítá pouze čtyry a 37., jenž má 6 listů. Chyba v označení listů jest na l. 139, který jest poznamenán jako 140; tento omyl pak se vleče do konce. Kniha jest svázána v tuhých deskách potažených hrubou koží; vazba však jest již velmi sešlá zejména na hřbetě. Text jest psán ve dvou sloupcích o 28 řád-

kách; písmo vyniká velkými tučnými literami bez zvláštních okras grafických. Zejména počáteční písmena prozrazují méně dovednou ruku; na l. 14 d jest proti obyčejí knihy gotická litera **a**. Kodex má před ostatními breviáři Vrb. tu výhodu, že pisec poznamenal na l. 249 asi u prostřed vnočení; v čele rubriky čteme totiž hlah. písmena s titlami .ϣ.ϣ.ϣ.ϣ. t. j. 1391.

Breviář obsahuje Proprium de tempore, není však celý. Zpředu chybí celý advent, doba vánoční a neděle po Zjevení Páně; počíná čteními z Genese na neděli Devítník. Soudě z ostatních památek chybí na počátku knihy asi 100 listů; podobně na konci jest utrženo a odcizeno asi 5 listů. Končí čteními z proroka Haggea. Vedle kodexu Vida Omišljana byl tento breviář jeden z nejobjemnějších.

Porádek a obsah biblických čtení jest tento:

L. 1 b Пдде .ϣ. тне ютрин... К спю ноць кхдоуѣ се кинги Китне и утоуѣ се до прѣ среди коризми (Quadragesimae) в униоѣ иддѣ и простихъ дни. I—V. 28;

l. 9 a a násl. Пдде прѣд' месопоустомъ ютрин; (bez titulu klade čtení o Noemovi) V. 31, VI.—IX., X. 1, 32, XI. 1—10; rodokmeny jen přehledně;

l. 15 d Пдде месопоуст'не... ути кинги Китне о Аврамѣ глѣ; XII. 1—8, XV. 5—15, XVII. 1—2, 4—19, 24—27, XXI. 1—10, 12—16, XXII. 1—9; čtení končí hl. XXV. 9, však vyjma části označené podává spíše obsah nežli překlad;

l. 32 b Пдде .ϣ. поста ути еплѣ Пвѣ к' Критномъ дроугѣ глѣ; hl. VI. vv. 1—18;

l. 43 b Пдде .ѡ. поста... pokračuje v čteních z Genese (bez titulu) o Isákovi; hl. XXVII. 1—41, XXVIII. 1—4, 10—18, 22; poslední věci opět více v parafrasi nežli v překladě;

l. 52 d Пдде .ϣ. поста...; čtení z Genese o Josefu Egyptském (bez nadpisu): XXXVII. 2—33; hlavy 43 obsah;

l. 65 c Пдде .ѡ. пост...; čtení z knihy Exodus; hl. III. 1—22, IV. 1—14, 27, V. 1—4, 6—8, 21; VII. 7;

l. 79 a Пдде .ѡ. поста ютрин; bez nadpisu klade proroka Jeremiáše; I. 1—10;

l. 92 a Пдде цвѣтне ютрин... Ѣ утиа .ϣ. Єремне прѣа; hl. II. 31—III. 5.

L. 101 c К устрѣтѣ велики вѣре гни... поуене плахъ Єремне прѣа; hl. I. 1—15; v druhém pokturnu l. 105 a: три утинѣ утоуѣ се Ѡ еплѣ Пвѣ прѣе к' Критномъ XI. 20—XII. 11;

l. 108 c **В** пт̄кѣ вели ютрни... ути... pokrač. Pláče Jerem, II. 8—16; na druhém nokturnu l. 112b ути ѿ еп̄ле Павле къ Еврѣомъ, hl. IV. 11—VI. 3;

l. 112 c **В** свѣтоу (t. j. na Bílou sobotu) ютрни орѣт pokrač. Pláče Jerem. III. 22—39, IV. 1—9; V. 1—16, toto pod titulem ѿр̄ Єремие пророка; na druhém nokturnu 115 c ути утиа три ѿ еп̄ле къ Еврѣомъ IX. 1—28, X. 1—18. V oktávu velikonočním klade homilie na Evang.

L. 127 d **Идде** на октѣвоу Паски к ютрни... утена ути три ѿ Дѣтнн ап̄лскихъ гл̄е I. 1—14;

l. 131 b t. j. v pondělí po neděli Bílé ути утиа ѿ Дѣтнн ап̄л; I. 15—26;

l. 132 d **В** оуторн ютр̄на...; hl. II. 1—13;

l. 133 b **В** ср̄доу ютр̄на...; hl. II. 14—21;

l. 133 d **В** утр̄ти ютрни...; II. 22—36;

l. 134 b **В** пт̄и ютрни v. 37—47;

l. 134 d **В** (с)вѣтоу ютрни Т̄...; hl. III. 1—16.

L. 135 d **Идде** прѣе по октѣвѣ Паски... ути кинги Ап̄окал̄иса ѡ.ф. дни; hl. I.—V. 10;

l. 144 (správně 143) c **Идде** ѡ. по октѣвѣ Паски... Т̄и кинги Ап̄окал̄исне; hl. XIX. 11—XXII. 20; poslední verš chybí;

l. 149 c (148) **Идде** ѡ. по октѣвѣ Паски утоут се кинги кавоинуске до Вэиснӣе . ути кинги Т̄бока ап̄ла еп̄ле I.—II. 7;

l. 152 b (151) **В** просте дни утоут се еп̄ле Пт̄ровн̄и ут̄; I.—II. 8;

l. 152 c **В** утр̄тѣкѣ ути еп̄ле Павле (sic) дроуге; jest to druhá ep. Petrova I. 1—21; II. 1—10, 13—14(1/2);

l. 155 c **Идде** ѡ. по октѣвѣ Паски ути утена ѿ еп̄ле Пв̄идл̄ ап̄ла... I. 1—10, II. 1—8, 13, 15—22;

l. 157 b **В** просте дни утет се дроуга еп̄ла. трета Пв̄идл̄ и Юди; **В** пидл̄и ути t. j. II. Janovu vv. 1—13;

l. 157 d **В** оуторн ути еп̄ле Пване трете; vv. 1—8, 11—14;

l. 158 b **В** средоу ути, кинги Пюди ап̄ла vv. 1—11. V oktávě svatodušním se čtou орѣт homilie.

L. 185 c **В** сню ноць (t. j. na první neděli po Letnicích) покм̄адют се кинги Цр̄ске и утоу до вден̄ди Авгоуста; Поуению кинги Цр̄ске t. j. První kniha Královská; I. 1—28, II. 1, 11—36, III. 1—21;

l. 191 a Поуению кинги Цр̄ске ѡ. hl. I. 1—10, 17—27; II. 1—32, III. 1—21 (1/2);

I. 195 a **Ути** книги Црске треће; I. 1—45, 47 (1/2);

I. 197 a В просте дни **҃** покладдют' се книги Црске .ж. I. 1—18, II. 1—8; на I. 198 с pod titulem **Ути** книги Црске пете рокачује vv. 9—25; ostatních hlav (19) podává spíše obsah než překlad.

L. 227 с **Идде** в мсц' Августь владдют се книги Соломоуине... **Поуениуть** **Притые** Соломоуине **Ути**: I.—III. 18;

I. 232 a **Поуениу** книги Еклизиста **҃**: I.—X; XI. 1—5;

I. 240 с **Ути** книги Моудрости; hl. I.—VI.;

I. 245 с **Ути** книги Еклизиста; hl. I.—V.; VI. 1—16.

Na II. 249 с—250 d čteme rubriku s vročením výše výtčeným.

L. 251 a **Идде** пр'ве м'сеца септебра покладдют се книги Новле...; **Ути** (I. 252 a) hl. I.—III.; IV. 1—9; kniha Jobova se čte dva týdny;

I. 255 d **Идде** треће м'сца септебра покладдют се книги Тобиние и утоут' се .т. идлю за .ж. дни; hl. I.—II.; III. 1—9, 11—25; IV. 1—20;

I. 260 a **Идде** .ж. м'сца септебра владдют' се книги Юдити и утоут' се за .т. идлю .ж. дни... I.—IV.; V. 1—23;

I. 264 с **Поуениу** книги Естори **Ути** I.—II.; III. 1—6.

L. 268 b **Идде** пр'ве м'сц (sic) октебра... в сню ношь владдют' се книги Махавьиске . и утоут' се за две идли а дроуге книги з(а) дроуге две идли. **Поуениуть** книги пр'ве t. j. prvá kniha Machabejská; hl. I.—V. 51.

L. 283 a **Идде** пр'ве в гл'в'е идлен'ди ноєбра покладдют' се книги Езекиела пр'ка и утоут' се за две идли и в просте дни такое; hl. I.—III. 18; nyní jest v kodexu mezera, do níž padá i počátek násl. čtení z proroka Daniela;

I. 287 a (roč. Daniela pror.) hl. I. 4—II. 49;

I. 290 с **Идде** .ж. м'сеца ноєбра покладдют' се книги пророковь (t. j. 12 Menších proroků); **Ут** .т. **Осне** пр'ка... и дроугихь по редоу и утоут' се до пришьства; následuje čtení z Oseáše bez titulu: L 1—4, 6—11, II. 1—9;

I. 291 с **Ониа** **҃** t. j. Joela proroka hl. I. 2—14;

I. 292 a **Амоса** **Ути**, hl. I. 1—10;

I. 293 a **Иони** пр'ка **Ути**, I.—IV.;

I. 295 b **Иоум** (sic) пр'ка **Ути** t. j. proroka Nahuma, I. 2—12; tamže с **Ии'бхоук** пр'к I. 2—11;

I. 296 a (poslední) **Софоние** пр'к I. 1—11; tamže с **Ии'хоуьс** t. j. pror. Haggeus I. 1—10; tamže d **За(хари)е** t. j. počátek proroctví Zachariášova. Počínaje Haggeem místy jest text velmi nečitelný.

3. Breviář zn. III.

Pergamenový kodex z XV. století, formátu velkého folia (28×37.5 cm), vázaný v tuhých deskách; vazba však jest velice sešlá. Čítá 299 listů (ne jak mylně označeno 296) vložených ve 34 kvinternech. Tento, druhdy jeden z nejuhledněji upravených kodexů hlaholských, ukazuje velké ztráty a mezery nejen na počátku a na konci, ale i uvnitř; tak na př. mezi ll. 116 a násl., ano leckde jsou i široké okraje listů uřezány. Chybně jsou označeny listy 134², 253², 284²; listy v kvinternech ukazují velkou nepravidelnost. Po desíti listech čítají kvinterny: 3, 10—12, 16—21, 23—25, 27, 31—32; po devíti: 5—7, 9, 13, 26, 29, 33; po osmi: 1, 14, 28, 30, 34; patnáctý má 7 listů, čtvrtý 5 listů, osmý dva a konečně mezi první a třetí složkou zbývá jeden list volný.

Text jest psán ve 2 sloupcích o 26 řádkách, a ač kniha vyniká úzkým vysokým písmem, zůstávají zejména dole velké okraje, 7—9 cm šir.

Písmo jest ostřejší než v kodexech předešlých, iniciálky jsou úhledně kresleny suříkem a ozdobeny úponkovitými čarami vlekoucími se někdy po celé výšce listu.

Na l. 200 byla iniciálka vyříznuta, podobně jako na l. 271 — nevkusný obrázek Šalomouna dříve vystřižený, později do knihy vsítý. Na l. 53 b nahoře jest méně čitelný přepis s vročením v čele $\overline{\text{M. D. P. T.}} = 1491$; na témž listě v sloupci čtvrtém jsou jiné dva letopočty 1471, 1477.

Knihla obsahuje Proprium de tempore, však kusé zejména z počátku a na konci; počíná slavností Obřezání Páně a končí čteními z knihy Jobovy. Chybí tudíž 1 měsíc na počátku a čtvrt léta na konci knihy.

Pořádek a obsah biblických čtení jest tento:

L. 7 На Єфифлиню ютрин — čtení z Isaiáše bez titulu — hl. LV. 1—3; LX. 1—6; LXI. 10—11; LXII. 1—3;

l. 26 a Неделе дроуге по Єфифлини к ютрин... z epištoly sv. Pavla k Řím. hl. I. 20—V. 1;

l. 40 Неделе .ф. по Єфифлини (!) к ютрин... Үн сплю Пвѣл к' Коринт. t. j. první ep. ke Korinthánům; hl. I.—VII. 17.

l. 47 b Сплює к Корентном' t. j. druhá epištola ke Kor.; hl. I.—VIII. 1—7; čtení z epištol Pavlových končí ep. ke Galatům hl. VI. v. 16.

L. 54 a Недиле седнодесетне... В сню нош' влдоут се книги Битиѣ, и утоут се до прве средн коризми в униоу недилъ и в простѣхъ дни; Gen. I.—II. 23; 24—25; III. 1—24, IV. 1—26, V. 1—28; mezi II. 62 a násl. jest mezera, do níž vpadá počátek násl. čtení;

I. 63 pokračuje čtení Genese o Noemovi Gen. VI. 14—22, VII. 1—24, VIII. 1—22, IX. 1—29, X. 1, 32; ostatního podává spíše obsah;

I. 70 b Недиле месопочстне к ютрин... ути книги Битиѣ о Аврми (!) Gen. XII. 1—7; ostatní spíše v parafrasi až do hl. XXV. 9, věrnější překlad obsahují tyto verše XIII. 11—18, XIV. 17—20, XV. 5—15, XVII. 1—9, 15—27, XVIII. 20—23, XIX. 4—9, 24—28, 30, XXI. 1—10, 12—16, XXII. 1—19;

I. 88 Недиле прве поста к ютрин... ути епѣ ка Корент t. j. druhé epištoly ke Kor. VI. 1—18;

I. 99 Недиле дроуге поста к ютрин... ути книги Битиѣ (o Isákovi); od hl. XXV. 19—33, XXVI. 8—12, 18—22; XXVII. 1—36; mezera; XXVIII. 15—20; XXIX. 1—6, 9—21, 23—24, 26—27, 31—35; XXX. 1—8, 14—18; ostatní opět spíše parafrasticky; mezi II. 109 a násl. mezera. V třetím týdnu postním čtení o Josefu Egypt. (hl. L. Gen. celá), ve čtvrtém týdnu o Mojžíšovi; mezi II. 116 a násl. opět mezera.

L. 134 b Недиле пете поста к ютрин... ути книги Єремне пррк I. 1—10;

I. 146 b Недиле цвѣтне ютрин ути утиа ѿ. Єремне; hl. II. 31—37, III. 1—5;

I. 155 b К устртакъ вели вѣуре гнѣ... поуин пду' Єремне пррка оумилено I. 1—15; na druhém nokturnu I. 158 c три утема утоут се ѿ Єпистолие Пвѣ прве ка Корент (sic) XI. 20—XII. 11;

I. 161 d К петлѣ вели к ютрин... ути bez titulu pokračuje v Pláči Jerem. II. 8—16; na druhém nokturnu I. 164 b ѿ Єпистолие Пвѣ к' Євреом' IV. 11—16, V. 1—14, VI. 1—3;

I. 165 d К соботоу влоу к ютр ... z Pláče Jerem. bez nadpisu III. 22—39; IV. 1—9; I. 166 d Ор'циѣ Єремне пррк ѿи pokračování téhož V. 1—4, 6—16; na druhém nokturnu I. 168 d ути утема Єпѣ Пвѣ к Євре (sic) t. j. z epištoly k Žid. IX. 11—28, X. 1—11, 16—18. V oktávě velikonoční se kladou homilie.

L. 180 c Недиле на октавоу Паски... утема ути три ѿ Дѣвин аплскихъ глѣ; I. 1—14;

I. 183 c a násl. ve všední dny: Ути ѿ Дѣвин аплскихъ I. 15—26, II. 1—47, III. 1—17;

1. 187 d Неділе прже по октавѣ Паски... ути книги Апокалипса за петнадесте (sic) дни; на роčátku čtení jest mezera; XXI. 5—27; XXII. 1—20;

1. 190 b Пдле .ѿ. по октавѣ Паски утоут се книги кданннускне до Взнесена (sic) t. j. usque ad Ascensionem Domini; ути книги Ёкова дла епне I. 1—15, 17; II. 1—7;

1. 192 d В просте дни утоут се епне Петрови... ути; I. 1—25; II. 1—8;

1. 194 b В четврткѣ ути епн (sic) Пвде; klade se tu čtení z II. epištolu Petrovy, I. 1—21, II. 1—10, 13—14; z rubriky, která ohlašuje ne-náležitě epištolu Pavlovu, jest lze usuzovati, že III. brev. Vrbnický jest závislý na druhém, ve kterém (starším) jsme viděli týž omyl písařský;

1. 196 a Неделе .ѿ. по октавѣ Паски ути утена ѿ епне Пвана дла, hl. I. 1—10; II. 1—8, 13, 15—22;

1. 197 d В просте дни утет се епне дреуга и трета Пвана дла и Нюди; в понеделе ути klade bezprostředně II. ep. Janovy vv. 1—13;

1. 198 b В оутори ути епне Пвана дла трете. ути vv. 1—8, 11—14; тамже d В средоу ути книги Нюди дла vv. 1—11. V oktávu svatodušním se čtou homilie na evangelia.

L. 218 Неділе .ѿ. по Пткостехъ уннѣ всѣ ѿ Тронце;

1. 231 b В сню ноць (t. j. v pondělí po oktávě svatodušním) покла-дют се книги Црске и утоут се до календи Агоуста; Поуноуць книги Црске (t. j. prvni kniha Královská) ут; hl. I. 1—28, II. 1, 11—36, III. 1—21;

1. 237 b Поуноуць книги црске t. j. druhá kniha Královská, hl. I. 1—12, ostatek parafrasticky; 17—27; II. 1—26, potom chybí list; III. 14—16, 17—21;

1. 240 b Ути книги Црске трете, hl. I. 1—45, 47;

1. 242 c В просте (t. j. дни) ути книги Црске .ѿ. (mezi II. 243 a násl. jest opět mezera); hl. I. 1—18; II. 1—4, 23—25; následuje parafrasticky obsah hlav III.—VI., VII.—XV. 17; po tom opět mezera. Nyní kladou se homilie 24 neděl po Letnicích do adventu.

L. 274 c Неділе в мисецъ агоуст' калдоут се книги Соломоуе Прже (sic) Єкхисеѣста' и утоут се до календи септебра.

Bez zvláštního titulu následuje čtení z Přísloví Šalom., hl. I. až III. 18;

1. 277 d Поуноуць книги Єкхисеѣста ути, I.—XI. 5, avšak mezi listy 281 a násl. máme opět mezery;

1. 284 c ути книги Моудрости; hl. I.—VI.;

1. 289 d ути книги Єкхисеѣста, správně Ekklesiastika či Siracha, hl. I.—VI. 16.

L. 295 a Неділе прже календи септебра к ютрин... bez podpisu se klade kniha Jobova, hl. I.—II. 6.

4. Breviář zn. IV.

Kodex pergamenový asi ze XIV. stol., formátu velkého folia (25×35 cm); z vazby zbyly na něm toliko chatrné desky. Čítá 112 listů složených v 16 kvaternech. List následující po 26 jest označen jako 28 a chyba ta se vleče až do l. 73., kterouž značku mají listy dva; tu se omyl vyrovnává. Počet listů v kvaternech nyní jest nepravidelný; nejčastěji bývá po osmi listech. Výjimku činí kvaterny 2, 5, 7, 16 (poslední), které mají po sedmi, šestý a patnáctý po šesti listech; první a desátý čítají toliko po čtyrech listech.

Text jest psán ve dvou sloupcích o 28 řádkách; iniciálky jsou toliko suříkem kresleny. Písmo zejména v iniciálkách prozrazuje jakousi příbuznost s jinými památkami stol. XIV. na př. s breviářem Vida Omišljana. Ku přední i zadní desce přiléhaly dva pergamenové listy — zbytky hlaholského passionálu, obsahujícího zajímavé kusy legendárních čtení ze života sv. Jiří a Jana Evang.; mimo to přiléhal k zadní desce malý útržek pergam. listu obsahující kus jakési homilie. Tvar písma těchto zlomků ukazuje, že všechny tyto 3 listy náležely k jedné památce as ze stol. XIII. (Srov. čl. Martyrium s. Georgii et Periodorum s. Joannis apost. et evang. fragmenta glagolitica — Slavorum literae — příloha k Časopisu kat. duhovenstva 1907 str. 123—143 s fototyp. snímkem).

Obsahem se liší od tří breviářů předešlých, jest totiž větší zbytek Propria a Commune Sanctorum. Z Propria Sanct. jsou tu officia od 30. června (Památka sv. Pavla) do 25. listopadu (sv. Kateřiny panny a muč.) ll. 1—99; po krátké mezeře od l. 100—112 jest tu několik officí z Commune Sanct.

Pořádek officí jest tento:

L. 1—4c kusé officium o sv. Pavlu;

l. 4c **Пѣ** **октавоу** **апѣ** t. j. na oktáv svátku sv. Petra a Pavla s větší mezerou;

l. 5d **П** **стѣ** **Пантелеона** **ѣ**кѣ;

l. 6a **П** **стихъ** **ѣ**кѣ **Назара** и **Уелса** (sic) **Виктора**... **огрѣ**нѣ t. j. na den sv. muč. Nazaria, Celsa a Viktoria;

l. 7b **Тѣ**жѣ **днѣ** **Иноуенциѣ** **пани** и **моууеника**;

l. 7c **На** **стихъ** **ѣ**кѣ **Филициѣ** **Симплициѣ** **Флоуштина** и **Беатрице** **орѣ**кѣ;

l. 8c **Тѣ**жѣ **днѣ** **стѣ**но **ѣ**коу **Симплициѣ** **Флоуштина** и **Беатрице**;

l. 9a **На** **днѣ** **стою** **ѣ**коу **Ледона** **Синена** **орѣ**кѣ;

l. 10 a На оуже стго Петра кн̄; t. j. památka okovů sv. Petra (Scti Petri in vinculis in monte Esquilino);

l. 11 c Тажде днь стнхь моуеникь ути ос'мо t. j. osmé čtení téhož dne o bratřích Machabejských;

l. 12 b Обрѣтенѣ стго Степана .т. ѿка;

l. 13 b Пвурѣ стѣ Маріе ѿ снѣга t. j. Sctae Mariae ad Nives;

l. 17 b На сго Домьника ерѣ оца продѣкь ѿ t. j. die S. Dominici presbyteri patris (ordinis) Praedicatorum;

l. 19 a Пстх' ѿка Шик'ста Пемнушних и Агапита ѿр̄ (Sixti, Felicissimi et Agapiti);

ibid. b Тажде днь моука стго Шкста папи;

l. 20 a На днь стго Доуната бк̄ ѿр̄;

l. 21 b Пстх' ѿк̄ Уир'ва Ларга и Змаргда ѿр̄ (Cyriaci, Largi, Smaragdi);

l. 21 d На днь стго Романа му ѿр̄;

l. 22 a Пвурѣ стго Ловренца ѿка;

l. 26 a Мею октвоу стго Ловренца;

l. 29 b На стне Кларн дѣи;

l. 31 a На стго Нполнта и Касьна;

l. 31 d Пднь стне Конкор'дне ѿр̄;

l. 32 b На дн' сго Евсеѣѣ испѣд ѿр̄ (Eusebii Confessoris oratio);

l. 32 c В пвурѣ Взнесеніѣ стѣ Маріе дѣи...; mezi ll. 35 a násl.

jest mezera v textu;

l. 37 b На октвоу сго Авренца ѿр̄; тамже На днь стго Агапита ѿр̄;

l. 38 a На стх' ѿк' Тимотѣѣ Нполнта и Шн'воросьна (sic) ѿр̄нѣ (ss. martyrum Timothaei, Hippoliti, Symphoriani);

l. 38 b На днь стго Картоломѣѣ апла ѿр̄;

l. 38 c На стаго Зеферниа ппи и ѿка ѿр̄;

l. 38 d На стго Авгоустина бскоуца испѣдника и Єрметѣ ѿр̄;

l. 40 a Тажде днь стго Єрметѣ му;

l. 40 b Пвурѣ Оусьеніѣ глѣи Пвнѣ Крѣтнтелѣ кн̄; mezi ll. 41 a násl.

jest opět mezera v textu;

l. 42 a В пвурѣ Рождѣства стѣ Маріе дѣи; tu se kladou bibli-
ská čtení knihy Písnič písní s titulem: Междю октвоу стѣ дѣи Маріе
утоут се три утиѣ ѿ Пѣн̄ Соломоуинх' ll. 43 d — 44 a; I., III.—VIII.;

l. 50 a На днь сго Горгона ѿка ѿр̄; тамже с Стою ѿкоу Прота и
Луни'та ѿр̄;

l. 51 a На Вздвиженіѣ стаго Крѣжа (Exaltationis sctae crucis);

l. 54 a На днь стаго Пвкомѣднѣ муєника ѿр̄; тамже б На стнхь
ѿк̄ Лоуице и Єрминнѣнѣ и стѣ Євпнннѣ дѣи и муиц̄ (Luciae, Gemi-
niani, Euphemiae virg., martyrum);

1. 55 c На днь стне Євнине днн ѳн; tamže На днь сго Мтєт апла и євнлс ѳр;
1. 56 d На днь стнх' моуєеник' Мавриче и дружнин его ѳр;
1. 58 c На днь стго Анна ппн; tamžє На днь стнх' ѳкь Коуричла и Юстини (Syrriani et Justinae);
1. 59 c На стнх' ѳкь Коузин и Дом'єна ѳр;
1. 60 c На посєченє цркве сго Млханла арїла кн;
1. 65 b На стго Єроннл;
1. 66 d Ндн сго Рєинїи (Remigii) бскпа и испєдк; tamžє Ндн стго Франциска ѳр;
1. 67 c На стнх' ѳкь Сєр'єл и Вєчл (Sergii et Bacchi) Мар'єла и Апоуєтє ... и боудн споменючтє стго Марк папн испєдннка;
1. 67 d На стнх' ѳкь Дєоножїє (Dionysii) Роуштнка (Rustici) и Єлєоуторїє (Eleutherii);
1. 68 a На днь стго Калнштл ппн и ѳкь;
1. 69 d На стго Пларнолд опатл;
1. 70 c На стх' ѳкь Крїсдн'тл и Ддрнє ѳрнїє;
1. 71 c На стою аплоу Снмоуцл и Нюдн ѳр;
1. 72 c Пєвєр'є всєх' стнх' ... и боудн споменючтє ѳ стго Цєзарїє;
1. 73 a Мєцл Поебрл .є. днь Всєх' стнх' ютрнл ...;
1. 76 b На стою ѳкоу Внтлє и Агрїколл;
1. 77 d И днь стнх' ѳкь .є. кроуїннїкн (sic) t. j. St. Quattuor Coronatorum;
1. 79 a Нє стго Тєодорл ѳкь ѳр; tamže c Нстго Мар'тннл бскпн испєт' ... дєвєтє утєнє ѳ стго Мнн'нн ѳкь;
1. 83 b На дн' стго Мартннл ппн и ѳкь;
1. 84 На днь стн(є) Єлєєлєтн;
1. 85 c Нє стго Понцїєнл ппн ѳкь; tamže d На днь стго Маврл ѳ;
1. 87 На стє Цєєєлє двн ѳнцє;
1. 91 b На стго Калнштл ппн и муєннїкл;
1. 93 b На стго Крїєогонл моуєеникл;
1. 94 b На стє Катарннн; následuje mezera, v níž spadá počátek Commune Sanctorum s officiem sv. Trojice v čele.
- L. 100 Officium sv. Trojice (kusé);
1. 102 b На рожєннє аплє;
1. 107 a Мнєзєн' аплї';
1. 109 c На рожєннє євнлєст';
1. 111 b На рожєннє .є. ѳкь бскпл; tímto officiem nedokončeným kniha končí.

K. KNIHOVNA JIHOSLOVANSKÉ AKADEMIE V ZÁHŘEBĚ.

(Srov. Iv. Brčić, Čitanka str. XII. č. 19; XV. č. 35 v texty na str. 51 a násl.; Dvie službe, str. 14 pod *f, g, h, i, j*. — I. Kukuljević, Jugoslov. Knjižnica, Zagreb, 1867.)

1. Breviář sign. Id 34

(sbírky Kukuljevićovy č. 1).

Pergamenový kodex XV. věku, vázaný v tuhých (dřevěných) deskách s kovanými rohy, čítající 165 listů velkého folia (29×39.5 cm) složených v osmnácti kvinternech. Kvinterny 1, 3—5, 9, 11—12, 14—15, 17—18 mají po desíti, 6 a 12 po devíti, 7 a 16 po pěti listech. Druhý čítá 7, desátý 8 a osmý 12 listů. V knize jsou velké mezery. Na konci chybí as 10 listů a ještě větší část jest vytržena z Propria de tempore; tu se nedostává všeho od první ned. po Zjevení Páně až do konce církevního roku. Mezi l. 13 a násl. schází list. Také list 90 jest téměř celý utržen a za l. 91 chybí opět několik listů. Text jest úhledně psán velkým tučným písmem ve dvou sloupcích zpravidla o 33 řádkách; počáteční písmena jsou kreslena suříkem a modří. Z iniciálék vynikají nad ostatní písmeno Ψ (15×5.5 cm) a $\mathbb{K}$ 12×4 cm na l. 154.

Obsahuje:

1. Proprium de tempore s nadpisem:

Кни́е Исхо́ и ро́дители́це его́ д |
 ѡ́вн Мрне́ ми́нь Поу́етне (sic) у́ннь врь |
 в'ѣла по збнѡу́ римско́ дворѣ в |
 жно́го Пѣра́ и Пѣла́ цркви́. К првоу́ |
 идлю́ ѿ при́штва... (l. 1 a).

Na l. 1 d čteme: $\mathbb{K}$ сню поць влдоут се книги Исане прѣв и утоут се до ронства Хѣв в идле и в просте д'ин; rubrika oznamuje sice čtení z Isaiáše, jehož I. hlavou počíná, ale kniha sama se nedrží toho rozvrhu, jsou tu čtení vyňatá i z jiných proroků: Is. I. 1—26 (l. 1 d a násl.); l. 4 d ze Sofoniáše III. 14—16, 17—19; l. 5 a Is. II. 1—5, 6—7, 8—9, 10, 11—18, 20—21; l. 6 a III. 1—6, 7—9, 9—14.

L. 6 c Пдле .е. ѿ при́штва, Is. VII. 1—7, 8—15, 16—17; VIII. 1—10, 13—15; l. 8 d VIII. 16—18; l. 9 a Is. XLVI. 13; XLVII. 1, 2—5, 7—11; IX. 13—15, 16—21; l. 9 c z Jeremiáše XXXII. 39—42; ze Zachariáše VIII. 7—9, 9—13.

L. 10 a Пдде .ф. (t. j. třetí adventní): Is. X. 1—4, 5—11, 12—14, 22—27; l. 10 c XI. 6—7; XIII. 2—8, 8—10; Joel. III. 9—13, 14—18; Ezechiel XXXIX. 26—?; l. 14 v. Is. V. 18—23, 25—29; VI. 5—9.

L. 15 b Пдде .ъ. t. j. čtvrtá adventní: Is. XVIII. 7; XIX. 1—3; XIV. 12—18; XLV. 18—26; l. 17 XIII. 1—22; XIV. 1—16, XIX. 1—15.

L. 19 d (na Narození Páně) Is. IX. 1—7; XL. 1—6; LII. 1—5;

l. 43 d На ютрини Єффидинне... Is. LV. 1—6; LX. 1—6; LXI. 10—LXII. 3.

Na l. 54 d Пдде .є. по Єффидини... поучене (sic) Павле епистолне к Римляномь, l. 1—32; tím se končí perikory z Písma a samo Proprium de tempore (l. 56 d).

2. Proprium Sanctorum (l. 57 a). I toto na počátku jest kusé; počíná teprve svátkem sv. Jana Křtitele 24. června, chybí tedy celá polovina: Пъ виѣни (sic) стго Нвана Крститела к върини (bez titly) t. j. na vigilií sv. Jana Kř. k nešporám; Proprium pokračuje až k svátku sv. Kateřiny (l. 141 b). V tomto Propriu máme opět čtení z Písne písni v oktávě Narození Panny Marie na ll. 93 a násl. hl. III.—VIII.

3. Kalendarium s velikonoční tabulkou (l. 141 v—145 v). Na l. 145 čteme datum 1485 ve vysvětlení tabulky, jež dí: »А кд се писа табла на лѣ гних .ѡ.ѡ.ѡ.ѡ. зато с бше .ѡ.«

4. Commune Sanctorum, l. 146 a—165 d:

a) Приемемо униъ тронуни (l. 146 a—147 c) t. j. officium sv. Trojice;

b) На роенне дль, l. 147 d—152 d;

c) На роенне еванѣлист, l. 152 d—54 a;

d) На роенне .т. ѡка бскпа 154 a—57 b;

e) На роенне .т. ѡка не бскпа 157 b—59 c;

f) На роенне мноземь ѡкомь 159 c—64 a;

g) П роенне .т. испв бск 164 a—65 d; ostatní chybí.

2. Breviář zvaný Vinodolský.

(Signatura III b 6, sbírky Kukuljevičovy čís. 2.)

Pergamenový kodex z druhé polovice XV. stol., vázaný v plátně a lepence, formátu malého folia (19 × 26 cm). Čítá dvacet jeden kvintern se 199 listy. Kvinterny mají zpravidla po desíti listech; výjimku činí složka šestnáctá, která má 9, sedmnáctá pouze čtyry a poslední šest listů. Mezi listem 138. a násl. jest malá mezera. Důležitý v příčině datování knihy jest přepis z r. 1470 na l. 62 d.

Ten zní:

К име вжне дннѣ лѣ
гннхъ .ѡ.ѡ.р. мѣца
Сек'тебра ѹа на днѣ
.ж. мѣ (sic) то писалъ роубри
коу.

Obsah knihy:

1. Proprium de tempore na počátku kusé; počíná teprve Velkým pátkem.

Pořádek a obsah biblických čtení v Propriu jest tento:

L. 1 b Єп Пєл к Критном IV. 11—V. 7;

I. 2 a В совотоу велоу — bez nadpisu pokračuje ve čteních z Pláče Jeremiášova hl. III. 22—IV. 9; v druhém nokturnu téhož dne se čte z ep. k Židům — Єплиѣ Пєла апла к Рим'ланом' (sic), IX. 11—26; v oktávu velikonočným se kladou homilie.

L. 10 a bez nadpisu počátek Skutků apošt. I. 1—11;

I. 11 d В просте днн I. 15—26, II. 1—8, 14—21;

I. 13 c Идла .ж. по октви (sic) пакни и ѹтоуѣ се кнѣ Апклп'снє (bez titly) за .ѡ.р. д'ни, I. 1—IX. 9;

I. 19 b Пєдилє .ѡ. по октєн пскн... к'ниги Апокалп'снє. ѹтєно (sic), XVIII. 1—XIX. 21;

I. 21 b В просте днн ѹтнє, XX. 11—XXII. 13;

I. 21 d Пєдилє ѹтєртє повєддѹт' се к'нигє каноннѹаскє и ѹт се дрн до Взнєсєннѣ гнл. .э. ѹнѣ ѹт ѡ сго Ѣккд ап..., I.—II. 8;

I. 23 c В просте д'ни ѹннє єплиѣ Птра апла, I. 1—9;

I. 23 d Єплиѣ Птра апла (t. j. z druhé epištoly) I. 1—8;

I. 24 b Пєдилє .ж. писц ѹє ѹт ѡ єплиє Пєвд апла..., I. 1—8;

I. 25 b В просте днн ѹтєт' се дрга єплиѣ и трєтє Пєвдє и єплиѣ Нюдѣ. поѹєнє єплиѣ Пєвд апла, v. 1—8;

I. 25 c В оуѣорн єпл Пєвд аплнѣ (sic), v. 1—14;

I. 25 d В срдоу єплиѣ Нюдѣ апла, v. 1—7. V oktávě svatodušním opřet se čtou homilie na evangelia.

L. 42 d Идлє єд'нє по октабн петнкост к ютрин... В сно нощѣ кддоуѣ се к'нигє Црскє и ѹтоу се до квєн'дн Авгоуєстє Поу'ноу кнѣ Црскє (t. j. prvni kniha Královská), I. 1—24;

I. 45 a В просте д'ни, II. 11—21;

I. 45 c Поуноуѣ кнѣ Црскє дроуѣ, I.—II. 1;

1. 46 b К'ниге Цесарске .ѿ. утѣте (sic) прлво, I. 1—35;

1. 47 b К'ниге Цесарске ует'врте, I.—II. 8.

L. 63 d Недиле в кален'ди Август'та влдоут' се к'ниге Салмоуѣе. Притѣе... Поу'ноут' к'ниге Прит'ѣе Салмоуѣе, I.—V. 2;

1. 66 c Поу'ноут' к'ниге Екклесиаст'та недиле дроуге, I.—III. 14;

1. 68 a Идле .ѿ. влдоут' се к'ниги идр (sic) t. j. kniha Moudrosti, I. 1—16;

1. 69 a Недиле .ѿ. Август'та влдоу се к'ниге Екклесиаст'та, I. 1—40;

1. 69 d Недиле прве Септ'ембра поу'ноут' се к'ниги (sic) Нов'ле у I.—VI. 4;

1. 74 b Идле .ѿ. мсца Септ'р покл (sic) к'ниги Т'вие (t. j. počátek knihy Tobiašovu), I.—V. 20;

1. 77 d Идле .ѿ. мсца Септ'ембра покл к'ниги Нюдити, I.—V. 21;

1. 80 c Поу'ноут' к'ниги Естори утати (sic) t. j. kniha Esther, I.—III. 4;

1. 81 d В недилю мсца Окт'бра к ютрин (t. j. na první neděli v měsíci říjnu). Сно нош' влдоут' се к'ниге Махабенске и ѿ .ѿ. идли I.—III. 31;

1. 84 b Идле .ѿ. мсца Окт'бра к'ниге цр'ске (sic) jest tu však počátek druhé knihy Machabejské, jak toho vymáhá i osnova breviáře; I.—II. 23.

L. 85 d Идле .ѿ. календи Новебра у'ти к'ниги Езекиела прр'ка и у'т се .ѿ. идли, I.—XXIII. 23;

1. 87 d Идле .ѿ. мсца Нов'бра к'ниге Даниела, I.—II. 8;

1. 88 c Недиле .ѿ. мсца Новеб'ра поквддоут' се к'ниги .ѿѿ. прр'ковъ. Поу'ноут' Осне прр'ка, I. 1—11;

1. 88 d Поуит (sic) к'ниги Нола прр'ка (sic) t. j. proroka Ioela; I. 1—11;

1. 89 a К'ниги Амоса, I. 1—8;

1. 89 b К'ниги Ав'дие прр'к, I. 1—7;

1. 89 c Поу'ноут' к'ниги Нюна прр'ка, I. 1—9;

1. 89 d Мехиѣ прр' t. j. počátek knihy proroka Micheáše, I. 1—8;

1. 90 a К'ниге Нев'хита прр'ка t. j. proroka Nahuma, I. 1—9;

1. 90 b Поу'ноу к'ниге Амбкоука прр'ка, I. 1—9;

1. 90 c К'ниги Сопоние, I. 1—11;

1. 90 d К'ниги (sic) Агноса t. j. Haggaeus prorok, I. 1—9;

1. 91 a Поу'ноу к'ниги Захарие прр'. I. 1—9;

1. 91 b Поу'ноу к'ниги Мелехие прр'к t. j. Malachiáš, I. 1—7.

2. Rubriky: Скъзъ ѿ уина по зк'ноу римскога двора к'ко држати подова се. I. 91 c—94 a.

3. Žaltář s nadpisem: **В нмѣ бжне дмнѣ поуетне псалтира по законь римскога двора**, l. 94 a—146 a s kantiky biblickými.

4. *Commune Sanctorum* — bez nadpisu — počíná bezprostředně: **Нх роенне мнозины дмнѣ или .т.** l. 146 a—170 d;

5. Část kalendářní, l. 171 r—177 r.¹⁾

6. *Proprium Sanctorum* nadepsané: **В нмѣ бжне дмнѣ. Поуетне слоужабы ѿ стѣъ по все лето нвлаци'нихъ ѿ брв'ѣд по зкноу римскага двора цркве бжнно аплоу Петра и Пела. Нъ днѣ сго Сьтоу'нина мунка;**

Proprium není celé, sahá toliko do února a končí památkou sv. Agaty (5. února), l. 177 c—199 d.

3. Breviář Pažmanský.

Sign. III. b 10.

Pergamenový kodex XIV. věku, kvartového formátu (27·5 × 20·5 cm) vázaný v tuhých kožených deskách. Čítá 414 listů (ll. 110², 236² a 401² nejsou v kodexu samém náležitě označeny) složených v 42 kvinternech; tyto mají zpravidla po desíti listech. Výjimku činí složka první o devíti, druhá o jedenácti, a konečně 28, 29, 37, které mají po osmi listech. Text jest psán ve dvou sloupcích o nestejném počtĕ řádek; počet těchto kolísá mezi 29—35. Iniciálky jsou ménĕ úhledné a psány obyčejně suřikem nijakž nevynikající zvláštními okrasami. Poslední kvintern, jak se zdá, byl psán jinou rukou.

Ze záznamů psaných kursivní hlaholicí z poloviny XV. stol. uvedu alespoň dva pro jich větší historickou zajímavost, a to:

na l. 362 r **Нх лит бжн .ф.ѡ.м.т. (1431) теуаш (sic) Вх нмѣ боже н сте Марне амен' када оуире бжнн поуж папа Мартин на: .шф. дан мисецд перварл...**

na l. 362 v: **Лт гннх .ф.ѡ.м.т. (1468) када поровнше Тоуриц Лоукоу (Liku?) мисецд с'ктебрл на дди' .ф.**

¹⁾ V kalendáři čteme na prvním místě zlaté číslo, na druhém písmeno nedělní, na třetím datování podle římského kalendáře a konečně svátky. V měsících únoru, březnu a dubnu má na druhém místě písmena lunární (velikonoční). Mezi památkami svatých v únoru připomíná se tu svátek sv. Cyrilla a Metoda takto: na .э.ф. К Шоурида н Методудне н с Пантина исп мч to jest 16. před k(alendami) březnovými či 14. února.

Breviář obsahuje:

1. Proprium de tempore s nadpisem: **Поуатне брѣнѣла по законѣ римскаго двора и бжлаго Петра и Павла цркве** (l. 1b). Před textem tohoto Propria čtou se některé obecné texty liturgické, t. j. často se opakující verše (Absolutiones, Responsoria), které předcházejí jednotlivým čtením; tato stať jest nadepsána: **В име бжне Амнь. Поуенемо ѿрѣшенна к' утѣнѣньмъ вже сице дражет се урѣс' в'се мѣто** (l. 1a).

Vlastní text Propria počíná sobotou před první nedělí adventní — **В' првоу соботоу, ѿ пришаства** (l. 1b), a končí poslední nedělí po Letnicích (l. 179b).

Pořádek a obsah biblických čtení obsažených v Propriu de tempore jest tento:

Na l. 1d **В сню ноцъ клдоуѣ' се книги Исине пркв и утоуѣ' се до ронства Хва в идле и в' просте дни.** Is. I. 1—6; l. 4b **В пондн** I. 16—21;

l. 5b II. 6—11 **В' оуторн**; l. 5d **В средоу** III. 9—13; ve čtvrtek, v pátek a v sobotu nekladou se žádná čtení.

Na l. 6b **Идле .е. ѿ пришаства... книги Исине прк V. 1—8; l. 8c В пондн V. 18—28; l. 9a VI. 3—VII. 2; l. 9c В средоу VII. 3—14; na čtvrtek, pátek a sobotu opět žádná čtení.**

Na l. 10b **Идле .ф. ѿ приш'ства; XI. 1—12; В понедни** l. 16b XIII. 1—10; l. 16d **В оуторн** XIII. 11—21; ve středu, v pátek a sobotu kvatembру čte se homilie na evang., l. 19a **В четрткь** XIV. 1—9.

Na l. 20d **Идле .ж.... XIX. 1—10; l. 22d XX. 5—XXII. 16** (ovšem asi s mezerami); l. 25d IX. 1—7; l. 42a **На Ефифанню на ютрин** LV. 1—2, 2—3, 4—6.

L. 51a **В сню ноц' клдоуѣ' се епине Пеле и утоуѣ' се в идле дни и в просте до мѣ поушен'я. Поуеню' епистолие Павле к Римланомъ** I.—IV. 1;

l. 59a **Епине Пв дпдл к Корен'том'** t. j. prvá epištola ke Korinťanům, I.—II. 16;

l. 60b **Ути епине Пеле к Корен'том'** t. j. druhá ke Kor., I.—II. 17;

l. 62a **Идле .а. по Еф** (t. j. neděle 5. po Zjevení Páně), **Книги Пеле** (t. j. epištola ke Galatům) I. 1—17;

l. 62d—63b **В просте дни** bez nadpisu klade se tu epištola sv. Pavla k Efesským, I. vv. 1—16.

Na l. 63c **Идла к ютрин** (t. j. neděle Devítník či Septuagesima). **В сню ноц' клдоуѣ' се книги Битне и утоуѣ' се до пр'ке среде коризме; Gen. I. 1—18; l. 65 v. 27—31; II. 1—17.**

I. 65 c, I. 27—II. 17; I. 66 c, V. 31, VI. 1—16; I. 68 b VII. 5—VIII. 5;

I. 69 a **Идле на месопочет** (t. j. druhá po Devítniku či Quinquagesima) Gen. XII. 1—13; I. 71 a XV. 7—15; I. 71 b XVII. 1—XXI. 3 podává spíše obsah nežli věrný překlad.

Na I. 80 a—b **Идле .ш. пост** (sic) t. j. na druhou neděli v postě pokračuje se ve čteních z Genese (na I. neděli v postě čte se z epištoly sv. Pavla ke Kor.), Gen. XXVII. 1—7;

I. 84 b—d **Идле .ф. к' ютрин** Gen. XXXVII. 2—7;

I. 89 a **Идле .ж. поста ютрин** (sic); Exodi III. 1—6.

Na I. 94 b **Идле .ж. ѿ моуки гие** (t. j. dominica Passionis či Smrteľná) **Ути кинги Єремие пррка**, I. 1—16;

I. 100 c **Идле цвиг'ие ютрин** (sic) t. j. neděle Květná. Čtení nejsou dlouhá a ranuje v nich zmatek; první začíná hl. II. 31; poslední končí hl. III. 1;

I. 105 c **В четртк' вели веуере гие** (t. j. in Coena Domini či Zelený čtvrtek). **Поуие пмлу' Єремие пррка** I. 1—4;

I. 108 a **В пети вели** (Parasceves) II. 8—11;

I. 110 a **В соботоу велоу к ютрин** III. 22—30; **Слово Єремие про- рока** (t. j. Modlitba Jerem.) V. 1—4.

Po celý oktáv velikonoční čtou se homilie na evangelia.

Na I. 117 a **Идле на обтвоу паски** t. j. I. neděle po Velikonoci; **Три уѣ уоуѣ' (!) ѿ дѣни апл'**, I. 1—8;

I. 121 c **Идле .ш. по пасце сню ноц' влдоуѣ' се кинги Апклиписе и утоуѣ' се за .ш. идли**, I.—VII. 4;

I. 128 a **Идле .ж. по пасце влдоуѣ' се кинги ванионнубске и утоуѣ' се дри до Взнесеніе. шеѣ ѿни влдоуѣ' се ѿ сго Ъкова апла**, I.—II. 3;

I. 129 b **В просте (дин) Єпла Птрл апла** (t. j. prvá ep. Petrova), I. 1—13;

I. 129 c **Поуие .ш. єпла Петра апла**, I. 1 ? konec čtení jsou slova ep. sv. Jakuba I. 23;

I. 130 a **Идле .ж. по пасце уѣ уоуѣ' се** (sic) **ѿ єпме Нвнл апла**, I.—II. 8;

I. 131 a **В просте дин утет' се дроугаѣ єпла и трета Нвнл и єпла Нюде**; II. Joh. 1—11; I. 131 c, III. Joh. 1—10;

I. 131 d **В срдодоу поуиет' єпла Нюде** vv. 1—8. Pozn. V oktávu Nanebevstoupení a Letnic čtou se opět homilie.

Na I. 147 a **Идле .ш. по Птвстх' Поуисюѣ' кинги Црск** (t. j. knihu Královské) I. 1—11;

I. 149 b **В просте дин**, I. 12—II. 1;

I. 149 d **Поуиноуѣ' кинги Црске .ш.**, I.—II. 1;

1. 150 d Книги Црске трете, I. 1—47;

1. 152 b Покладдют' се кнѣ Црске .ж., I.—II. 4.

Na I. 163 b Поуениють книги притче Соломоуше, I. 1—26;

1. 164 d—165 a Поуениють кнѣ Еклисиестта; toliko I. 1—13;

1. 165 a—c Пдле .ф. Поуениют' книги моудрости, I. 1—16;

1. 165 c—66 a Пдле .ж. (správně třetí v srpnu) клдоут' се кнѣ Еклисиестника; toliko I. 1—15.

Na I. 166 a Пдле .т. мѣца Септебра покладдют' се кнѣ Нова, I. 1—12; vse ostatní z Joba, co máme u Brčiče v Úlomecích, jest vzato ze čtení officia zádušního;

1. 168 a Пдле .ш. мѣца Септебра покладдют' се книги Товие, I. vv. 1—16;

1. 169 c Пдле .ф. мѣца Септебра покладдют' се кнѣ Юдити, I.—III. 5;

1. 171 c Поуениют кнѣ Естори (t. j. kniha Esther), I. 1—11.

Na I. 172 b Пдле в мѣц' октер'. Сню поц' покладдют' се книги Махевискине прве, I. 1—32;

1. 174 b Поуениют' книги Махевискине дроуге, I. 1—29.

Na I. 175 b Пдле прве клди Новембра. Покладдют се книги Езекиел пррка, I.—III. 25;

1. 177 d Пдле .ф. мѣца Новембра покладдют се книги Даниела пррка, I. 1—15;

1. 178 b Пдле .ж. покладдют' се кнѣ .шф. пррковь мѣца Новембра. поуениют' книги Осне пррка, I. 1—3;

1. 178 c¹ Поуениет' кнѣ Ноела прка, I. 1—3;

1. 178 c² Поуениют' кнѣ Амаса прка, I. 1—4;

1. 178 d Поуениет' (sic) кнѣ Абдиоса прка (t. j. Abdiáš), I. 1—3; tamtéž: Поуениют' кнѣ Ноие прка (t. j. Jopáš), I. 1—4;

1. 179 a Поуениют' кнѣ Михе прк, I. 1—3; tamže Поуениют' кнѣ Наоума прка, I. 1—4 (¹/₂);

tamže Поуноут' книги Амбакоука прка, I. 1—4;

1. 179 b¹ Поуениют' книги Сопонне прка I. 1—3;

1. 179 b² Поуениют' книги Абе прка, I. 1—4;

1. 179 c Поуениют' кнѣ Захарне прка, I. 1—3; tamtéž Поуениют' кнѣ Малахне прк, I. 1—4.

2. Rubriky — Сказ' ѿ униа по законь римски како е држати list 179 c—181 d.

3. Proprium Sanctorum (I. 181 d—284 d) s nadpisem: Въ иие Псехо Амн (!) Поуениетне слоужабь ѿ стць по все лето; v něm se čte z Písne Šal. na II. 257 b a násl. I. 1—6; III. 1—11; IV. 1—11.

4. Žaltář (na l. 285 a—353 c) s kantiky a hymnami biblickými; hymny breviáře Římského na l. 353 c—358 d.

5. Úplný kalendář l. 359 a—361 d; na l. 362 rozličné přípisy (viz výše).

6. Commune Sanctorum a sice:

l. 363 a **На** рождение **аѡли**';

l. 367 a **Мнози**' **аѡли**';

l. 368 d **На** рођење **сѣлѣсть**;

l. 369 d **На** рођење **ѡ. ѡу** (t. j. jednoho mučenika); totéž opět na l. 373 c;

l. 376 c **На** рождение **мнози**' **мучи**';

l. 381 d **На** рођење **ѡ. испѣд** **ѡс**;

l. 385 c **На** рождение **испѣдник**' (t. j. na svátek vyznavače, který nebyl biskupem);

l. 394 b **На** днь **во**сѣде **стие** **дѡи** **ѡце** (t. j. pannu mučenice);

l. 401 c **По**уење **се** **у**ниѡ **бѡни** **Мрне** **дѡи**; na l. 402—411 jest dodatek novějších officii.

4. Breviář sign. III. b 25

(sbírky Kukuljevičovy čís. 183).

Pergamenový kodex z XV. stol. (velikonoční tabulka počíná tu r. 1408), vázaný, formátu malého folia (29·5 × 20·5 cm). Listů jest 195 složených ve 26 kvaternech zpravidla o osmi listech¹⁾; výjimku činí složky 1, 7, 16, které mají po šesti, dále 3 a 26 po sedmi, 9 a 18 po pěti listech. Složka čtvrtá čítá 9 listů. Listy 43 až 44 a 57 jsou z větší části utrženy. Mezi ll. 63 a násl. jest mezeza, podobně mezi 120 a násl., 156 a násl. Text jest napsán ve dvou sloupcích o 40—42 řádkách. Iniciálky jsou z větší části toliko suříkem nebo prostě i inkoustem psané, s hlaholskými smíšeny i latinské, na př. na l. 1 d lat. S vedle hlah. **Q**; nad ostatní vynikají **Λ** na l. 95, **С** na l. 124 v, **Д** na l. 149, **С** na l. 155, tři poslední zvýší celého listu.

¹⁾ Pořad listů ve kvaternech jest tento: I. ll. 1—6, II. 7—14, III. 15—21, IV. 22—30, V. 31—38, VI. 39—46, VII. 47—52, VIII. 53—60, IX. 61—65, X. 66—73, XI. 74—81, XII. 82—89, XIII. 90—97, XIV. 98—105, XV. 106—113, XVI. 114—119, XVII. 120—127, XVIII. 128—132, XIX. 133—140, XX. 141—148, XXI. 141—156, XXII. 157—164, XXIII. 165—172, XXIV. 173—180, XXV. 181—188, XXVI. 189—195.

Obsah:

1. Proprium de tempore — na počátku kusé — počíná teprve Primou na první neděli adventní. Vedle čtení v čase adventním¹⁾ obsahuje Proprium de tempore tato čtení biblická:

Na 1. 42b **Идде .е.** по **Єфифанин**... в сню нош владоут се **єпстлє Пвлє** и **утоут** се в' дни недєл'ни и в простє до месопоущєннє. **Поуиеть єплє Пвлє к Риданомь**, hl. I.—III. 28;

1. 48d **Идде .ф.** по **Єфифанин**... **Єплє прєд к Критномь**, I.—II. 16;

1. 49d **Идде .ѡ.** по **Єфифанин**... **Ути єплє Павлє кь Корєнтномь** (t. j. druhá ke Kor.), I.—II. 17;

1. 51a **Идде .ѡ.** по **Єфифанин**... **Єплє Пвлє поуиеть к Глснемь** (sic) t. j. ke Galatským, I.—II. 4;

1. 52a **К простє дни** bez nadpisu ep. k Efezským, I. vv. 1—16.

1. 52c **Иддє к' ютрни** (t. j. Septuagesima) **К сню нош владоут' се книги Китє и утоу се до прє срдє корнємє**, hl. I.—II. 23;

1. 54b **К простє дни**, II. 7—III. 23;

1. 55c **Иддє прєд' месопоустомь** (bez titulu), Gen. V. 31—VII. 4;

1. 58c **К простє дни**, hl. VII. 5—VIII. 12;

1. 59a **Иддє покладнє к' ютрни** (opět bez nadpisu), Gen. XII. 1 až XIII. 10 (1/2), o Abrahámovi;

1. 60 **К простє дни** XV. 7—XXI. 3 ne však překlad, spíše parafstický obsah; mezi II. 63—64 jest mezera;

1. 65 **Иддє .е.** поста — pokračuje se ve čtení z knihy Genese — opět bez nadpisu, hl. XXVII. 1—13, o Isákovi;

1. 70c **Иддє .ф.** **пост** (sic) **к' ютр** (sic), Gen. XXXVII. 2—11, o Josefu Egypt;

1. 76a **Иддє .ѡ.** **поста ютрни** bez nadpisu klade z kn. Exodus, hl. III.—IV. 13 o Mojžíšovi;

1. 82c **Иддє .ѡ.** **поста к' ютрни** bez nadpisu, klade čtení z proroka Jeremiáše, hl. I. 1—16, 17—19; II. 1—3, III. 6—10.

¹⁾ V adventě kladou se tu perikopy nejen z pror. Isaiáše, ale i z jiných knih prorockých po způsobu starších památek, a to: L. 1v Jerem. XXXI. 31—34, Sofon. III. 14—15; I. 2v Sofon. III. 16—19; I. 3r a násl. Isaiáše II. 1—10; VII. 1—3, 4—7, 8—12; I. 5r 13—14; VIII. 1—2, 3—10, 13—18; XLVI. 12...; XLVII. 1—10; IX. 13—17, 18—21. L. 6r Jerem. XXXII. 37—42; tamže Zachar. VIII. 7—13; I. 6v Is. X. 1—14, XI. 6—7; I. 7r Is. XIII. 2..., Joel III. 9...; Ezechiel XXXIX. 25 atd.; s malými odchylkami jsou tu opět tytéž perikopy, které jsme již měli v jiných breviářích, na př. v kodexu I. d 34 a j.

I. 89 c **Идде** ценѣне к ютринi покращује ve čtení z Jerem. opět bez nadpisu; v textu je tu zmatek: první čtení ročíná hl. II. 31 a končí hl. I. 10; druhé I. 11—II. 3; třetí se opakuje jako na neděli předešlou;

I. 94 d **К** устрѣткѣ влѣки вниере гисе... **Поумт'** плах' **Єрине**, I. 1—II. 7;

I. 98 b **К** петакѣ велики на паскоу к' ютринi — pokračování Pláče Jer. II. 8—III. 20; v druhém nokturnu téhož dne se čte z epištoly sv. Pavla k Žid.: **Ѡ** епѣ к' **Єврѣомь** IV. 11—VI. 3;

I. 101 a **К** соботоу к' ютринi t. j. na Bílou sobotu pokračuje nejprv v Pláči Jer. III. 22—IV. 9, dále z Modlitby Jerem. — **орѣ** **Єрине** пррка I. 101 c—d, hl. V. 1—16; v druhém nokturnu opět z ep. k Židům bez titulu, a sice IX. 11—X. 7.

I. 108 b **Иддл** на **Ѡктѣоу** (sic) паске к ютринi (bez nadpisu) čtení ze Skutků apoštolských, I. 1—11;

I. 109 d **К** прѣсте **днн** .ѡ. **Ѹѣ** утоуѣ' се в **прѣст** **днн** от' **Дѣтннѣ** (sic) **анловѣ**... I. 15—26, II. 1—32;

I. 111 c **Иддл** прѣла по **октави** паске утоуѣ' се **книги** **Апокалипсисе** за .ѡ. (!) **днѣ** **Нвана**, I.—XX. 10;

I. 119 b **Идде** .ѡ. по **октави** паске ... утоуѣ **книги** **Апокалипсисе** XX. 11—XXII. 20;

I. 121 c **Идде** .ѡ. по **пасцѣ** **покладдют** се **книге** **квѣоннѣскисе** (sic) **утоуѣ'** се **дари** до **Взнесен'ѣ**. **шестѣ** **утѣ** **сго** **Ѣвова**... hl. I.—II. 23;

I. 123 a **К** прѣсте **днн** утоуѣ се **епѣне** **Пѣтра** **днлл** I. 1—7 (neb i v. 13);

I. 123 b **Поуенеть** **епѣнѣ** .ѡ. **Петра** **днлл**, I. 1—8;

I. 123 c **Идде** .ѡ. по **пасцѣ** .ѡ. **утенни** **утѣ** се **Ѡ** **епѣне** **прк(є)** **Нвнл**, I. 1—8.

I. 124 c **К** прѣсте **днн** **утѣ** се **дрѡуга** **епѣнѣ** и **трета** **епѣнѣ** **Нвнл**. **епѣнѣ** **Юде**. **Поуене** **Нвнл** **утенне** t. j. druhá Janova v. 1—6^{1/2};

I. 124 d **Єпѣнѣ** **трета** **Нвнл** v. 1—7; tamže **Поуноуѣ'** (sic) **епѣнѣ** **Нюди** v. 1—6; v oktávě svatodušním čtou se homilie.

I. 135 b **Сѡботи** **придѣ** **прѣвоу** **иддл** по **октѣи** **птѣкѡстѣ**... **К** **сно** **нощѣ** **покладдют** се **книги** **Црске**... **Поуеноуѣ'** се **книге** **Црске** t. j. první kniha Královská I.—II. 2;

I. 137 c **К** прѣсте **днн** покращује v čtení I. kn. Králov. II. 11—III. 21;

I. 138 d **Поуноуѣ'** (sic) **книге** .ѡ. **Црске**, I.—II. 7, II. 8—III. 21;

I. 140 c **Книге** .ѡ. **Црске**, I. 1—47;

I. 141 c **Покладдют'** се **книге** .ѡ. **Црске**, I.—II. 25.

I. 155 d **Идде** в **лѣ** **Алгоуѣста** **владѡуѣ** се **книги** **Слѡмоуѣисе** **Прит'ѣ**. **Єклезистика**, **Прѣмоуѣдрѡсти** и **Єклезистѣкта** (sic) **утѣт'** се **Ѡ** **книгѣ** **дари** до **Сек'тебрл**. **Поуноуѣ'** **Прит'ѣ** **Слѡмоуѣисе**, I.—II. 20.

Zde jest v kodexu větší mezera; chybějí všechna čtení kn. Moudrosti, Ekelesiasta, Siracha a Joba;

1. 157 a Пдле третє мѣца Сѣктємбра . Покладдют' се книги Товие, I.—IV. 20;

1. 159 b Пдле .ъ. мѣца Сѣкт'бра владоу се книги Нюдити и утоу се за .ф. идлю .ф. дн, I.—V. 23;

1. 161 b Rubrika praví, že kniha Esther klade se na pátou neděli měsíce září; nemá-li měsíc září 5 neděl (podle počtu církevního), čte se řečená kniha o dnech kvatembrových; Поуеноу се киг Єстр, I. 1—11;

1. 161 d Пдле прве мѣца Октебра... В сно ношь владоу се книги Махавенске и утоу се за д'вє идли . Поуениот' киги прве, I. 1—25, 26—48;

1. 163 c Пдле .є. Поуенио се книги Махавенске (t. j. druhá kniha Machab.). I.—II. 14;

1. 164 d Пдле прве в глен кьленди Новембра владоу' се книги Єзекнєл пррка и у'тоу' се за д'вє идли и в прсте дн твое (sic); I.—IV. 17;

1. 167 c Пдле .ф. Новем'бра покладдют' се книги Даниєл пррка, I.—II. 49;

1. 169 c Пдле .ъ. мѣца Новембра. Покладдют се киги пророуаске t. j. knihy dvanácti tak zv. Menších prorokův; ути .ф. Осне прорка I.—II. 9;

1. 169 d Оилл Ѹн t. j. čtení z knihy proroka Joela I. 1—14;

1. 170 b Амоса ут, I. 1—7;

1. 170 c Авдїаše t. j. Abdiáše I. 1—11;

1. 170 d Юии прр, I. 1—16;

1. 171 a Михеє пррка, I. 1—7;

1. 171 b Ньоумь (sic) t. j. Naum, I. 1—12;

1. 171 c Амєкоу t. j. prog. Habakuk, I. 1—11; 171 d Софонїє I. 1—11;

1. 172 a Амєоує t. j. prog. Hageus, I. 1—11;

1. 172 b Захарїє (sic), I. 1—7; tamtéž Малахїє пррка, I. 1—8.

2. Na l. 172 c—176 c jsou rubriky.

3. L. 176 c—181 d hymny Římského breviáře počna adventem: Сне нїни пою се Ѣ прїн'ствл.

4. Na l. 181 d—189 b přidavek nových officí.

5. LL. 189 v—195 v obsahují kalendarium s velikonoční tabulkou na konci (l. 195 v), jejíž počátek zde uvedu jakožto pomůcku k datování kodexu. V kalendáři na prvním místě se uvádí zlaté číslo, na druhém písmeno nedělní, na třetím datování po způsobu našem (od 1—31); v únoru, březnu a dubnu jsou v druhé řadě písmena lunární.

Tabulka zní:

Πρ	ш	ш	ρ	ρ	α
	ρ	ρ	λ	ρ	ε
	ρ	ρ	β	ι	δ
	ρ	ρ	δ	ι	θ

Písmeno ш, jak jsem výše připomenul, by ukazovalo na Velikonoce r. 1408.

5. Breviář (Communale) zn. III. c 12.

(Sbírky Kuljevičovy č. 802.)

Pergamenový kodex XIV. věku čítající 70 listů kvartového formátu (20·5 × 29·5 cm) složených v devíti kvaternech.¹⁾ Kniha jest sice svázána, má však jednoduchou vazbu lepenkovou s plátným hřbetem, na němž ve štítku čteme hlaholicí Крєклар ѿѿ. вєка из Нєтрє. Jakou cestou se dostal do Jihoslovanské akademie, není mi známo; horlivý sběratel Kukuljević, v jehož sbírce měla tato památka signaturu č. 802, mohl věděti, odkud kniha pochází, ale v údaji stáří bude asi omyl. Nehledíme-li zde k vnitřním známám, jichž se chci dotknouti níže, máme tuším dosti bezpečné určení stáří této památky v připojené velikonoční tabulce na konci knihy l. 68 d. Lunární (paschální) písmeny totiž ukazují na r. 1384.²⁾

Text jest psán ve dvou sloupcích zpravidla o 42 řádkách drobného, ale dobře čitelného písma, vyjma místa, kde kniha utrpěla častým užíváním, jako je tomu na počátku l. 1, na l. 26 a v nejbližším sousedství obou jmenovaných listů; jsou to listy obsahující žalmy, které se denně říkají. Knihu zdobí řada velmi úhledných iniciálek, kreslených rumělkou; nad ostatní vynikají písmeny **К** na počátku žaltáře (l. 1 a) a **P** na čele žalmu 109 (l. 27 a); výška prvního měří šest, druhého 5 cm nečítaje v to ozdoby vedlejší.

Obsah.

1. Kniha jest nadepsána slovy вѿди вь ние бжєє днєвь, po nichž bezprostředně následuje žaltář s kantiky³⁾ počna nedělní hodinou jitřní Ютєрлє в ндлю ll. 1 a—39 b.

¹⁾ Z kvaternů mají 1—3, 5, 7—8 po osmi listech; čtvrtý má deset, šestý sedm a poslední (devátý) pouze čtyry listy. List 66 jest z vazby vytržen.

²⁾ První řádek lunárních písmen sestává z těchto liter: Πρє | + ρ ρ ρ ρ | ѿ

³⁾ Po žaltáři bezprostředně následuje nedělní hymnus Тєє бє хєанлє па l. 35 b; po něm pak kantika v tomto pořádku: α) Испєклє сє тєєтє глє (C. Isaiæ)

2. Officia společná svatým v tomto pořádku:

На роенье дѣлмь, l. 39 b;

Мнозѣмь дѣлмь, l. 42 b;

На роенье скан'ѣлмь, l. 43 d;

На роенье .т. ѣмь, l. 44 d;

На роенье .т. ѣмь вн нѣ вскоупь, l. 47 d;

На роенье мнозѣмь ѣмь, l. 49 d;

На роенье мнозѣмь ѣмь (po druhé), l. 52 c;

На роенье ѣдиногѣ испѣдникѣ вскапѣ, l. 53 c;

На роенье испѣдникѣ, l. 55 d, s podružným rozdělením И дще есть млоуунтель, l. 56 a;

На роенье дѣлмь, l. 58 b; a opět jiné officium na l. 61 b;

На блгднѣ стнѣ Ѣ паскѣ до петнѣ кѣ, l. 62 d;

Поуатне официѣ за иртвнѣ, l. 64 b;

Поуветь официѣ вжине Мрне дѣнѣ, l. 66 a;

На днѣ кождѣ стнѣ дѣнѣ не ѣнѣ, l. 62 c toliko rubriky.

3. Část kalendářní. Jest to především tabulka na l. 68 d, o níž byla řeč výše, že počíná rokem 1384. Po této následuje vlastní kalendář¹⁾ na ll. 69—70, jehož čtyři prostřední měsíce květen, červen, červenec a srpen chybí. Na každé straně folia jsou psány dva měsíce, oddělené od sebe vkusným ornamentem na způsob sloupců.

Kodex jest cenný opis hlaholského žaltáře, z něhož si zachoval nejednu zvláštnost hláskoslovnou, ale i ve tvarech a překladu; byl jsem naň upozorněn kan. Parčićem, který o něm poznamenal, že nenalezl mezi breviáři chrvatsko-hlaholskými tak pěkného textu žaltářového. Na těch slovech jest sice mnoho pravdy, ale není nesnadno přesvědčiti se, že text utrpěl i ve znění žaltáře nejednu proměnu. (Srov. Abecedarium Palaeslovenicum, Veglæ 1909, str. I.—XLIV.)

1. 35 b; 3) ѣзк рѣхѣ в' висотѣ днѣ моухѣ (C. Ezechiae) l. 35 d—36 a; 4) Оутвр'днѣ се срдѣ моѣ (C. Annae) l. 36 a—b; 5) Поѣмь грѣ савнѣ бо (C. Moysis) l. 36 c—d; 6) Гн оуслншахѣ слоухѣ тронѣ (C. Habacuc) l. 36 d—37 b; 7) Гн мнн нѣо ѣже в'зглаго (C. Moysis) l. 37 b—38 b; 8) Блгтѣ вса дѣла (C. trium puerorum) l. 38 b; 9) Бѣ лнчнтѣ дще моѣ (Magnificat) l. 38 b—c; 10) Блнѣ грѣ вн нзавѣ (Benedictus) l. 38 c—d; 11) Пнне Ѣ поуцаешн (C. Simeonis) l. 38 d; 12) Иже кождѣ хоуцѣ спсень внѣ — Symbolum Athanasianum, l. 38 d—39 b.

1) Kalendarium obsahuje mimo svátky a památné dni církevního roku i tyto údaje: zlaté číslo, písmeno nedělní a datování po způsobu kalendáře Římského. V měsících únoru, březnu a dubnu jsou mimo to přidány i litery lunární (paschátní), a sice po zlatém čísle; po nich následují písmena nedělní a na čtvrtém místě datování podle Kalend, Nonas a Idus.

L. KRÁL. UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V ZÁHŘEBĚ.

1. Breviář sign. SM XI. C 7.

Pergamenový kodex XV. stol., vázaný v dřevěných deskách potažených hnědou koží, formátu malého folia (19·5 × 30 cm). 183 pergamenové listy jsou seřazeny v devatenácti kvinternech, čítajících zpravidla po desíti listech; výjimku činí toliko poslední složka o třech listech. Text, psaný ve dvou sloupcích o 29 řádkách, zdobí úhledné iniciálky psané toliko rudkou; tyto jsou vesměs drobné vyjma II na l. 74 a, Δ l. 113 c, II l. 128 b. Mimo to jest na l. 145 b vkusná kresba perem, obrázek sv. Jeronýma (učitel církevní s kardinálským kloboukem, držící jako symbol v ruce kostel); podobně i na l. 170 c máme obrázek — spíše hlavní rysy — sv. Kateřiny muč. Obě řečené kresby jsou vlastně drobnokresby vkreslené v počáteční velká písmena, první iniciálka jest latinské V, druhá lat. C. Na posledním listě se opakuje třikrát letopočet z konce století XV., jednou s přípisem. První letopočet psaný versálou jest z r. 1475; pod ním čteme (kursivou) přípis:

То писца (sic) в Шимоуи жакан' бѣ моу помози лет' гдинх' .ϣ.ϣ.ρ.э.
(= 1490).

Na papírovém listě (přidaném ke knize asi když byla převázána) jest opět letopočet .ϣ.ϣ.ρ.э. = 1476.

Obsah. Kodex obsahuje toliko Proprium Sanctorum (úplně) s nadpisem:

Ка име Псхво. Амнь. Поует
не слоужьбѣ ѿ стѣ по все л
ѣто. II стго Сатоурина мѹ.

2. Prvotisk Baromićův z r. 1493.

(Sign. SM 20 H 4.)

(Srov. Dr. Velimir Deželić, Incunabule zagrebačke sveučilišne bibl., u Zagrebu 1902, a literaturu tam uvedenou; str. 64—67.)

Prvotisk Baromićův označuji tímto titulem, abych se vyhnul méně správnému označení jeho »Breviar hrvatski« (u Deželiće a jinde), ježto kniha obsahuje nejen text breviáře, ale i misálu a rituálu. Král. knihovna university záhřebské chová dva výtisky této inkunabule, však oba kusé; jeden výtisk (u Deželiće l. c. pod č. 50) nemá prvých 119 listů vůbec, z ostatních zachovalých listů doplňují se mezery druhého výtisku, který koupila kr. vláda pro univ. knihovnu záhřebskou od Rosentala, takže jest lze podati

přesný a úplný popis knihy celé. Po tom, co napsal o tomto prvotisku prof. Jagić zejména v druhém článku (Ein zweiter Beitrag zur südslavischen Bibliographie-Anzeiger der kaiserl. Akademie der Wissenschaften, Wien 1896, str. 27—36) pominu vše, co můžeme pohřešiti v bibliografickém popise, za to však chci zde uvéstí podrobný obsah knihy, s nímž, pokud mi známo, dosud si nikdo práci nedal, zejména pokud se týče textů biblických; tento bod sám sebou pozoruhodný ukáže se důležitým ještě na místě jiném.

Inkunabule Baromićova čítá VII + 526 listů šestnácterkového formátu; zpředu i vzadu jest přidán čistý list. Text jest tištěn ve dvou sloupcích zpravidla o 33 řádkách. Jediná větší iniciálka jest latinské B na počátku žaltáře, táž se opakuje i v čele Propria de tempore na l. 65; ostatní jsou drobnější hlaholské smíšený s latinskými. Na l. 1 stránkování hlahol. jest i dřevoryt krále Davida.

Obsah.

I. První listy (I.—VI.) nijak neoznačené obsahují úplný kalendář s velikonoční tabulkou (I. VII.). V kalendáři jest položen svátek ss. Cyrilla a Methoda na den 14. února — Цѳоурилла и Методѳидне нс доу св ѣз и Влѳитна и. Tyto zkratky čtu: Cyrilla i Metodie **i** s p o v ě d n i k u **d** u p l e k s **s** v o i m **ž** i k o m. Až sem jsou tištěna slova červeně, následující »i Valentina mučenika« již černě; kalendář tímto způsobem rozlišuje větší svátky (zvané duplicia) od menších. Mimo to zasluhuje povšimnutí i ta okolnost, že jsou tu zaznamenány bedlivě svátky a památné dni řádu františkánského; uvedu pouze několik dokladů: 15. ledna Сѳтих .ѳ. нѳ реда сго Фриѳска д вл; 15. února Пренесение Антоиа нс реда ил доу; 17. května Пренесение сго Бриардина нс реда мале врте доу вели; 25. května Пренесение сго Фриѳска нс д вли; 17. května Окѳва сго Бриардина поль доу. Tyto údaje dostačí za doklad, že asi autorovi sloužil za vzor nějaký kalendář františkánský, protože o mnohých z těchto dní nečiní se jinde žádná zmínky. Příkladů bylo by lze uvéstí mnohem více, ale pomíjím je.

II. Žaltář s kantiky nadepsaný К нме бжне и бжне ден | Мрне амнь. Поутне нс | тра по зкноу римске црк | ве. Tu začíná stránkování hlaholské .ѳ.—.м.ѳ. (= 1—64).

III. LL. .м.ѳ.—.ѳ.ѳ.ѳ. (= 65—281) obsahují Proprium de tempore s nadpisem: К нме ба всмоуцег | а оца и сиа и дха сго | амнь. Поуетне вртѳла по зкноу римскога двор | а и црке бжнихь амль Птр | а и Пела. В првоу соуѳтоу | ѳ пришѳва гил.

Proprium de tempore obsahuje biblická čtení v tomto pořádku:

L. $\overline{\text{м.э.}}$ (65) $\overline{\text{Идле прве ѿ пришествя к ютрин...}}$ (zde se vyskytuje zřejmě slovíčko » $\overline{\text{внтрнѣ}}$ « = invitorium); I. $\overline{\text{м.э.}}$ (66) $\overline{\text{В сню ноць владт се кнги Исане пррка и утт се до ронства Хва в иделе и в просте дни. Утене}}$ Is. I. 1—11;

I. $\overline{\text{м.ф.}}$ (69) $\overline{\text{В пондлн}}$: I. 16—26;

I. $\overline{\text{р.ф.}}$ (71) $\overline{\text{В оутри}}$ (sic) I. 26—31, II. 1—5;

I. $\overline{\text{р.ф.}}$ c $\overline{\text{В срѣдоу}}$ II. 6—16; na ostatní dny neklade čtení žádných;

I. $\overline{\text{р.е.}}$ b (72 b) $\overline{\text{Идле .е. прш к ютрин}}$ Is. V. 1—10;

I. $\overline{\text{р.ф.}}$ a (75 a) $\overline{\text{В пондлн ути}}$ V. 11—20;

I. 75 b $\overline{\text{В оутори}}$ V. 21—30; I. 75 c $\overline{\text{В срдоу}}$ VI. 1—10; ostatní dny opět nemají vlastních čtení;

I. $\overline{\text{р.э.}}$ c (76 c) $\overline{\text{В илю (!) .ф. пришествия к ютрин}}$ (bez titulu) Is. XI. 1—12;

I. $\overline{\text{э.е.}}$ a (82 a) $\overline{\text{В понеделъкъ ути}}$ Is. XIII. 1—11 ($1\frac{1}{2}$); I. 82 d 11—22;

I. $\overline{\text{э.ф.}}$ d (84 d) $\overline{\text{В утртакъ у}}$: XIV. 1—10; ve středu, v pátek a v sobotu (dny kvatembrové) se čtou homilie;

I. $\overline{\text{э.ж.}}$ b (87 b) $\overline{\text{Идле .ж. прш к ютрин}}$ Is. XIX. 1—15;

I. $\overline{\text{э.э.}}$ c (89 c) $\overline{\text{В просте дни до ронства Хва снѣ уинѣ глют се}}$ Is. XIX. 16—25; XX. 1—6;

I. $\overline{\text{р.е.}}$ b (92 b) bez nadpisu na Narození Páně; Is. IX. 1—4; XL. 1—5; LII. 1—5 ($1\frac{1}{2}$);

I. $\overline{\text{б.р.е.}}$ c (112 c) $\overline{\text{На Спифдиню ютрин... уи}}$ Is. LV. 1—6; LX. 1—6; LXI. 10—11; LXII. 1—3. V oktávu vánočním a Zjevení Páně se čtou homilie.

L. $\overline{\text{б.ж.э.}}$ a (125 a) $\overline{\text{Идле прве по октен Сффине}}$ (bez titly) к ютрин... $\overline{\text{В сню ноць владоут се епане Пеле и утоут се в днѣхъ идлинх и в простихъ до поущен'ѣ лѣ}}$ (= амелоуѣ) t. j. do neděle Devítniku. $\overline{\text{Поуиеть епистолиѣ Павла к Римнонь I.—III.}}$ 26;

I. $\overline{\text{б.ж.э.}}$ b (138 b) $\overline{\text{В идлю .ф. по Сффини... Спанѣ прва к Крити' у}}$: I. 1—25?;

I. $\overline{\text{б.р.}}$ c (140 c) $\overline{\text{Неделе .ф. по Сфидин (!) ... Поуине}}$ (sic) $\overline{\text{епанѣ к Глтиѣ}}$ I.—II. 4.

L. $\overline{\text{б.р.}}$ a (142 a) $\overline{\text{В неделю седмодесятноу к ютрин...}}$ $\overline{\text{В сню поц покладдоут се кнги Битиѣ и утоут се до прве среди коризис к идле и в просте д'ни. ути. Gen.}}$ I. 1—26;

I. $\overline{\text{б.р.}}$ d (144 d) $\overline{\text{Идла пред исон}}$ (t. j. Sexagesima); Gen. V. 31 ($1\frac{1}{2}$), VI. 1—22, VII. 1—4 (o Noemovi);

- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ b (147 b) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{a}$ na $\bar{m}\bar{e}\bar{s}\bar{t}$ t. j. Quinquagesima; Gen. XII. 1—20, XIII. 1—7; čtení o Abrahámovi.
- L. $\bar{b}.\bar{z}.\bar{z}.$ a (155 a) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{f}.$ поста к ютрини $\bar{S}\bar{p}\bar{l}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{P}\bar{e}\bar{l}\bar{a}$ ка $\bar{K}\bar{r}\bar{i}\bar{t}\bar{o}\bar{m}\bar{y}$ t. j. čtení z ep. druhé ke Korinfanům, hl. VI. 1—10;
- I. $\bar{b}.\bar{m}.\bar{f}.$ d (161 d) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ $\bar{p}\bar{o}\bar{s}$ (sic) к ютрини pokračuje ve čtení knihy Genesis o Isákovi, hl. XXVII. 1—13;
- I. $\bar{b}.\bar{m}.\bar{z}.$ c (167 c) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ $\bar{p}\bar{s}$ к ютрини, o Josefu Egyptském, Gen. XXXVII. 2—32;
- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ d (173 d) $\bar{N}\bar{e}\bar{d}\bar{e}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ $\bar{p}\bar{s}$ к ютрини $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$; o Mojžíšovi z knihy Exodus, hl. III. 1—15.
- L. $\bar{b}.\bar{z}.$ b (180 b) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ поста к ютрини $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$ — bez podpisu počátek knihy proroka Jeremiáše, hl. I. 1—16;
- I. $\bar{b}.\bar{z}.\bar{z}.$ a (188 a) $\bar{B}$ $\bar{n}\bar{d}\bar{l}\bar{o}$ $\bar{c}\bar{v}\bar{i}\bar{t}\bar{n}\bar{o}\bar{y}$ к ютрини... $\bar{S}\bar{r}\bar{e}\bar{m}\bar{i}\bar{n}\bar{e}$ $\bar{p}\bar{r}\bar{r}\bar{e}\bar{k}\bar{a}$; II. 31^(1/2)—37; III. 1—2;
- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ c (193c) $\bar{V}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{r}\bar{t}\bar{v}\bar{k}$ $\bar{v}\bar{e}\bar{l}\bar{i}$ $\bar{v}\bar{e}\bar{u}\bar{r}\bar{e}$ $\bar{g}\bar{n}\bar{e}$ (in Coena Domini) к ютрини...; $\bar{P}\bar{l}\bar{a}\bar{z}$ $\bar{S}\bar{r}\bar{e}\bar{m}\bar{i}\bar{n}\bar{e}$ $\bar{p}\bar{r}\bar{r}\bar{e}\bar{k}\bar{a}$ $\bar{u}\bar{t}$; I. 1—10; na druhém nokturnu se čte z I. ep. ke Kor.;
- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ b (195 b) $\bar{S}\bar{p}\bar{l}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{P}\bar{e}\bar{l}\bar{a}$ к $\bar{K}\bar{r}\bar{i}\bar{t}\bar{o}\bar{m}\bar{y}$ XI. 20—32;
- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ d (196 d) $\bar{B}$ $\bar{p}\bar{t}\bar{k}$ $\bar{v}\bar{e}\bar{l}\bar{i}$ к ютрини — pokračuje ve čtení z Pláče Jerem. II. 8—15; na druhém nokturnu opět z listů sv. Pavla: $\bar{S}\bar{p}\bar{l}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{P}\bar{e}\bar{l}\bar{a}$ $\bar{a}\bar{p}\bar{l}\bar{a}$ к' $\bar{S}\bar{v}\bar{r}\bar{z}\bar{o}\bar{m}\bar{y}$, IV. 11—V. 6;
- I. $\bar{b}.\bar{r}.\bar{z}.$ b (199 b) $\bar{B}$ $\bar{s}\bar{v}\bar{t}\bar{o}\bar{y}$ к ютрини t. j. na Bílou sobotu z Pláče Jerem. III. 22—39; z téhož pod titulem $\bar{O}\bar{r}\bar{z}$ $\bar{S}\bar{r}\bar{e}\bar{m}\bar{i}\bar{n}\bar{e}$ $\bar{p}\bar{r}$ V. 1—9; na druhém nokturnu čtení z ep. sv. Pavla jest nadepsáno: $\bar{K}\bar{y}$ $\bar{S}\bar{v}\bar{r}\bar{z}\bar{o}\bar{m}\bar{y}$, IX. 11—23; v oktávu velikonočním se čtou homilie Otců na evangelia.
- L. $\bar{z}.\bar{z}.$ d (207 d a násl.) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{a}$ na $\bar{o}\bar{k}\bar{t}\bar{o}\bar{y}$ $\bar{p}\bar{a}\bar{s}\bar{k}\bar{i}$ к ютрини... $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$ bez titulu počíná kniha Skutků Apoštolských, hl. I. 1—11;
- I. $\bar{z}.\bar{z}.$ (210) $\bar{U}\bar{t}\bar{i}\bar{n}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$ $\bar{s}\bar{e}$ $\bar{v}$ $\bar{p}\bar{r}\bar{o}\bar{s}\bar{t}\bar{e}$ $\bar{d}\bar{n}\bar{i}$ $\bar{o}$ $\bar{D}\bar{i}\bar{z}\bar{i}\bar{n}\bar{i}$ $\bar{a}\bar{p}\bar{l}\bar{s}\bar{k}\bar{i}\bar{h}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$, hl. I. 15—26;
- I. $\bar{z}.\bar{r}.\bar{z}.$ c (!) = 211 c $\bar{F}\bar{e}\bar{r}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{t}\bar{r}\bar{e}\bar{t}\bar{a}$ к ютрини, II. 1—13;
- I. $\bar{z}.\bar{r}.\bar{z}.$ a = 212 a $\bar{F}\bar{e}\bar{r}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{u}\bar{e}\bar{s}\bar{t}\bar{r}\bar{t}\bar{a}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{e}\bar{n}\bar{i}$ v. 14—21; tamže (212 b) $\bar{f}\bar{e}\bar{r}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{p}\bar{e}\bar{t}\bar{a}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$, 22—32; na sobotu neklade se žádné vlastní čtení.
- L. $\bar{z}.\bar{r}.\bar{z}.$ (213) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{p}\bar{r}\bar{v}\bar{e}$ $\bar{p}\bar{o}$ $\bar{o}\bar{k}\bar{t}\bar{v}\bar{i}$ $\bar{p}\bar{s}\bar{k}\bar{i}$ $\bar{p}\bar{o}\bar{v}\bar{l}\bar{a}\bar{d}\bar{d}\bar{y}\bar{o}\bar{t}$ $\bar{s}\bar{e}$ $\bar{k}\bar{n}\bar{i}\bar{g}\bar{i}$ $\bar{A}\bar{p}\bar{o}\bar{k}\bar{a}\bar{l}\bar{i}\bar{s}\bar{n}\bar{i}\bar{s}\bar{n}\bar{e}$ $\bar{b}\bar{z}\bar{i}\bar{g}\bar{o}$ $\bar{N}\bar{e}\bar{m}\bar{a}$ $\bar{a}\bar{p}\bar{l}\bar{a}$ $\bar{i}$ $\bar{u}\bar{t}$ $\bar{s}\bar{e}$ $\bar{d}\bar{n}\bar{i}$ $\bar{z}.\bar{z}.\bar{z}.$; Apos. I. 1—20, II. 1—3^(1/2);
- I. $\bar{z}.\bar{z}.\bar{z}.$ (217 a násl.) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ $\bar{p}\bar{o}$ $\bar{o}\bar{k}\bar{t}\bar{v}\bar{i}$ $\bar{p}\bar{s}\bar{k}\bar{i}$ ... $\bar{u}\bar{t}\bar{i}$ $\bar{k}\bar{n}\bar{i}\bar{g}\bar{i}$ $\bar{A}\bar{p}\bar{o}\bar{k}\bar{a}\bar{l}\bar{i}\bar{s}\bar{n}\bar{i}\bar{s}\bar{n}\bar{e}$; hl. XVIII. 1—20; 21—24; XIX. 1—21; XX. 1—5^(1/2);
- I. $\bar{z}.\bar{z}.\bar{z}.$ (219) $\bar{N}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{z}.$ $\bar{p}\bar{o}$ $\bar{p}\bar{s}\bar{z}\bar{y}$ $\bar{v}\bar{l}\bar{a}\bar{d}\bar{h}\bar{o}\bar{u}\bar{t}$ $\bar{s}\bar{e}$ $\bar{k}\bar{n}\bar{i}\bar{g}\bar{i}$ $\bar{b}\bar{i}\bar{o}\bar{n}\bar{n}\bar{i}\bar{y}\bar{s}\bar{k}\bar{e}$ $\bar{i}$ $\bar{u}\bar{t}\bar{o}\bar{u}\bar{t}$ $\bar{s}\bar{e}$ $\bar{d}\bar{o}$ $\bar{V}\bar{z}\bar{n}\bar{e}\bar{s}\bar{e}\bar{n}\bar{i}\bar{y}$ $\bar{v}$ $\bar{n}\bar{d}\bar{l}\bar{e}$ $\bar{i}$ $\bar{p}\bar{r}\bar{e}\bar{s}\bar{t}\bar{e}$ $\bar{d}\bar{n}\bar{i}$. $\bar{P}\bar{o}\bar{u}\bar{i}\bar{n}\bar{e}$ $\bar{s}\bar{p}\bar{l}\bar{i}\bar{z}$ $\bar{T}\bar{y}$ t. j. ep. sv. Jakuba ap.; I. 1—17(!) II. 1—7;

I. .г.ж.с (220 с) В прсте Петра ап t. j. o všedních dnech se čtou epištoly sv. Petra; z první hl. I. v. 1—7, tamže 220 d Єп дрга Петра, I. 1—8;

I. .г.ж.ш.б (222 б) Пдле .ш. по пасце ути се епане Иван апла ут; z první epištoly sv. Jana hl. I. 1—10; II. 1—8;

I. .г.ж.ф.б (223 б) В прсте дин утоут се епане дроуга и трета Иванова и епане Нюдє апоустола. Поуине (!) епистане .ш. Иван: vv. 1—8; tamže 223 с Єпане трета Иван vv. 1—11; tamže d Нюдина епистолне vv. 1—6? V oktávu svatodušním se čtou opět homilie na evangelia.

I. .г.ж.э.а (246 а) Пдла прка по октви пткст' к ютрин... В сию поць покладают се книге Црске и утоут се дари до календи Августа. Поуноут' книги Цьсарске прве; I. 1—23?;

I. .г.ж.э.с (248 с) Книги .ш. Црск t. j. druhá kniha Královská hl. I. 1—20;

I. .г.ж.ш.б (249 б) Книги .ф. Црске ути t. j. třetí knihy Královské, I. 1—18;

I. .г.ж.а (250 а) Книге .ш. Цьсарске I. 1—17^(1/2).

I. .г.м.ж.б (264 б) Пдле календи Августа... Поуеноут' книги Прнхь (sic) Соломоуих (!); I. 1—32;

I. .г.м.ш.д (265 д) Педле .ш. Августа ут (книга Kazatel či Ekklesiastes), I. 1—18; II. 1—3;

I. .г.м.э.с (266 с) Пдле .ф. Августа . книги Моудрос (sic); I. 1—16; II. 1—2;

I. .г.м.ж. (267) Пдле .ш. Августа книги Єклизнеста ут; I. 1—28.

I. .г.м.ж.д neudává, že se tu míní první neděle v měsíci září; Поуноут книги Нова и утоут се;

I. .г.м.ш.б (269 б) Пдле .ш. мсца Ськтєра покладают се книги Товинне . и ут се .л. Пдлю; I. 1—23;

I. .г.р.д (270 д) Пдле .ф. мсца Ськт покладают се кнги Нюд, to jest kniha Judit, I. 1—12; II. 1—11;

I. .г.р.ш. (272 а) а Поуноут' книги Єстори цьсарје ути, I. 1—6^(1/2).

I. .г.р.ш.д (272 д) Пдле в мсць Октьєрь... в сию поць кладаут се книги Махавнске прве и ут се .ш. идли; I. 1—48;

I. .г.р.ш.а (275 а) t. j. III. neděle měsíce října: Поуеноут' книги Махавнске дроуге у, I. 1—20;

I. .г.р.э.а (276 а) Пдль (!) .ш. Октьєра рокачує z II. knihy Machab.: I. 20—36, II. 1—3.

I. .г.р.э.д Пдле прве календи Новембра покладают се книги Єзекнеда пррка и утоут се .ш. идли; I. 1—18;

- g) Уни дати болникоу тело бжне, l. 502 a—b ;
 h) Када оцеш мазать немощника — obřad Posledního pomazání, ll. 502 c—3 d ;
 i) Егда душа ѿ тла исходитъ — doporučení duše, ll. 503 d—505 b ;
 k) Понесоут тело к цркве с крижемъ поюще — obřady pohřební, ll. 505 b—7 a ;

l) řada mešních vzorců za mrtvé :

- α) Миса први днь мртвго ;
 β) М. трети днь или ж. или м. или ѿ. низложение (depositionis) оумрѣ ;
 γ) Миса за душоу оумршнаго бискоупа или ерѣѣ ;
 δ) М. за братню оумршоу ;
 ε) М. за душе поувнюц (!) в цнтри ;
 ζ) М. за все оумрше ;
 η) М. навлачна стго Авроустина за же и мр.

m) Mešní řád počínaje ofertoriem a kánon ; ll. 509 a—511 c.

n) Řada mešních vzorců votivních, ll. 512 :

- α) Миса просити свѣтаго доуха Мсти ;
 β) Миса сте Тронце ;
 γ) М. в уасть стго крижа ;
 δ) На вспоминанне бжне дѣви Марне : ѿ пришествиѣ (zase obvyklým pořádkem) ;

ε) Миса снѣ всгда за мртвнхъ — tato však není celá! Následující list chybí. Prof. Jagić ptá se v popise této památky: Wie soll man sich die Einschaltung dieses Quaternions im Breviarium erklären? Ist das nur zufällig in unser Exemplar hineingebunden? oder geschah es so mit Rücksichtnahme auf die bedrängten Verhältnisse der Glagoliten? Kommt etwas Aehnliches auch in den lateinischen Ausgaben des Breviarium romanum vor?¹⁾ Na tyto otázky mohu odpověděti: 1. Jest jisté, že není tento — dodatek textů mešních a obřadních v breviáři — o jedinělý. Potkáváme se s ním v kodexu Brozičově, který, jak i jiná místa bezpečně dosvědčují, vzal si za vzor pro svůj breviář prvotisk Baromičův. Rovněž hlaholský kodex Pařížský má vedle textů breviárních i texty rituální a mešní. 2. V přičině knih latinských není mi sice známo, že by některý breviář obsahoval přídavek textů mešních, ale ovšem rituálních ano; mimo to měli i latiníci misály pro potřebu cestujících kněží — vlastně jakés výtahy nej-

¹⁾ Anzeiger der kaiserl. Akad. d. Wissensch. XXXII., str. 34.

důležitějších mešních formulářů, jak to vidíme v rukopisných kodexech hlaholských: Pařížském, Záhřebském v knih. metropolitní. Takový latinský výtah z r. 1521 chová c. k. pražská knih. universitní pod názvem: *Sacrificale itinerantium* (sign. XXXIII., G 10).

VIII. LL. 516—526 obsahují jako téměř každý breviář na konci nová officia, časem přibývající; na l. 516 a—25 b jest officium (s oktávou) sv. Pavla prvního poustevníka nadepsané: *На вѣр'и сго Пвѣла првога ремети-*, a na li. 525 c—26 d, *Официи от прѣнесениѣ свѣтаго Антона реда | Фратровъ миле брте.*

Z druhého velmi kusého výtisku téže inkunabule, který se chová rovněž v universitní knihovně záhřebské, jest lze doplniti předcházející popis tímto:

1. Po posledním listě opatřeném číslováním hlaholským (*ѡ.ѣ.ѡ.* = 496) následovalo osm listů nečíslovaných, obsahujících rubriky nadepsané:

*Въ имѣ га ишго Нсха и
престѣ матре его и всхъ
стхъ. Поуѣнють роуѣрникѣ...;*

na posledním (osmém) listě čteme tištěn přípis:

*Свршенне бривели хръ
вацкихъ. Стампани въ
Бенецихъ по мештрѣ Анд
рѣе Торриджие из Лжоу
ѣ. корежени по пре Блажи
Бароминци канонги цркви
ке Сеньске. на дни ѡ.ѣ.ѡ. ми
сеца марта ѡ.ѡ.ѣ.ѡ.;*

níže čteme tištěno frakturou:

*Hunc breuiariuz
ipressit magister An
dreas de Thoresanis
de Usula die .15. marcij
.1493.*

Mimo tento přípis tiskaře Torresania jest tu i jeho rodinný erb: svislé břevno trojnásobného kříže dělící plochu kruhu ve dvě pole; v levém jest písmě A(sula) s titlou, v pravém v ěž (ital. torre).

2. Druhý doplněk se týká posledního listu v mešních textech, které jsou v předešlém výtisku (býv. Rosentalově) nedokončeny. Na tomto listě jest především dokončen vzorec mše: **Миса снѣ** **всагда за мртвихъ**, dále **Миса за обѣтне приѣт.** Prof. Jagić (viz Anzeiger I. c. str. 52) četl **М. за обрѣтене пр.**; vedle toho jest lze postavit čtení **за обѣтне приѣтеле.** Toto čtení má podklad jednak v latinských předlohách missálu »pro devotis amicis« (»pro acquisitione amicorum« jsem nikde nenalezl), jednak podobný či shodný nadpis v hlahol. misálu c. k. vídeňské dvorní knihovny č. 4 fol. 212c **Миса за обѣтне приѣтеле**; čtení v mis. Novakově — **М. за обрѣтне (sic) приѣтели** — jehož se dovolává prof. Jagić, buď jest vzorec jiný neb i písarský omyl.

M. METROPOLITNÍ KNIHOVNA V ZÁHŘEBĚ.

(Srov. Iv. Brčić, Čitanka str. XV. č. 29 (mylně uveden jako misál), v textech na str. 67; Dvie službe, str. 14 pod h.)

Breviář sign. 34—6.

Pergamenový kodex z první poloviny XV. věku (1442) formátu osmerkového (19.5×13 cm), vázaný v lepenkových deskách s koženým hřbetem. Obsahuje 469 listů složených v padesáti kvinternech; tyto čítají zpravidla po desíti listech vyjma 2, 4, 6, 34, které mají po dvanácti, dále 3, 5, 7, 16, 24, 26, které mají po osmi listech. Složka 27. čítá pouze čtyry, 48. šest a poslední pouze 3 listy. Větší neb menší mezery jsou mezi listy 158 a násl., dále mezi 221 a násl. a konečně mezi 243 a násl.; ll. 244—47 zdají se býti psány jinou rukou. Text jest psán ve dvou sloupcích drobným písmem po 27 řádkách. Knihu krášlí velmi uměle provedené iniciálky latinské; na př. T na l. 11, D na l. 42c, totéž na l. 45a M na l. 146, S na l. 224, L 225c, T 231, A 233, I 235, P 322, U 385c, D 388, L 401; kromě toho na l. 4a jest velmi vkusná miniatura proroka Isaiáše.

Obsah knihy.

1. Rubriky ll. 1—6;
2. Kalendarium s velikonoční tabulkou (ll. 7—10). Na každé stránce jsou napsány dva měsíce, a sice na prvním místě zlaté číslo, na druhém písmeno nedělní, na třetím datování podle kal.

Římského, konečně naše (1—31). V únoru, březnu a dubnu klade v druhé řadě písmena lunární. Velikonoční tabulka počíná takto:

ѣ	ш	ш	м	р	ѣ
	ѡ	ѡ	р	ѡ	ѣ
	ѣ	ѡ	б	ѣ	ѡ
	ѣ	ѡ	ѣ	ѣ	ѡ atd.

3. Proprium de tempore počíná na l. 12, kde čteme shora: + В име Исхо и вжине Мрие двѣ поутѣ боудн и свршенне .ѡ.ѡ.ѡ.ѡ. носбра .ѡ. днѣ; vlastní nadpis Propria zní: Поуетѣ врѣла по з'кноу римска двора. В собоу ѡ приштѣ.

Proprium obsahuje:

- L. 13 a Идле .ѡ. ѡ приштѣ к юрни...; l. 14 a Сно нощ' кладоу се книги Исла е прорка в идле и в просте д'ни, l. 1—3, 4—6, 7—9;
 l. 17 В пондѣ Jerem. XXXI. 31—34; Sofoniáše III. 14—15;
 l. 19 В оутри Sof. III. 16; Is. II. 3—9;
 l. 20 В срдоу Is. II. 3—9; В утртак 10—19; tamtéž В петѣ III. 1—7; В собоу 7—14;
 l. 21 Идле .ѡ. ѡ пришс, Is. VII. 1—15;
 l. 23 В просте днѣ Is. XXXV. 3?;
 l. 24 с Идле .ѡ. ѡ приштѣ... Is. X. 1—24;
 l. 27 В пондѣ XLIV. 21..., XLIII. 6;
 l. 28 В оутри Is. XXVIII. 14—22;
 l. 29 v В утри Is. V. 18—29;
 l. 31, 31 с Идле .ѡ. ѡ пришт... Is. XVIII. 7—XIX. 3; l. 33 v В срдоу XLV. 18...; l. 34 В уевртак IV. 5...; В собоу Jerem. XXXII. 37—42.
 L. 36 На ронство Хво Is. IX. 1—4, 5—6; XL. 1—3; XL. 4—8?; LI. 1—5;
 l. 56 с На Ефифанно... Is. LV. 1—3; LX. 1—4, 4—6.
 Mezi l. 66 a násl. schází počátek ep. sv. Pavla k Římanům, zbylo na l. 67 l. 13—32; l. 70 с В просте днѣ (t. j. po neděli II. po Zjevení Páně) II. 1—8.
 l. 73 d Идле .ѡ. по Еффини епле Ивле к' Корито (sic) t. j. z první ep. ke Kor. I. 1—22;
 l. 74 d Идл .ѡ. по Ефф... епл к Крити (sic) t. j. druhá ke Kor. I. 1—23;
 l. 76 a Идл .ѡ. по Еф... епле (bez titly) к Галато (sic) I.—II. 2;

I. 77 b **Идле аѣ** (= alleluë) **иѣна** (= поучение t. j. ned. Septuagesima, od které se peřiká allel. až do Velikonoc). ... **В сню ноц'** владоут се **книги Битиѣ** и **утоут се до коризми** (= dom. Quadragesimae); hl. I.—II. 23; na všední dny neklade se tu ničeho;

I. 80 a **Идле пред мси к ютр** **книги Битиѣ** (t. j. na ned. Sexagesimu — **предь месопочстомь**) čte se o Noemovi, Gen. V. 3, VI. 1—19(?);

I. 82 **Идле месопст** (= Quinquagesima) Gen. XII. 1—XIII. 13, o Abrahámovi leckdes spíše obsah volně.

I. 90 **Идле .ѣ. пос** (sic) к **ютрни ути** t. j. I. ned. postní klade bez titulu čtení z epištoly II. Kor. hl. VI. 1—16;

I. 97 d **Идле .ш. пост** (sic) **ути** Gen. XXVII. 1—10; čtení o Isákovi;

I. 105 b **Идле .ѣ. поста к ютрни**... Gen. XXXVII. 2—30; o Josefu Egyptském;

I. 112 d **Идле .ѣ. поста к ютрни**... **ути** Exodi III. 1—10; o Mojžíšovi.

I. 120 a **Идле .ѣ. поста к ютрни**... **книги ути Єремие пррѣ**, I. 1—16;

I. 128 d **Идле цвт к ютр**... **ѣ ки Єримие пр**, II. 30—III. 5;

I. 135 c **В уєтртѣкь велики виѣере гие ютрни**... **Плач' Єремие пррѣ** **ниже плака горко о Єрсмѣ**, I. 1—9; na druhém nokturnu se čtou II. sv. Pavla:

I. 137 b **Ѣ епане Пвле прве ка Коренти** (sic), XI. 20—XII. 3;

I. 140 c **В пяти вли к ютр**... **ѣ** (pokračuje v čteních z Pláče Jerem.) II. 7—17; na II. nokturnu opět z ep. sv. Pavla k Žid.: I. 142 c **Епане Пвле к' Єврѣомь**, IV. 11—V. 6;

I. 143 b **В собот ютр**... **ути** (bez nadpisu z Pláče Jerem.) III. 22—37;

I. 144 a **Ордциѣ Єримие прр**, V. 1—16; na II. nokturnu z ep. k Židům: **Пвле** (sic) **к' Єврѣо (!)**, IX. 11—24.

V oktávě velikonočním se čtou homilie.

I. 153 b **Идле и октѣоу Паски**... **ути Ѣ Дѣвни апа ѣ** (sic), I. 1—14;

I. 156 b **В пондѣлѣ к' ютрнѣ ути утиа Ѣ Дѣвни апа**, I. 15—26;

I. 157 d **В оутори ютрна**... (pokračování), II. 1—13; I. 158 b **В срѣ**... **ути** v. 14—21;

I. 158 e **В уєтртѣкь**, v. 22—32; mezi II. 158 a násl. jest mezera, v níž byl počátek čtení z Apokalypse;

I. 159 a a násl. pokračuje v Apokal. I. 9—II. 11;

I. 161 d **Идле .ш. по октѣѣ п'ски** **ут киг Апокалис**, XIX. 11—XX. 10;

I. 163 c **В прст** (= простне дьни) t. j. ve všední dny XX. 11—15;

I. 164 a **Идле трете по октѣѣ** (sic) **пски** **утоу се книги влионну'ске** **до Взисениѣ** **ути книги Ѓкова апа епистолне**, I. 1—II. 7;

I. 166 c **В просте дни** **утоу се епане Петрови** I. 1—9;

I. 167 b **Идле .ѣ. по октѣѣ пски** **ути утиа Ѣ епане Пвпа апа** (t. j. první ep. Janova), I. 1—II. 22;

I. 168 d В просте дни утоѹт се дроѹга еп̄лн̄з. трета Нев̄д и Нюдн. в поидѣлѣ ути (t. j. z druhé ep. sv. Јапа), v. 1—13;

I. 169 b В оѹтори ути еп̄л̄ Нев̄не трет (sic), v. 1—14;

I. 169 c В ср̄д (sic) Нюдн̄ ап̄, v. 1—8; v oktávu svatodušním čtou se opět homilie na evangelia.

L. 196 b Ид̄лѣ .ш. по Пткст̄ к югр̄... В сню ноц̄' влдоѹт се кннги Цр̄ске и утоѹт се до к'лнди Агоѹста (sic) ути кннги пр̄ве, I. 1—20;

I. 198 c В просте дни сн̄з утнн̄з ути, v. 21—28(?);

I. 198 d Кннги Цр̄ске др̄ге, I. 1—23;

I. 199 d В просте дни сн̄з утоѹт се I. 24—II. 4;

I. 200 a Ути кннги Цр̄ске трете, I. 1—25; I. 201 c В просте дни, v. 26—39;

I. 201 c Ути кннги Цр̄ске ѹстр̄те, I. 1—18;

I. 202 c И оѹце ути кннги Цр̄ске, II. 1—16; I. 203 b В просте дни v. 17—23; mezi II. 221 a násl. jest opět mezera, do které spadá počátek čtení z knih didaktických, které se čtou v měsíci srpnu.

L. 222 a počátek kn. Přísloví chybí; I. 11—33;

I. 223 c В просте дни ути (pokračuje v knize Přísloví Šalomounových) II. 1—11(?);

I. 224 d Поуиють кннги Єклнсн̄зста в сню ид̄лю ут̄, I. 1—12; В просте дни сн̄е ути v. 13—19;

I. 225 c Ути кннги Моѹдр̄с (t. j. z knihy Moudrosti), I. 1—II. 9;

I. 226 c В просте дни сн̄з ути v. 10—13;

I. 226 d Ути кннги Єклнсн̄зста (sic) t. j. z knihy Sirachovy, I.—II. 7;

I. 228 a В просте дни ут̄ v. 8—17.

L. 228 b Ид̄лѣ .т. влнди мсца Сѣкт̄бра ютр̄на... кннги Новле (knihy Jobova), I.—II. 6;

I. 231 a Ид̄лѣ .ш. мсца Сѣкт̄бра влдоѹт се кннги Товнннн и утоѹт се за .т. ид̄лю, I. 1—II. 3; I. 233 a В просте дни, v. 4—9;

I. 233 b Ид̄лѣ .ш. мсца Сѣкт̄бра влдоѹт се кннги Нюдннн и утоѹт се соѹ ид̄лю и за осам̄ дни; čtení ročíná slovy: Арпакст̄ь оѹбо цр̄ь медински, соѹ jest počátek knihy Judith, končí však slovy да оѹкажет̄ь вснн̄' людем̄ добротоѹ еѣ внше бо красна велинн, (t. j. verš 11. z knihy Esther).

Rubrika dodává na rátou neděli měsíce září čtení bez titulu na I. 235 a z knihy Esther I. 7—11.

L. 235 c Ид̄лѣ пр̄ве мсц̄ Октер̄... В сню ноц̄ь ути кннги Махл̄вн̄ске и утоѹт се за .ш. ид̄лѣ .а дроѹге кннги за др̄зв̄ .ш. ид̄лѣ; z I. knihy Machab. I.—VII. 17;

I. 238 b Ид̄лѣ дроѹге (z II. knihy Machab.) I. 1—16.

L. 239 с **Идле прве в главе киди Ноємбр покладдют се киги Єзекиела пррл и утоут се за .ш. идле и в просте дни такоє, I. 1—21 (?)**;

I. 241 d **Идле .ш. мсца Ноємбр'** (pokračuje ve čteních z Ezechiela) III. 8—27 (?)

I. 242 e **Идле .ф. мсц Ноємбр ути киги Даниела пррк, I.—II. 5**; po I. 243 následovala čtení 12 Menších proroků — jak bylo výše připomenuto, jest i zde mezera asi čtyř listů, tolik totiž zaujímají místa řečené perikopy z Menších proroků v breviářích s čteními velmi krátkými.

4. Na II. 244—47 čteme církevní hymny.

5. *Proprium Sanctorum* (I. 249 do konce knihy) s nadpisem: **Поуетне слоужб' ѿ стць по все лто около. иди сго Саторнина.**

Také v tomto *Propriu* máme několik biblických čtení; některá se tu opakují již z výše uvedených, jiná jsou nová.

Na př. I. 271 v Skut. Ap. IX. 1—12 (na den Obrácení sv. Pavla);

I. 283 v památka kathedry (biskupského prestolu) sv. Petra — **Иа престоль Петра** — Skut. Ap. I. 1—7;

I. 285 v na den sv. Matěje ap. — **С. Матее апла** — Skut. Ap. I. 15—26;

I. 333 r na slavnost sv. Petra a Pavla — **Иа Петра и Павла аплоу** — Skut. Ap. III. 1—IV. 12;

I. 336 v památka sv. Pavla (30. června) — **Иа сго Павла апла** — Skut. Ap. XIII. 1—12;

I. 363 v—64 r památka okovů sv. Petra — **Оуже сго Петра** — Skut. Ap. XII. 1—11;

I. 404 a násl. v oktávě Narození P. Marie — **И ронство брже** — čtení z Písně písní I. 1—VII 7 ovšem s vynecháním hlavy II. jako v ostatních památkách.

Z popisu památek jde na jevo, že breviář Vida z Omišlje jest jeden z nejobsažnějších kodexů, který pokud se týče rozsahu biblických textů ustupuje toliko breviářům Novljanským a Vatikánským (Illyr. 5 a 6); co do hodnoty týchž textů však jsou breviáře Novlj. i Vatik. daleko méně cenné, ježto právě v textech, o které jsou nad breviář Vidův bohatší (kn. Job, Přísloví) jsou podle vzorů latinských značně pozměněny nebo pořízeny zcela podle předlohy latinské. Tak lze jest položití zmíněný ko-

dex Vidův co do hodnoty i rozsahu textů (ovšem vyjma žaltář) v čelo všech breviářů hlaholských, ježto spojuje v sobě s bohatostí obsahu výše jmenovaných i starobylost jazyka kod. Vrbnických (I. a II.) a Záhřebských (č. 3 a 4). Mezi žaltáři vynikají Pařížský, Lobkovický a Záhřebský (č. 5).

Na konec vracím se ještě k účelu, který jsem měl na mysli při této práci. Úvod, který má nám usnadnit, abychom náležitě poznali nejstarší breviář Vrbnický, jeho obsah, osnovu, texty a jich cenu, rozvinul jsem v obšírný, bibliografický popis všech cennějších a obsažnějších breviářů hlaholských starší doby. Učinil jsem tak z úmyslu, neboť jsem chtěl zároveň ukázati, co máme uloženo a obsaženo z nejdůležitějších textův — t. j. z textův biblických — v hlaholských kodexech chrvatských, abych tak usnadnil studium staroslověnského překladu Písem. Ježto mi nebyto lze všecky památky studovati se vším pohodlím, byl jsem nucen zaznamenávat počátky a konečná slova perikop a teprve doma s konkordancí v ruce zjišťovati příslušné hlavy a verše textů. Vady a nesrovnalosti v překladu stěžovaly mi práci nemálo a zavinily, že jsem byl nucen k některým místům ne jednou se vrátiti. A i přes to zůstala mi leckde pochybnost, ježto přesnější určení hlav a veršů zvláště u některých památek kusých, s textem a překladem interpolovaným parafrazemi, vyžadovalo by příliš času a kořist z práce toho druhu by nebyla veliká. Ostatně tu neběží o úzkostlivé zaznamenání jednotlivých veršů. Soupis a přehled biblických perikop zaznamenával jsem jednak proto, aby byla patrna osnova hlaholských breviářů, jednak i z té příčiny, aby nám sloužil za základ, na němž by bylo lze časem zkoumáním jednotlivých textů zjistiti jich povahu a tak abychom pokročili poněkud ku předu v otázce slovanského překladu Písem. Soupis, kterýž jsem sestavil, posloužil, jak níže vysvitne, v obojím směru.

Breviáře hlaholské prozrazují až na nepatrné odchylky jednu a touž osnovu čtení; co se pak perikop samých týče, lze jest již nyní říci, že i kdyby všecky texty,

pokud jsou uloženy v našich breviářích, pocházely z dob missie Moravské, že netvoří ani z daleka větší část Písma sv., tím méně že by tu bylo obsaženo Písmo celé. Zprávy Pannonského životopisu Methodova o překladu celého Písma, vyjma knih Machabejských, mají tudíž pouze cenu legendární. Určitější obraz o rozsahu překladu budeme si moci utvořit teprve tehdy, až budou prozkoumány všechny jednotlivé kusy čtení biblických.

Chtěli-li bychom vyjádřit přehlednými číslicemi, v jakém asi rozsahu zachoval se staroslověnský překlad Písma ve výše vzpomenutých památkách hlaholských, předem bylo by nutno ze 72 knih Starého a Nového zákona odečísti ony, z nichž není v breviářích buď naprosto ničeho neb jen zcela nepatrný počet veršů. Jsou to knihy: Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, kn. Judicum, I. a II. Paralipomenon, I. a II. Esdrášova; z epištol Pavlových není tu ničeho z listu k Filemonovi, velmi málo pak z II. k Efezským, Filipenským, I. a II. The-salonicenským, I. i II. k Timotheovi a k Titovi.

V ostatních knihách jest poměr překladu k původnímu textu velmi nestejný. Tak máme z Genese (která čítá celkem 50 hlav) pouze asi 12 hlav překladu, opět vedle malého počtu veršů hlav ostatních; z Exodu (celkem 40 hlav) překladu 5 hlav, z I. knihy Královské (31) 3, z II. Král. (24) 3, z III. Královské (22) 1, z IV. Král. (25) 2, z kn. Esther (16) 10, z kn. Přísloví (31) 14, z knih Moudrostí (19) 6, ze Siracha (51) 6, z Isaiáše (66) 20, z Jeremiáše (63) 9, z Ezechiela (48) 4, z Daniela (14) 5, z Oseáše (14) 4, ze Zachariáše (14) 4, z Amosa (9) 4 a Micheáše (7) 4; ze Skutků apoštol. (28) 7, z ep. Jakubovy (5) 3, z I. Petrovy (5) 3.

Uplný neb téměř úplný překlad máme těchto knih: Žaltáře 150, Ecclesiasta 12, Písň písni (z 8 hlav) 7, kn. Ruth 4, Tobiáše 14, kn. Judith 16, Joba 42 a zbývajících Malých proroků: Joela 3, Abdiáše 1, Jonáše 4, Nahuma (3) 2, Habakuka (3) 2, Sofoniáše (3) 2 a Haggea 2; z knih novozákonních (vedle evangelií, jež jsou obsažena v misálech, ne však v breviářích) máme ep. k Římanům 16, I. ke Korinfanům (16) 15, II. Kor. (13) 9, ku Galatům 6, zbývajíc jinak krátké ep. II. Petrovu, I., II. a III. Janovu a Judovu a Apokalypsu.

Uvážíme-li, že okrouhlým číslem počet všech hlav Písma jest 1300 (přesně 1320), můžeme říci, že jest v chrvatsko-hlaholských breviářích obsažena asi třetina jich (450). Toto číslo se rozmnoží perikopami jak starozákonními tak zejména z Nového zákona, obsaženými v misálech asi o 150 hlav, takže jest lze říci, že v šechen překlad obsažený jak v breviářích tak v misálech dává při-

bližně téměř polovinu hlav veškerého textu biblického. Tím ovšem netvrdíme, že všechny texty obsažené v našich památkách jest práce Slovanů apoštolů. Podle dosavadních zkušeností tvoří texty vzdělané dle řeckých předloh toliko asi 230 hlav, či je to asi polovina všeho biblického textu obsaženého v breviářích; připočteme-li k nim texty obsažené v misálech (230 + 150), obdržíme okrouhlý počet 380 hlav překladu vzdělaného z řečtiny. I jde na jevo, že starší text slovanického překladu Písem, pořízený z řečtiny, pokud se zachoval v našich památkách, tvoří (co do počtu hlav) asi třetinu veškerého Písma sv., tudíž daleko méně, než co tvrdí Pannonský životopis sv. Methoda nehledě ani ke knihám Machabejským.

PRVÝ BREVIÁŘ VRBNICKÝ.

ZEVNĚJŠÍ ÚPRAVA.

I. breviář Vrbnický jest nejstarší objemnější památka chrvatsko-hlaholská pocházející ne-li z konce XIII., jistě z počátku XIV. věku.¹⁾ Čítá 259 pergamenových hrubých (v druhé polovině jemných) listů foliového formátu (35·5 × 27·5 cm), seřazených ve dvaceti devíti kvinternech po desíti listech; výjimku činí kvaterny: 10—12, 15, 17, 19—20, 27—28 čítající po osmi listech, dále kvatern dvacátý prvý o čtyřech, a konečně poslední o třech listech. Kniha jest svázána v tuhých dřevěných deskách, ne původních, potažených hrubou koží barvy tmavohnědé.

Ku přední desce přiléhá pergamenový list, který k vlastní knize nenáleží, přidaný patrně při pozdějším převázání knihy; jest

¹⁾ Ivan Brčić klade jej ve své Čítance (viz str. X. č. 10.) mezi památky z XIII. stol.; prof. Jagić nepřijímá mínění Brčićovo za své, prostě je uvádí (Glagolitica II. Würdigung neuentdeckter Fragmente 1890 str. 17.). K. Parčić v bibliografické práci, již zanechal v rukopise, klade jej do polovice věku XIV. Tato mez jest asi příliš ku předu posunuta; breviář jest rozhodně starší. K přesnějšímu a spolehlivému závěru o stáří této památky dojdeme, srovnáme-li ji na př. s kodexem Lobkovickým napsaným 1359; jak velký rozdíl jest mezi oběma památkami v příčině písma i jazyka! Ještě určitější úsudek si utvoříme, srovnáme-li brev. Vrbnický s misálem knih. Vatikánské (zn. Illyr. 4), který klade prof. Jagić do počátku stol. XIV. V řečeném misálu totiž čteme na prvním listě nahoře nadepsáno »Missale nel carattere di s. Gierolamo del 1371 - a na l. 228 čteme druhé přípisy s vročením 1387; k tomu poznamenal prof. Jagić vlastní rukou »Codex non a. 1387, sed medium fere saeculum ante hunc annum scriptus est.« Je-li správná velikonoční tabulka tohoto misálu (viz fol. 158 v.), pak by pocházela kniha z r. 1352. Zde mimochodem připomínám, že právě v tomto kodexu jest tabulka lunárních písmen velice složitá, a že se mi podařilo zjistiti v ní některé písařské omyly. Vezmeme-li udaný rok 1352 za správný, opět jest nám vodítkem, abychom položili breviář Vrbnický k počátku stol. XIV. (ne-li dále nazpět), ježto i uvedený misál Vatikánský ustupuje kodexu Vrbnickému zejména pokud se týče zvláštností palaeografických.

popsán hlaholským textem — část nějakého slova o Josefu Egyptském — jehož písmo jest tahů ostře hranatých.

Podle tvaru písma jest lze rozdělití knihu na dvě, jinak na čtyry části. Prvá část sahá od počátku do l. 160, druhá od l. 161—190; třetí od l. 191—240, čtvrtá konečně od 241 do konce. Touž rukou jest psán breviář od počátku a jeho třetí část t. j. od l. 191—240 včetně; podobně druhá a poslední část pochází od jednoho písaře asi rozdílného od prvního. Obě posledně jmenované části, totiž druhá a čtvrtá, jeví písmo mnohem hranatější u porovnání k ostatním dvěma částem; mimo to jsou tu i jiné značky svědčící, že tyto stati pocházejí z doby pozdější než předešlé. Vysvětlovati tuto nesrovnalost tím, že snad 2. a 4. část jsou přepis sešlých kusů původního breviáře, nezdá se pravděpodobným; již proto, že stati knihy, jež v officiu denně se říkají a tudíž více užíváním trpí, jeví známky písma i jazyka staršího, kdežto druhé poměrně mladší části obsahují čtení, jež se čtou sotva jednou do roka.

Text jest psán ve dvou sloupcích o 33 řádkách. Písmo, zejména v první a třetí části knihy, pokud se týče poměru šířky k výšce jeví tvary mnohem širší, zaokrouhlenější a méně urovnané, než jaké vidáme v kodexech věku XIV. a XV. Inicialky jsou prostě psány suříkem beze zvláštních okras; jinde zase základní tahy jsou prostě psány inkoustem a po té dvojité tahy přetaženy rudkou, jak se o tom zmíním níže mluvě o palaeografických zvláštnostech kodexu.

Breviář počíná sobotou před adventem — В сѣтѣхъ ѿ пришествіа к кѣрніи — a končí čteními z proroka Ezechiela na 2. neděli měsíce listopadu; jest tudíž téměř celý. Schází tu pouze čtení z pror. Daniela a Menších proroků, kterážto stať v II. breviáři Vrbnickém zabírá něco málo přes 10 listů. V čele knihy čteme suříkem psaný nápis: „*Поченетъ уни матотинала по законоу римскогоу блгоу аплоу Петра и Павла цркве римскаго двора.*“

Název Matutinalé souvisí s rozdělením kanonického officia od nejstarších dob, kdy církevní hodinky dělily se v obojí církvi Východní i Západní na ranní (πρωί, mane, laudes Matutinae, Matutinae) a na večerní (Vesperae).

Nadpis »Matutinalé« udává dále, že máme před sebou ne celý breviář, nýbrž určité jeho části; tak zv. řád officia (Ordo officii) a čtení s příslušnými responsorii (verši) a modlitbami, ne však žaltář, jehož jednotlivé žalmy jsou pouze naznačeny od případu k případu počátečními slovy.

O významu slov „по законоу римскогого . . . цркви римскаго двора“, která čteme v nadpisu, připomínám zde toliko, že neznačí snad pouze knihu officia Západního či Římského obřadu, spíše, že tato slova úzce souvisí s obsahem breviáře a jeho uspořádáním. Obvyklý název breviářů XIII. století Breviarium curiae, Consuetudo (Ordo) curiae sive capellae papalis, Usus (Ordo) Romanae curiae — римскаго двора — mají název knihy obsahující zkrácené officium papežské kurie proti officiu římských basilik, které bylo mnohem delší. Vzorem takového officia se čteními zkrácenými jest na př. breviář Pažmanský, kodex Baromičův a Brozičův, ale i l. breviář Vrbnický má již čtení mnohem kratší nežli na př. breviář Vidův (Dvorní knih. vídeňské č. 3); tvoří tudíž jaksi přechod od officia staršího basilikálního k off. pozdějšímu zkrácenému.¹⁾

Zevnějších značek či údajů o stáří této památky nemáme v knize žádných; zmínky však zasluhují některé příписы týkající se jednak obecných dějin, jednak místních událostí. Bohužel jsou všechny tyto záznamy z doby velice pozdní; nejstarší se týká počátku stol. XVI.

Na l. 190b čteme hlaholskou kursivou psáno: „Ѡ.Ѡ.Ѡ. мисеца нюна ва то врше приде цар тоурски на оуурско кралество.“

Иhned pod tím:

„Ѡ.Ѡ.Ѡ. мисеца нюна ва то врше би разорен Рим од Шпаоли и бише велика тоуга в Риму и по всем крест'нствоу — и би глад велик да мралоу люди од глада; по delším vypisování drahoty následuje:

и помри то лето в отоци бруком од глада лоуди веце од дви сто и(?) за тим летом би оше веци глад.

Následuje opět vypisování cen potravin doby té; těchto a jiných záznamů méně důležitých (na př. o krutých mrazech) pomíjím a uvedu toliko příпис z r. 1549, v němž se připomíná počet duchovenstva (42 kněží) toho času ve Vrbníku.

Příпис zní:

„Ѡ.Ѡ.Ѡ. енева дн .z. та дн слоужи младоу мисоу (t. j. první mši) пои Неан Хршунци и би толик стоудено та дн и ютри . . . ни да се вино смдрзиваше . . . да се все смдрзиваше ја бише в клежи . . . и бише редовинки то лето в Врвинци домцих .se. а звише ки вихоу звани . . .“

¹⁾ Viz o tom můj článek ve Sborníku Jagićově, Berlín 1908, str. 230–34. Co značí slova: „по законоу римского двора“ v nadpisech hlaholských breviářů chrvatských.

Podav takto zprávu o zevnější úpravě kodexu promluví I. o jazyce a pravopisu, II. o vlastnostech a zvláštnostech palaeografických, III. o obsahu a osnově, IV. o textech a překladu.

I. JAZYK A PRAVOPIS.

Jest známým zjevem, že staroslověnské památky i nejstarší prozrazují stopy živého jazyka onoho území, na kterém byly opísány a že podléhaly působení živé mluvy čím dál tím více. Jest tudíž jako pro každou i pro tuto památku důležitě ukázati jednak pokud zachovala čistotu jazyka, jednak vysvětliti příčiny odchylek, pokud se v té neb oné památce vyskytují.

O I. breviáři Vrbnickém jest lze říci, že zachoval celkem velmi věrně jazyk staroslověnský v některých textech biblických, jež jsou nejstarší část knihy; v mladších překladech prozrazuje čím dále tím více známek živého jazyka chrvatského vůbec, nářečí pak Vrbnického, v jehož prostředí byl napsán, zvlášť. I bude úkolem této stati ukázati na hláskoslovné a tvaroslovné odchylky naší památky v tomto směru od správného jazyka.

Pro objasnění věci předešlu několik nejpotřebnějších dat jak o čakavštině tak o Vrbnickém nářečí. Prof. M. Rešetar ve studii »Die Čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen«¹⁾ na základě starších prací Vuka Karadžiče, Daničića a L. Zimy doplněných vlastním badáním shrnul rázovitě značky čakavštiny v tyto body:

1. *j* proti štokavskému *đ* za praslovanské *dj*;
2. střídnice *šč*, *žj* proti štokavsk. *št*, *žd*; auctor výslovně poznamenal, že i v nářečí štokavském se objevuje, byť zřídka, skupina *šč* za prasl. *stj*, nikdy však za *skj* — tvary očišćen, pričešćen, kršćen a p. jsou asi novotvary, ježto u starých básníků dubrovnických se vyskytuje zpravidla »očišten«;
3. *ča* (č) proti štokavskému *što*;
4. střídnice *a* za *ę* po palatálních ne toliko ve slovese jeći a jeho složeninách, ale ve všech případech;
5. stažené tvary zájm. possessivního ve všech tvarech;
6. instrumentál sing. a-kmenů na *-u*;
7. kondicionál: *bim*, *biš*, (*bi*), *bimo*, *bite*, (*bi*);

¹⁾ Archiv für slavische Philologie XIII. 1891, str. 93—109, 160—199, 361—388.

8. substantiva rodu středního ve spojení s adjektivem rodu ženského;

9. praesens sloves dokonavých i v hlavních větách ve významu futurním;

10. imperativ ve větách závislých.

Starší spisovatelé uváděli rázovitých značek mnohem více; prof. M. Rešetar ukazuje, že se tak dalo neprávem.¹⁾ Týž auctor mluvě o území čakavštiny poznamenal, že obyvatelstvo ostrovů Kvarnerských, **ostrova Krku pak zvlášť** — mluví nejčištějším nářečím čakavským (l. c. str. 175).

Prof. Jagić dodal již tehdy »Es ist kaum richtig von einem ča-Dialekt für alle Quarnero-Inseln zu sprechen. Soll es ja schon auf der Insel Veglia recht merkliche örtliche Abweichungen geben« (tamže str. 176). A právem. Na základě pozdějších studií prof. Iv. Milčetiće,²⁾ Vatr. Oblaka³⁾ a Iv. Žice⁴⁾ doplněných zprávami tamních rodáků i vlastní zkušeností připojují zde jazykové i teritoriální údaje nářečí krčských, zejména nářečí vrbnického.⁵⁾ Na ostrově Krku jsou hlavně dvě nářečí: severovýchodní (omišaljsko-vrbnické) a jihozápadní. Toto rozdělení souvisí s nestejnodobým obydlením ostrova. Nejstarší ráz jazykový ukazuje nářečí omišaljsko-vrbnické; od tohoto poněkud se liší podřečí v okolí Dobrinje, kteréž však můžeme pro mnohé společné znaky čítati k nářečí omišaljsko-vrbnickému. Mladší, v příčině zalidnění, jest obyvatelstvo Njivic, Dubašnice, Poljic, Vrhu, Punta a Bašky (Staré, Nové i Dragy); hovor všech těchto osad, jakkoli roztroušených po celé jihozápadní polovině ostrova, náleží k druhému nářečí jihozápadnímu.

V příčině nářečí vrbnicko-omišaljského, o něž nám jde v první řadě, můžeme vytknouti tyto rázovité značky:

¹⁾ L. c. str. 98—109.

²⁾ Čakavština kvarnerskih otoka. Rad, CXXI. 1895, str. 92—131.

³⁾ Archiv für slav. Philologie XVIII. str. 240—247 (posudek o studii Milčetićově).

⁴⁾ Vrbnik na otoku Krku. Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. U Zagrebu 1900, str. 215—217.

⁵⁾ Cenné doplňky k uvedeným studiím mám od vdp. M. Oršiče, kanovníka při katedrále v Krku, rodem z Vrbnika, a od Dra Antončiče, advokáta v Krku, rodem z Omišlje. O nářečích příbuzných dialektu vrbnickému psali: Mate Tentor: Der čakavische Dialekt der Stadt Cherso (Archiv für slav. Phil. XXX. str. 146—204). — А. Беличъ: Замѣтки по čakavскимъ говорамъ, о nářečí povljanském (Извѣстія отдѣлення русскаго языка и слов. император. акад. наукъ, С.-Петербургъ 1909, XIV., кн. 2, str. 181—266).

1. za **ѣ, ѧ** vedle obvyklé střídnice *a* objevuje se v krátkých slabikách *e* (pes, otec, osel, dverca; v podřečí dobrinjském pos, otoc; v nář. jihozápadních pas, otac; »ča« v nář. jihozáp. = »če« v nář. vrbnicko-omišalj. = »čo« v dobrinjsk.).

2. za staroslověnské **ѣ** převládá sice *i*, neužívá se ho však výhradně (vera, mera; ale »pasja vira«; »veruj ti verí mojoj«; cel, bel vedle: lip, črip, brime, niki; srov. Žic I. c. 216);

3. střídnice *a* za staroslověnské **ѧ** po palatálních objevuje se v tomto nářečí nejřídčeji (»zač bin se mogel jet«, Žic I. c. 217, Oblak 244);

4. za **ѣ** i **ѧ** má er, el (Verbnik, verbanski, držat, kerv, perst, velna, jabelko, peln, dělġ (longus), dělġ (debitum), helm (hora nad Vrbníkem), ale i hlam; srov. Milčetić 105—6, Žic 216, Oblak 244);

5. feminina: smoki, criki, dreti (Žic 216);

6. předložka vi- (вѣ-иъ), vikopati, viorati, vibrati, vilaz (Črnčić v Arkeol. Vjesniku VII., str. 84).

Tolik bylo nutné předeslati k náležitému objasnění zvláštností jinak i odchylek v hláskách i tvarech naší památky.

1. HLÁSKOSLOVÍ.

A. Samohlásky.

1. Ježto obě staroslověnské polohlásky v recensi srbsko-chorvatké splynuly v jednu, objevuje se za ně v památkách značka (**и**), jež bývá často nahrazována apostrofem (').¹⁾ Že tento dvojí způsob označovati polohlásku jednak vlastní značkou, jednak apostrofem nezakládá se na žádném rozdílu ve výslovnosti, vidíme z toho, že jedno a totéž slovo píše se jednou tím, po druhé druhým způsobem; tak na př. vedle з'аа I. 10b, 33 i з'аа 104b, 32, vedle д'евооь 104c, 28, д'евооу tamže 33, i д'евоа' 240, 31, д'евоою 233d, 16, vedle у'ст 9, 20, у'сти 233d, 12, i без у'сти 234d, 14 a p. Není tudíž příčiny, proč bychom rozlišovali případy, v nichž polohláska jest označena značkou vlastní, od těch, kde je označena apostrofem. Toto předeslav tvrdím, že v nejstarších textech naší památky píše se polohláska celkem dosti pravidelně a netoliko na konci slov, ale i ve středosloví, a to jak v kořeni tak v předponách i příponách:

¹⁾ O odchylkách v písmě v příčině této značky viz čl. o palaeografických zvláštnostech.

a) Příklady s polohláskou ve středosloví (v kořeni): мьст' 3 d, 15 — стьблне 4, 8 — скрьжьть 4 с, 24 — цвьтете 9 с, 7 — стьзамн 9 d, 6 — тьце 10, 33 — мьзда 14 d, 23 — пыцете се 18, 6 — мьглоу 18 d, 19 — дьждь 91 d, 14 — прьткнешн 104 d, 9 — зьли 104 с, 32 — нь (sed) 104 d, 1 — тьгда 52, 21 — незак'сннт' 12, 26 — агн'ц' 13, 13 — ож'жешн 19, 27 — ср'д'ц' 81 d, 26 а р.

b) Příklady s náležitou polohláskou v příponách: агн'ц' 3 b, 16, — юнць тамже 17 — избитьк' 3 с, 7 — блннуць 21 с, 32 — моужьскь, женьскь 91 с, 15, — пркеньць 110 d, 1, — петьк' 115 с, 9, — неубьтн' 151 d, 1 — изметьк' 229 d, 13 а р.

c) Příklady s náležitou polohláskou v předponách: в'здеждете 3 с, 10 — с'жьгоут се 4, 11 — в'звьстнт' 9 d, 4 — сьдмоут' 10, 15 — сьбратн 10, 18 — сьблзлн 12, 6 — в'пнюцлго 19 b, 27 — с'здлн (вист') 236 b, 9 — totéž psáno: сьздлн 33 — с'блмодн 236 с, 29 — вьзрнте 237, 3 а р.

Původní ь zachované před j čteme ve všech případech, jež vypočítává staroslověnská mluvnice. Tak na př.:

1. Instrumentál sing. substantiva дньь utvořený podle ženských i- km.: дн'ю (дньь) 26, 26; идже в'звм' ест' облк' дн'ю н дн'ь Is. IV. 5 vedle tvaru ноцню тамже ř. 27; (илд) твр'дню Gen. I. 7; ноцню тамже v. 14; 18 а р.

2. Z feminin на ьн (ни) tu máme akk. množ. соуд'е (сѣдья) 3 d, 22 наставлю соуд'е твоє ткоже н презде Is. I. 26, vedle toho však бисте соудне помншленнем' влннць Jac. II. 4; podobně уловекл хрбрл н соудню Is. III. 2.

3. Z neuter на ьс (нѣ) jest tu akk. sing. коп'с (копыє) Слоуль нальгаше на коп'с своє II. Reg. I. 6; akk. pl. н възпоут' неус своє на рдлл н коп'ѣ своѣ на ср'ни Is. II. 4; vedle toho však знаменнѣ — ороужнѣ а р.

4. Z adjektiv utvořených příponou ьь jest tu též několik málo dokladů: nom. sing. fem. ньсьт (ньсьт) I. 204, 20 ньсьт главл аз' если' II. Reg. 3, 8 — nom. sing. masc. коз'н I. 243 с, 33: козлнѣ¹⁾ коз'н възншн прнвѣс Tob. II. 20 — nom. sing. fem. скотьл: еднл есть семрьт' уловку(л)скл н скот'ѣ Eccles. III. 19. Sem náleží též tvar zájm. уь (унн): Уь ест' землл II. Reg. 3, 12.

Hojnější jsou tvary sloves I. 7: бити, пити; tak: пю Judith 12, 18, пьт' тамже v. 12, п'ют' тамже 11, 11, пьность 13, 19, оубьеннем' 13, 28 — п'тню (штє ю оубо слн п'тню соуцоу) I. Reg. 1, 14;

¹⁾ Písařský omyl místo козлнць.

п'ѣла tamže v. 14 (п'ѣни Act. 2, 15) — оуб'ен' II. Reg. 1, 25 (totéž psáno оуб'ен' Арос. 2, 13); из'б'ени tamže 1, 19; оп'ѣт II. 31; оуб'ених' 1, 22 — п'ѣт' (пнеть 3. sing.) Eccles. 3, 13; оп'ѣт 5, 17; п'юще tamže 10, 19; оуб'ених' gen. sing.: време оуб'ених' и време исц'елених' tamže 3, 3; оуб'ени: оуб'ени боудоуть немоуще¹⁾ tamže 12, 3; рдз'ѣт се видро 12, 6; зл'б'ени (уавли глоубоко зл'б'ени) 12, 11; — п'ѣхоу (пнмалоу) Esther 1, 7; vedle toho však také оуб'ниот' Judith 11, 11.

Některé ojedinělé příklady jako: д'ѣвол' 104b, 7, д'ѣла tamže a 33; psáno též д'ѣвл' tamže c 11, nebo д'ѣвлъ c 28 a často tak.

Odchyly jsou několikeré:

a) Někdy píše za polohlásku plnou samohlásku a to t. zv. sekundární *a* neb *e*.

α) Příklady s druhotným *a* za *ь*: ва велнудство Is. 4, 2; ва Ветиль Judith 6, 7 (in Bethel); дань та Is. 4, 2; на (sed) Judith 6, 8 на егда приближише се въ горань; totéž 8, 12 (vedle toho však i нь зане тр'пелнв' ест' tamže v. 14); totéž Eccles. 6, 2; 8, 13 často tak; (шир') сл tamže 3, 11; овац' tamže 2, 7; всагда 2, 16; уловк'уаских' 2, 8; вслу'сннх' 2, 19; в'слу'скаѣ 3, 19; сание (Многоу пейал' послѣдоуют' сание) 5, 2; част' 6, 2; тацра (юност' бо и похот' тацра е) 11, 10.

Uvedl jsem příklady zejména z pozdějších překladů, ježto v textech staršího původu (Gen., Is.) nejsou příklady podobné hojně; texty otištěné u Brčiče nejsou v té příčině úplně spolehlivé. Ale i v perikopách pozdějšího původu jest přec sekundární *a* výjimkou proti polohlásce pravidelně psané buď vlastní značkou neb apostrofem. Tak na př. v knize Moudrosti v pěti hlavách našel jsem jediný příklad sec. *a* ve slově всагда (въсьгда) l. 233 c, 2. Podobně v jedné z homilií — tedy opět z textů pozdějších — objevuje se správně psaná polohláska tam, kde již v homiliári Lublaňském se vyskytuje sekundární *a*²⁾ (ve čtyřech případech spojky нь sed).

β) Sekundární *e* za *ь*. Jest to zjev, o němž píše Milčetić (l. c. str. 101) a Oblak (l. c. str. 242) jakožto o zvláštnosti nářečí vrbnicko-omišaljského. Dle Oblaka nastupuje *e* za *ь*, *ъ*, toliko v krátkých slabikách; řídké výjimky od tohoto pravidla omezují se na případy, v nichž se délka vyvinula později. Příklady

¹⁾ Chyba piscova m. МЕЛОУЩЕН.

²⁾ Srov. přílohy textů.

sekundárního *e* objevují se ve všech i nejstarších textech naší památky, na př. v nadpisech *поуенеть* I. 1, 1, *Поуенотъ* (*Поуѣмать*) psáno obyčejně *Поуенотъ* na I. 201 d, 224 b, 226 d, 236 b atd.; *смертно* Gen. 2, 17; *дщерди* tamže 6, 4; totéž I. Reg. 1, 4; *дщер'* tamže 1, 16, *дщере* II. Reg. 1, 20 (*не в'звеселет се дщере Пилистынскне*); *смер'ти* tamže 1, 23 (*в животъ своен' и в смер'ти своен*); *цесель* Judith 6, 3; *цес'* tamže 6, 4; opět 8, 19, opět 9, 2 a častěji tak; *дци* (*таже вше дци Мердрова*) tamže 8, 1; opět 10, 12 (*дци Евров'*), totéž 13, 23; *смер'ти* Sap. 1, 13 a častěji tak; *бессмер'тна* (*права бо в'чунатъ ест' и бессмер'тна*) tamže 1, 15; *бессмер'тнѣ* (*оувлине н' бессмер'тнѣ пл'но ест'*) tamže 3, 4; *смер'т* Eccles. 2, 14; 3, 19; *смер'тин* 7, 2; 9, 5; *нигдоу* (*егда нигдоу идидет'*) 9, 12; *дщери* (*оувьют' все дщери (!) в пьсех'*) 12, 4; z uvedených příkladů jest patrno, že jsou to nejčastěji slova: *дци* (*дѣти*), *цесль* (*цель*), *смер'ть*. Sem náleží čistě dialektické *če* = *чь* (*чѣто*): Is. 5, 7: *че аз створоу*; Eccles.: *че шлат' чловѣкъ* 1, 3; totéž 3, 9 psáno *что шлат' чловѣкъ*; srov. v předmluvě o nář. vrbnickém ad 1.

b) Jindy píše opačně polohlásku *ь* na místě plné samohlásky; tak na př.: *вско*, *пестир'* *пестирен'*, *п'че* (*чѣе*), *члпнине се*, *члпнани*, *члпнника* a p. Avšak odchylky první i druhé řady nejsou četné, zejména ve starších textech, jak bylo již připomenuto; ještě řídkější jsou případy, ve kterých pisař psal polohlásku beze všeho důvodu, jako: *об'чз'вдше* I. 24, 30, *прив'лонет се* tamže b 8, *з'лато* 227 b, 24 a p. Způsob psání *огънне* I. 4, 10, *агънен'* I. 16 a, 13 má asi základ ve výslovnosti — ogaň, jagaňče a p.

c) Častější však jsou případy, ve kterých opouští polohlásku (*ь* i *'*) bez jakékoli náhrady; na př.: *гъшномоу*, *безкошномоу*, *песк'*, *страши'* *в'чуное*, *наследника* a t. d. Odchylky toho druhu objevují se zhusta u předložky *съ* (*сум*): *спасител'*, *скроушит'*, *створено*, *створи*, *спасение*, *стрънит'* a p., ale ani zde ne vždy, jakž jsme viděli výše.

d) Tvary konečně jako *есамь*, *пр'твѣ* t. j. s nenáležitou samohláskou, která se tu vyskytuje teprve, když oněměla polohláska na konci slova, objevují se sice v naší památce, ale ne často a opět zejména v oněch textech, které byly později pořizovány neb opravovány. Tedy ne v Genesi ani u Isaiáše ani v Příslovích; několi-krát v knihách Královských I. Reg. 2, 27 *есам'* (ale 1, 26 *есмѣ*), 3, 12 opět; II. Reg. 1, 7, 8; 2, 20; tamže *пр'твѣ'* 1, 15; Jud. 11, 17; 12, 13; Tob. 3, 4 *есамь*, totéž Act. 1, 16, Rom. 1, 14 totéž, ale *пр'твѣн'* tamže 6, 12; Apoc. 1, 18 opět; 2, 23; 22, 9 a 16.

2. Písmě ѣ.

Tímto písmenem píše se:

a) nejčastěji jako vlastní značkou samohláska *ē*; na př.: видѣние, Иудею (Judaeam), иудейскихъ, грѣшникъ, цѣльви, ранѣ, видѣ (3. sing. aor.), разоумѣше, прогнѣваше, принѣс', взнѣс', погрѣсе а р.;

b) vedle toho však objevuje se za literu *ѣ* i *и* a to působením výslovností vlastní nářečím čakavským; píše tudíž: види (3. sing. aor.): еже види Исаяе снвъ Амосов'; quod vidit Isaias filius Amos, Is. 2, 1; примениих': И примениих мнѣ свидѣтеля верна Is. 8, 2; et adhibui mihi testes fideles; не можете I. Reg. 1, 3; не можете оумножитѣ (sic) глаголати, Vulg. nolite multiplicare loqui; принесен' (místo прнесен'): между грѣшники принесен' ест' Sap. 4, 10; Vulg. inter peccatores translatus est); sem můžeme zařaditi též lokál оутци (ѣтъце): въ оутци дне того Gen. 7, 13; in articulo diei illius Vulg., ач nechceme-li vyložiti ten tvar analogií podle o-km. měkkých. (Srov. Daničić, Istorija oblika str. 48.)

c) S druhé strany píše se za *ѣ* i *е* opět působením výslovností; na př.: лето на I. 67, 20 (ale лета Gen. 1, 14, лет' Is. 7, 8; столет'на Rom. 1, 19); вел' I. 177 с, 29 (ale обвѣют Is. 1, 8; вѣла вѣла Арос. 1, 14; в ризах' вѣлах' tamže 3, 4); достоен' I. 176 с, 7 v. hl. 5 Арос. třikrát tak, jednou достоин' (ale достоин I. Cor. 15, 9); меди dat. sing. subst. медь: позе его подобие меди л'щещен се Арос. 1, 15; делом' dat. plur. (по делом' комоуждо I. Petri 1, 17); ответ' (ответь): време и ответ сердце моудраго разоумѣет' Eccles. 8, 5.

Prof. Milčetić (viz Rad CXXI., str. 103) tvrdí, že na kvarnerských ostrovech není ani čistých *i*-kavců ani *e*-kavců; na ostrově Krku převládá dle něho *i*-kavština, na Čresu *e*-kavština. Při tom má *i*-kavštinu za zjev novější — mladší. S tím souhlasí i prof. Jagić (Archiv VI., str. 80), dle něhož obvyklá výslovnost litery *ѣ* u čakavců jest *i* (krátké neb dlouhé), při čemž však v nejsevernějším konci čakavského území — tedy v okolí Seni a Rěky — ozývá se často *e*. Kolísání jest tu staré. Prof. Jagić uvádí doklady z poč. XIV. stol. z r. 1309 v písemných památkách Vinodolských. Ježto prý výslovnost *i*-ová pošla z úzce znějícího a stále se zužujícího *e*, domnívá se prof. Jagić, že ve zmíněném kolísání obojí výslovnosti můžeme hleděti na hlásku *e* jako na jakýsi zbytek starší výslovnosti staroslověnského *ѣ*. Tu se shoduje prof. Jagić s Milčetićem. Od obou rozchází se v mínění V. Oblak (srov. re-

censi o rozpravě Milčetičově v Archivu für slav. Phil. XVIII., str. 242). Oblak má za to, že dvojí výslovnost staroslověnského *ѣ* u čakavců jest konečný výsledek hláskového vývoje, jenž se nesl dvojměr. Dle něho není správné mluvíti o prioritě té neb oné výslovnosti, byť snad hláska *e* byla méně vzdálena společného východiska nežli hláska *i*.

d) Rozumí se, že písmene *ѣ* užívá se dále i tam, kde se píše ve staroslověnských památkách za praejotované *a*; na př. *ѣво, ѣже, ѣковль, ошпалѣ, вснѣ, боѣти се* atd. O odchylkách od tohoto způsobu psaní viz níže.

3. Nosovka *ѣ*.

Tato má v naší památce zpravidla obvyklou střídnicí recense srbsko-chorvatské *е*; píše tudíž: *рѣд' вѣрѣе. Исмае (gen. sing.) гредоуѣ. оставише; rovněž a) езици Is. 3, 8; езики Prov. 4, 15; езика 4, 24; езиком' 4, 29; 5, 4; двоезиуѣи' 5, 9; език' 5, 13; 6, 5; двоезиуѣем' 5, 14; двоезиуѣи 6, 1; приетиѣ тамже (уѣи приетиѣ въ вѣрѣе смѣрениѣ) 2, 5; приетиом' тамже 3, 17 (уѣомъ приетиом' възлюбел' боудеши); езиѣ Act. 2, 26 (ale ѣзиѣ тамже v. 8; ѣзици тамже v. 3; opět ѣзики тамже v. 11); езиѣѣх' Арос. 2, 26; обѣеше Jud. 4, 3 (ale поѣѣ 3. sing. = поѣ: От вснх же градѣв' поѣѣ себѣ помощники тамже 3, 8); обѣе 3 sing. aor. (гладъ обѣе е) тамже 11, 10; прие 3 sing. aor. 10, 3; totěž 14, 7 (прие же единъ вѣждо моужь ороужие свое); сше plur. aor. (еше ю глаголюще) 10, 11; приела (доуделе приела въ пиѣоѣ свою 12, 9; езиуѣскоѣ (вѣроѣ) 14, 6; b) podobně po ostatních palatálkách *ж, ш, ѣ*: жетви Jud. 8, 2 (въ дѣни жетви); поѣе 3 sing. aor. (поѣе Анна и пороѣи) I. Reg. 1, 20; 2, 21 totěž; заѣела Eccles. 3, 11; totěž 10, 13; ѣед' 3, 21; opět 12, 12 a často tak; поѣет'к' 8, 9; заѣело Prov. 1, 14; тамже ѣедо 2, 1 a častěji tak.*

Střídnicе *е* po *ј* a palatálných jest známkou stáří textu, neboť již v nejstarších zlomcích XII.—XIII. stol. máme v těchto případech za *ѣ*—*ѣ*. Srov. zlomek Lublaňský u Brčice v Čitance staroslov. jazyka str. 32. č. 1.; Šafařík, Památky 56.

Avšak všechny případy nebude asi možno vysvětliti stáří textu samého (neboť jak jest z uvedených míst patrnо, jsou tu i texty mladší), spíše jest tu na místě, abych připomenul to, co uvádí V. Oblak (l. c. str. 244) jako zvláštnost nářečí vrbnicko-omišaljského, že totiž střídne *a* (za *ѣ*) po palatálných v tomto nářečí objevuje se nejřídčeji.

Přes to však hojně jsou doklady dialektického **ѣ**; tak na př.:

a) slovo **ѣзѣкъ** psáno s **ѣ**: Is. 2, 4; **ѣзик'** (dvakrát); **ѣзѣкъ** II. Reg. 1, 20; Jud. **ѣзѣкъ** 7, 21; **ѣзик** 8, 20; **ѣзѣн** 9, 19; **ѣзѣкомь** 11, 6; Act. **ѣзѣн** 2, 3; **ѣзик** 2, 4 a častěji; podobně slovo **ѣумене** psáno: **ѣумене** gen. sing. Jud. 8, 2.

b) sloveso **ѣти** a složeniny jeho: **поѣтъ** Gen. 2, 15; (**поѣтъ** **гь** **бѣ** **гь**) **поѣше** Gen. 6, 2; **поѣтъ** totéž I. Reg. 1, 24 (**поѣтъ** **его** **съ** **собою**); **прѣѣти** tamže 2, 34; (**еже** **прѣѣти** **нѣлоѣтъ**); **прѣѣтъ** (**облакъ** **прѣѣтъ** **и** **от** **оуно** **нѣх**) Act. 1, 9; totéž 2, 33; sem náleží zařaditi i nenáležitý tvar part. praet. **ѣм'** (**ѣм'** **и** **за** **десноѣю** **роукоу**) tamže 4, 7; **прѣѣ** 2 sing. aor. (**прѣѣ**) **пошѣнѣн** **оубо** **како** **прѣѣ** **слѣше** (**Μητιμόνευε οὖν. πῶς εἰληφας καὶ ἤκουσας**) Apoc. 3, 3; **прѣѣти** (**сѣвоу**) tamže 4, 11.

V textě Přísloví nenalezl jsem ani jednoho příkladu s dialektickým **ѣ**.

4. Samohláska *e*.

a) Samohláska *e* píše se nejprve vlastní značkou **є**, tedy: **земѣ**, **бездѣн**, **рече**, **парече**; vedle toho však i podle hlaholské tradice litera **є** píše se i za **je**: **є**нѣшъ, **є**же, **оубе**нѣ, **строєнѣнѣ**, **глаголетъ** **остає**нѣнѣ **и** podobně.

b) Působením výslovností objevuje se však, jak bylo připomenuto výše: za původní *e* i litera **ѣ**, tak na př. na I. 47, 30. **Сѣлѣвѣстра** (Silvestri), **Лѣона** (Leonis) 56с, 10. **дондѣѣ**, **ндѣѣ**, **оноѣ** často tak; atd.

5. Samohláska *i*.

Samohláska *i* se píše nejprve pravidelně, rozumí se literou **и**: **Искони**, **створи**, **божи** (стажепо з божи), **разлоути**, **видѣ** **еди**нъ **птице** atd.

Vedle toho i písmenem **ѣ**, protože tato zpravidla zněla tak: **вѣдѣки** (**бити** **моу**же **вѣдѣки** **и** **старѣнше**) Esther 1, 22; **в** **уѣтерѣхъ** (**стѣхъ** **лѣтѣхъ**) Jud. 5, 9; **вѣлѣнѣн** (**Олоперновн**) Jud. 5, 26. Častý jest tento způsob psaní subst. **црѣкы**: **црѣкѣвѣмъ** Apost. 2, 7; totéž v. 11; opět v. 17, v. 28; **црѣкѣкѣ** v. 18; **црѣкѣкѣн** v. 23, a častěji tak; tento způsob psaní jest založen na tvaru criki běžném v nářečí Vrbnickém. (Srov. Žic. I. c. str. 221 a násl.) Dativ **матерѣ** n. I. 110с, 21, jest také asi pouhý způsob psaní za **матери**; Daničić (I. c. str. 27) takových tvarů od *r*- kmenů nemá vůbec, tvary **любѣѣ**, **црѣкѣѣ** jakožto analog. podle *a*- km. uvádí od stol. XIV. Podobně loc. sing. **врѣ**нѣнѣ на I. 232с, 13, jest psán místo náležitého **врѣмене** nebo **врѣмени**; rovněž acc. sing. (**вѣ**) **пон'дѣѣ** на I. 184, 32, za náležité **вѣ** **понедѣлн**. Tak bývá totiž psáno v nadpisech: **В** **пндлн**

(l. 7c a často tak), asi od nominativu **понеделн** (české: pondělí) vedle **понеделники**, utvořeného analogicky podle **вторн** (**оүторн**) vedle **вторьники** a **оүторьк** atd.

Týž zjev máme v loc. plur. **полѣх** l. 203c, 3 za **полих**, nechceme-li vyložití tento tvar analogií podle tvrdých o-*km.*; Daničić uvádí spolehlivé tvary toho druhu teprve ze stol. XV.; u příkladů z doby starší kloní se k výkladu fonetickému (l. c. 133). Podobným způsobem vysvětlíme si tvary imperativu 4. tř. psané v množ. čísle s **ѣ** : **множете се и имліете** Gen. 1, 22; **творѣте** II. Reg. 3, 18; **квалѣте** Jud. 13, 17; **оүчѣте се** Is. 1, 17; **любѣте** (**правдоү**) Sap. 1, 1; **не любѣте** (**смертн**) tamže v 12 atp., nechceme-li je vykládati analogií k tvarům s náležitým **ѣ** v plurále. U Daničiće jsou i toho druhu tvary doloženy (Oblici str. 345).

Praejotovaná hláska *ja* vyjadřuje se v písmě, jak bylo výše poznamenáno :

a) literou **ѣ** : **ѣво**, **ѣже**, **ѣлѣ**, **твое**, **прошеннѣ**, **тлстѣ**, **обездннѣ**, **ороүженѣ**, **ѣвова**, **омилиѣ** atd.; podobně tvary slovesné **вснѣ**, **боѣти се** a podobně;

b) vedle toho však i literou *a* : **земла** Is. 1, 7, a často tak; **ѣвова** tamže 2, 3; **всак** 2, 13; **всакла** 2, 17, a často; **вола** (ниже в **кои'ских'** **крѣпостех'** **вола** **твое**), Jud. 9, 16; **пастира** tamže 11, 15; **ди'шиаго** (**дъне**) 14, 6; **молаше** 12, 8; **инишаоү** 14, 19; **всселашоү** 15, 15; **хришаоү се** Esth. 2, 11; **хришас** 2, 20; **искоренлет'** Eccles. 3, 9; **вишиаго** 4, 10; **прѣвнлсе се** 6, 9 atd.; tvrdá výslovnost jest tu velmi stará.

6. Samohláskové *r* (р).

Toto píše se zpravidla obvyklým způsobem: **рь** (р'); příklady, kde se **ь** (') vynechává, jsou dosti řídké. Píše tudíž: **врѣхл** Is. 1, 6 (ale **срдѣце** tamže v. 5); **гр'днсе** tamže v. 25; **трѣнсе** 5, 2; **твр'д'** Gen. 1, 7; **твр'дню** tamže; **твр'ди** (вѣ **твр'ди** **небесенн**) tamže v. 17; **үетвр'ти** v. 19; **скр'ши** 2, 2; **семрьтню** 2, 17; **скрѣхоү** 7, 18; **дрѣжених'** Prov. 1, 19; **стрѣнит'**, **трѣвнлви** 1, 23 (a často tak); **пр'зост'** 1, 25; **скр'ен** 2, 11 a často tak; **оүтвр'дил** 3, 2; **оскр'ен** 3, 12 a častěji; **оүтврѣженне** 3, 31; **др'жен се** 4, 13; **одр'жлннн** (вѣ **одр'жлннн** **боүдет'** **род'** **его**) 4, 16; в **прѣвнх'** 4, 17; — **прискрѣвнл** I. Reg. 1, 5; **чр'квѣ** 1, 7; (ale в **срдѣци** 1, 13); **жр'твоү** 1, 21 a častěji tak; **прѣвѣ** 2, 16; **отврѣгосте се** **жрѣтв'** 2, 29 — **кр'маше** Tob. 1, 20 (ale **крѣвнсе** 2, 8; **смертн** tamže); **вр'же се** (влиз' **стѣнн**) 2, 10; **тр'пеннн** 2, 12 ale **смерт'** 3, 4; **тр'пелл** 4, 4; — **оүтвр'ени** (**оүтврѣженн**) Jud. 2, 6, ale **до врѣл** tamže 7, 3; **грѣдостн** 8, 17 ale **срдѣце** tamže atd.

7. Samohláskové *l* (*l*₀).

Podobně jako předcházející píše se zpravidla i toto obvyklým způsobem *ль* (*l'*); na př.: *пльн'* Is. 1, 11; *испльн'* 1, 15; *вльна* 1, 18; *напльни се* 2, 6 (a častěji): ale *напльниши* 2, 28; *вльковани* tamže; *хльн'* 2, 14; *стльн'* 2, 15; 5, 2 totéž — *испльнит'* I. Reg. 1, 23; *плькоу* 2, 13 a častěji tak; *плька* 2, 29; *пльцех'* II. Reg. 1, 20; *пльк'* 2, 30 — *испльнише се* Esth. 1, 5; *пльк'* tamže a častěji tak; (ale *стльн* 1, 6); *слъцем'* Eccles. 1, 3 a často tak; tamže v. 13 psáno *сл'нцем'*; *пльни* 2, 23 a často tak; *м'удниѣ* 3, 7; *мльком'* 9, 16; ale *пльъ* 12, 9; *слъце* tamže v. 2. — *хльни* Jud. 7, 8; *испльнел* 7, 11; *оуц'л'воше* 7, 22 a častěji tak; *опльуениѣ* 9, 6, 7; *стлькоу* 13, 8 a častěji; atd.

Z uvedených příkladů jest na jev, že odchylek (vynechávání *ь* neb *'* po *l*) od pravidelného způsobu psaní samohláskového *l* jest ještě méně nežli u *г*₀; zato však objevují se i v nejstarších textech tvary *земл'скне* Gen. 1, 24 a 25; tamže *земл'скинь* 2, 20; *земл'скин'* Apoc. 1, 5; v pozdějších textech tvary *земл'наѣ* Apoc. 1, 7; *земл'ниѣ* tamže 19, 19; *земл'них'* 20, 8. Tvarů čistě dialektických *земелскъ*, *земелинь*, *хельмъ*, *мелуати* a p. nikde jsem nenalezl, podobně jako žádného *верхъ*, *перви*, *тервьти*, *держати*. (Srov. J. Milčetić: Das silbenbildende und silbenschiessende *l* im kroatischen *ča*-Dialekte, Archiv XI. 363 a násl.)

Zvlášť hojně jsou doklady pro stažení samohlásek. Nehledě k tomu, že v památkách recense srbsko-chrватské rozmanité koncovky pádové objevují se staženy, zejména v deklinaci adjektiv, máme tu řadu příkladů i ze sklonění jmenného o zjevu výše řečeném. Tak na př. v lokálech sing.: *в осквр'нени* (т. осквр'ненинн) Jud. 9, 2; *просмотрени* tamže 9, 5; *освещени* 9, 18; (по) *просмотрени* божи 11, 16; *въ весели* 12, 12; *о пръвозможи* 13, 20 — *в смърени* Eccles. 12, 4 — *по падени* II. Reg. 1, 10; *ва искоушени* Tob. 3, 21 — *о вскрсени* Act. 2, 31; *в смърени* (срдьца) tamže 2, 46; *о исцълени* 4, 16; podobně v gen. plur. *рълн* (всех же рълн неоудобних') Eccles. 1, 8; *люди* (не отидет хвалл твоѣ от оуст' люди) Jud. 13, 25; instrum. plur. *наслаждени* (обилоую наслаждени) Eccles. 2, 1.

B. Souhlásky.

1. Staroslověnské střídnice *шт* (psáno *ш*) jsou tu důsledně zachovány, a to:

a) za původní *štj*: *болецоу*, *тоужеце*, *наднимлющен се*, *броцини* (аце боуцоут' грѣси ваши ѣко броцини Is. 1, 18);

b) za *stj*: пощени (пощени ваших' и праздник' ваших' Is. 1, 14); мѣщенню (самъ в коупѣ мѣщенню повнѣсти се Jud. 6, 6);

c) za *skj*: nenalezl jsem dokladu;

d) za *sk* před palatalizujícími samohláskami; na př.: пощѣдѣ (не п. доуше твоѣе) Jud. 13, 25; скровищем' Is. 2, 7; ищѣте (ищѣте соудѣ Is. 1, 17); щит' II. Reg. 1, 21 a častěji; защипенне Is. 4, 5 atd.;

e) za původní *kt*: деци Is. 1, 8 a často tak; ношь, помощи Jud. 6, 21 a častěji.

Výslovnost ovšem byla dvojí jako dosud. V případech uvede-
ných pod a) a e) vyslovovalo se jako dosud *ш* = *с*; tudíž: бо леѣу, ту жеѣе, надимајуѣеи се, дѣѣи (кѣи); kdežto v ostatních pří-
padech *ш* čtlo se jako *šc*, tedy: роšчени(j), иšчете (иščate), скровишѣемъ, роšчедѣ atd. Usuzujeme to i z toho, že cizí slova, obsahující výše řečené souhlásky, psávají se dvěma písmeny, tak na př. каштелъ (castellum) II. Reg. 2, 8: поведе его по каштелѣх'. Slov. slovo оштитѣ (hostia) v rukop. Sienském. Viz čl. prof. Pastrnka: Chrvatsko-
hlaholský rukopis Sienský. Věstník Kr. Č. Spol. Náuk. 1900, str. 13.

2. Souhlásková skupina *žd* objevuje se v naší památce předně jako střídnice za praslov. *dj*; na př.: прѣжде Gen. 2, 5 a často tak; издеждете (роуки ваше) Is. 1, 15; рожд'нима (поработлет' рожд'-
нима и) Prov. 3, 7; оутвр'ждает' тамже 3, 9; прѣпровождѣи 3, 17; всаждено Eccles. 3, 2; вреждение тамже 4, 1; трождати се 4, 8 a част. между 4, 11; в'хождахота (sic) I. Reg. 1, 7 (в'хождахота в пр'вѣв); приходяше тамже 2, 13; оугдаждѣше 2, 26; съниждет (ми) 2, 35; жежди (в жежди и в погнебѣи) Jud. 7, 14; одеждю (ва одеждю велю (!)) Act. 1, 10; вожди (водители еишем Исоуса, duces eorum, qui comprehenderunt Iesum) тамже 1, 16; всаждати (в тиницоу) Арос. 2, 10; повеждаюшоцоуоу тамже v. 17; оутвр'ждае 3, 2 a p.

Vedle toho máme i několik dokladů této skupiny souhlásek, jakožto střídnic za praslov. *zgj*: дьждѣи' Gen. 2, 5; дьждѣ 7, 4 тамже; tytéž příklady se opakují i jinde Is. 5, 6: одьждити дьжда.

K třetímu případu, který je tu možný, totiž ke střídnicím za praslovanské *zd + j* nenalezl jsem dokladu.

Vedle těchto náležitých střídnic objevuje se tu ve všech textech vyjma Genesi Isaiáše a Přísloví dialektické *j* vyjádřené v písmě rozličným způsobem:

a) *j* ve výslovnosti praejotovaného *e*: идрееише I. Reg. 2, 19; роен' III. Reg. 1, 6; оутвр'ени Jud. 2, 6; прѣе тамже 12, 5; оутрочени 13, 2; избочение (ради) 14, 9; блочение Eccles. 2, 2 a častěji; сасение (времѣ сасение) тамже 3, 2; оутрочением' 4, 6; прѣе Act. 2, 20;

b) literou **ѣ**: съѣше (самъ же домъ Нодовъ съѣше Давида) II. Reg. 2, 10; totéž 3, 16; ѣнохоѣхоу tamže v. 23; съѣше Tob. 1, 6; уоѣхоу се Jud. 10, 14; ѣсоѣше 12, 7; Вхоѣхота (sic) Act. 3, 1; (Петръ и Павл' вхоѣхота в цркви); ѣсоѣше Арос. 1, 16; опѣт 19, 15; приѣ (= прѣѣ) tamže 3, 3;

c) písmenem **ю**: ѣю Jud. 7, 5; ѣреюют' tamže 11, 11; (к то-моу же се ѣреюют' да оубиют' скотета своѣ); вню (ѣго же аз' не вню = не вѣдоу) Арос. 2, 15;

d) literou **ѣ**: прѣѣ Eccles. 12, 1; опѣт vv. 2, 6; влоуѣение tamže 12, 14;

e) písmenem **н**: вни (= вѣждь) Jud. 6, 15 смотри н вни; про-повѣти (= проповѣждь) проповѣти оубо емоу еже соудитель боудоу домоу его I. Reg. 3, 13.

3. Písmene **ѣ** (**м**) užívá se nejprv ve slovech cizích za hlásku **g**: лиѣель Арос. 2, 8 a často tamže, евиѣѣение často tak, ѣелбое (Gelboe) II. Reg. 1, 6; tamže v. 21; Лѣитни' (filius Agit) tamže 3, 4; Унон' (Gihon) III. Reg. 1, 33; totéž v. 38; jméno Rages piše: Рлеш' Tob. 1, 16.

Vedle toho však i za **j**; vedle příkladů dialektického **j** (za střídnice **жд**) výše vytčených můžeme uvést i tyto: оубиѣ (ѣго) II. Reg. 1, 15; ѣа (ѣго) tamže v. 16; ѣѣсти (= ѣсти) Tob. 4, 18.

Mimo to máme několik málo dokladů, že písař mate asi pro přibuznost ve výslovnosti **и** s **ѣ**: II. Reg. 3, 1 раѣение (створено ест' оубо дълго раѣение. Facta est longa concertatio) = раѣение subst. verbale slov. ратици сѣ; jiný doklad toho máme Jud. 6, 8: праѣ-ници = праѣѣници (изидоше противоу нимъ праѣѣници, exierunt contra eos fundibularii) od subst. праѣа = funda, čes. prak.

4. Zbývá zmíniti se o některých souhláskových zjevech, známých ze staroslov. mluvnic, pro něž máme i v této památce doklady.

a) Příklady s **o** d **o** b **y** souhlásek máme na př.: вр'ѣкине 2b, 15; обѣлхуена 28d, 19; оицею 64, 27; рѣткни (рѣдѣкѣтѣмъ) 107b, 8; Аислومه (Absalom) 200, 11; мѣха (мѣгѣха) 235d, 23 ap.

b) Doklady o **у** p **а** **д** **а** **н** **і** souhlásek jsou: обезаниѣ (* obvezaniě) 3, 6; ѣследит' (ѣзслѣитъ) беслѣвни (безслѣвни) 237b, 23;

c) Skupina **сѣ** (**зѣ**) zůstává: ѣсѣли 119, 9 a častěji; skupina **сѣ** (**зѣ**) dáва **шт**: ѣицисти 95, 1; ѣицисѣмѣ 229b, 6.

d) Měkkost následující souhlásky působí v předchozí; na př.: **ш** **ни**ни 178c, 2, 179, 11 a častěji tak.

2. TVARY.

Z tvarů uvedu na prvním místě zejména ty, v nichž se obráží starobylý ráz jazyka, neb i takové, které jsou jakousi zvláštností proti pravidelným tvarům, jak je podává staroslov. mluvnice; vedle toho však v druhé řadě dotknu se i tvarů živého jazyka, pokud pronikaly i do textu staroslověnského z obecné mluvy, zejména pak oněch, jež jsou dialektickou zvláštností.

A. Tvary jmenné.

a) V první řadě jsou to nekontrahované tvary složeného sklopní: твореще nom. sing. Gen. 1, 11 (vedle твореще tamže v. 12); земл'ские akk. pl. (звѣри земл'ские 1, 24 dvakrát); живот'ное akk. sing. (дрѣво живот'ное) 2, 9; ловѣуаскис akk. pl. 6, 2; боудущее akk. sing. 6, 6; великие... небеские nom. pl. fem. 7, 11; totéž 7, 23; прѣсмыкующае се nom. pl. tamže; дншущее akk. sing. 8, 1; соущае akk. pl. tamže; противеще nom. sing. Is. 1, 25; идншущен се (ранѣ) dat. sing. tamže 1, 6; живущен nom. pl. 5, 3; бощен Eccles. 2, 7 a často tak; любещен tamže 2, 16 a 17; ютрншущен 4, 12; слоужещен 4, 14; двоезнущен' 5, 14; смършущен се 6, 6; неустивне akk. pl. Prov. 1, 32; оставшешен tamže 2, 13; всемещен се 2, 14; ходещен v. 19; длгое недостонное 3, 15; podobné tvary objevují se v knihách Královských, Judith, Skutků ap. zejména však často v kn. Ecclesiastes. V tomto posledním textu jsou tyto tvary pouze asi napodobování starých vzorů, ježto text sám jest mladší, pořízen podle Vulgáty; tomu nasvědčují i mnohé jiné jak grafické tak i jazykové vlastnosti.

b) Několik málo nekontrahovaných tvarů zájmenného sklonění na př: твоее gen. fem. Is. 1, 25; моее Gen. 2, 23, всее tamže 7, 23; tvary tyto ovšem že se často opakují.

c) Kniha Sirachova se odlišuje od ostatních poměrně hojným užíváním tvarů sklonění jmenného u adjektiv i participií: двонном' (срѣнь) 1, 28; оустн ѹвѣхн tamže v. 29; срѣнь страшном' и роукам' ослабленам' и грѣшником' идходещоу 2, 13; ѹкомь прнетном' (взлюблен' боудешн) 3, 17;

B. Tvary slovesné.

a) Tv. prostého aoristu: видоу Gen. 7, 9; totéž v. 15; срѣтоу II. Reg. 2, 13; падоу II. Reg. 1, 12 (ale падоше tamže v. 19); обрѣтоу III. Reg. 1, 3; нздоу Jud. 14, 7.

b) Tvary aor. sigmatického: *извѣсе* 3. plur. (доушоу юже извѣсе води) Gen. 1, 21; *взвѣсе* 3. plur. (оуцножнше се води и взвѣсе ковуегь Gen. 7, 17; *взвѣс'* 1 sing. (снин родих' и взвѣс') Is. 1, 2; *принвѣс'* II. Reg. 1, 10; *погрѣсе* (его в гробѣ отьца своего) тамже 2, 32.

c) Nestažené tvary imperfekta: *бѣаше* Gen. 7, 6; *бѣахоу* Act. 1, 13; totéž psáno *бѣахоу* 2, 42; opět тамже v. 44; *нибѣахоу* тамже; *зрѣаше* 3, 5.

d) Kratší tvary participia *s*-ového Jud. 6, 20: *испл'н'ше* (исплн'ше пость наситнше се); *прѣклонше* (глагоу). *остав'ше* (все) тамже 15, 2.

Dříve ještě nežli přejdu k tvarům, jež pronikly z řeči živé do naší památky, připomenou dvojici tvarů slovesných, které jsou jistou zvláštností chrvatsko-hlaholských textů. Jsou to po prvé odchylné tvary imperfekta v 2. osobě dvoj. i množ. čísla končící na — *хота* v pl. — *хотє*, 3 osoba duálu rovná se vždy druhé tedy ne — *хотє нýбрѣз — хота*.¹⁾

Na př.: *бѣхота же тоу .є. сини Єлиєва* I. Reg. 1, 3; *в'хождахота* в цр'квь тамже v. 7; *творяхота сини его* opět 2, 22; *вхоѣхота* 3. dualis (Петрь и Иван' вхоѣхота в цр'квь) Act. 3, 1; 2. plur.: *искахотє* (Рези еже внесе Ам'бер' к' старѣшним' изрлн'ским' реки тако: вѣера ѣкоже трети днь миноукиши искахотє) II. Reg. 3, 17. Tvary ty jsou patrně utvořeny analogií ke tvarům prvních osob na — *хотє*, — *хоть*, tvar pak z druhé osoby duálu přejat i pro třetí osobu. Tento zjev, že třetí osoba duálu se vyrovnává s druhou jest nejen v této, ale i v ostatních chrvatsko-hlaholských památkách pravidlem. (Srov. Daničić. Istor. obl. 316—317).

Druhá zvláštnost, o níž se chci zmíniti, souvisí s předešlou. Jest to tvar 3. osoby sing. aoristu *виси*. Snad jest tu přijat tvar z druhé osoby i pro osobu třetí, v níž se udržel, tvar pak sám *виси* utvořen jest asi analogií podle praesentu *веси* právě tak jako analog. tvary *висть*, *дасть*, *всть* podle *вєсть*, *дасть*, *всть*. Dokladů pro tvar *виси* (*виси*) jest hojně; na př. Gen. 1, 5; тамже v. 7, 9, 11, 12, 15 atd; I. Reg. 2, 21 *възвелуєн' виси отрок' Сдиона'*; Act. 1, 17 *ѣко в'утен' виси с нами*; tamtéž v. 18; vedle toho však i *погребєн' вист'* 2, 29.

Jest sice pravda, že veliká většina těchto tvarů jest psána skratkem *ѣн*; jsou však i místa, kde řečený tvar jest plně vypsán, jako na př. na l. 96b 3 řádek s hora: *Киси вистиноу егда приближи*

¹⁾ Srov. J. Milčetiće o imperfektu v čakavštině. Rad. CXXI. str. 126 a následující.

се списъ $\overline{\text{Срхоу}}$; podobně na l. 233 c, ř. 19, $\overline{\text{Бисн нмь}}$ в $\overline{\text{прѣданне}}$ (Sap. 2, 14). Jest tudíž nesprávné, co vytýká Leskien Račkému; srov. Handbuch der altbulgarischen Sprache, Weimar III. Aufl. str. 153. Srovnej též vývody Črnčičovy vzhledem k téže formě v předmluvě k Assemanovu evangeliu str. XXII. a násl.

Přicházím k tvarům živého jazyka pokud pronikaly do staroslověnského textu naší památky.

A. Tvary jmenné a zájmenné.

1. a) Instrumentál sing. fem. objevuje se tu několikrát ve starším tvaru nářečí čakavských, a to v nejstarších textech Isaiáše: с водоу (внио твоє съезшено ест' с водоу) Is. 1, 22; ранию (напани в нем' ранию) tamže 8, 1; плъненоу (радоуот се побѣдители плъненоу користно) tamže 9, 3. Mladších tvarů na -омь, které jdou dle Daničiće do poč. XIII. stol., tu není. (Istor. obl. 37.)

b) Gen. jedn. č. *a*- kmenů vedle správného tvaru literárního на -ы má též lidový tvar на -е: искре (сѣво искре на подвижанне срца ишго) Sap. 2, 2; podobně tvar akk. plur. с'не (стар'ци ваши с'не съспеть) Act. 2, 17. Tvary pod a) i b) uvedené, jak z příkladů patrně, jsou v památce této řídkostí. Daničić připomíná tyto tvary v chrvatském jazyku od dob nejstarších. (Istor. obl. str. 16.)

c) Gen. sing. mužských *i*- kmenů má vedle pravidelného tvaru působením *o*- km. i tvar на *a*. Doklad má jedině ve slově поугта (тѣснаго поугта стьзи) Jud. 7, 5, vedle správných tvarů: сиедет' своего поугти плоди Prov. 1, 31; избавит' те $\overline{\text{ѣ}}$ поугти зла tamže 2, 12; длауе те створи (sic) $\overline{\text{ѣ}}$ поугти tamže 2, 16, здлоудохом' оубо $\overline{\text{ѣ}}$ поугти правднго Sap. 5, 6 atd. Tyto pravidelné tvary sahají v památkách chrvatských do XV. stol.; vedle nich však již od prvních dob jsou doklady pro výše vzpomenutý tvar на -*a*. (Viz Daničiće Ist. obl. 17.)

d) Nom. plur. muž. *i*- kmenů v starochrvatských památkách od XIII. stol. tvořívá se i podle *o*- km. (Viz u Daničiće l. c. str. 65.) V naší památce máme toho doklad na př.: Is. 1, 3 люди мои не разоумеше; вси поугти твои оуготовани соуг' Jud. 9, 5; vedle pravidelného поугтне (поугтне же неустивних' $\overline{\text{ѣ}}$ земле погнбмот') Prov. 2, 22. Tyto tvary jdou opět až do stol. XVI. (Daničić l. c.)

e) Z odchylných tvarů gen. plur. budtež uvedeny tyto:

α) на -овь: стдиков' (грехи от стдиков' Слоугов') II. Reg. 1, 1; отроков' tamže 2, 15: $\overline{\text{ѣ}}$ ф. отроков' Давидових' ale едниго от отроков своих 1, 15; град овь (послаше молитвенники свое всехь град овь) Jud. 3, 1;

totěž 3, 8; 5, 3 a 10; 7, 2; скоток (Скоток же и многа стада) Eccles. 2, 7; ale скот' (инуточе имат' уловькы вєще от скот' тамже 3, 19); vedle toho i скотеть tak Ген. 7, 21 (птиць скотеть зверет'); totěž Jud. 8, 7;

β) tvary па -и. мєсєци (лєта три и мєсєци .э.) Jud. 8, 4; obojí tvary jsou u Daničiče doloženy již ve století XIII. (Istor. obl. str. 69. a 74.)

f) Instrum. plur.: грєси (богъ нашъ разгнєвалъ грєси) Jud. 11, 8; отроци (прєдъ отроци єго) тамже 11, 18. I pro tyto tvary máme doklady již z prvé poloviny XIV., byť v této době ještě dosti řídké; srov. Daničiče I. c. str. 115.

2. a) Z tvarů zájmených připomenу nejprv tvary složeného sklonění, jež se v koncovkách vyrovnávají s tvary sklonění pronominálního; tak na příkl. Is. 1, 4 лоуклєкомоу, грєшиномоу, безаконномоу, зломоу; ale високаго, тамже 2, 11; крєпкаго 3, 1; podobně ницємоу Eccles. 4, 7, искр'инємоу 5, 12 vedle ницаго 4, 4, внишаго тамже 4, 4; rovněž Eccles. правдиномоу, неустивомоу, доборомоу и зломоу 9, 2.

Týž zjev máme v genitivu тинного (вринєнє тинного) Eccles. 11, 7, vedle правдиного, неустиваго тамже 3, 17; високаго Is. 2, 11; крєпкаго тамже 3, 1; ницаго Eccles. 4, 4. Tvary tyto jsou obecným zjevem v památkách srbsko-chorvatských od nejstarších dob; viz Daničič, str. 160, 164.

b) Čistě dialektický zjev jsou kontrahované tvary, zájmena ктїи, мєкїи ve všech pádech; z naší památky můžeme uvésti tyto příklady: коу akk. fem. (не имашн уоути в коу годиному придоху) Арос. 3, 3; нєко (безаконнє) пом. sing. Jud. 5, 24; пом. plur. ци: ци есте ви, нєже нєкоушлєтє господа Jud. 8, 11; ки и каци и колико ест' градовъ нхь тамже 5, 3; akk. pl. ке и колике плгоубє тр'пєла ест' Тоб. 4, 4, ale клє вина тамже 6, 10.

B. Tvary slovesné.

a) Ze slovesných tvarů dialektických jest to hustě užívaný kondicionál бинь, na př.: к' моудрости призєвал' бинь Eccles. 2, 3; аще бинь' оужи' троуда моего тамже v. 10; оуведєл бинь'... и вєнєкл бинь' (!) тамже 7, 26; да оуведєл бинь' разоум' тамже v. 28; видєл бинь' моудрост' 8, 16; да настоєннєм' разоумєл бинь' 9, 1 (srov. M. Rešetar. Čakavština etc. Archiv XIII., str. 109); 1. os. plur. бинь (не бинь!): да наситили се бинь' хлєба Јег. 5, 6 (Pláč); vedle toho však také: не бнхон' оуведєли 78, 28; лєки да бинь' не били Sap. 2, 2 (tamquam non

fuerimus); 3. plur. jest vedle dialektic. бн (аще бо бн ходили в поутн блги обрели бн стъзи Prov. II. 20) též náležitě бнше: бнше рлзоумели I. 78b, 19; не бнше пропели тамже; втровола се бнше 96, 18; вьнали се бнше 97 d, 29; свѣтлан бнше 179, 15; текли бнше 226 d, 26 atd.

b) Působení domácí mluvy jeví se dále ve tvarech: 2. osoby sing. идешь Jud. 10, 11; гредешь тамже; синдешь 10, 15; станешь тамже v. 16; боудешь 11, 21 (ale боудешн тамже 10, 16). U Daničiče jsou tyto tvary doloženy od stol. XIII. (l. c. str. 268); pro tvar 3. osoby sing. živé mluvy dokladu nemám. Již tato okolnost svědčí, že tvary církevně-slověnské 3. osoby houževnatěji se udržovaly; více o tom doklady u Daničiče, dle něhož tvary s koncovým ть objevují se ještě i ve stol. XVI. (l. c. str. 274.)

c) Nom. plur. na -мо vyskytující se v srbsko-chrватké písemnosti od nejprvnějších dob (Daničič l. c. str. 285 a násl.) jest též v naší památce doložen: свѣдѣтелствоуемо Jud. 7, 7; предано тамже v. 15; пождемо тамже v. 23; поканимо се 8, 14; просьмо тамже (vedle toho však i смьрни' емоу доуше наше ... рцем' плуоуше се тамже v. 16—17); не можемо Eccles. 3, 14; вси коуши да слышимо тамже 12, 13.

Stránky syntaktické a lexikální dotkneme se níže v rozboru textů; zde chceme toliko ukázati na jednu dialektickou zvláštnost (lexikální), na složeniny s předložkou въ = из: вивароу Is. 1, 25: вивароу те от троски твоєє на унстотоу; внтр'гнектъ: Вздвєвєна Нюдєво и да озлобєє ю и внтр'гнектъ ю к нма тамже 7, 6; внш'дша: не от похоти на от сили внш'дша Jud. 10, 4; при внш'ствє дьє срьтоше ю страже тамже v. 11; внпрострѣти: всьх же рьхн неоудобнх' не можеть уловєк внпрострѣти словом Eccles. 1, 8.

II. VLASTNOSTI A ZVLÁŠTNOSTI PALAEOGRAFICKÉ.

Jak jsem výše podotkl, není v knize nikde žádného údaje, kdy byl asi breviář napsán; důkazem však velkého jeho stáří jsou jeho vlastnosti a zvláštnosti palaeografické. Písmem podobá se I. breviář Vrbnický jednak zlomkům Bašřanským¹⁾ a Vrb-

¹⁾ O prázdninách 1909 spatřil jsem u kněze krčské diecese Vincence Premudy, nyní kuráta na Vrchu na ostrově Krku, dva pergamenové proužky popsané hlaholským písmem rázu velmi starého, které navazují vedle ostatních svrchu jmenovaných zlomků na nejstarší nám známé fragmenty Vídeňské recense chrvatsko-hlaholské. Po mém soudu patří jim po zlomcích Vídeň-

nickým¹⁾, jednak blíží se zlomku o sv. Thekle²⁾ a zlomku tak zv. homiliáře Lublaňského s písmem však méně tučným.³⁾ I bude úkolem této stati srovnati jednotlivé písmeny této památky v příčině jich tvaru s uvedenými památkami po stránce svrchu naznačené, neboť tak myslím, že jeho palaeografické zvláštnosti nejlépe ozřejmí a vážnost jeho vynikne.

Jedna okolnost, pro kterou I. brev. Vrbnický ustupuje jak zlomkům Bašfanským a Vrbnickým tak i homiliáři Lublaň. jest ta, že daleko řídkěji užívá značky «Н (н)» za polohlásku. V celé knize nalezl jsem roztroušeně něco přes 20 příkladů tohoto písmene, a to:

ПРРЪУЪ 4 d 5, ВЪ (НЕДЕЛЮ) 20 b 1, СЛЕСЕМЪ 17 b 30, ИЗМЕГОЛЪ 72 b 24, НАВЕДЕТЬ 110 c 14, ВЛОЖЪ 126 a 2, ВСЪХЪ 140 d 15, СЕДМИХЪ tamže ř. 17, ПЕТЪХЪ 156 a 21, БИСКОУПЪ 158 b 6, ХЪ 161 b 16, ТЪЦНИМЪ 161 c 20, ЕСМЪ 198 b 31, ВЪРНЪ 199 d 28, ДОМЪ 201 a 4, МОУЖЬСКИМЪ 201 a 25, БИЪ 205 c 6, ЦРЪ 206 b 31, totéž 227 a 10, СВРЪШАЕТЪ 226 d 20, МОУДРИХЪ 227 a 13, БГЪ 228 b 20, БИМЪ 230 c 20, МЕЦТРОВЪ 231 d 17.

Pozoruhodno jest v téže věci, že téměř všechny uvedené příklady objevují se v oněch částech knihy, jež jsme výše označili jako starší, a mimo to že se tu řečené písmeno objevuje ve tvaru «Н, kterýž více připomíná písmeno j o r « v hlaholici oblé nežli pozdější tvar s kličkou neb háčkem sraženým až dolů a těsně připojeným k dolní části (patě) sloupečku «Н. Srov. zlomek Vrbnický — Mučnickví sv. Jiří — sl. I. ř. 4., ve slově МИИЪ, opět tamže ř. 13. ve slově САИЪ; podobně ve sloupci II. ř. 12. ve slově ХЕТЪ (ХРЪСТОВЪ). Jeer tohoto tvaru vyskytuje se v naší památce pouze třikrát a to v části s písmenem mnohem ostřejším na l. 161 b 16, a 161 c 20, 174 d 6.

ských co do stáří místo první. Nemaje k tomu svolení, abych podal o nich zevrubnou zprávu, spokojím se s tím, že připojím snímky ve skutečné jich velikosti a příležitostně k nim odkáži.

¹⁾ O zl. Vrbnických jsem šíře psal jednak ve spise nadepsaném *Recensio croatico-glagolitici fragmenti Verbenicensis, Veglae 1903* —, jednak ve *Slavorum literae* — příloze k *Časopisu katol. duchovenstva v Praze 1907*, str. 123—143.

²⁾ Snímky zbývajících dvou fragmentů sv. Thekly a tak zv. homiliáře Lublaňského jsou uveřejněny ve spise Geitlerově: *Die albanesischen und slavischen Schriften*, Wien 1883.

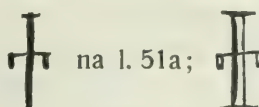

³⁾ Toto pojmenování se vyskytuje u Šafaříka (viz *Památky* str. 55—57). Aby někdo snad nemyslil na nějakou velkou památku, slyše jmenovati *homiliarium*, připomínám, že jsou to pouze dva listy breviáře velkého folia, obsahující homilie I.—III. neděle postní s příslušnými responsorii (odpověďmi choru po skončeném čtení kusu homilie).

Tvar druhé značky za polohlásku **r** nerovná se výšce ostatních písmen, ale dosahuje pouze asi do polovice řádku.

Vedle toho hojně užívá písař brev. Vrbnického i apostrofu asi téhož tvaru jako v homiliáři Lublaň, t. j. *dosti z a h r o c e n ý*. Okolnost tato jest rázovitá pro starší památky s písmem spíše oblým, kdežto mladší památky psané písmem ostřejším mají opačně apostrof obloučkovitý.

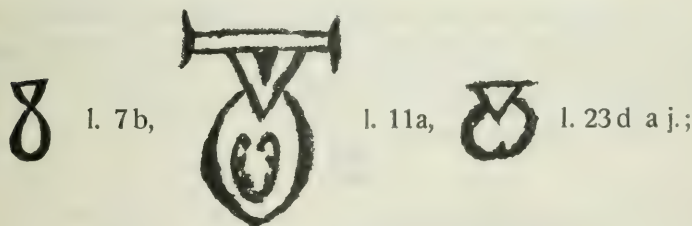
2. Písmě **h** (a) neliší se podstatně od tvaru téže písmeny v homiliáři ani druhých zlomků; toliko u velkých písmen postranní břevna nebývají dotažena až dolů, a slouží spíše k zahrocení příčného břevna.

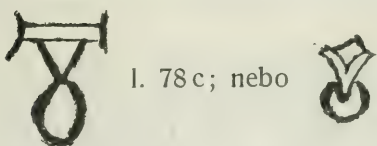
Na př.: na l. 51a; na l. 93a.

3. Písmeno **e** v breviáři Vrbnickém jest téměř vždycky opatřeno zřetelnou čárkou příční, byť ne tak dlouhou jako ve zlomcích Bašfanských; kodexy z pozdějších dob ji opouštějí.

4. Písmě *i* vyskytuje se tu v rozmanitých tvarech. A sice:

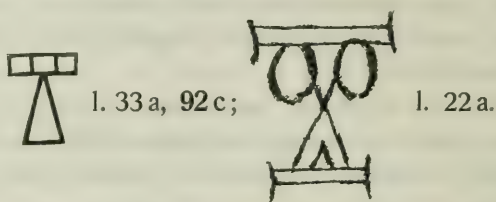
a) malé **ii** dosti oblé (g) podobné onomu v homiliáři; totéž mívá v majuskulích tyto tvary:

jindy

někdy jako dva klíny vražené do sebe l. 25c 17.

b) i i v malé bez rozdílu v číselné platnosti; tak na př. na l. 178 d ř. 23 , tamtéž ř. 24 . V hláskové platnosti objevuje se zejména ve svaznicích s l a ž; tak na př. = толи l. 92 c 9; = иже l. 6 d 8; totéž jako majuskule mívá tyto tvary:

5. Písmeno ə (o) v Lublaňském homiliáři i ve zlomku o sv. Thekle jest psáno zřejmě jedním tahem a tvoří jednolitý celek; v breviáři Vrbnickém však jest psáno dvěma, ne-li třemi tahy, dolejší očko (někdy obě) připojoval písař k svislému sloupečku zvláštním nasazením pisadla.

a) ve zl. Bašfanských:

II. b, ř. 10 ; ř. 18 tamže;

b) v breviáři Vrbnickém:

na l. 7 ř. 4 ; tamtéž v druhém sloupci ř. 18 psáno třemi tahy:

6. Druhá část písmene ə (u) bývá poněkud menší než první, ne jako v homiliáři stejné výšky a toliko jednou příčkou protnuta podobně jako ve zlomcích Bašfanských.

a) ve zl. Bašfanských:

I. a ř. 14 ; ř. 16

b) v breviáři Vrbnickém:

l. 7 ř. 5 zdola ; ř. 3 zdola

Rozdíl obou posledních záležití v tom, že u prvního druhá část jest protnuta hořejší klíčkou jako ve zl. Bašfanských, kdežto u druhého ji protíná dolejší očko písmeny o (t. j. první části).

7. Souhlásky d a v bývají někdy v breviáři Vrbnickém právě tak jako ve zlomcích Bašfanských a jako v homiliáři úplně shodné co do tvaru lišice se od sebe toliko polohou; tak na př. na l. 7 v druhém sloupci ř. 3 shora ve slově má (d) oba

sloupečky stejně vysoké nebo bez mála téže výšky. Podobně ve slově $\overline{\text{ncp}}\text{de}$ tamže ř. 13. shora, ve slově $\overline{\text{npa}}\text{dal}$ (bn) tamže řádka 30—31 a p.

Čárka pak spojující svislé sloupečky písmene **v** jest zřejmý oblouček; na př. ve slově vecep tamže ř. 29—30, vlyuak ř. 32 a p. V jiných příkladech jeví se již snaha snížití druhý sloupec písmene **d** a spojovati dolní konce sloupců souhlásky **v** čárkou přímoú, jak jest tomu i v homiliáři i ve zlomku sv. Thekly.

Obloučkem nahoře spojujícím svislé sloupce rozlišuje se písmě $\overline{\text{m}}$ (**d**) od $\overline{\text{m}}$ (**t**), kteréž bývá nahoře vždy spojeno čarou přímoú; ale ještě v breviáři Vrbnickém často se objevuje starší tvar písmene **t** psaný nad řádkou nebo ve výši hořejší myšlené linky, jak je tomu na př. ve zlomcích Vrbnických ve slovech trpce , ctlyh (v dolní části ř. 9).

8. Souhlásky **t** a **ž** bývají v breviáři Vrbnickém v příčině výšky již vyrovnány s ostatními písmeny právě tak jako v homiliáři Lublaňském i ve zlomku sv. Thekly; výjimku činí vedle zlomků Bašfanských i zl. Vrbnické, kde se blíží písmě z (**ž**) podobně jako m (**t**) původnímu tvaru, t. j. psanému v horní polovici mezery či výšky ostatních písmen.

Tak na př. ve slovech lwe (v I. zl. Vrbnickém části horní ř. 8); dále ve slově erowe tamtéž ř. 9.

Vzhledem k písmeni $\overline{\text{m}}$ (**ž**) sluší mimo to poznamenati, že oba růžky stýkají se s hořejší příčkou v bodě jednom a jsou v brev. Vrbnickém s b e ž n é (convergentní) jako ve všech ostatních zlomcích (vyjma Bašfanské); ve starších památkách protínaly příčku v různých bodech jsouce někdy mezi sebou téměř rovnoběžny (paralelní).

9. Písmeno $\overline{\text{m}}$. V příčině tvaru tohoto písmene shoduje se opět breviář Vrbnický s ostatními uvedenými památkami; prvá část jest oblá, druhá hranatá, někdy čtverec.

První svou částí oblou a značně uprostřed vydutě prohnutou silně se blíží ke tvaru téhož písmene v homiliáři Lublaňském, proti zlomkům Bašfanským, v nichž obě části jsou tahů spíše hranatých. Druhá část téhož písmene nedosahuje v breviáři Vrbnickém až dolů do hloubky ostatních písmen a to opět shodně s homiliářem Lublaňským, se zlomky Bašfanskými i Vrbnickými proti zlomku sv. Thekly.

Nejobyčejnější její tvary v našem breviáři jsou tyto: $\overline{\text{m}}$, $\overline{\text{m}}$

Tak na l. 7 a ř. 10—11 ve slově **зщити**; podobně: **Do** tamže ř. 19 ve slovech **з̄ л̄кци** (t. j. из лекци) ve slově **език'** na l. 67 b, ř. 3—4 ap.

Část druhá bývá dotažena do hloubky ostatních písmen, zejména kde jest toto písmě svázáno s jinou částí písmene dosahující dolního kraje ostatních písmen; tak na příklad ve svaznici **зл, зд** a **р**.

Srov. **DoD** ve slově **в'зда** na l. 7 a ř. 5;

nebo: **DoD** ve slově **зл** tamže ř. 10 atd.

10. Písmě **z** (k) jest utvořeno v breviáři Vrbnickém jedním tahem čarou klikatě lomenou jako v homiliáři a u sv. Thekly; po dolejší oddělené čárce není tu žádné stopy; ve zlomcích Bašfanských objevuje se dvakrát¹⁾ a v obou případech se znatelnou tečkou po levé straně u paty dolního tahu.

V breviáři Vrbnickém: **z** ve slově **кп** t. j. **капитоуль** l. 7 b ř. 14; nebo: **z** ve slovech **к' брѣщенно** tamže ř. 14; kdežto ve zlomcích Bašfanských má tento tvar:

I. a ř. 14 **5** ve slovech **кѣ оу(ученикомъ)**.

Tamže ř. 23 **5** ve slově **пакн**.

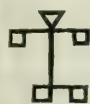
11. Písmeno **l** má v breviáři Vrbnickém tvar dvojí. Nejčastěji ovšem se tu objevuje tvar pozdější, jehož hořejší prostřední sloupeček podobně jako oba dolejší tvoří obdélník, někdy při hořejším konci poněkud rozšířený; srov. na l. 7 a ř. 2 slovo: **тѣлеса**; nebo tamže ř. 10 ve slově **зл** a **р**.

Jindy, byť ne tak často, vyskytá se tvar hořejšího sloupečku trojúhelníkovitý a to nejen bezprostředně přiřazený k sloupcům dolním, ale i vysoko nad písmenem vyčnívající. List 33. podává několik takových příkladů písmene **l** s trojúhelníkovitým do výše trčícím přívěskem: **лб**

12. Rovněž písmě **m** vyskytá se v breviáři Vrbnickém ve dvou tvarech. Vedle pozdějšího tvaru **m** objevuje se zejména ve svaznicích **mě, ml, mž, mč** starší tvar hranatého **mm**, kterýž však předpokládá oblý **ꝛ** tvar téhož písmene, t. zv. hlaholice bulharské. Uvedu zde několik ukázek nejzajímavějších tvarů řečených svaznic.

¹⁾ zřejmě.

Svaznice *ml*:

na l. 1 d; l. 6 b; ve zlomcích Bašfanských objevuje

se tato svaznice v tomto tvaru: viz I. a ř. 24 *но́м(н се)*; jiné příklady viz na snímku l. 33 brev. Vrbnického.

13. Písmeno *P* (*n*) jest psáno vždy poněkud k levé straně nachýleno, a klička pro tina sloupec, který jest dole opatřen příčnou čárkou zahrocující; zachovává tudíž shodně se zlomky Bašfanskými, Vrbnickými i se zl. sv. Thekly svoji původní podobu proti homiliáři Lublaňskému, kde sloupec stojí přesně svisně a není protnut kličkou.

Příklady ze zl. Bašfanských:

Zlomek I. b ř. 16: ve slově *(тако ми) не*; *P* tamže ř. 17 *мно(ю)*.

V breviáři Vrbnickém: *P* ve slově *породи* na l. 7 b ř. 3;

P ve slově *исподвижно* tamže ř. 25—26.

14. Písmena *п* (*p*) a *б* (*r*) nejeví ve jmenovaných památkách značného rozdílu. Ze zbývajících liter zasluhuje povšimnutí ještě písmě *ч* (*c*) pro svůj oblý tvar zejména v dolní části tam, kde v pozdějších památkách obyčejně vybihá v ostrý hrot. Srov. na př. písmě ve slově *облецем се* na l. 7 b ř. 17—18; podobně ve slově *грешницю* na l. 140 b ř. 7 a pod. Ve slově *любодеицю* na témž listě ř. 9 jest písmě *ч* tvaru mnohem ostřejšího.

15. Písmě *ю*, ačkoliv zachovalo stopy původních tahů, přec již velice se liší od téže litery ve zl. Bašfanských, kde má podobu asi tuto:

Zl. I. b i II. b, ř. 5 , kdežto v breviáři Vrbnickém jest již pozměněno asi takto:

 ve slově *пакостогюцих'* l. 7 b ř. 11;

nebo ve slově *твою*, tamže ř. 20.

16. Písmena *у*, *ш* konečně mají v brev. Vrbnickém a památkách pozdějších spodní část obdelníkovou, kdežto ve zlomcích Bašfanských jest zřejmý trojúhelník. Srov. Zl. I. a ř. 9:

, tamže I. b ř. 24 ; ve Vrbnickém breviáři: , vždy tak.

Nemohu též mlčky přejíti zjev, jehož doklad máme na l. 140 v Jak vidíme na snímku, jsou tu vyplněny dvojité tahy některých písmen suříkem, zejména počátečních, majuskulí a v nadpisech; místa přetažená rumělkou dávají na snímku tmavší ton. Zvyk vyplňovati suříkem základní obrysy (kontury) písmen jest zvláštnost kodexů starší doby a tedy opět v našem případě novým znakem, jímž se blíží breviář Vrbnický památkám nejstarším. (Srov. Jagić Glagolitica II., pag. 43.)

Shrneme-li v jedno, co jsme poznali bližším pozorováním písma a srovnáváním s jinými památkami, přicházíme k závěrům, týkajícím se jednak stáří breviáře Vrbnického, jednak hranaté či chrvatské hlaholice vůbec.

V úvodu jsem připomenul, že můžeme ne bez důvodu prisuzovati památku, o níž běží, písarům dvěma; prvá a třetí část knihy s písmem tvarů oblejších jeví velikou příbuznost s nejstaršími zlomky chrvatsko-hlaholskými, s nimiž shoduje se i v tom, že za polohlásku užívá — byť již po různu — značky H , která z ostatních breviářů a misálů chrvatsko-hlaholských vymizela na dobro. V mladší části knihy objevuje se tato značka jen třikrát, ačkoliv tato část zabírá téměř třetinu celé knihy, a mimo to má tu ještě tvar poněkud odchylný. Oč však překonává v příčině stáří jedna část knihy druhou, není snadno říci. V II. breviáři Vrbnickém z roku 1391 s písmem místy velice tučným (podobně jako v homiliáři Lublaňském) a se stopami starých tahů u jednotlivých písmen, máme písmo, které jednak neprozrazuje ruku jinou, ale také téměř ničím se neliší od písma breviářů Novljanských s písmem již ostře hranatým, psaných ne méně než o celé století později. Soudě z toho myslím, že není dostatečného důvodu, pro který bychom směli klásti i starší část I. breviáře Vrbnického daleko nazpět před počátek století XIV.

Druhé, co usuzuji z pozorování palaeografických vlastností a zvláštností, jest odpověď na otázku, čím nebo jak asi se vyvinul hranatý ráz chrvatské hlaholice. Nevím, položil-li si kdo tuto otázku či zodpověděl-li ji kdo, ač mnozí se nad věcí zastavovali (Srov. Šafaříkovy Památky str. XXII. a násl.). Po mém soudu jest ostře vypěstovaný ráz hranaté hlaholice chrvatské výsledkem dvojí snahy, snahy po svazování a snahy po vzájemném připodobňování či přizpůsobení jedné litery k druhé. O obojím se přesvědčíme, pozorujeme-li vývoj jednotlivých písmen.

Přijmeme-li století X. a XI. za jeden krajní bod — jehož zástupce máme ve zlomcích Vídeňských, století XIV. a XV. se známými nám chrvatsko-hlaholskými památkami, v nichž rozvoj písma vidíme dovršen, za druhý, zbude nám několik výše vzpomenutých zlomků (zl. Bašfanské, Vrbnické, zl. homiliáře Lublaňského a sv. Thekly) ze století XIII., nejstarší z nich snad i z XII., na kterých můžeme vývoj ten sledovati.

1. Snaha po spodobování či vzájemném přizpůsobování písmen.

Viděli jsme výše, že jak ve zl. Bašfanských tak i Vrbnických litery **III** a **III** prozrazují dosti zřejmě svoji původní podobu, to jest sloupečky nebo očka nedosahují ještě vždycky hloubky ostatních písmen, držíce se spíše hořejší řádkové linky. To i tenkrát, octnou-li se v sousedství písmene, které ukazuje v hořejší části jakýsi uzavřený celek; tak na př. v sousedství písmene **g**, **g** zůstávají obě řečené souhlásky dosti věrně svému původnímu tvaru. Naproti tomu, stýkají-li se s písmenem, které vyplňuje celou mezeru řádkovou, bývá již jedna část řečených písmen značně přizpůsobena svému sousedství — prodloužena. Uvedu několik příkladů ze zlomků Bašfanských; na př.: ve zl. II. b, ř. 15 ve slově (прнѣл)ннн с(ε): **g^og** ale **III** o řádek níže ve slově жε; ve zl. I. a ř. 13 ve slovech тн хо(цѣстн) **IIIg^og** ale **IIIg** níže v ř. 19 (вѣдн)те н нл(нте се).

2. Snaha po svazování či spřahování liter. Jest známo, že okrouhlá hlaholice bulharská užívá svaznic mnohem řidčeji; v hlaholských pak památkách recense chrvatské, čím jsou mladší, tím více ligatur se v nich hemží. I zdá se, že čím rostl počet spřežek, tím více že se písmo odcizovalo své původní podobě, až vyspělo v onen strnulý tvar ostře hranatý, známý z památek XIV. věku a z doby následující.

I toto tvrzení můžeme doložiti jistými příklady. Zmínil jsem se výše o tvaru písmene **II** v I. breviáři Vrbnickém, který není nepodobný tvaru téže litery ve zlomcích Vrbnických i v Bašfanských (v těchto jest hranatější) a který jest ve skutečnosti asi tento: **II**. Vyskytne-li se tato litera v sousedství písmene **III**, bývá s ní svázána tak, že druhý kratší přívěsek slouží spolu za levý sloupec písmene následujícího a obdržíme asi tento tvar: **IIIII** viz v I. brev. Vrb. I. 7 a ř. 15 slovo злогласованиенъ a p.; týmž způsobem se vážou písmena: **IIIII** (srov. I. brev. Vrb. I. 7 a ř. 5 в'зда. 7b, ř. 31 н'зда).

Podobně jest tomu při spřahování liter **π** s následujícím **β**, čímž obdržíme spřežku:

πβ,

v níž by původní tvar písmene **β** stěžil kdo hledal. Srov. brev. Vrb. l. 140 v a, ř. 28 **πρoтнvoу**; tamže **β**, ř. 26 **πρнтeуe**. Týmž způsobem vidíme spřeženy litery **σσππ** ve slově **cтвopиmа** tamže a, ř. 28, opět ve slově **cтвopoу** atd. Tvar, jehož písmena ve svaznicích spřahováním nabyla, zachoval se později i tehdy, byla-li psána odděleně od sebe, takže lze říci, že vedle snahy po vzájemném způsobení liter i s v a z o v á n í či s p ř a h o v á n í jich zavinilo značnou změnu mezi oběma druhy písem hlaholských, t. j. mezi oblou hlaholicí bulharskou a hranatou abecedou chrvatskou.

III. OBSAH A OSNOVA ČTENÍ.

Jak sám nadpis — **ΠΟΥCΗΤ' ΥΜΝ ΜΑΤΟΥΤΗΝΑΜ** — udává, obsahuje tento kodex vedle antifon a příslušných modliteb zejména čtení, která se čtou při hodině jitřní (*matutinum*), a to ne všecka, nýbrž pouze ta, která spadají do *Propria de tempore*. Jsou tu tedy převahou čtení biblická vedle homilií z Otců na evangelia; výjimečně toliko legendární čtení, která náležejí do *Propria* svatých.¹⁾ Také žaltář tu není; rubriky udávají příležitostně počáteční slova jednotlivých žalmů odkazující k žaltáři²⁾, který byl patrně oddělen a tvořil samostatnou knihu. Co do bohatosti a rozsahu nevyrovná se náš kodex druhému breviáři Vrbnickému, má však před tímto tu přednost, že jsa na počátku dobře zachován, podává řadu čtení z Isaiáše, která se nám nezachovala v žádném z ostatních breviářů Vrbnických.

Vedle toho jsou tu vzácné texty z Genese, Přísloví, Siracha a Joba; také texty novozákonní jeví stopy starého překladu pořízeného na základě předloh řeckých. Pro jich důležitost uvádím je seřazené podle hlav a veršů pořádkem listů v knize.

¹⁾ Jest obyčejem v breviářích uváděti v *Propriu de tempore* i legendy o svatých, jichž památka se koná v oktávu Vánočním (sv. Štěpána, Jana Ev., Tomáše muč., Silvestra pap.).

²⁾ Tak na př. na l. 69c čteme počáteční slova žalmu XXXVIII. **Ркх' cхраню**, k nimž rubrika dodává **пци в пcлтирк** (viz v žaltáři).

Pořádek a obsah čtení biblických.

L. 2c **Идѣ .ѿ. ѿ прии́ства ю́триа...** К сню ноц' владѹт се кнги **Исидне прѣа** и утоѹт се до Рожд'ства Хвѣ в идѣ и в просте дни (l. 2d);
l. 2d a násl. Is. I. 1—6, 7—14^{1/2}, 14^{1/2}—31;

l. 7c a násl. **В пидли ю́триа**; Jeremiáše hl. XXXI. 31—34, Sofoniáše III. 4—15;

l. 9b a násl. **Вь оу́тори**, Sof. III. 16—19, Is. II. 1—3^{1/2}; l. 9d a násl. **В срѣдоѹ** Is. II. 3^{1/2}—4, 4—7, 7—9; l. 10a **В у́трѣтк'** II. 10—12, 13—18, 20—21; l. 10c **В пяти** Is. III. 1—3, 4—5, 6—7; l. 10d **В свѣтоѹ** III. 8—10^{1/2}, 11, 12—14.

L. 11a **Идѣ .ѿ. ѿ прии́ства...** l. 11a a násl. Is. VII. 1—9, 10—17; VIII. 1—10, 13—18;

l. 12a a násl. XLVI. 12—13; XLVII. 2—3, 5, 7—11^{1/2}; na všední dny klade společně devatero čtení a sice:

l. 14a a násl. XLVII. 11^{1/2}; IX. 13—14^{1/2}, 17—19, 19—21; ostatní čtení jsou opět z jiných proroků a sice tři první z Jerem. XXXII. 37—42, ostatní ze Zachariáše VIII. 7—13 (l. 15a).

L. 15b a násl. **Идѣ .ѿ. ѿ прии́ства...** Is. X. 1—4, 5—9, 11—14, 22—27; l. 16a XI. 6—10, 12—13;

l. 18d a násl. **В пидли** Is. XLIV. 21—23, 24—26; XLIII. 1—3, 4—6; l. 19c a násl. **В оу́три** Is. XXVIII. 14—17^{1/2}, 18—20, 21—22; ve středu, v pátek a v sobotu (kvatembrové dni) klade homilie na evangelium; l. 21b a násl. **В у́трѣтк' ути** Is. V. 18—20, 21—23, 25 (před následujícím čtením píše mylně **вь оу́торкь**); 26—29, VI. 5—9.

L. 23c a násl. **Идѣ .ѿ. ѿ прии́ства...** Is. XVIII. 7; XIX. 1—3, 3—4, 7—8, 11—12; l. 24a a násl. XIV. 12—18, 1—2;

l. 25d a násl. **В срѣдоѹ ути** Is. XLV. 18—21, 22—25; IV. 2—4;

l. 26a a násl. **В у́трѣтк'** Is. IV. 5—6; V. 1—2, 2—4, 5—7;

l. 26c **В свѣтоѹ** Jerem. XXXII. 37—38, 39—40, 41—42¹);

L. 28d a násl. **Идѣ ю́ри рожд'ства Хвѣ** Is. IX. 1—7, XL. 1—6, LII. 1—5, LXII. 5, LXVI. 7—9.

L. 51d a násl. **Идѣ ѿ ѿфине** Is. LV. 1—3, LX. 1—6, LXI. 10—11, LXII. 1—3. V oktávu Vánočním a v oktávu Zjevení Páně čtou se homilie na evangelia; čtení biblická ročínají nedělí II. po Zjevení Páně.

L. 63c **Идѣ .ѿ. по ѿфифини ю́три...** К сню ноц' владѹт се епие **Идѣ** и утоѹт се в идѣ дни и в просте до идѣ Седмодесятне. **Поуенет'** епие **Идѣ** к **Ридли**. I. 1—32; II. 1—4.

¹) K čtením adventním laskavě mi sdělil některé doplňky P. Vincenc Premuda, kurát na Vruhu (Krk).

- L. 68 b В пидлѣ ꙗ̄ П. 5—26;
 I. 69 b В оутори... ути; П. 27—29; Ш. 1—18;
 I. 70 c В срдоу... Ш. 19—31; IV. 1—12;
 I. 71 d В утрьти...; ꙗ̄ IV. 12—25; V. 1—5;
 I. 73 b В пти ютри...; ꙗ̄ V. 6—21; VI. 1—17;
 I. 75 a В свтоу ютр'ин...; ꙗ̄ VI. 18—23; VII. 1—25; VIII. 1—5;
 I. 76 d Идле ѿ. по ѿфанин. ютрин... ꙗ̄ еплю Пел к' Корен'тном'
 пр'воу. I. 1—31; П. 1—5;
 I. 78 b В пидлѣ ꙗ̄ епне Пеле к' Критном'; П. 6—13;
 I. 78 c Втр̄; П. 14—16; Ш. 1—6;
 I. 78 d В срдоу ꙗ̄; Ш. 7—13;
 I. 79 a В утр̄ Ш. 14—23; IV. 6—7;
 I. 79 b В пти ути IV. 8—18;
 I. 79 c В свтоу ꙗ̄ IV. 19—21; V. 1—13.
 L. 80 a Идле ѿ. по ѿфанин... к' ютрин... ꙗ̄ еплю к' Критном'
 ѿ. I. 1—23; П. 1—2;
 I. 81 b В просте дни ꙗ̄ епне Пеле к' Коринтом' дроуге. В пидл...
 П. 3—10;
 I. 81 c В оутр̄; П. 10—17; Ш. 1—2;
 I. 81 d В срдоу... ути Ш. 3—13;
 I. 82 a В утрти ꙗ̄ Ш. 14—18; IV. 1—2;
 I. 82 b В пти ꙗ̄ IV. 3—12;
 I. 82 c В свтоу ути IV. 13—18; V. 1—4.
 L. 82 d Идле ѿ. по ѿфанин... ꙗ̄ еплю Пелю Галатом' првоу (sic);
 ꙗ̄ I. 1—24; П. 1—5;
 I. 84 b В просте дни ꙗ̄ епне Пеле. в пидли; hl. П. 6—15;
 I. 84 c В оутори; ꙗ̄ П. 16—21; Ш. 1;
 I. 84 d В срдоу ꙗ̄ Ш. 2—12;
 I. 85 b В утрьти ути Ш. 13—20;
 I. 85 c В пти ути Ш. 21—29; IV. 1—7;
 I. 85 d В свтоу IV. 8—21.
 L. 86 c Идле седмодесетие... В сню ноц' влдоут се кинги Битие.
 и утоут се до прве среди кориз'ми в уиноу идлѣ и простих' дни. ути ѿ.
 Genesis I. 1—31; П. 1—23;
 I. 90 d Идле предь Месопоустом' ютрин... ꙗ̄ кинги Битие о Нон глѣ;
 Gen. hl. V. 31; VI. 1—22; VII. 1—24; VIII. 1;
 I. 94 a Идле месопустие... ути кинги Битие о Аврамѣ глѣ...; z Ge-
 nese hl. XII. 1—6; 7—15 (volný překlad); z hl. XIII., XIV., XV. 8
 podává volně obsah spíše nežli překlad.

L. 102 c **Идде .ф.** ютрия (t. j. první neděle postní na jitřní); **ути еплие Пвле к' Корентном' дреуге**; hl. VI. 1—18 (konec hlavy).

L. 110 a **Идде .е.** поста **Ѹ** (bez nadpisu) pokračuje v knize Genese o Isákovi, hl. XXVII. 1—19;

L. 117 a **Идде ѿ** поста; čtení z Genese o Josefu Egypťském (bez nadpisu), hl. XXXVII. 2—20;

L. 124 d **Идде .ю.** поста ютрия... **ути** (bez nadpisu) o Mojžíšovi z knihy Exodus, hl. III. 1—22; IV. 1—7.

L. 133 b **Идде .ѡ** поста ютрия... **ути**; klade bez nadpisu čtení z knihy proroka Jeremiáše hl. I. 1—19, II. 1—3;

L. 143 c **Идде цвѣт'не ютрия Ѹ утиа ѿ** **Єремне прѣа**; hl. II. 31—37, III. 1—5;

L. 150 d **К утр'тк' велики Кеуере гие... Поуенеть пладу' Єремне пророка**, hl. I. 1—15;

L. 153 b **Ѹ еплие Пвле прѣе к Критно**, hl. XI. 20—32, XII. 1—11;

L. 156 a **К петкѣ (!) Велики ютрия...**; pokračuje v Pláči Jeremiášově (bez nadpisu), hl. II. 8—16;

L. 158 a **Ути Ѹ еплие Пвле к' Єврьомъ утиѣ**, hl. IV. 11—16, V. 1—14, VI. 1—3;

L. 159 a **К сѣтоу ютрия** t. j. na Bílou sobotu klade nejprv pokračování Pláče Jerem. bez nadpisu, hl. III. 22—IV. 9;

L. 160 a **ору Єремне прѣа** hl. V. 1—16;

L. 161 b **Єпистолие Пвле кь Єврьомъ ут**; hl. IX. 11—28, X. 1—30.

L. 168 a **Идде нь октѣоу Пски кь ютрия... Ѹниѣ ути Ѹ Дзени апских'**; hl. I. 1—14;

L. 170 a **К идде — ути утиа (sic) Ѹ Дзени апских'**; hl. I. 15—26, II. 1—13 (v úterý), 14—21 (ve středu), 22—36 (ve čtvrtek), 37—47 (v pátek), III. 1—16 (v sobotu).

L. 172 d **Идде .ф.** по октѣѣ Пски... **Ѹ книги Апкласа до ѡѸ дн'**, hl. I. 1—20, II. 1—3; 4—11 (v pondělí), 12—23 (v úterý), 23—29, III. 1—6 (ve středu), 7—13 (ve čtvrtek), 14—22, IV. 1—6 (v pátek), 6—11, V. 1—10 (v sobotu);

L. 177 a **Идде .е.** по октѣѣ Пски... **ути киги Апоклинсе**, hl. XIX. 11—21; XX. 1—15; XXI. 1—8 (v pondělí), 9—16 (v úterý), 17—25 (ve středu), 26—27; XXII. 1—6 (ve čtvrtek), 7—14 (v pátek), 14—20 (v sobotu).

L. 179 d **Идде .ѡ.** по октѣѣ Пски и (!) **утоут се киги каноннуске до Взнесениѣ . ути киге еплие Ъкова дилл**, hl. I. 1—17, II. 1—7;

L. 181 b **К просте дин утоут се еплие Птрови . в идди ут** t. j. z ep. I. Petrovy, hl. I. 1—9; 10—21 (v úterý); 22—25, II. 1—4 (ve středu);

l. 182 a В четвърти ути епане Птрѣи дроуге ути, hl. I. 1—14; 15—21, II. 1—3 (v pátek); 4—14 (v sobotu);

l. 183 a Идле .ѿ. по октеѣ Пски Ѣи утна Ѡ епане Нвма дпа, hl. I. 1—10, II. 1—22;

l. 184 a В просте дни ути утна дроуга епане (sic) и трета Нвма и Нюди. В понедеѣ Ѣ hl. I. 1—13;

l. 184 c В оуторн Ѣи епане Нвие трете, v. 1—14;

l. 184 d В средоу Ѣи епане Нюди дпа ут v. 1—11.

L. 197 a Идле .ѿ. по Петнкоствѣ ютриа... В сню нош' покладают се кнги Црске и утоут се до кнди Августа. Поуениют' кнги Црске .ѿ.; hl. I. 1—28, II. 1;

l. 200 b Ившамо да в идане дни и в просте утоут се утна Ѡ кнги Црскихъ даже до кнди Авгста, hl. II. 11—36, III. 1—21;

l. 201 d Поуениют' кнги Црске .ѿ., hl. I. 1—27, II. 1—32, III. 1—21;

l. 204 c У'ти кнги Црске трете, hl. I. 1—47;

l. 206 a Покладають се кнги Црске четръте, hl. I. 1—18, II. 1—25.

L. 224 b Идле в ^киц Август' владоут се кнги Соломоуе · Притусе · Еклиснесте · Премоудрости и Еклиснестика · и утоут се даже до сктѣра. Поуениют' Притусе Соломоуе, hl. I. 1—33, II. 1—22, III. 1—18;

l. 226 d Поуениют' кнги Еклиснесте; hl. I. 1—18, II. 1—26, III. 1—22, IV. 1—17, V. 1—19, VI. 1—19, VII. 1—30, VIII. 1—17, IX. 1—18, X. 1—20, XI. 1—5;

l. 232 c ^тѢ кнги Моудрости; hl. I. 1—16;

l. 236 b Поуениют' кнги Еклиснестика Ѣи; hl. I. 1—13, II. 1—22, III. 1—34, IV. 1—36, V. 1—18, VI. 1—16.

L. 239 a Идле прѣве мсца Сктѣра покладают се кнги Новле... ути (239 d); hl. I. 1—22, II. 1—13, III. 1—15;

l. 242 b Идле .ѿ. ^кица Сктѣра покладают се кнги Товие и утоут се .ѿ. идлю за .ѿ. дни I.—IV. 20;

l. 245 c Идле .ѿ. мѣсеца Сктѣра владоут се кнги Нюдити и утоут се едноу идлю за .ѿ. дни; hl. I.—V. celé; VI. 1—10, 12—21; VII. celá; VIII. 1—20, 22—24, 28—34; IX. a X. celé; XI. 1—15, 17—21; XII.—XV. celé (hl. XVI. chybí);

l. 256 b Ише съ Сктѣрь нмѣти боуде (sic) .ѿ. идль Есторн Ѣи владоут се в петоу идлю.... Поуноу кнги Есторн; hl. I. 1—10.

L. 257 b Поуению (sic) .ѿ. кнги Мхвѣнске; hl. I. 1—5, 7—16; chybí tudíž všechna čtení z knihy I. Machab.;

l. 258 b Идле прѣве в глѣв Поембра покладают се кнги Сзекнела пррка и утоут се за .ѿ. идле и в просте дни тькое; hl. I. 1—13 (mezera) II. 9; III. 1—4, 8—11, 15—21.

Na konci knihy chybí čtení z proroka Daniela a dvanácti Menších proroků. Brčić sice uvádí lecos z této stati ve svých Úlomcích, ale v kodexu nyní není nic více než co jsem tuto uvedl; buď udává a zařazuje pod čtení breviáře I. mylně, co našel v breviáři II., nebo někdo listy s čteními prorockými později vytrhl — nebylo to nesnadné, ježto jsme právě na konci knihy.

Předeslav nejdůležitější část knihy t. j. pořádek čtení bibliických (lectiones de Scriptura occurrente) snáze vyložím osnovu, na které jest breviář sestaven.

Obecně lze jest říci, že I. brev. Vrbnický se shoduje v příčině osnovy v hlavních bodech s osnovou, kterou podržel i breviář vydaný později z nařízení obecného sněmu Tridentského (1555 až 1564).

Podrobněji uvádím toto:

V adventě od I. neděle až do Narození Páně, jakož i na slavnost Zjevení Páně čte se kniha proroka Isaiáš.

Od I. ned. po Zjevení Páně do ned. Devítník (Septuagesima) kladou se epištoly sv. Pavla; a sice k Římanům, první a druhá ke Korinfanům, a ku Galatům. Výjimečně mimo tento pořádek čte se z jeho listů ku Kor. na I. ned. v postě a na Zelený čtvrtek, podobně jako z epištoly k Židům na Velký pátek a Bílou sobotu.

Od neděle Devítník do IV. ned. postní čtou se knihy Genesis a Exodus, vyjma I. ned. postní, jakož bylo řečeno, a vyjma všední dny čtyřicetidenního postu, na které se klade částka Evangelia s příslušnou homilií.

Na V. a VI. ned. postní (Smrtelnou a Květnou), jakož i na 3 poslední dny ve svatém týdnu klade se prorok Jeremiáš.

Od I. neděle po Velikonoci čtou se Skutky apoštolské, Apokalypse a tak zv. epištoly kanonické (Jakubova, I. a II. Petrova, ep. Janovy a ep. sv. Jůdy) až do Nanebevstoupení Páně.

Od I. ned. po Letnicích do konce měsíce července kladou se čtyry knihy Královské.

V měsíci srpnu čtou se knihy didaktické: Přísloví, Kazatel, kn. Moudrosti a Sirach.

V září čtou se knihy historické tímto pořádkem: Job, Tobiáš, Judith, Esther; v říjnu obě knihy Machabejské.

Na měsíc listopad jsou určeny knihy Ezechiela, Daniela a dvanácti Menších proroků.

Osnova tato jest prastará; někteří liturgisté ji připisují papeži Gelasovi I. (492—496); jisto jest, že pochází z prvních dob středověku (viz V. Thalhofer: Handbuch der kath. Liturgik II. str. 413).

Gelasianský pořad biblických čtení zní takto (Decr. Gratiani Pars I. dist. 15, cap. 3):

Caeterum, qui libri in ecclesiasticis officiis per anni circulum legantur (quod ritum illum Apostolica non reprobatur, sed sequitur ecclesia) pro fidelium aedificatione adnotandum censuimus. Quidam, quod in Septuagesima ponunt Pentateuchum usque in XV. diem ante Pascha; a XV. die ponunt Hieremiam usque in Coenam Domini. In coena Domini legunt tres lectiones de Lamentatione Hieremiae... et tres de tractatu s. Augustini in Psal. 54., et tres de Apostolo... (ad Cor.). In Parasceve tres lectiones de Lamentatione Hieremiae et tres de tractatu s. Augustini in Psal. 63., et tres de Apostolo... (ad Hebraeos). In sabatho Sancto tres lectiones de Lamentatione Hieremiae proph., et tres de tractatu s. Augustini in eundem Ps. 63., et tres de Apostolo... (ad Hebr.). In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octavis Paschae ponunt Actus apostolorum et epistolas canonicas et Apocalipsin usque in octavas Pentecostes. In octavis Pentec. ponunt libros Regum et Paralipomena usque in calendas Augusti. In dominica prima mensis Aug. ponunt Salomonem usque in calendas Septembris. In dominica prima Septembris ponunt Job, Tobiam, Hester, Esdras usque in calendas Octobris. In dom. prima mensis Octobris ponunt librum (sic) Machabaeorum usque in calendas Novembris. In dominica prima Nov. ponunt Ezechielem et Danielelem et Minores prophetas usque in calendas Decembris. In dominica prima mensis Dec. ponunt Isaiam proph. usque ad Nativitatem Domini. In Natali Dom. leguntur primum de Isaia tres lectiones, deinde leguntur sermones vel homiliae, ad ipsum diem pertinentes. In natali s. Stephani homilia de ipso die; in natali s. Joannis similiter; in natali Innocentium similiter; in natali s. Sylvestri similiter. In octava Natalis Domini homilia de ipso die. In dominica prima post Nativitatem ponunt epistolas Pauli usque ad Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Isaia.

Dle Ranke-a sáhá tento pořádek bibl. čtení nejméně do počátku VI. století, možno že i dále (Das kirchliche Pericopsystem aus den ältesten Urkunden der Römischen Liturgie, str. 30). Týž autor uvádí (l. c. str. 22) podobný pořádek čtení z kteréhosi rukopisu kláštera sv. Blažeje z VIII. století; poněkud mladší pořádek čtení bibl. máme v breviáři z IX. stol. (Breviarium eccl. ordinis), počínající svátky Vánočními, kterýž označuje pořádek perikop před Velikonocemi takto: In tempore veris h. e. XII. diebus ante initium Quadragesime (sic) quinque libri Moysi cum Jesu Nave et Judicum adque Ruth usque XII. dies ante Pascha (Ranke l. c. str. 23).

U Muratoriho (Opere minori XII. p. 184 Napoli 1760 in 4°) máme otištěný řád čtení z Vatikánského rukop. IX. stol., který počíná takto: Primitus Adventum Domini cum omni officio divino a Kal. Dec. incipiunt celebrare. Et in ipsa nocte initiantur legi Esaia proph. usque in Dom. Natale... In tempore veris h. e. duodecim diebus ante Quadragesime, quinque libri Moysi cum Jesu Nave et Judicum atque Ruth usque ad duodecim dies ante Pascha.

Gerbert (Monumenta Veteris Liturgiae Alemannicae, Typis s. Blasianis 1777—9, Tom. II. pag. 175, 181) uvádí dva pořádky biblických perikop z kláštera sv. Havelského. Druhý začíná slovy: Cantatur autem omnis scriptura sc̄ti canonis ab initio anni usque ad finem et sic ordo est canonis decantandi in eccl. sc̄ti Petri: Quinque libri Moysi cum Jesu Nave et Judicum in tempore veris etc.

Odchylku od této osnovy nalézáme především ve čteních adventních. Rubrika na I. 2b sice praví **В сию ночь владычт се книги Исане прка и утот се до Рожд'ства Хва. в идле и просте дни**; ale při bližším pozorování jde na jevo, že některá čtení jsou vzata i z jiných proroků. Tak ihned v pondělí po I. ned. adventní máme prvá dvě čtení z pror. Jeremiáše hl. XXXI. v. 31—34, třetí ze Sofoniáše hl. III. v. 14—15; podobně v úterý po téže I. neděli dvě prvá čtení jsou ze Sof. hl. III. 16—19. Rovněž v druhém témdni máme tři čtení z Jeremiáše XXXII. 37—42, a ze Zachariáše VIII. 7—13; řečená čtení z Jer. hl. XXXII. opakují se i v sobotu po IV. neděli adventní.

Odchylky tohoto druhu nejsou ojedinělé; potkáváme se s nimi i v jiných breviářích hlaholských; tak na př. v kodexu Jihosl. akad. Záhřeb. (zn. I. d 34), v I. brev. Novljanském (ne však v II., který má čtení výlučně z Isaiáše), v kodexu Vidově. (Srov. můj spis *Propheta Joel* pag. VI.)

Druhou řadu odchylek lze znamenati v příčině osnovy jednotlivých officíí. Jak jsme viděli v uvedeném pořádku Gelašiánském na tři poslední dny ve svatém témdni (Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu) čtou se v I. nokturnu perikopy starozákonní, ve II. nokturnu řeč či výklad některého Otce církevního, ve III. pak nokturnu čtení novozákonní (z epistol Pavlových). Takovou mělo podobu starší officium nedělní a sváteční se třemi nokturny (ve všední dny byl pouze jeden nokturn). Breviář z nařízení sněmu Tridentského má v officiu se 3 nokturny či s 9 čteními v prvním nokt. čtení biblické bez rozdílu, ať ze Starého či z Nového zákona, v druhém tak zv. čtení historická či legendy ze života svatých, anebo řeč či výklad (na perikopu I. nokturnu), ve třetím pak homilii či výklad evangelia, připadajícího na ten den.

Breviář Vrbnický klade odchýlně od nejstarší osnovy na neděle někdy šestero čtení biblických a tři čtení z homilie, na svátky pak šestero čtení historických se třemi z homilie na evang. Tak, abych uvedl ten neb onen příklad: na I. ned. po Zjev. Páně klade 6 čtení z ep. Pavlovy k Řím., a 3 z homilie sv. Augustína; na třetí ned. po Zjev. Páně 6 čtení z I. ep. ke Kor., a 3 z homilie Origenovy; podobně na IV. ned. 6 čtení z II. ep. ke Kor. a 3 z homilie Origenovy; na neděli Devítník (I. 86 a násl.) klade šest čtení z Genese a tři z homilie sv. Řehoře; právě tak na I. a II. neděli po Devítniku atd. Příkladů z officíí svátečních není

lze mnoho doložit, ježto kniha obsahuje officia nedělní na celý rok (*Proprium de tempore*); přece však máme ukázkou na officiích oněch svátků, které padají v oktávě roku božího vánočního, ježto bývají pro pohodlí započteny do *Propria de tempore*. Tak na př. máme šest čtení historických na den sv. Jana Evang. l. 36 d a násl.); na dni sv. Tomáše biskupa a muč. (l. 42 a násl.), na sv. Sylvestra papeže (l. 46 a násl.) klade Vrbnický breviář dokonce devatero čtení historických a z homilie žádná.

Z jednotlivostí, pokud se týče officia samého, dotknu se toliko dvou věcí, kterých bychom v *brev. Tridentském* nenašli. Jest tu ještě bývalé dlouhé officium *Primy* či první hodiny dne nedělního, v čteních pak nalézáme i homilie *Origenovy*. Vedle uvedených příkladů četly se i na Štědrý den, v oktávě Narození Páně, na neděli v oktávě Zjevení Páně, ve čtvrtek prvního tého dne v postě a na ned. VII. po sv. Duchu. Poslední věci zejména odstranil z breviáře papež Pavel IV. po r. 1555. (Viz: *Georgii Schöber Explanatio critica editionis Breviarii Romani, Ratisbonae 1891 pag. 19.*)

IV. UKÁZKY TEXTŮ.

A. TEXTY BIBLICKÉ.

Biblické texty obsažené v I. breviáři Vrbnickém nejsou všechny stejné ceny. Vedle novozákonních textů, které zachovaly stopy původního překladu Písem, pořázeného na základě řeckém, jsou tu i některé vzácné perikopy ze Starého zákona. Prof. J. Mihajlov obíral se zejména knihou *Genese*, Rud. Nachtigal snažil se dokázati stopy původního překladu jak u *Isaiáše* a ostatních knih prorockých (tyto jsou v II. *brev. Vrbnickém*), tak i v knihách *Královských* s výsledkem nestejným. Oba jmenovaní spisovatelé založili své práce na textech vydaných J. Brčićem v *Úlomcích*. Mimo tyto vytiskl jsem sám v knize *Jobově* (Na Krku 1903 str. 68—73) text z řečené knihy, pokud jest obsažen v naší památce s různými čteními ostatních dvou breviářů Vrbnických i *brev. Víta z Omišlje*. Zbývají tudíž ze staršího překladu texty knih didaktických a to 3 první hlavy *Prísloví Šalomounových* a 6 hlav z knihy *Sirachovy*. Ostatní knihy jak *historické*, *Tobiáš*, *Judith*, *Esther*, tak i *mravoučné*, kn. *Moudrosti* a *Kazatel*, jsou zdělané na předloze latinské. U knihy *Prísloví* provedl jsem podrobný rozbor, srovnáváje text naší památky jednak s hlaholskými texty v jiných památkách, jednak s texty cyrillskými přihlížeje stále ku předloze řecké neb latinské.

Pokud se týče hlaholských textů užil jsem vedle brev. Vrbnických (I.—III.) i kodexu Vidova (c. k. vídeňské Dvorní knih. č. 3) a Pažmanského (Jihoslovanské akademie v Záhřebě), textu breviáře Vatikánského (Illyr. 5) a Novljanského I. i II.

V příčině cyrillských textů posloužily mi výtěžky studií prof. R. Brandta, uložené ve spise Григоровичевъ Паримейникъ въ сличеніи съ другими паримейниками. Москва 1894 I.—II., o němž bude řeč níže.

Z rozboru a srovnání hlaholských textů jde na jevo :

1. že text I. breviáře Vrbnického (na němž ostatní dva nezdají se býti ve všem závislé) vedle Vidova náleží k nejlepším textům hlaholským.

2. V textech hlaholských lze pozorovati dvě skupiny překladu ; starší a lepší překlad přejatý z původního překladu staroslověnského, vzdělaný na předloze řecké, byť tu a tam, zejména na počátku opravený a upravený podle latinské Vulgáty, a vedle něho pozdější překlad, pořizený asi již na území chrvatském podle předlohy latinské, ale tak, že překladatel měl po ruce i starší překlad, do něhož nahlížel. Starší překlad se zachoval v breviářích Vrbnických a kodexu Vidově ; překlad pozdější máme v kodexu Vatikánském a breviářích Novljanských. Stop starého překladu v památkách posléze jmenovaných jest tak málo, že nelze říci, že byl starý překlad přispůsoben podle Vulgáty, spíše téměř každý verš nasvědčuje, že tu bylo překládáno přímo z Vulgáty ; přes to však jest tu několik málo míst, ve kterých se shoduje kodex Vat. a Novljanské s texty cyrillskými proti Vidovu, Pažm. a Vrbnickým ; l. 224 b 10 Nov. *слишавъ, ἀκούσας* ; Vrb., Vid., Pažm. *слише* ; l. 224 c viz ř. 1—2 *оучение* Vrb., Vid., Pažm., proto *наказание* Vat., Nov. s cyrillskými ; řec. *παιδείαν* ; l. 224 c ř. 25—26 Vrb., Vid., Pažm. *прѣдъ оучилъ птѣрицъ* — Vat., Nov. *прѣд' оучилъ пер'натыхъ*. Tyto podivné a ojedinělé shody nejsnáze si vysvětlíme, předpokládáme-li, že původce pozdějšího překladu měl před očima i překlad starší, který však na těchto místech byl změněn v kodexech, které jej jinak zachovaly dosti věrně.

Že auctor pozdějšího textu slovanského překládal z Vulgáty, kteréž sám dobře nerozuměl, dosvědčují tato místa : l. 224 b 13 *Ουρανοχηρῆτι πριτ'υε* Vrb. ; codd. Vat., Nov. *Дше в'и оую обратитъ прит'юу!* Vulg. animadvertet parabolam ; l. 225 a ř. 8 a násl. *Ѡ оустъ (моих) илѣти боудотъ наказание* — což jest nerozumný překlad textu Vulgáty : *ex osam habuerint disciplinam*, ř. *ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν*, starší překlad : *Взненавидѣше бо премощдрость* ; jiné místo jest : *в гладѣ соуть стои ихъ*, Vulg. *infames gressus eorum*, kdežto starší překlad čte 225 c 6 *и оулеуена колеса ихъ*, ř. *καὶ κλυπύλα αὶ τροχὶ κ'ιτ'ὄν*.

Ovšem že ani kodexy Vrbnické nezachovaly původní znění starého překladu; i zde bylo měněno zejména s počátku pod dojmem Vulgáty, ale čím dále, změn ubývá, takže v druhé polovině text hlaholský někde do slova shoduje se s texty cyrillskými nejstarších paremejníků, leckdes je i překonává. Pokud a jak text byl měněn neb zachován, ukáže příložený rozbor.

1. Kniha Přísloví (Šalomounova).

- Fol. : 24b I. Притче Голо
 моуна сна двѣва' цра
 изава. 2 на познание прѣкмоу
 дрости и казаниѣ — Разоу
 5 мѣти же слѣса прѣкмоуд
 рости. 3 и приѣти строение
 оучениѣ. правди и соуда —
 4 Да даст' се дѣтем' ковар'
 ство' юношицам же вѣдѣ
 10 ние и разоум — 5 Сих' во слише
 моудр'. моудрѣки воудет' и р
 азоумѣѣ ѣ строение стѣж
 ит'. 6 Оуразоумѣти притче' и и
 справлениѣ слѣсъ моудри
 15 хѣ' и гланиѣ ганани их. 7 По
 четк' прѣкмоудрости страх'

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

- ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ Σαλωμώντος υἱοῦ Δαυείδ
 ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραήλ,
² γινῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν
 νοῦσαι τε λόγους φρονήσεως,
³ δέξασθαι τε στροφὰς λόγων,
 νοῦσαι τε δικαιοσύνην ἀληθῆ
 καὶ κρίμα κατευθύνειν.
⁴ ἵνα δῶ ἀκάκοις πανουργίαν,
 παιδὶ δὲ νέῳ αἰσῆσιν τε καὶ ἔννοιαν.
⁵ τῶνδε γὰρ ἀκούσας σοφὸς σοφώτερος ἔσται,
 ὁ δὲ νοίμων κυβέρνησιν κτήσεται,
⁶ νοίσει τε παραβολὴν καὶ σκετινὸν λόγον
 ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

ГНЬ' разоум же блгь всѣ
 м' творещем' ю — Блговѣрне
 же в бѣ' страхъ гнѣ' наче
 20 ло чоув'ственѣ — Прѣмоудро
 ст' же и оучение безоумни оу
 ничижают' —

Fol. 224 c 8 Глоушши снѣ мои оу
 чение оца твоего' и не поущан
 закона матере твоее' 9 да
 придаст' се вѣнць блгодѣ
 5 тни главѣ твоеи' и гривна
 злата шни твоеи. 10 Гнѣ мои
 да не прѣльстят' те моужи и
 ечистиви' 11 ни похощи аще в
 спросет' те рекоущи' поиди с'
 10 нами да причестим се кр'ви'
 скрием' сѣкти' лечоущи прав'
 дномоу весправди — 12 Пожрем'
 и лѣкки адъ жива' възнем'
 памент' его ѿ земли. 13 все же ст
 15 ежание его расхватим' * и на
 плъни(!) доми наше користи —

⁷ Ἀρχὴ σοφίας φόβος θεοῦ,
 σύνεσις δὲ ἀγαθῆ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν·
 εὐσέβεια δὲ εἰς θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως.
 σοφίαν δὲ καὶ παιδείαν ἀσεβεῖς ἐξουθενήσουσιν.

⁸ ἄκουε, υἱέ, παιδείαν πατρός σου,
 καὶ μὴ ἀπίσῃ θεσμούς μητρὸς σου·

⁹ στέφανον γὰρ χαρίτων δέξῃ σὴ κορυφῇ,
 καὶ κλοιδὸν χρύσειον περὶ σῶ τραχήλῳ.

¹⁰ υἱέ, μὴ σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς,
 μηδὲ βουλητῆς ¹¹ ἐὰν παρακαλέσωσί σε λέγοντες

Ἐλθέ μετ' ἡμῶν, κοινωνήσον αἵματος,
 κρύψομεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως,

¹² καταπίωμεν δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἄδης ζῶντα,
 καὶ ἄρωμεν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκ γῆς·

¹³ τὴν κτήσιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῆ καταλαβώμεθα.
 πλῆσσωμεν δὲ οἶκους ἡμετέρους σκύλων·

14 Жрѣб' свои положи вкоупнѣ
 с нами · Да овце влагали
 ще стежим' вси · врѣтище
 20 едино да воудет' всѣх' нас' ·
 15 Гне мои не ходи с ними · нь оука
 они ногоу свою ѿ стѣз' их · ноги
 ко их' на зло текоут' · и спѣше
 т' пролити кр'в'. 17 Не бес правд
 25 и ко лечет се сѣт' прѣд' оч
 има птиц'. 18 Глаи в истиноу пр
 отивоу кр'ви своен лечоут'.
 и мислет' лкст' противоу доу
 шам' своим'. 19 си поуги соугъ
 Fol. 224 d в них' свршаюцих' безакон'
наѣ · и нечистием' своимъ
дше свое погубляюцих' —
 20 Прѣмоудрост' блговѣци
 5 аюци вьнѣ на ст'гнахъ ·
 дает' глас' свои — 21 К' гла
 вѣ же народ' вьниет' · в' врат'ѣх'
 града износит' слвса се
 оѣ рекоуци — 22 Слико незлоби

¹⁴ τὸν δὲ σὸν κληῖρον βάλε ἐν ἡμῖν,
 κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες
 καὶ μικραῖππιον ἐν γενηθῆτω ἡμῖν.

¹⁵ μή πορευθῆς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν,
 ἔκκλινον δὲ τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τρίβων αὐτῶν·

¹⁷ οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκείνεται δίχτυα περρωτοῖς.

¹⁸ αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες ἠσαυρίζουσιν ἑαυτοῖς· κακά·
 ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακή·

¹⁹ αὐταὶ αἱ ὁδοὶ εἰσὶν πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα·
 τῆ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

²⁰ Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται,
 ἐν δὲ πλατεῖαις παρρησίαν ἄγει·

²¹ ἐπ' ὄρκων δὲ τεύχεων κηρύσσεται,
 ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει.
 ἐπὶ δὲ πύλαις πόλεως παρρούσα λέγει

- 10 ВИ ДР'ЖЕТ СЕ ПО ПРАВД'К' · НЕ И
 МОУТ' ПОСТИД'К'ТИ СЕ · БЕЗОУ
 МНИ ЖЕ ДОСАЖДЕНИ'К' СОУЩЕ
 ПОХОТНИЦИ · НЕЧИСТИ БИВИИ
 Е ВЗНЕНАВИД'К'ШЕ ЧОУВ'СТ
- 15 ВНЕ · 23 И ПОВИННИ ВИШЕ ОБЛИЧА
 НИЕМ' · СЕ ПР'К'ДЛАГАЮ ВАМЬ ·
 МОЕГО ДИХАНИ'К' ГЛАННЕ · НАОУ
 ЧОУ ЖЕ ВИ МОЕМОУ СЛОВЕСИ —
- 24 ПОНЕЖЕ ЗВАХ' И НЕ ПОСЛОУШАС
 20 ТЕ · ПРОСТР'К'Х' СЛВЕСА И НЕ ВИ
 ЕСТЕ · 25 НЬ Д'ВР'ГОСТЕ МОЕ СВ'К'ТИ
- 26 Т'КМЖЕ ОУБΟ И ΑΖ' ВАШЕИ ПО
 ГИГ'К'ЛИ ПОСЛУК'Ю СЕ · ПОРАДОУ
 Ю ЖЕ СЕ · ΕΓ'ΔΑ ΠΡΙΔΕΤ' НА ВИ
 ΠΑΓΟΥΒΑ. 27 ΕΓ'ΔΑ ЖЕ НАПАДЕ
 FOL. 225 a Τ' НА ВИ ΜΛΚΒΑ И НАΠΡΑΣНО ΡΑ
 ΖΟΡΕΝΝΕ ΠΟΔΟΒΝΟ ΒΟΥΡ'Κ' — И ΕΓ'
 ΔΑ ΠΡΙΔΕΤ' ΒΑΜ' ΠΕЧАΛ' · И Γ
 ΡΑΔΟΜ' ΟΒ'ΣΤΟ'ΚΗΝΗ'Κ'. 28 ΒΟΥΔΕΤ'

²² Ὅσον ἂν χρόνον ἄκακοι ἔχωνται τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται·

οἱ δὲ ἄφρονες, τῆς ὑβρείως ὄντες ἐπιβυμηταί, ἀσεβεῖς γενόμενοι ἐμίσησαν αἴσθησιν.

²³ καὶ ὑπεύθυνοι ἐγένοντο ἐλέγχους.

ἰδοὺ προτίσομαι ὑμῖν ἐμῆς πνοῆς ῥῆσιν, διδάξω δὲ ὑμᾶς τὸν ἐμὸν λόγον.

²⁴ ἐπειδὴ ἐκάλουν καὶ οὐχ ὑπηκούσατε, καὶ ἐξέτεινον λόγους καὶ οὐ προσείχετε,

²⁵ ἀλλὰ ἀκύρους ἐποιεῖτε ἐμὸς βουλὰς, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἐλέγχους ὑπειπίστατε·

²⁶ τοιγαροῦν καὶ γὰρ τῇ ὑμετέρᾳ ἀπωλείᾳ ἐπιγελάσομαι, καταχαροῦμαι δὲ ἤνικα ἂν ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρος,

²⁷ καὶ ὡς ἂν ἀφίχηται ὑμῖν ἄφνω θόρυβος.

ἢ δὲ καταστροφῇ, ὁμοίως καταιγίδι παρῆ, καὶ ὅταν ἔρχηται ὑμῖν βλίψις καὶ πολιτορκία.

ἢ ὅταν ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρος.

²⁸ ἔσται γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησθέ με, ἐγὼ δὲ οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν·

5   BO EΓΔA ZBATH ME BΛCHNET
 E' AZ JE NEΠOCΛOYMATH BΛY'
 HOY. E3HΠOYOT' BO ME ZBΛH H H
 E OBPETCOYOT' — 29 E3HNEBAPHΔ'K
 CE BO ΠP'KMOYΔPOCT' H CTPAXA
 10 ΓHNA NE H3BOLHCE · 30 NE XOT'K
 CE MOH' BHHMATH CBAEC' ·
 HA ΠOΔP'KZHA CE BCA HAKA
 ZOBAHHT'K MO'K · 31 T'KMHKE OYBO
 CHT'KDET' CBOEΓO ΠOYTH ΠAΔ
 15 H CBOEE HET'CTH HACTE
 T' CE · 32 ZANE BO OBIΔ'KXOY MA
 AΔHE · OYB'EHH KOYΔOYOT' — HCT
 HTAHHE HETHCTHBHE ΓOYBH
 T'. 33 CΛOYCBAEH KE MENE BCEA
 20 HT CE HA OYΠEBANHE · H BE3MH'B
 HE TPOPHT' BECTPAXA. O BCA
 KOTO ZBA · II. ΓHE AΠE ΠP
 HEM' ΓAHHHE MOE · ZANB'KH C
 KPHHEH B CEB'K · 2 ΠOCΛOYCBAE
 T' ΠP'KMOYΔPOCTH OYXO TPBOE ·
 H ΠPHΛOZHHE CTICE TPBOE B P

Fol. 225b

ζητήσουσίν με κακοί, καὶ οὐχ εὐρήσουσιν.

²⁹ ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν, τὸν δὲ λόγον τοῦ κυρίου οὐ
 προσέβλεπον,

³⁰ οὐδὲ ἤθελον ἡμᾶς προσέχειν βουλαῖς,
 ἐμυκτρίζον δὲ ἡμῶς ἐλέγχους.

³¹ τοιγαροῦν ἔδονται τῆς ἑαυτῶν ἔδου τοὺς καρπούς,
 καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀσεβείας πλησθήσονται·

³² ἀνθ' ὧν γὰρ ἰδίκοιεν νηπίους φονευθήσονται,
 καὶ ἔξετασμός ἀσεβείας ὀλεῖ.

³³ ὁ δὲ ἡμοῦ ἀκούων κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι,
 καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

¹ Υἱέ ἐάν δεξιόμενος ῥῆσιν ἡμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ
 σεαυτῶ,

² ὑπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου,

καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν,

παραβαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νοουθήτησιν τῷ υἱῷ σου.

азоум' приложиши же ꙗ на
 наказаніе сноу твоємоу —
 3 Яце бо прѣмоудрост' призо
 5 веши · и разоумоу даси г
 лас' твои · 4 и аце взише
 ши его ꙗко сребра · и ꙗко з
 лата понишеши его — 5 Тѣг'
 да разоумѣеши боꙗзн' гню ·
 10 и разоум' бжи оврешеши —
 б ꙗко гъ даєт' прѣмоудростъ ·
 и ѿ лица его разоум' и прав'
 да — 7 И ѿцедит' исправляю
 щим' спасеніе · зашитит'
 15 же шкствєне их. 8 и схранити(!)
 поут' оправдани · и поут' го
 вешихъ емоу схранит' — 9 Тѣ
 гда разоумѣеши правдоу
 и соуди · и исправиши вса в
 20 лага — 10 Яце бо придет' прѣ
 моудрост' в' твоє помнше
 ние · а чоув'ствєне твоє о доу
 ши добро бити изволит' се —

³ εὶὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ

καὶ τῇ συνέσει δῶς φωστὴν σου,

⁴ καὶ εὶὰν ζητήσῃς αὐτὴν ὡς ἀργύριον

καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξεραυνήσῃς αὐτήν·

⁵ τότε συνήσεις φόβον Κυρίου,

καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις.

⁶ ὅτι Κύριος δίδωσιν σοφίαν,

καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνώσῃς καὶ σύνεσις·

⁷ καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθώουσιν σωτηρίαν.

ὑπερασπιεῖ τὴν πορείαν αὐτῶν ⁸ τοῦ φυλάξαι ὁδοὺς

δικαιωμάτων,

καὶ ὁδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει.

⁹ τότε συνήσεις δικαιοσύνην καὶ κρίμα.

καὶ κατορθώσεις πάντας ἄξονας ἀγαθούς.

¹⁰ εὶὰν γὰρ ἔλθῃ ἡ σοφία εἰς σὴν διάνοισιν.

ἡ δὲ αἴσθησις τῆ σῆ ψυχῆ καλὴ εἶναι δόξει,

11 СѢКѢТЪ добръ сѣхранитъ те ·
 25 смишление же прѣподовно
 сѣблюдетъ те — 12 Да избав
 итъ те ѿ поугти зла · и ѿ чка га
 юща ничтоже вѣрно —
 Fol. 225 c 13 Оставашен поугти прави
 е · ходити по поугтемъ тѣмн
 имъ · 14(!) о веселении се о зѣлн
 хъ · и радующен се о страшени
 5 и злѣ · 15 Ихъ же поугти стрѣпкѣтн
 и и оулучена колеса ихъ · 16 д
 алече те створи ѿ поугти пр
 ава · и тоуждаго ѿ правдние
 мисли · Гне да не постигне
 10 тъ тебе зѣлъ сѣкѣтъ · 17 оста
 вѣи оучение юности · и зак
 ивѣи завѣтъ · бжи — 18 Поло
 жиѣ во естъ при смрѣти домъ
 свои · и при адѣ съ зѣльними ко
 15 леса его · 19 вси ходещен по
 немъ не вѣзвратетъ се · Ни и

¹¹ βουλή καλή φυλάξει σε.

Ἔννοια δὲ ὅσα τηρήσει σε·

¹² ἵνα ῥύσῃται σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς
καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν πιστόν

¹³ ὧ οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοὺς εὐθείας
τοῦ πορευέσθαι ἐν ὁδοῖς σκότους.

¹⁴ οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς
καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ.

¹⁵ ἄν αἱ τρίβοι σχολαῖα καὶ καμπύλαι αἱ τροχαῖα αὐτῶν,

¹⁶ τοῦ μακράν σε ποιῆσαι ἀπὸ ὁδοῦ εὐθείας
καὶ ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώμης.
ὕϊε, μή σε καταλάβῃ κακῇ βουλή.

¹⁷ ἡ ἀπολείπουσα διδασκαλίαν νεότητος,
καὶ διαστήκην ἕϊαν ἐπιλεησμένη.

¹⁸ ἔζητο γὰρ παρὰ τῷ θανάτῳ τὸν οἶκον αὐτῆς,
καὶ παρὰ τῷ ἄδῃ μετὰ τῶν γηγενῶν τοὺς ἄξονας αὐτῆς·

¹⁹ πάντες οἱ πορευόμενοι ἐν αὐτῇ οὐκ ἀναστρέψουσι

20 моуѣт' постигнуѣти стѣз'
 правиχ' · не постигнуѣт бо и
 χ' лѣта животоу. 20 Ице бо
 би ходили в поуѣти баги ·
 обрѣкли би оуко стѣзи пра
 едни и гладки · 21 Глази в
 оуѣдоуѣт' жителе на з̄м̄и · и
 езловиви же останоуѣт' на
 25 неи · ꙗкко прави населет' з̄
 емлю · и прѣподобни остан
 оуѣт' на неи · 22 поуѣтиє же нечи
 стивиχ' ꙗ̄ з̄м̄е погинею
 т' · И законѣ прѣстоуѣпници ·
 Fol. 225 d вириноуѣт' се ꙗ̄ нее. III. Гне монχ'
 закон' незавиваи · глаи бо мое
 да блюдет' срце твое ·
 2 дългота бо житиѣ и лѣт'
 5 а жизни · и мироуѣ приложет'
 ти се · 3 милостине и вѣри
 да не оставляют' тебе ·
 привежи же е о своен вни · и
 обречиши блгодѣт' · 4 и поми
 10 шлан добра прѣд' г̄м̄' и чк

οὐδὲ μὴ καταλάβωσιν τρίβους εὐθείας·
 οὐ γὰρ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζωῆς.

20 εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθῆς,
 εὗροσαν ἂν τρίβους δικαιοσύνης λείους.

21 ἔτι εὐθεῖς κατασκηνώσουσι γῆν,
 καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ·

22 ὁδοὶ ἀσεβῶν ἐκ γῆς ὀλοῦνται,
 οἱ δὲ παράνομοι ἐξωστήσονται ἀπ' αὐτῆς.

1 Ὑιέ, ἐμῶν νομίμων μὴ ἐπιλανθάνου,
 τὰ δὲ ῥήματα μου τηρεῖτω σὴ καρδία·

2 μῆχος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς καὶ εἰρήνην προσθή-
 σουσίν σοι.

3 Ἐλεημοσύνα καὶ πίστεις μί, ἐκλιπέτωσάν σε,
 ὄψασαι δὲ αὐτάς ἐπὶ σῶ τραχήλῳ, καὶ εὐρύσεις χάριν·

4 καὶ προνοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων.

и · 5 воуди оупвае всѣмъ срцмъ
 на ба · а о своен прѣкмоудрос
 ти не величан се —
 б Еъ всѣхъ поутехъ своихъ з
 15 нан ю · да правитъ поути т
вое · а нога твоѣ не иматъ
потикати се — 7 Не воуди моу
дръ о себѣ · бои же се га · и оу
клони се ѡ всакого зла —
 20 8 Тьгда исцѣление боудетъ
тѣлоу твоемоу · и прилежан
не костемъ твоимъ. 9 Чти га
ѡ твоихъ правднъ тродъ · и нач
 25 етки дан емоу ѡ твоихъ пло
дъ правднихъ — 10 Да испльнетъ с
е житнице твое множьст
вомъ пшнице · вино же точ
 Fol. 226a ила твоѣ истачають · 11 Ене
не прѣнемаган о наказани
гни · ни ослабѣи ѡ него ова
ичаемъ · 12 Егоже бо любитъ
 5 гъ показатъ · ранитъ же в
сакого сна егоже приема

⁵ ἵσθι πεποιθώς ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ἐπὶ θεῷ,

ἐπὶ δὲ σῆ σοφίᾳ μὴ ἐπαίρου·

⁶ πάσαις ὁδοῖς σου γνώριζε αὐτήν,
 ἵνα ὁδοτομῇ τὰς ὁδοὺς σου.

⁷ μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῶ,

φοβοῦ δὲ τὸν θεόν καὶ ἔκκλινε ἀπὸ παντός κακοῦ.

⁸ τότε ἴσθις ἔσται τῷ σώματί σου,
 καὶ ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις σου.

⁹ τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων,
 καὶ ἀπάρχου αὐτῶ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης·

¹⁰ ἵνα πίμπληται τὰ ταμεῖά σου πλησμονῆς σίτου,
 οἶνω δὲ αἱ ληνοὶ σου ἐκβλύζωσιν.

¹¹ Υἱέ, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου,
 μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος·

¹² ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος ἐλέγχει,

ет' — 13 Бжнь чкъ иже обрѣте
 прѣмоудрост' · и сѣмрътън' иже
 видѣкъ моудрост'. 14 Лоуче в
 10 о тоу коуповати · неже з'
 латоу и среброу скровнице ·
 15 Драз'ши же ест' камениѣ м
 ногоцѣнна · не противит се
 еи ничтоже лоукавно — Га
 15 адка ест' всѣм' приближ
 ающим се еи · всакоже дра
 гое недостойное ее естъ —
 16 Дьлгота ко житиѣ и лѣт
 а живота в десници ее · в'
 20 шоуници же ее вгатиство и
 слава · 16^a О оустѣн' ее исходи
 т' правда · закон же и мѣс
 т' на езице носит'. 17 Поути
 ее поути добри · и все стѣз
 25 и ее в мирѣ · 18 Дрѣво живот'
 но ест' всѣм' др'жешим се е
 е · и всланающим се на ю ѣ
 ко на га твр'да —

μαστιγοὶ δὲ πάντα ἴδεν ὄν παραδέχεται.

¹³ μακάριος ἄνθρωπος ὃς εὗρεν σοφίαν,
καὶ ζητῶς ὡς εἶδεν φρόνησιν.

¹⁴ χρεῖττον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι
τῇ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυροῦς.

¹⁵ τιμιωτέρα δὲ ἐστὶν λίθων πολυτελῶν
οὐκ ἀντιτάσσεται αὐτῇ οὐδὲν ποιηρόν·
εὐγλωστός ἐστὶν πᾶσιν τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ,
πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ὄξειον αὐτῆς ἐστὶν.

¹⁶ μήχος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς,
ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα·

^{16a} ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη,
νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ.

¹⁷ αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαί·
καὶ πάντες οἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ·

¹⁸ ἔξυλον ζωῆς ἐστί· πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς,
καὶ τοῖς ἐπεοιδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον.

POZNÁMKY.

Fol. 224b.

1—2. Πριτ'че соломουνα Vid., Paz.] Πριτ'че соломουνε Vat.; cod. B. Σαλωμῶντος, Vulg. Salomonis.

3. на познание Vid., Paz., Nov. I., Vat.; Vulg. ad sciendam (sapientiam); B. γνῶναι (σοφίαν).

4. казаник Vid., Paz.; Nov., Vat. наказаник; B. παιδείαν, Vulg. disciplinam.

4—5. Разουμ'кτι же с̄лвса Vid., Paz.; cod. C. νοῦσαι τε λόγους; Nov., Vat. На ουразουμ'нне с̄с̄, Vulg. ad intelligenda verba.

6—7. и прик'ти строение оученик Vid., Paz.; B. δέξασθαι τε στροφάς λόγων; Vat., Nov. на прик'тне оученик наοука, Vulg. et suscipiendam eruditionem doctrinae.

7. правди и соуда Vid.; B. νοῦσαι τε δικαιοσύνην ἀληθῆ καὶ κρίμα κατευθύνειν; Vat. правди, соуда и пр̄ести, Vulg. iustitiam et iudicium et aequitatem:

8—9. д'ктем' ковар'ство Vid., Paz.; B. ὀκλήκοις πανουργίαν; Vat., Nov. мал'цемак наοук', Vulg. parvulis astutia.

9—10. юношицам же в'кд'кние и разоум' Vid., Paz. (вид'кние); Vat., Nov. юн. оум'кние и разоум'. Vulg. adolescenti scientia et intellectus. B. παιδὶ δὲ νέω αἰσθησὶν τε καὶ ἔννοιαν.

10. Сиx' бо слыше Vid., Paz.; Vat., Nov. сиxк слышавк. Βλ. τῶν δὲ γὰρ ἀκούσας, Vulg. Audiens (sapiens).

11—12. и разоум'ке к Vid., Paz. и разоум'кен, B. ὁ δὲ νοῦμων; Vat., Nov. и разоум'ке' ε, Vulg. et intelligens.

12—13. строение стезжит Vid., Paz.; Vat., Nov. строением обладаеть; B. κυβέρνησιν κτήσεται, Vulg. gubernacula possidebit.

13. Ουразοум'кτι прит'че Vid., Paz., B. νοῦσει τε παραβολήν; Vat., Nov. Дш е'к'ноу ю обратит' прит'чоу, Vulg. Animadvertet parabolam.

13—15. и исправленик с̄лвк моудрих Vid., Paz.; B. καὶ σκοτεινὸν λόγον ῥήσεις τε σφῶν; Vulg. et interpretationem, verba sapientum, Nov., Vat. т'лачение с̄с̄к премоудрости.

15. и гланик ганани их Vid., v Paz. rasum; B. καὶ ἀνύγματα; Vulg. et aenigmata eorum.

15—17. Почетк' пр'кмоудрости страx' г'нк Vid., Paz. (почетак); B. Ἀρχὴ σοφίας φῶρος θεοῦ (cod. A C k̄v); Vat. Страx' г'нк почело премоудрости.

17—18. разоум же багк ве'км' творимем' ю Vid., Paz. (твореним); B. σύνεσις δὲ ἀγαθῆ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν; Vat., Nov., Vulg. toho nemají.

18—20. Ил'гов'кне же в б'к' страx' г'нк начело чоуккствию Vid., Paz.; B. εὐσέβεια δὲ εἰς θεὸν ἀρχὴ ἀσθήσεως; Vulg., Vat., Nov. toho opět nemají.

20—22. Пр'кмоудрост' же и оученне безоумни оуничижают Vid., Paz.; B. σοφίαν δὲ καὶ παιδείαν ἀσεβεῖς ἐξουθενήσουσιν (N ἐξουθένουσιν); Пр'кмоудрост' и наоучение безоумни ненавидеть Vat., Nov.; Vulg. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt.

Fol. 224c.

1. Слοушан с̄не мон Vid., Paz.; B. ἄκουε, υἱέ; Vulg. Audi fili mi, Vat. Nov. С̄лиши с̄не мон.

1—2. оученне Paz., Vid. (оученик); B. παιδείαν; Vat., Nov. наказание.

3—4. да придаст' се] Vid. да прѣдаст' се Paz., Vat., Nov. πρὸς δαΐδ' αὐτῷ; B. στέφανον γὰρ χαρίτων δέξιη σῆ κορυφῆ, Vulg. Ut addatur gratia capiti tuo.

4—5. вѣнцѣ в.] všecky tak i Vat., Nov.; B. στέφανον λ., Vulg. gratia. (Vid. вѣнцѣ, Paz. вѣнца').

5—6. и гривна злата] Vid., Paz., Nov., Vat. (шнел); B. καὶ κλοιὸν χρύσειον, Vulg. torques (bez adj.).

6. Ἐνέ μοι] všecky; B. υἱέ; Vulg. Fili mi.

6—7. да не прѣкастет' те] Vid., B. μὴ σε πλανήσωσιν; Vat., Nov. ἀπε τε lactaverit, Vulg. si te lactaverint.

7—8. μογши нечистиши] Vid., Paz., B. ἄνδρες ἄσεβεις; Vat. Nov. ἁρῆσται; B. μογῶντες, Vulg. peccatores.

8. ни похощи] Vid., Paz., B. μηδὲ βουλήσῃς; Vat., Nov. не пристани к' нимъ в древоубоу, Vulg. ne acquiescas eis.

8—9. ἀπε προσετ' τε ρεκογμε] Vid., Paz.; B. ἐὰν παρακαλέσωσί σε λέγοντες, Vat., Nov. ἀπε τι ρεκογτ', Vulg. Si dixerint.

10. да причестим се кр'ви] Paz., Vid., B. κοινώνησον αἵματος; Nov., Vat. в' засед' нападемъ на крв' (+ правою); Vulg. insidiemur sanguini.

11—12. скрнем' с'кти левогме прав'дномоу] Vid., Paz. (παραδιδόντο); B. κρύψομεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον, Vulg. abscondamus tendiculas contra insontem; Vat. и скрнемъ с'ктѣ противоу неправомоу.

12. бес правди] Vid. без' правди, Paz. бес правди; B. ἀδίκως; Vulg. Frustra, Vat. om.

13. жива Vid., Paz., B. ζῶντα; Vat., Nov. жива + цѣла ꙗко неходима в' ровъ, Vulg. viventem, et integrum quasi descendentem in lacum.

13—14. и възмем' памет' его отъ змѣ, Vid., Paz.; B. καὶ ἄρωμεν αὐτοῦ τὴν μνίμην ἐκ γῆς; Vulg., Vat., Nov. toho opomíjěji.

14—15. все же стезяние его расхчатим' Vid., Pazin. (bez же); B. τὴν κτησιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῖ καταλαβώμεθα; Vat., Nov. ἵνα прѣχкет' ное его соуцмаство расхчатимъ; Vulg. Omnem pretiosam substantiam reperiemus.

15—16. и напаним' домн наше користи Vid., Paz.; Vat., Nov. и напаним' домн нше роу в е жи; Vulg. implebimus domos nostras spoliis.

17—18. Жрѣкѣ свои положи в' коушк с нами Vid., Paz. (с нами в коушк); B. τὸν δὲ σὸν κλῆρον βάλε ἐν ἡμῖν; Vat. vunechává v' коушк; Vulg. Sortem mitte nobiscum.

18—19. да обще влагалниче стезя м' вси Vid., Paz.; B. κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες; rovněž Vat. (chyba písáňská кемма! i v Nov.); Vulg. toho nemá.

19—20. вѣтъниче едно да боудетъ в' с'х' насъ Paz., Vid. (воуѣт!); B. καὶ μαρσίπιον ἐν γενθρίτω ἡμῶν; Vat. и едно вѣтъниче да будѣтъ в' с'х' нсѣ; Vulg. marsupium unum sit omnium nostrum.

21. с ними] Vid., Paz., Vat. ш ними.

21—22. не оуключи ногу твою Vid., Paz., Vat. (на), Nov.; B. ἐκκλινον δὲ τὸν πόδα σου; Vulg. prohibe pedem tuum.

23—24. и спѣшет' пролнти крв' Vid., Paz.; cod. A. καὶ ταχίνοι (+ εἰσιν Ἰσα) του εγγεαι αιμα; Vat., Nov. и поспѣшают' да пролнотъ крѣк; Vulg. et festinant ut effundant sanguinem.

24—25. Не бес правди Vid., Paz. (правди) + во; B. οὐ γὰρ ἀδίκως; Vat., Nov. E соуе же, Vulg. Frustra autem.

25—26. лечет се сѣтъ прѣдъ очима птнѣ (!) Vid., Paz. (птиц'); B. ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς; Vat., Nov. метет' се мръжа пред' очима пер'натѣхъ; Vulg. iacitur rete ante oculos pennatorum.

26—27. Гамн вистиноу протнѣу кр'ви своен лечоуѣ Vid., Paz. (протнѣ'); Vat., Nov. Гамн . . . своен засѣдаюѣ; Vulg. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur; B. αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες ἡσασυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά.

28—29. и мислет' лкстѣ протнѣу дшам' своим' Vid., Paz., Vat. (ластѣ), Vulg. et moliantur fraudes contra animas suas; B. ἡ δὲ καταστροφὴ ἀνδρῶν παρὰ νόμων κακῆ.

29—1. (fol. seq.) си поути соуѣт' в сѣх' свр'шаюущих' безаконнаѣ Vid., Paz. (безаконнѣ); B. αὗται αἱ ὁδοὶ εἰσιν πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα; Vat., Nov. Тко стазе оудржеши вси кр'ви дше попадаюѣ, Vulg. Sic semitae omnis avari, animas possidentium rapiunt.

Fol. 224 d.

2—3. И нечистнем' своим' дше свое погубляюущих' Vid., Paz.; B. τῆ γὰρ ἀσεβείᾳ τῆν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

4—5. Прѣмоудростѣ благовѣщаюущи вѣнѣ на стагнахъ даѣт' гласѣ свои Vid., Paz. (ванѣ на стагнахъ); Vat., Nov. Премдростѣ вѣнѣ проповѣдаюущи на стагнахъ . . .; Vulg. Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam; B. Σοφία ἐν ἐξῆδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παρρησιᾶν ἄγει.

6—7. Вѣ гласѣ же народѣ вкпнѣтѣ Vid., Paz., Vat., Nov. (om. же); Vulg. In capite turbarum clamitat; B. ἐπ' ἄκρων δὲ τειχέων κηρύσσεται, ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει.

7—9. вѣ вратѣх' града износнѣтѣ словеса своѣ рекоуѣши; Vid., Paz. (взносит' гласѣ свои р.) Vat., Nov. в вратѣхъ града в'зноснѣтѣ сса своѣ р.; Vulg. in foribus portarum urbis profert verba sua dicens; B. ἐπὶ δὲ πύλαις πόλεως ἡρροῦσα λέγει.

9—11. Ёлнко незлобнѣи др'жет' се по правдѣ: не нмоуѣт' постнѣдѣти се Vid., Paz. (постнѣдѣти се); B. Ὅσον ἂν χρόνον ἄκαχοι ἔχωνται τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται; Vat., Nov. Дондеже чеда любнѣтѣ отрочество (и люди она ѣже нмѣ соуѣт' злобнѣа желѣюѣтѣ); Vulg. Usquequo, parvuli, diligitis infantiam (et stulti ea, quae sibi sunt noxia, cupient).

11—13. Безоумнѣи же досаждениѣ и цюуѣи¹⁾ похотнѣици Vid., Paz.; B. οἱ δὲ ἄφρονες τῆς ὑβρεως ὄντες ἐπιβουηταί.

13—15. нечистнѣи бнше · в'зненавидѣше чоуѣкственѣ Vid., Paz.; B. ἀσεβεῖς γενόμενοι ἐμίσησαν αἰσθησιν; Vat., Nov. безоум'ни бо ненавидѣт' оум'кннѣ; Vulg. et imprudentes odibunt scientiam?

15—16. и повиннѣи бнше бнше обанчннѣм' Vid., Paz.; B. καὶ ὑπεύθυνοι ἐγένοντο ἐλέγχοις; Vat., Nov., Vulg. haec om.

16—18. Ге прѣдлагаю вам' моего днханиѣ гланнѣ · наоуѣоу же вн моемоу словесн Vid., Paz.; B. Ἰδοὺ προτίσομαι ὑμῖν ἐμῆς πνοῆς ῥῆσιν, διδάξω δὲ ὑμᾶς τὸν ἐμὸν λόγον;

¹⁾ Vrb. 2,3 и цюуѣи! písařský omyl m. соуѣи.

Vat., Nov. **Обратитѣ се к наказанію моему ꙗко а҃хъ мѡи и сса моѡ**; Vulg. **Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, et ostendam vobis verba mea.**

19—20. **Πονεже звах' и не послοушасте Vid., Paz. (не слушасте); B. ἐπειδὴ ἐκάλουν καὶ οὐχ ὑπήκουσατε; Vat., Nov. ꙗко звах rel. om.; Vulg. Quia vocavi et renuistis.**

20—21. **πρострѣх' словеса и не вшесте Vid., Paz. (προστρηχ'); B. καὶ ἐξέτεινον λόγους καὶ οὐ προσείχετε; Vat., Nov. и прострѣхъ рогкоу мою и не вѣ нже призреа вѣ; Vulg. extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret.**

21. **нѣ вѣр'госте мое сѣкѣти Vid., Paz. (на отв.); B. ἀλλὰ ἀκύρους ἐποιεῖτε ἐμαῖς βουλάς, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἐλέγχους ἠπειθήσατε; Vat., Nov. взнавандѣсте всаки сѣкѣ мѡи и покарание мое не помѣсте; Vulg. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.**

22—23. **Тѣмже оубо и аз' погнехѣан вашен послѣкю се Vid., Paz. (погневан); B. τοιγαροῦν κἀγὼ τῇ ὑμετέρᾳ ἀπωλείᾳ ἐπιγελάσομαι; Vat., Nov. om. и аз'; Vulg. Ego quoque in interitu vestro ridebo.**

23—25. **порадоуѡ же се егда придетъ на вѣ пагоуба Vid., Paz.; B. καταχαροῦμαι δὲ ἤνικα ἂν ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρος; Vat., Nov., и порадоуѡ (егда придет на вѣ мѡва); Vulg. et subsanabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.**

25—1. (Fol. 225 a) **Ἐгдаже нападѣт' на вѣ Vid.; καὶ ὡς ἂν ἀφίκηται ὑμῖν; Vat., Nov. om.; Vulg. Cum irruerit (repentina calamitas etc.).**

2—3. **И егда придетъ вѡм' печал' Vid.; καὶ ὅταν ἔρχηται ὑμῖν θλίψις; Vat., Nov. егдаже (Vat. ꙗже) придетъ вѡм' тѡуба; Vulg. quando venerit super vos tribulatio.**

3—4. **и градом' оустѡткнѣ Vid. (оустѡткнѣ), καὶ πολιορκία — Nov., Vat. и градомъ вши мѡк оустѡткнѣ.**

4—7. **Богдет' бо егда звати ме вѡчнете' аз же не послοушати вѡч'ноу Vid., ἔσται γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησέ με, ἐγὼ δὲ οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν — Nov., Vat. Богдет' бо егда взовоугт' (N₂ взовете) ме аз' не послοушати вѡноу, Vulg. Tunc invocabunt me et non exaudiam.**

7—8. **Взивоугт' бо ме зѡли и не обрешоугт' Vid. (мене), ζητήσουσίν με κακοί, καὶ οὐχ εὕρησουσιν — Vat., Nov. взивоугт' бо ме зѡли и не обрѣмоугтѣ (Vat. обрѣмоугтѣ), Vulg. mane consurgent, et non invenient me.**

8—10. **взнавандѣше бо прѣмоудрост' и страха гна не изкоаше Vid. (а страха), ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν, τὸν δὲ λόγον (Nc. а. С φόβον) τοῦ κυρίου οὐ προσείλαντο — Nov., Vat. ꙗ оустѣк ннѣ (!) (Nov. мѡнѣ, N₁ om.) илѣти боугоугтѣ наказание нже страха гна не приѣше, Vulg. Eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non susceperint.**

10—11. **не хѡтѣше¹⁾ мѡнѣ' внимати сѡвѣс²⁾ Vid. Ни хѡтѣоуг внимати мѡнѣ' сѣкѣтѣ, οὐδὲ ἤθελον ἐμαῖς προσέχειν βουλαῖς; Vat. ни взнакаше сѡтѣ мѡго, Vulg. Nec acquirerint consilio meo.**

12—13. **на подрѣжаше вса наказованиѣ моѡ Vid. подражаоуг же моѡ обличениѣ, ἐμυκτηρίζον δὲ ἐμοὺς ἐλέγχους; Vat., Nov. ꙗргоше все покарание мое, Vulg. et detraxerint universae correptioni meae.**

¹⁾ Vrb. 2 хѡтѣоуг, Vrb. 3 хѡтихоуг!

²⁾ Vrb. 2 сѣкѣтѣ, Vrb. 3 сѣтѣ.

13—15. Τῆς καὶ οὐκ ἐσθλῆς τοῦ ποταμοῦ καρπῶν — Nov., Vat. с'н'кше плоды погта своего, Vulg. comedent igitur fructus viae suae.

15—16. ἡ σοφία ἐπιφέρει τὴν ἀσέβειαν — Nov., Vat. и свонка световни (N₁ савѣтовани) наситет се, Vulg., suisque consiliis saturabuntur.

16—17. зане бо обидѣху младше, оубо ени боудути Vid., ἀνδ' ὧν γὰρ ἡδίκουν νηπίους φρονεούθησονται — Nov.,¹⁾ Vat. ввращенне отрочаское оубнет' ε, Vulg. Aversio parvulorum interficiet eos.

17—19. Испитание нечистивне оубнет' Vid., καὶ ἐξετασμός ἀσεβείας ὀλεῖ — Nov., Vat. просненне безоумниха погуби (Nov. погубит) онѣхъ, Vulg. et prosperitas stultorum perdet illos.

19—20. слоушати же мене вселити се на оубаванне Vid., ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων κατασκευώσει ἐπ' ἐλπίδι — Nov. 1, Vat. ѡше веспослоушашають ста моего без' страха почниють,²⁾ Vulg. Qui autem me audierit, absque terrore requiescet.

20—22. ἡ σοφία ἐπιφέρει τὴν ἀσέβειαν — Nov., Vat. обилнѣ оубживати вчноут и ѿ страха заличѣ ѿѣти, Vulg. et abundantia perfructu, timore malorum sublato.

22—23. Снѣ аще прием' гланниче мое Vid. (Снѣ + мон, om. аще); B. Υἱέ, εἰαν δεξάμενος ῥήσιν ἐμῆς ἐντολῆς — Nov., Vat. Синоу мон аще приемши ган мое; Vulg. Fili mi si susceperis sermones meos.

23—24. заведе скривши в себѣ Vid., B. κρύψης παρὰ σεαυτῶ — Nov., Vat. и заведе схранши оу тебе; Vulg. et mandata mea absconderis penes te.

24—25. послоушае' прѣмоудрости оубхо твоѣ Vid.; B. ὑπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου — Nov., Vat. и да слышитъ (Nov. слышетъ) премоудростъ оуши твои; Vulg. Ut audiat sapientiam auris tua.

Fol. 225b.

1—2. И приложиши срце твоѣ в разоум' Vid.; B. καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν — Nov., Vat. приклони срце твоѣ на познание премоудрости; Vulg. inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

2—3. приложиши же ѣ⁴⁾ на наказанне снѣ твоѣмоу Vid. приложиши же ε etc.; B. παραβαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νοουδέτησιν τῶ υἱῶ σου — Nov., Vat., Vulg. om.

4—6. ѡше бо прѣмоудрост' призовеш и разоумоу даси глас' твои Vid.; B. εἰαν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέση καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνήν σου — Nov., Vat. ѡше бо прѣмоудрости взовеш и срце твоѣ приклониши к премоудрости; Vulg. Si enim sapientiam invocaveris, et inclinaveris cor tuum prudentiae.

6—8. и аще взнирши ево ꙗко сребра и ꙗко злата понишши ево Vid.; B. καὶ εἰαν ζητήσης αὐτήν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροῦς ἐξεραυνήσης αὐτήν — Nov., Vat. аще взнирет' ю ꙗко злато и ꙗко скровница покапает' ю; Vulg. Si quaesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam.

¹⁾ Nov. 2 ввращенне отрочаское обимет' ε.

²⁾ Nov. 2 без' страха пребудути на зман и...

³⁾ Vrb. 2 без' страха.

⁴⁾ Vrb. 2, 3: ε.

8—9. Τῆς δα διαφομ' κεισι βο' κ' ζην' γνῆ] Vid. (Τῆς δα раз. βο' κ' ζκн' г.) ; B. τότε συνήσεις φόβου Κυρίου — Nov., Vat. т'гда разоум' κτι ε' чнени страх' гнѣ ; Vulg. Tunc intelliges timorem Domini.

10. и разоум' б' жи обрешши] Vid. ; B. καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις — Nov., Vat. и наоум' б' жи наидешши (Nov. 1 обрешши) ; Vulg. et scientiam Dei invenies.

11—13. Ъко г'к' даєт' пр' κμοудрость, и от лица его разоум' и правда] Vid. ; B. ὅτι Κύριος δίδωσιν σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνώσις καὶ σύνεσις — Vat., ^κ даєт' премоудрость и из' о' у с' т' его наоум' и премоудрость ; Vulg. Quia Dominus dat sapientiam : et ex ore eius prudentia et scientia.

13—14. И щедит' исправляющим' сп' с' ени] Vid., B. καὶ τηραυρίζει τοῖς κατορθούσι σωτηρίαν — Nov., Vat. И схранит' правих' здравие ; Vulg. Custodiet rectorum salutem.

14—15. защитит' же шкствне их'] Vid. (затитъ же sic) ; B. ὑπερασπιεὶ τὴν πορείαν αὐτῶν — Nov., Vat. и защититъ ходише пр' κр' оше (Vat. припр' оше) ; Vulg. et proteget gradientes simpliciter.

15—16. и схранити поут' оправдани] Vid. ; B. τοῦ φυλάξει ἐδοῦς δικαιωμάτων — Vat. и хранише стазе пр' вдних' ¹⁾ ; Vulg. Servans semitas iustitiae.

16—17. и поут' говещих' емоу схранит'] Vid. ; B. καὶ ὁδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει — Nov., Vat. и поут' ст' х' ст' ргоуше, Vulg. et vias sanctorum custodiens. (Nov. и поут' ст' х' ст' р' κ' гоуши).

17—19. Τῆς δα разоум' κεισι правдоу и соудн] Vid. ; B. τότε συνήσεις δικαιοσύνην καὶ κρίμα — Nov., Vat. т'гда разоум' κти качени пр' доу и соудн ; Vulg. Tunc intelleges iustitiam et iudicium.

19—20. и исправни все блага] Vid., B. καὶ κατορθώσεις πάντα ἀξίονα ἀγαθούς — Nov., Vat. и правость и всеи наоум' баги ; Vulg. et aequitatem, et omnem semitam bonam.

20—22. Иже бо придет' пр' κμοудрост' к' твоє помншление] Vid. ; B. ἐάν γάρ ἔλθῃ τ' σοφία εἰς σὴν διάνοиαν — Nov., Vat. Иже видет' премоудрость к' срце твоє ; Vulg. Si intraverit sapientia cor tuum.

22—23. а чоев' ствие твоє и доуши добро бити изволит' се] Vid. ; B. τ' δὲ αἰσθησις τῆ σῆ ψυχῆ καλῆ εἶναι δόξη — Nov. и наоум' доуши твоєи оугодитъ ; Vulg. et scientia animae tuae placuerit (in Vat. lacuna).

24—26. С' κ'т' добр' схранит' те, смншление же пр' κподобно с' κ' оудет' те] Vid., B. βουλή καλῆ φυλάξει σε, ἔγνοια δὲ ὅσα τηρήσει σε ' Vulg. Consilium custodiet te, et prudentia servabit te.

26—28. Да избежит' те от поут'и зла и от ч'ка г' ошма, ничтоже κ' κ' рно] Vid. ; B. ἵνα ῥύσῃται σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν πιστόν — Vat. да избеши се (Nov. схранниши се и збавиши се) от зла поут'и и от ч'ка (Nov. и наоум'ка!) иже κ' рва г' атъ, Vulg. Ut eruaris a via mala et ab homine, qui perversa loquitur.

Fol. 225c.

1.—3. Оставашеи поут'и правне ходити по поут'ем' т' κ' мннм'] Vid. (om. по), B. ὃ οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοῦς εὐθείας τοῦ πορεύεσθαι ἐν ὁδοῖς σκοτόους — Nov., Vat. Иже оставитъ (Nov. оставет) васпетъ правость и ходити качнетъ по поут'ех' т' мннх', Vulg. Qui relinquunt iter rectum et ambulant per vias tenebrosas.

¹⁾ Nov. храниши стазн.

12—13. Дрѣвѣши же ест' каменѣк многоцѣнна] Vid., B. τιμιωτέρα δέ ἐστιν λίθων πολυτελῶν — Nov. Плодъ еѣ многоцѣннаѣ всѣхъ дѣлъ, Vat. (плодъ еѣ) многоцѣнне всѣхъ плодъ, Vulg. (fructus eius) Pretiosior est cunctis opibus.

13—14. не противит се еи ничтоже логкарно] Vid., B. οὐκ ἀντιτίθεται αὐτῇ οὐδὲν πονηρόν — Nov., Vat., Vulg. om.

14—16. Сладка ест' всѣм' приближающим се еи] Vid., B. εὐγνωστός ἐστιν πᾶσιν τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ — Nov., Vat., Vulg. om.

16—17. всако же драгоѣ недостоинно еѣ естк] Vid. (недостоинно¹⁾), B. πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστιν — Nov., Vat. и вса желантеана (Nov. жел'теана) не такма еи, Vulg. et omnia, quae desiderantur, huic non valent comparari.

18—19. Длгота во житѣк и лѣта жнота в десници еѣ] Vid., B. μῆκος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς — Nov., Vat. Длгота во дни в десници еѣ, Vulg. Longitudo dierum in dextera eius.

19—21. в' шоғици же еѣ г̄ат'стро и с̄ара] Vid. и в шоғицие (sic) еѣ...; B. ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα — Vat. и в шоғици еѣ..., Vulg. et in sinistra illius divitiae et gloria (Nov. om. в' шоғици еѣ).

21—23. От оґеткн' еѣ исходит' правда, закон же и м̄аст' на езниц' носит'] Vid., B. ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη, νόμος δὲ καὶ ἔλεος ἐπὶ γλώσσης φορεῖ — Nov., Vat., Vulg. om.

24. поґти добри] Vid., B. ὁδοὶ καλαί — Nov., Vat. поґти красни, Vulg. viae pulchrae.

25. (сткзи) в мирѣк] Vid., B. (οἱ τρίβοι) ἐν εἰρήνῃ — Nov., Vat. (стазе) мирни, Vulg. (semitae) pacificae.

25—27. Дрѣво живот'но ест' всѣм' др'жешим се еѣ] Vid., B. ξύλον ζωῆς ἐστι πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς — Nov., Vat. дрѣво жнота ест всѣм др'жешим' ю, Vulg. Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam (Nov. др'жеим' ю).

27—28. и веланающим се на ню ꙗко на га твр'да] Vid. (ꙗко нога [!] твр'да), B. καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον²⁾ — Nov. 2, Vat. Бжнѣ нже (Nov. 1 кн) држит'ю, Vulg. et qui tenuerit eam, beatus.

Ne méně nežlí rozbor a srovnání textů hlaholských mezi sebou, důležité jest srovnání textu hlaholského s cyrillským. V této příčině jest práce usnadněna po dvojí stránce.

Text knihy Přísloví Šalomounových, alespoň pokud jest obsažen v breviářích Vrbnických, t. j. hl. I.—III. 18, byl přijat do Parimejnika či Prophetologia církve Východní. I jest dnes obecně zavládlým přesvědčení, že překlad textů parimejních, vedle evangelských perikop a čtení z Apoštola, náleží k literární činnosti sv. Cyrilla a Methoda. (Srov. prof. Jagíce Zur Entstehungsgeschichte, I., str. 17—18, 45—46.)

S druhé strany máme uveřejněnu řadu textů cyrillských z knihy Přísloví, pokud se zachovaly v nejstarších rukopisech Parimejníka, v pře-

¹⁾ Vrb. 2 недостоинно еѣ ест', Vrb. 3 недостоинно естк еи.

²⁾ B a b + ασφαλη.

hledném vydání prof. Brandta. A sice: v I. díle str. 79—83 hl. I. vv. 1—20; v témž sešitě str. 90 hl. I. vv. 20—23; v II. seš. str. 91—93 pokrač. hl. I. vv. 23—33; tamže str. 99—102 hl. II. 1—20; a str. 109—113 hl. III. 1—18. Jak slov. auktor vykládá v úvodě, položil za základ čtení parimejníka Grigorovičova z XII. neb XIII. věku, k němuž přidal pod čarou různocnění z 12 jiných parimejníků věku XIV. a jednoho parimejníka stol. XVI.

Vyjma posléze jmenovanou (Ljapunovský) jsou všechny památky psány na pergamenu a náleží jednak k recensi bulharské (Grigorovičův, Lobkovský) jednak k recensi rusko-slovenské: Zacharinský, Ofonasjevský, Stefanovský, Porfyrjevský, Ljapunovský, Nikoforovský I. a II., Fedorovský, Michajlovský, Třicetilistný, Kozminský a Pokrovský. Mimo to jsou tu i různocnění tištěného parimejníka z r. 1890, ke kterémuž jsem ovšem při srovnávání méně přihlížel.

Cyrillské texty na počátku zejména v hl. I. ukazují, jak byl pozměněn původní text i nejlépe zachovalých památek hlaholských (I. breviáře Vrbnického a Vidova); ponenáhlu však oprav ubývá, až konečně hlaholský text zase nejednou pomáhá, pro který text v pestré směsici čtení cyrillských bylo by asi se rozhodnouti, jakožto pro text pravděpodobně původní.

Ne méně důležitou pomůckou bude při stanovení původního čtení řeckého, z něhož asi překlad byl pořízen. Toto ovšem není úkolem naším; zde spokojím se, uvedu-li několik příkladů, na nichž bude patrné, jak text hlaholský pomáhá k doplnění, jinak též k opravení textů památek cyrillských. Tak na př. hl. II. v. 8 v parim. Grigorovičově zní: **И ѿждитъ исправѣшииъ спсєнне. и зашититъ же шєствєнє ихъ. съхранитъ пѣтъ оправданнє ихъ.**

Nehledě k dialektickým změnám textu, po srovnání s textem hlaholským, vidíme, že jest oprávněn text hlaholský **и съхранити поѿт' оправдани[и]** a to i v části, která následuje: **и поѿт' говєщиѿ емоѿ съхранит'**, kterou kodex Grigorovičův zcela opouští, jiné nepravým způsobem nahrazení jako Porf. a Ofon. **готовѣщиѿхъ**, Lobk. **готовѣщиѿхъ са**, Stef. **готовѣщи!**

Jiné podobné místo jest v hl. III. v. 10, u Grigoroviče: **да исплнєнєать са житницѣ твоѣ множєствєнєю пшєницѣ**; hlaholský text Vrbnický má **Да исплнєт се житнице твоє множєством' пшєнице** atd. a to jednak proti textu kodexu Stefanov. ve shodě s kodd. Zach., Lobk., Of. i Porfyrjevským.

Takovým způsobem ukazuje se i jinde text hlaholský rozhodčím mezi texty cyrillskými, ovšem s výsledkem ne vždy stejným, jak ukazuje přiložený rozbor.

- 1—2. Притче соломона] Притѣча Соломона; В. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ Σαλωμώντος.
 2—3. цра Излава] еже црѣствова въ Изан; В. ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραὴλ.
 3—4. на познание прѣмудрости] познати прѣмудростѣ, В. γινῶναι σοφίαν.
 4. казаник] наказанне (NOVIj. наказаник!), В. παιδείαν.
 6. и прикти] приати же, В. δέξασθαι τε.
 6—7. строение оученик] словеса; извѣстия Stef., Zach., Of., Perf.; изкыбития Lob.; В. στροφὰς λόγων.
 7. правди и соуда] разоумѣти же правдѣ истинниѣ и еждѣ исправлѣти; В. νοῦσαι τε δικαιοσύνην ἀληθῆ καὶ κρίμα κατευθύνειν.
 8. Да даст' се] да дастѣ, В. ἴνα δῶ: дѣтем'] незлобиятѣмъ, В. ἀκόμοις.
 9. юношцам же] отрокоу же юноу, В. παιδὶ δὲ νέῳ.
 9—10. вѣдѣние и разоум] чювѣствие же и (с)мысль; Ljar. ч. и разоумъ, В. αἴσθησίν τε καὶ ἔννοιαν.
 10. слнше, NOV. слншавк!] слоушавкѣ, В. ἀκούσας.
 11. моудр'] прѣмудрѣ; Lobk. прѣмудрыи, Of. моудрыи. моудрѣи] прѣмудрѣ(и).
 11—12. и разоумѣе к (Pasm. разоумѣен, NOV. разоумѣк')] и разоумнѣ; Zach., Of.: разоумнѣи, В. ὁ δὲ νοητῶν.
 12. строение] стронтедѣстро, Perf. стронни, В. κυβέρνησιν.
 13. Оу разоумѣти] раздѣкти же.
 13—14. и исправленик] и тѣмно слово (Stef., Ljar. темное), В. καὶ σκοτεινὸν λόγον.
 14. слвск моудрихк] глаинк же прѣмудрыхъ (Ljar. рѣчи), В. ῥήσεις τε σοφῶν.
 15. и глаинк ганани] и гжнаник, Zach. ганания, В. καὶ ἀνίγματα.
 15—16. Почетк'] начатокъ; Lobk., Ljar. начало.
 16—17. страх' гнк] вѣзникъ Гнѣк; Ljar. страхъ Господнкъ.
 18. те о рещем' ю] бѣготворилимъ е; Lobk. творилимъ ж; Of. те. ю; В. ποιῶσιν αὐτῶν (σοφίαν).
 18—19. Бѣговѣрне же] бѣговѣрѣствие же; Zach., Stef. бѣговѣрни (Lobk. = ни).
 19. в вк] на Бѣ; Zach., Stef., Ljar. въ Бѣ.
 19. страхъ гнк] страхъ Гнѣъ, В. от.
 19—20. начело] начало; Of. зачало, Perf. начатокъ (въ нач.).
 20. човѣствик, Pasm. чювѣствию] чювѣственк, Of. чювѣствию.
 21. и оученне] и наказанне, В. καὶ παιδείαν.
 21—22. безоумни оунничжают'] нечѣстивѣи оунничжитъ [са]; Perf., Zach., Of., Stef., Ljar. нечѣстивѣи, В. ἀσεβείς; оунничжатъ: Of., Stef., Ljar.

Fol. 224c.

1. Слоушан снѣ мон] Слѣшан снѣ (мон от.): В. ἄκουε, οὐέ; Lobk., Stef. слоушан, Ljar. послоушан; Zach., Of., Stef. снѣоу.
 1—2. оученне, NOV. наказание] законъ, В. παιδείαν; Stef. наказанне; Of., Zach., Ljar. наказанни.

2. не поущан] не ѿрѣван: Zach., Stef., Porf., Ljar. не ѿринн; Lobk., Of. не ѿрѣан; В. μὴ ἀπόσῃ.

3. закона] наказанне; Zach., Porf., Ljar. наказанни, Of. показ—; Stef. законa, В. Νομοῦς.

3—4. да придаст се (вѣнци блгодѣтнн)] (вѣнецъ во блгодѣти) примеши, В. (στέφανου γὰρ χαρίτων) δέξῃ.

4. вѣнци' блгодѣтнн] вѣнецъ во блгодѣти: Zach.: блгдати, Stef. блгъ да, Of. блгодѣтнѣ, В. στέφανου γὰρ χαρίτων.

5. глвѣт твоен] на вѣскъ твоемъ; Lob., Of., Ljar. на твоимъ вѣскъ; Zach., Stef., Porf. на своемъ вѣ; В. σῆ κορυφῇ;

и гривна злата] и гривнѣ златѣ: Lobk. гр. злата, В. καὶ κλοιδὸν χρύσειον.

6. шнн твоен] на своен вѣт, Zach., Porf. ш св. в.: на тв. в. Ljar., В. περὶ σῶ τραχήλω;

Гнѣ мон] Гнѣ (мон ом.); Of., Stef. Гноу; В. Υἱέ.

7. да не прѣкстет' те] да не прѣкстатъ те е: можжи] мажне; Lobk., Zach., Of., Stef., Porf. мажн.

7—8. нечистивн] нечѣстивн; Of., Porf.: нечестивнн; Ljar. неч. можже; Zach. нечистнн; Stef. активн; В. ἀσεβεῖς.

8. ни похощн] ни вѣсхотѣн: Lobk. = Grig.: Ljar.: не; Zach., Of., Stef., Porf., Ljar. вѣсхощн; В. μὴδὲ βουληθῆς;

вспросет' те] ѿнѣтѣ та; Lobk. оумолѣтѣ; Zach., Of., Stef., Porf. оумолѣтѣ; рекоуше] глвше.

9. понди] приди, В. Ἐλθέ.

10. да причестим се] и причастн са; Porf., Ljar. ом. н; В. κοινωνήσου.

11—12. скрнем' сѣти лечоуше прав'дномоу бес правди] Скрѣмѣ же въ крѣви праведна мажн бес правды, Of. и скрѣмѣ, Stef. скрѣвамъ же; В. κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἀνδρα δίκαιον ἀδίκως; Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. въ земли; мажн праведна Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar.; Stef.: бес правды же.

12—13. пожем' н] пожемъ же н; Ljar. поглотимъ нго; В. καταπίωμεν δὲ αὐτόν.

13. а'ккн адъ] ꙗко адъ;

и възмем' възмемъ; Of., Stef., Porf., Ljar. и възмемъ; Zach. и възмемъ же; В. καὶ ἄρωμεν.

14—15. все же стежанне его] Стежанне его множѣно; Ljar. стажение; Zach. множѣно; много Porf., Lobk.; много Of.; В. τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῖ.

15. расхвѣтнм' прѣнмѣмъ; Lobk. прѣемемъ; прнмемъ Zach., Ljar., Porf., Of., Stef.; В. καταλαβόμεθα.

15—16. и напакнн(м')] и напакннмъ же; и ом. Zach., Lobk., Stef., Ljar.; испакннмъ Lobk., Stef.; ом. же Stef., Porf.; В. πλῆσωμεν δὲ.

16. домн наше корнестн] домъ нашъ корнестн; Stef. домъ нашъ корнестн; Ljar. братства; В. οἴκουσ ὑμετέρους οὐκῶν.

17. Жрѣв' свон] Жрѣвен же свон; Of. и оучастъм свож; В. τὸν δὲ σὸν κλῆρον.

17—18. положи вкоупк снами] положи с н[и](а)ми; Of. вложи к намъ; βάλε ἐν ἡμῖν.

18. да обце] вбещъ + же; В. βαλλάντιον.

19. вѣрѣтише едино] и вѣщани(ж) едино; в р ѣ т и ш е Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar.; В. μαροῦπιπτον ἕν.

20. да боудетъ в сѣхъ насъ] да бѣдетъ вѣсѣхъ насъ: Of. да боудетъ намъ: Ljar. д. в. вѣсмъ н.; В. γεννηθῆτω ἡμῖν.

21. Гне мои] Гне мои; Of., Stef. снѡу: Ljar. снове; Zach., Lobk., В. om; не ходи] не иди;

с ними] с ними въ пжтѣ; Zach. въ поути; въ пжтѣ съ ними Zach. (-ти), Lobk., Of., Stef., Porf.; Ljar. om. въ п.; В. ἐν ὁδῶ μετ' αὐτῶν;

нѣ оуклони] оукланѣи же: оуклони же Zach., Lobk., Stef., Porf., Ljar.; и оуклони Of.; В. Ἐκκλινον δέ.

22. ногоу твою] ногъ своа; Zach., Of. ногоу твою: Porf., Ljar. и. твою; Lobk., Stef. ноги твоа; В. τὸν πόδα σου.

22—23. ноги бо нхъ] ноги бо нхъ; Ljar. ноги.

23. на зло] на злобж; Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. на зло! В. εἰς κακίαν. текоуѣт'] рицжтѣ; vyjma tištěný текоуѣт!]

23—24. и спѣшет'] и скорны бѣжт; и ск. сжтѣ omnes; Νс. α. ταχνοὶ εἰσιν (ποδες).

24. пролати крѣв'] на пролатие крѣви; Of. въ пролаткѣ кр.; пролати крѣвъ Zach., Porf., пролати к. Lobk., Stef., кровъ пролати Ljar.; Νс. α. Α. του ευχεαι αιμα.

24—25. Не бес правди бо] Не бес правды бо omnes; Lobk. om. не.

25. лечет се сѣт'] пропнаатѣ (сѣ) мрѣжж; прѣжжатсѣ Ljar., В. ἐκτείνεται δίχτυα; Stef., Ljar. мрежа нхъ.

25—26. прѣд' очима птици (Nov. пернат'ѣхъ!)] вѣсамъ пернат'ымъ; omnes om. вѣсѣмъ; Ljar. пернѣ; В. πτερωτοῖς.

26. Глаи вистиноу] т[ъ](и) бо; rel. om. бо.

26—27. противѡу крѣви свои лечѡуѣт'] вѣщанищ[и](ε) сѣ крѣви събира(тѣ) въ сѣвиа злѣк'; Of. вѣщанище; Perf. вѣщаниши; Ljar. кровемъ причащуют сѣ; В. οἱ φόνου μετέχοντες.

28—29. и мислет' лкет' противѡу доушам' своимъ] раздршние же мжжтѣ законопрѣтжлникѣ зл[ъ](о); Of., Stef. разрѣшние; Of. моужемъ законопрестоуѣнникомъ; Ljar. -жю, -к8; В. ἡ δὲ καταστροφὴ ἀνδρῶν παρανόμων κακίη.

29. си поути] Си пжтне; Perf. И си; Zach., Ljar. син; Lobk. пжтѣ; αὐταὶ αἱ ὁδοί.

Fol. 224 d.

1. в нихъ (Vrb. 2, 3, Расм. вѣхъ) свр'шанищ'] вѣсѣхъ сконѣчанищѣ; Zach., Porf., Stef. сконѣчаванищѣ (Stef. -че-); Of. вѣсмъ сконѣчаванищѣ; Lobk., Ljar. вѣсѣхъ творанищѣ; В. πάντων τῶν συντελούντων.

1—2. безакон'на к'] в[о](ε)законна, Of. безаконна; Lobk. -ниѣ; Zach., Porf., Ljar. -ниж; В. τὰ ἄνομα.

2. и нечистем' своимъ] нечистемъ бо; Zach. неч'кениемъ. Stef. неч'тѣкѣ; неч. бо своимъ Zach., Of.; и неч. своимъ Ljar., В. τῆ γὰρ ἀσεβεία.

3. Дше свое погоубѣанищ'] своа дшж ѡем[ε](аж)тѣ; своа дшш Stef., Ljar., Zach. (своимъ дшю), Porf. (и своа д.); жлетѣ Stef., жмяютъ Porf., ѡемляютъ Of., Zach.

4—5. Прѣкмоудрост' блговѣщаниши вѣк'] Прѣкмждростѣ въ исходниши поетѣ сѣ; Stef. во неходѣ; В. Σοφία ἐ, ἐξ ὁδοῦ ὑμνεῖται.

5—6. на ст'гнахъ даєт' глас' свон] на пжтєхъ же дрѣзновєнне водитѣ; на кранхъ же ст'кнѣ забралнхъ проповѣдаєтѣ сѣ; Ljar. на поѣти; Lobk. водит сѣ; Stef. вводитѣ; Ljar. вводитєс; В. ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει ἐπ' ἄκρων δὲ τευχέων κηρύσσεται: Of. во вратѣхъ(!).

6—7. К' гласѣ же народ' вѣннет'] въ вратѣхъ же снлнхъ прнсѣдитѣ; В. ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει; Ljar. вѣдворѣет сѣ; Stef. от.

7—8. в' вратѣхъ' града износнт' сѣвса своѣ рекоѣмн] въ вратѣхъ же граднхъ дрѣздаши глєтѣ; Ljar. проповѣдающе глєтѣ; В. ἐπὶ δὲ πύλαις πόλεως παρρούσα λέγει: Of. градѣ.

9. Блнко] Блнко оубо лѣ; Ljar. ελ. аше вѣкмѣ; В. Ὅσον ἂν χρόνον.

9—10. незлобени] незлобени; Zach., Of., Stef., Porf. незлобени; В. ἄκακοι.

10. по правдѣ] по правдѣ; по правдѣ Lobk.; правды Ljar.; В. (ἔχωνται) τῆς δικαιοσύνης.

10—11. не имоут' постидѣти сѣ] не постыдѣтѣ сѣ; В. οὐκ αἰσχυνθήσονται.

11—12. безоумни же] а безоумни; Zach., Of., Stef., Porf., Ljar. безоумнни; Ljar. безоум. же; В. οἱ δὲ ἄφρονες.

12. досаждениѣ соѣше похотнни] досаждению сѣше похотнни; Ljar. (безоумнни же) соѣше досады жалаютѣ; В. τῆς ὕβρεως ἔντες ἐπίθυμηταί.

13—14. нечисти (Vid. нечистни) бнше] нечистни бѣвѣше; Of. нечст(н)ни соѣше; Ljar. нечистни же; В. ἀσεβεῖς γενόμενοι.

14—15. взненавидѣше чоувѣстни] взненавидѣшж чоувѣстни; Stef. чюувѣстнѣ, Lobk. (-нѣ).

15—16. и повинни бнше обланчаннем'] и повинни бѣвѣше венчаніем; Lobk. повинници; В. καὶ ὑπεύθυνοι ἐγένοντο ἐλέγχους.

16. Ге прѣдлагаю вамъ] Ге прѣдлагаѣмъ; В. ἰδοὺ προήσομαι ὑμῖν.

17. моего днханиѣ гланнє] моего дѣхѣ; Porf. своєго; дмѣханны Zach., Lobk., Porf., Stef., Ljar. (Ге прѣ снлою мою д.); Stef. и гланнє; В. ἐμῆς πνοῆς ῥῆσιν.

19. и не послѣшастє] и не слѣшастє; не послѣшастє Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar.; В. καὶ οὐχ ὑπηρεύσατε.

20. прострѣхъ' сѣвса] и простирахъ словєсє; прострѣхъ Zach., Lobk., -рохъ Of., Porf., Ljar.; Porf. слово; словєса Zach., Lobk., Of., Ljar.; В. καὶ ἐξέτεινον λόγους.

20—21. и не внєстє] и не внѣмастє; В. οὐ προσείχετε.

21. нѣ отвѣргостє] нѣ ѡметастє; Ljar. но несвершєннни створн(с)тє; В. ἀλλὰ ἀκύρους ἐποίητε.

22. Тѣмже оубо и аз'] Тѣмъ же оубо азъ; Ljar. Яз оубо (тѣмъ же от.); В. τοιγαροῦν; и аз omnes vel.; В. καθῶ;

ib. вашєн погнєклн] w вашєн погѣвлн; w om. omnes (exc. Stef.); В. τῆ ὑμετέρῃ ὀπωλείᾳ.

23. посмѣю сѣ] посмѣѣ сѣ; Ljar. порадоѣюсѣ; В. ἐπιγελάσομαι.

23—24. порадоѣю же сѣ] и порадоѣѣ же сѣ; и om.: Zach., Lobk., Stef., Porf., Ljar.; Of. om. totum; В. καταχαροῦμαι δὲ.

24. егда] вѣнегда же; внєгда Stef., Porf., Ljar. (om. же); Lobk. егда; В. ἤνικα ἂν:

ib. прндєт' на вн] прдєтѣ на км; Lobk. прндєтѣ; Ljar. прнхѣнтѣ; В. ἔρχεται ὑμῖν; Ljar. вамъ.

25—26. **Ἐγδα** же нападет' на вн маква] или **ἔκο** внидетъ на вт внезапнѣ маква; Zach. ли; Ljar. и; В. καὶ — Ljar. аще, В. ὡς ἄν — наидетъ Of., Stef., Porf., Lobk.; Ljar. приидетъ к вамъ, В. ἀφίχεται ὑμῖν — внезапна Lobk., ἐκνεζαπου Zach., Of., Porf., Ljar., Stef. (молва вн.); Ljar. матежк; В. ἄφνω ὄρουρος.

Fol. 225a.

1. и напрасно разоренне подобно божрѣ] и разоренне божри **ῥῶβη** прѣдегъ; Ljar. разращенне; подобно божри Zach., Of., Stef., Ljar.; В. ὁμοίως καταγίδι; Lobk., Porf. от. божри — бждетъ Zach., Lobk., Porf.; В. παρῆ.

2—3. И егда придетъ вамъ печал'] или егда придетъ вамъ печалъ; Porf., Zach. ли ег. приходитъ; В. ἢ ὅταν ἔρχεται; Stef., Porf. на вт, В. ὑμῖν; Ljar. скорбъ, В. ὀλίφис.

3—4. и градомъ ов'сто'кни] и градоу вѣсто'кни; Lj. гр. разоренне, В. καὶ πολιορκία; * ἢ ὅταν ἔρχεται ὑμῖν ὄλεσρος 2° от.

4—5. Бождет' бо егда] бждете егда; Lobk. И в. бо егда; Ljar. **Ἐγδα** же; В. ἔσται γὰρ ὅταν.

5—6. звати ме вкчнете] позовете ма; Ljar., Of. призовете; В. ἐπικαλέσησέ με.

6—7. не послушати вкч'ноу] не послушаша васъ; Porf., Ljar. не оуслышю, В. οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν.

7. Бзирогт' бо ме зван] вкзирѣтъ мене зані; Lobk. вкзирѣте; понижютъ ма Ljar.; Stef. незлобени; В. ζητήσουσίν με κακοί.

9. прѣмоудрост'] приамждростъ; Ljar. -сти; — и страха] а ст'ра; Stef. и страха; Of. ст'раха же; Ljar. ст'раха же (Гнк); В. λόγον, Νε.а.С φοβον.

10. не изволише] не изволишж; Ljar. не виаже! В. οὐ προείλαντο.

10—11. ни хотѣше (Vid. хотѣхочу)] ни хотѣхж; Ljar. вкхотѣша; В. οὐδὲ ἤθελον.

11. моух' внимати словес' (Vid. свѣтъ)] внимати моуха свѣтъ; Ljar. моимъ словесемъ внимати; Of. моухъ послушати свѣтъ; В. ἐμὰς προσέχειν βουλαῖς.

12. на подрѣжаше (Vid. подражахочу же) вса наказованик моѣ (Vid. моѣ обличеник)] подражахж же моѣ вѣщеник recte: вѣщеник; В. ἐμυκτῆριζον (-ρισαν) δὲ ἔμοις ἐλέγχους.

13. Тѣмже оубо снѣдет'] Тѣмъ же снѣдаты . . . оубо; тѣмъже оубо Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar.; Τοιγαροῦν.

14. своего погтн] своего пжтн; Ljar. своицъ погтн; В. τῆς ἐαυτῶν ὁδοῦ

15. и своее неч'сти] и своеа нечѣсти; Ljar. своѣ вѣщести; В. τῆς ἐαυτῶν ἀσεβείας.

16. зане бо] зане бо; Ljar. Понеже оубо; В. ἀντ' ὧν γάρ.

16—17. обидѣхочу младне] вбидѣхж младымъ; Of. видѣхочу; Ljar. оправдиша младенца; В. ἠδίκουν νηπίους.

17—19. Испитанне нечистивне погвнт'] испнта нечѣстивны **Ἐγюпетъ**; Zach., Lobk., Porf., Of., Stef. испитание; Ljar. стѣзание; В. καὶ ἐξετασμός ἀσεβείας ὀλεῖ; Ljar. погогвнтъ нечѣстивыхъ; погогвнтъ нечѣстивымъ Stef., Porf., Ljar.; погвнтъ Zach., Lobk.; Of. погогвн; var. ο'λέσει.

19. слоушаен] слышаш; Lobk., Of., Porf. слоушаши; Ljar. послушавши; В. ἀκούων.

20. на оупвание] на оупованне; В. ἐπ' ἐλπίδι; Ljar. о надеждн.

20—21. и без'ма'вне творит'] и безматѣствитъ; Lobk., Stef. безматѣвнтъ; Ljar. оумолчитъ; В. καὶ ἤσυχόσει.

21. бестраха] бѣ стѣа; В. ἀφόβως; Of., Stef., Ljar. без грѣха.
 21—22. отъ всякого зла] ὅν κτλεго зла; Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar.
 ὅν κтсхского.
 22. Гне] Гне; Stef. Гнѣ.
 22—23. прием'] приемъ; Of., Stef., Ljar. приемъ.
 23. главно мое] главно; Ljar. главо мою; В. ῥῆσιν; запади скрешн] запорѣди мѣ
 скрѣшн; Zach., Of., Porf. моиъ зап.; В. ἐμῆς ἐντολῆς.

Fol. 225 b.

1. И приложиши] и приложи сип Of., Porf.; Zach., Lobk., Stef., Ljar. прило-
 жиши; В. καὶ παραβαλεῖς;
 срце твоє] срѣце твоє; Ljar. свое.
 2. приложиши же ꙗ (Vrb. 2, 3 ε)] приложѣши же; Lobk., Porf. приложи же;
 Of. и прил. же; Stef. и приложиши; и приложитъ же сѣ Ljar.; В. παραβαλεῖς δὲ αὐτήν.
 2—3. на наказаннѣ] наказаннѣ; Ljar. въ наказ., В. ἐπὶ νοудέτησιν.
 3. снѣгъ твоємоу] снѣгъ твоємоу; Ljar. снѣгъ своемѣ.
 5. и разоумоу даси] и разоумъ; и разоумоу rel.; В. καὶ τῇ συνέσει δῶς.
 5—6. гласъ твои] гла твои; г. свои Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. (св. гл.).
 7—8. ꙗко сребра и ꙗко злата понѣши его] om.; Stef. ꙗко и; Porf. аки; Stef.
 и ꙗко и зл.; В. ὡς ἄργυριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξεραυνήσῃς αὐτήν; Ljar. скрѣшице.
 10. разоумъ бжи] разоумъ божи; Ljar. познаннѣ бне; В. ἐπίγνωσιν θεοῦ.
 11. даеѣ прѣмоудрѣсть] даеѣ прѣмѣдрѣсть; Stef. даеѣ пр.; Ljar. даеѣ.
 12. и отъ лица] ὅν лица; В. καὶ ἀπὸ προσώπου; разоумъ и правда] разѣмъ
 и правда; Of. прѣмоудрѣсть и пр.; Ljar. познаннѣ и разѣмъ; В. γνώσις καὶ σύνεσις;
 13—14. И шедитъ исправляющимъ] и шедитъ исправѣющимъ (sic); В. καὶ θησαυ-
 ρίζει τοῖς κατορθοῦσι.
 14. защититъ же] и защититъ же; и om.; Lobk., Stef., Porf.; Ljar. защи-
 щаетъ; В. ὑπερασπιεῖ.
 15. шѣствнѣ] шѣствнѣ; Zach., Lobk. шѣствнѣ; В. τὴν πορείαν.
 15—16. и схранити] схранитъ; Lobk. и схранити; Zach., Of., Porf. с(ъ)хра-
 нити; В. τοῦ φυλάξει.
 16. поутъ оправдани] пѣтъ вправдани ꙗ нхъ; Zach., Stef., Porf., Ljar. поутн;
 В. ὀδοὺς (var. ὀδόν); вправдани Of., Stef. (-ни); нхъ om. rel.; В. (ὀδοὺς) δικαιο-
 ωμάτων.
 16—17. и поутъ говещихъ емоу схранитъ] om.; Zach. поутн; Of., Porf.
 готовящихъ! -нхъ сѣ Lobk., Stef. готовящи! Ljar. блгоговѣкнствѣющихъ предъ ними;
 В. καὶ ὀδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει.
 17—18. Тгда] Тгда.
 18—19. правдоу и соудн] правдѣ и сѣдѣ; Ljar. соудѣмъ и правдѣ; В. δικαιοσύνην
 καὶ κρίμα.
 19. и исправнши] Grig. om. и; В. καὶ κατορθώσεις.
 19—20. вса блага] кѣскъ блага; Zach. благаи кѣсѣ; Lobk., Of. кѣсѣ т роиъ бла-
 гаи; Stef. кѣсѣ си блги.

20. придет' прѣмѣдрост'] придетъ прѣмѣдростъ: Zach., Porf. κληιδετ̄κ̄ пр.; Stef. прѣдрт̄κ̄ придетъ; B. ἔλθῃ ἢ σοφία.

22. а човѣ'стане] а чювѣствѣнѣ; чювѣствѣне (т'к'оє Lobk.), Zach., Of., Porf., Ljar.; B. ἡ δὲ αἴσθησις (τῆ σῆ ψυχῆ).

23. добро] добро; Stef. добрѣ: B. καλὴ (εἶναι).

24. Гвѣт' добр' схранит' те] om.; Ljar. и свѣт̄κ̄: Lobk. свѣт̄κ̄ же; Of. добрым; B. βουλή καλὴ φιλάξει σε.

25. смншленне же] съмъшленіе же; B. ἔννοια δὲ.

26. сьблюдет' те] сьблюдетъ; Lobk. сьблюдаеτ̄κ̄ т̄а; B. τηρήσει σε.

27. Ѡ чка] Ѡ чавка; B. ἀπὸ ἀνδρός.

28. ничтоже вѣрно] ничтоже вѣрно: Stef. нич. вѣрна.

Fol. 225c.

1. Оставакши] (Ѡ) оставакше: Zach. Ѡ оставакши: Ljar. ωσταρησι: B. ὁ οἱ δγχαταλείποντες;

поутн правн] пѣтѣ правым; B. ὁδοὺς εὐθείας.

2—3. по поутем' темным'] по пѣтемъ темнымъ; Lobk., Of. om. по; Stef. к пѣтн темны; Ljar. темными (om. пѣтми); B. ἐν ἔδοις σκότους.

3. о веселѣши се] Ѡ веселѣше сѣ; B. οἱ εὐφραίνεμενοι.

4. и радующи се] и радующи сѣ; B. καὶ χαίροντες.

4—5. о страшенин зак] в сьврашенин зак; Of. в свѣршенк̄ зак; о сьврашенин (-ни) зак Lobk., Stef., Porf.; в разврашенин Ljar.; B. ἐπὶ διαστροφή κακῆ.

5. Иже поутн] иже пѣтне: Stef. иже: Ljar. στεζα; B. αἱ τρίβοι.

6. оулучена] оулучена; Zach., Lobk., Porf. оулучена; χαμπύλαι.

7. створи, Vrb. 2, Vid. створити] створити: Porf. створитъ; B. ποιῆσαι.

7—8. права] права omnes; Ljar. праваго.

8. тоуждаго] тоуждаго.

9. Гне] Гне; Stef., Porf. снѣу.

9—10. да не постигнет' тебе] да не постигнетъ тебе: Stef. да тебе не п.

10. за' свѣт'] за' свѣтъ; Ljar. свѣт̄κ̄ золь.

11. оставл'н] оставлен; B. τὴ ἀπολείπουσα; Ljar. ωσκοφѣκваюше.

11—12. забне'н завет' бжи] забывъ свѣтъ Бжнї; Lobk. забывым; завет̄κ̄ Zach., Lobk., Of., Stef., Ljar., B. διαθήκην ἑαὶν ἐπιλελησμένη.

14. съ зѣмнми] съ земнымми: Lobk., Of. земак̄нымми (нымми); B. μετὰ τῶν γηγενῶν.

15. вси ходещи] И всѣх ходѣше; Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. om. И; Lobk., Of. ходещи; Porf. -ни; B. πάντες οἱ πορευόμενοι.

15—16. по нем'] по немс; Stef. во нь.

16—17. Ни имоут' постигнути] ни имѣтъ постигнѣтї; Lobk. не им. во ихъ постиг., Ljar. ниже постигнѣт̄κ̄, Porf. не постигнетъ во; B. οὐδὲ μὴ καταλάβωσιν.

18. правих'] правыхъ; Zach., Of., Stef. правѣк̄ант̄ныхъ; B. (τρίβους) εὐθείας.

18—19. не постигнѡутъ бо ихъ] не поостигнѡтъ бо ихъ; Lobk. и не имѡтъ бо ихъ постигнѣти; В. οὐ γὰρ καταλαμβάνονται.

19. лѣта животоу] лѣта живота omnes; Ljar. несазють! подѣ лѣтоуъ жизни; Par. typis impress. (ни бо достигнѣт) лѣтъъ жизни.

20. би ходилн] бж ходиле; Lobk. вышж ходилн; в поути бѡги] въ пѣти бѡгены; Zach., Of., Stef., Porf. благы; В. (εἰ γὰρ) ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθᾶς.

21. обрѣли би оубо] обрѣли бо бж; убрѣтали Zach., Lobk., Of., Porf., Ljar.; оубо Lobk., Ljar.; вышж Lobk.; В. εὗρισαν ἄν;

стѣзи правднн и гладки] стѣза праведныхъ гладкы; Lobk. стѣзи; Ljar. праведникъ; Porf. правѣ; Typis impr. правы; В. τρίβους δικαιοσύνης λείους.

23. жителе на зми] жителе на земли; Zach., Of., Stef., Porf., Ljar. жителн; Porf. на земли тон; В. οἱ. Ν (χρηστοὶ εἰσονται οὐκ ἄριστοι γὰρ)!

23—25. незлобиви же останѡутъ на нен] незлобиви же устанѡтъ на нен; Of., Stef., Porf., Ljar. незлобиви; В. καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

25—27. Ъко прави населеѣтъ землею и прѣподобни останѡутъ на нен] cum Zach., Lobk., Of. (правни); Grig. haec om.; Of. прѣп. твои; Zach. правьднни; Of. насалѣдѡтъ; В. ὅτι εὐθεὶς κατασκηνώσουσι γῆν, καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

27—29. поутне же нечестивихъ] поутне же нечестивыхъ. И законѡ прѣктоуѣнници виринѡутъ се] И законѡ прѣктоуѣнници виринѡутъ се T не] omnes om. excepto typis impresso: Πστὶς нечестивыхъ ѿ земли погнѣнѣтъ, прѣбеззакѡнннн же ѡрнѣнѣтъ ѿ неѡ.

Fol. 225 d.

1. снѣ] снѣ; Zach., Stef. снѡу; ib. законъ] законъ; Zach., Of. заповѣднн; Stef. глѣ; В. νομίμων.

2. глн бо] глѣ же; Zach. и глѣ же; В. τὰ δὲ ῥήματα; Stef. и законъ.

3. да блюдетъ срце твоѡ] да съблюдетъ твоѡ ср.; Of., Stef. блюдетъ; срѣце твоѡ Zach., Stef.; В. τηρέτω σὴ καρδία.

4. житикъ] житикъ; Stef. житию; Of. живота.

4—5. и лѣта жизни и мироу] лѣта житикъ; и мирѡ Stef., Ljar.; и мироу Zach., Lobk., Of., Porf., В. καὶ ἔτη ζωῆς καὶ εἰρήνην.

5—6. приложетъ ти се] приложѣтъ ти се; Lobk., Stef., Ljar. приложитъ ти се; Typ. impr. приложѣтъ теѣк; В. προσθήσουσίν σοι.

6. вѣри] вѣры; Stef. вѣрѣ; Zach., Porf. вѣра.

7. да не оставаютъ тебе] да не устанѡтъ теѡ; Of., Porf. устанѡютъ; Ljar. оскѡдѣютъ ти; Zach. устанѣтъ; В. μὴ ἐκλιπέτωσάν σε.

8. привѡжи же ѡ своѡи вин] привѡжи же ѡ своѡи вѡн; Stef. и привѡжеш; Ljar. уѡѡжи; Ljar. ихъ; Of., Stef. om. ѡ; В. ἄφασαι δὲ αὐτὰς ἐπὶ σῶ τραχήλῳ;

ibid. вѡн] Cyrill omnes (exc. Ljar.) addunt: и (на)пншн ѡ на скрнжалн срѣца твоѡго; А. γραφον δε αυτας επι το πλατος της καρδιας σου; В. om.

9—10. и помншлн добра] И помѣшлн бѡгѡк; Of., Stef., Porf., Ljar. добра.

10. прѣдѡ] гм] прѣдѡ Гемѡ; Lobk., Of., Stef., Porf. прѣдѡ бѡгомъ; В. ἐνώπιον Κυρίου.

11. бѡудн оубо] Бжди оубоудн; Lobk. и бжди; Stef. оубоудн; В. ἵσθι πεποιθῶς.

12. на ба] на Ба; Zach., Stef., Ljar. на Γα; B. ἐπὶ θεῶ.

12—13. а о своих прѣмлоудрости] а. своих прѣмждростиа; Of., Ljar. и; w своих прѣмждрости Lobk., Of., Porf., Ljar., Stef.

13. не величан се] не величѣти са; Ljar. не возноси са; rel. не величѣи са.

14—15. знаи ю] знаи и; Zach., Lobk., Of., Stef. знаи иж; Porf. знаю (!); Ljar. познавай тоу; B. γνώριζε αὐτήν.

15—16. поутн твоє] пѣть твои; пѣти твоѡ omnes exc. Stef. (om.); B. τὰς ὁδοὺς σου.

16. а нога] и нога; Lobk., Zach. а нога; Ljar. нога же; B. om. Ἄσ. α. ο δε πους (σου).

17. потикати се] потѣкнѣти са; Of. потыкати са; Zach. претыкати са; Ljar. притыкатиса.

17—18. моудр'] мждрѣ; Ljar. прѣдрѣ.

19. и оуклони се] оуклони са; B. καὶ ἐκκλίνε.

23. Т твоихъ] Ѡ своихъ omnes;

ib. правдн' троудъ] праведныхъ троудъ; Zach. Ѡ св. троудъ правдн[дк]нѣ; Of., Ljar. троудовъ.

23—24. и начетки дан] и начѣткы дан; Stef. начатокъ; Ljar. начинан; B. καὶ ἀπάρχου.

24. Т твоихъ] Ѡ своихъ.

24—25. плод' правднихъ] плодъ (superscr.) праведныхъ; Porf. правдн^х плодъ, Zach. прав. троудъ.

25—26. да испълнет се житнице твоє] да испълнѣатъ са житница твоѡ; Zach., Stef. скровница тв., B. τὰ ταμεία σου; Ljar. сокр.

26—27. множеством'] множествию; Stef. множествеа; Zach., Lobk., Of., Porf. множествеомъ; B. πλησμονῆς.

27. пшнице] пшница; Stef. пшеници; Ljar. насыщенные; B. (πλησμονῆς) σίτω; ib. вино же] вино же; Of., Porf., Ljar. и вино же; B. οὔψ δε.

Fol. 226 a.

1. истачають'] истачѣатъ; Lobk. да источ.; B. ἐκβλύζωσιν;

ib. Гне] Гне; Zach., Of., Stef. Гноу.

2—3. о наказани] в наказани(и); Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. w наказ.

3. ни ослабѣи] ни ослабѣи; Zach., Ljar. ослабѣи; Stef., Porf. ослабѣани; B. μηδὲ ἐκλύου.

4. Ггоже во] ггоже; eg. во rel.; B. ὄν γάρ.

5. ранит'] и ранкствѣтъ; Zach., Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. битъ (бк); B. μαστιγοῖ.

6—7. приемлет] приметъ.

7. (ниже) оберѣте] приверѣте; Zach., Of., Stef., Porf. верѣте; B. (ὄς) εὔρεν; Ljar. веращѣтъ.

8. и смрътън'] и смрътны omnes exc. typis impresso смрътенъ; B. καὶ θνητὸς.

9. видѣ моудрост'] видѣ мждрост omnes exc. Zach. верѣте м.; B. εἶδεν φρόνησιν;

- ib. Λογχε βο] Люче бо: Ljar. Λογχε βο есть: B. χρῆττον γάρ.
10. неже] неже; rel. нежел.
- 10—11. з'латоу и среброу] златоу [и]и среброу: rel. omnes злата и сребра.
11. скровище] скровище; Zach., Lobk. скровища: Ljar. om.; B. σπυαυρούς.
12. каменнѣ] камене: Zach., Lobk., Of., Stef., Porf. каменны (-κιά); Ljar. -ны.
- 12—13. много цѣнна] многоцѣнна; Of., Porf. многоцѣннаго: Ljar. -ныхъ: B. λίθων πολυτελέων.
13. не противитъ се] не противитъ же са: же om. Zach., Ljar.; не прот. бо са Lobk., Stef.; B. οὐκ ἀντιτάξεται.
14. лоукавно] лжкавно: Lobk., Of., Porf. лжкаво: Ljar. (ничтоже в нихъ стро-
потно и л.); B. ποιηρόν.
- 15—16. приближающимъ се еи] приближающимъ са еи: Zach., Stef., Ljar. любящимъ ю: B. τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῆι.
16. свако] вѣсѣкое; Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. свако.
17. недостонное ее есть] недостонно еа (есть); Zach. недост. ми еа; Ljar. и недост. тон есть; Stef. не достонт (!) ми есть; B. οὐκ ὄξειον αὐτῆς ἐστιν.
18. живота] живота; Ljar. животоу; Zach., Of. жизни.
19. в десници ее] въ дес. еи; иа Of., Stef.
- 19—20. в' шощици же ее] и въ шощици^к еа; Zach., Of., Lobk., Ljar. om. и: Stef. om. же; Lobk., Ljar. еи.
21. Ѡ оуекн' ее] и Ѡ оуект' еа; Lobk., Of., Stef., Porf., Ljar. om. и; Zach. Ѡ оуект' же; B. ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς; Ljar. изо оуект'; Lobk. еи.
- 23—24. Поути ее] Пжт' еа; Ljar. Пѣтк'е; Of. -тк'е же; Zach. -ти; Porf. -ти же; Lobk., Stef. om.; B. αἰ ἐδοῦ αὐτῆς.
- 24—25. и все стъки ее в мирѣ] и вѣса стък'а (иа) въ мирѣ: Ljar. с миромъ: B. ἐν εἰρήνῃ.
27. и всланающимъ се на ню] и вѣслѣнѣющимъ са на на; Zach. по ню; Lobk., Stef. вѣслана —; Porf. слана —; Of. вѣслан —.
- 27—28. Ъко на га тврѣда] Ъко на Г^а тврѣда: Lobk. на Г^а тврѣдк; Ljar. ω Γ^α тврѣдк; B. ὡς ἐπὶ κύριον (B^ab + ασφαλῆ).

2. Kniha Ekklesiastika (Sirachova).

Поченют' книги Екклесиастика

Fol. 236 b

Еса прѣкмоудрост' Ѡ га и с ни=
м' ест' въ ек'. 2 Пѣск' мор'ски
и капе дъжд'ниѣ и дни ека'

ΣΟΦΙΑ ΣΙΡΑΧ.

ΠΑΣΑ σοφία παρὰ Κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐστιν
εἰς τὸν αἰῶνα.

² ἄμμον βαλασσῶν καὶ σταγόνας ὕετοῦ καὶ ἡμέρας
αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει;

- кто изычетет'. 3 Кисотоу нвс'
 5 и шириноу змлѣ и вездноу и прѣ
 моудрост' кто ислѣдит'.
 4 Прѣжде всего с'здана кис
 т' прѣмоудрост' и разоумь
 моудрости ѡ вкѣ. 5 Источник'
 10 прѣмоудрости саво вжне
 въ вишних' и шкстиѣ еѣ за
пвди в'кчине. 6 Корен' прѣмоу
 дрости комоу от'кри се и мн
ого в'дѣ кчине еѣ кто разоу
 15 мѣ. 8 Єдин' єст' прѣмоудр' стра
шн' з'кло с'дѣ на прѣстоу
ѣ своєм' и гдѣствоуѣ. 9 Гѣ сам'
с'здад' ю и видѣ и (sic) и чтѣ ю и
пролиѣ ю на вѣкѣ д'клѣх' с
 20 воух'. 10 Гѣ всєю плѣтню подан
ню єго и дарова ю лювецим' и.
 11 Страх' гнѣ слава и похвала и
веселиє и в'кчнц' радости.
 12 Страх' гнѣ възвеселит' срце
 25 и даст' веселиє и радост'.

³ ὕψος οὐρανοῦ καὶ πλάτος γῆς καὶ ἄβυσσον καὶ σοφίαν τίς ἐξιχνιάσει;

⁴ προτέρα πάντων ἔκτισται σοφία, καὶ σύνεσις φρονήσεως ἐξ αἰῶνος.

⁶ ῥίζα σοφίας τίνι ἀπεκαλύφθη; καὶ τὰ πανουργεύματα αὐτῆς τίς ἔγνω;

⁸ εἷς ἐστὶν σοφός, φοβερός σφόδρα, κατ'ἄξιον ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Κύριος ⁹ αὐτὸς ἔκτισεν αὐτήν, καὶ ἶδεν καὶ ἐξηρίθμησεν αὐτήν,

(¹⁰) καὶ ἐξέχεεν αὐτὴν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

¹⁰ μετὰ πάσης σαρκὸς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ἐχορήγησεν αὐτὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

¹¹ φόβος Κυρίου δόξα καὶ καύχημα καὶ εὐφροσύνη καὶ στέφανος ἀγαλλιάματος.

¹² φόβος Κυρίου τέρπει καρδίαν,

и дѣлгогоу дни . Ч 13 Боецоу моу
 се га благо боудет' на посл
 фдк' и в днѣ кончаниѣ своего
 блн' боудет'. 14 Зачело прѣмоу
 30 дрости воѣти се га и с вѣ
 р'ними в ложеснѣ създана ви
 Fol. 236 с ст' им'. 15 Съ чки основанне в
 кчно оугнѣзди и съ сѣменем'
 моух' оувѣрит' се. 16 Множьст
 во прѣмоудрости воѣти се
 5 га и оупаѣет' е ѿ плод' свои
 х'. 17 Бѣс' дом' свои исплкниит'
 желаниѣ и житнице ѿ жит
 а' своего. 18 Бѣнц' прѣмоудро
 сти страх' гнѣ процвѣта
 10 е мир' и здравне цѣлениѣ
 19 и видѣ и чте ю Хоудожьс
 д'ство (sic!) и вѣдѣние разоум
 а одѣждиль и славоу дрѣ
 жецих' ю взнесе. 20 Корен' прѣ
 15 моудрости воѣти се га и

καὶ δώσει εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ μακροήμερουσιν.

¹³ τῶ φοβουμένῳ τὸν κύριον εὖ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων,
 καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς αὐτοῦ εὐρήσει χάριν.

¹⁴ ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν θεόν,
 καὶ μετὰ πιστῶν ἐν μητρὶ συνεκτίσθη αὐτοῖς·

¹⁵ καὶ μετὰ ἀνθρώπων ἡμέλιον αἰῶνος ἐνόσσευσεν,
 καὶ μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν ἐμπιστευθήσεται.

¹⁶ πληθύνῃ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον,
 καὶ μεθύσκει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς·

¹⁷ πάντα τὸν οἶκον αὐτῆς ἐμπλήσει ἐπιθυμημάτων,
 καὶ τὰ ἀποδοχεῖα ἀπὸ τῶν γενημάτων αὐτῆς.

¹⁸ στέφανος σοφίας φόβος Κυρίου,
 ἀναβάλλων εἰρήνην καὶ ὑγίαν ἰάσεως.

¹⁹ καὶ εἶδεν καὶ ἐξηρίθμησεν αὐτήν,
 (21) ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν συνέσεως ἐξώμβρησεν,
 καὶ δέξαν κρατούντων αὐτῆς ἀνύψωσεν.

²⁰ ρίζα σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον,
 καὶ εἰ κλάδοι αὐτῆς μακροήμερουσις.

вѣтви еѣ дългодниѣ. 22 Не м
 ожетъ ꙗкоустъ неправда опр
 авдати се ꙗко часъ во ꙗкоустъ
 и его падание емоу. 23 До вѣк
 20 мене стрѣпитъ дълго трѣпѣ
 ливи ꙗко на послѣдѣкъ възд
 астъ емоу веселие. 24 До вѣк
 мене скриетъ слѣса своѣкъ ꙗко
 и оустни многихъ испѣдетъ ра
 25 зомъ его. 25 Е скрившихъ прѣкъм
 оудрости притче хощежъс
 тва ꙗко мрѣзостъ же грѣшникъ
 оу вѣгочѣстие. 26 Вѣжделѣкъ
 прѣкъмоудрости ꙗко сѣблюди
 30 заведи ꙗко и гѣ подастъ ти ю.
 27 Прѣкъмоудростъ во и наказа
 ние страхъ гнѣ ꙗко и благоволе
 ние его вѣкра и кротостъ.
 Fol. 236 d 28 Непротиви се страху гн
 ю ꙗко и не пристоупаи к немю с
 рцѣмъ двоиномъ. 29 Не соумни ꙗко се оу
 сти члѣкъчи ꙗко и оустнамакъ

22 Οὐ δυνήσεται θυμὸς ἄδικος δικαιοσύνηναι·
 γὰρ ῥοπή τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πᾶσις αὐτῷ.

23 Ἔως καιροῦ ἀνθήσεται μακρόθυμος,
 καὶ ὕστερον αὐτῷ ἀναδώσει εὐφροσύνην·

24 Ἔως καιροῦ κρύψει τοὺς λόγους αὐτοῦ,
 καὶ χεῖλη πιστῶν ἐκδιηγίσεται σύνεσιν αὐτοῦ.

25 ἐν θησαυροῖς σοφίας παραβολὴ ἐπιστήμης,
 βδέλυγμα δὲ ἁμαρτωλῶν θεοσέβεια.

26 ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολάς,
 καὶ Κύριος χορηγήσει σοὶ αὐτήν.

27 σοφία γὰρ καὶ παιδεία φόβος Κυρίου,
 καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ (35) πίστις καὶ πραότης.

28 μὴ ἀπειθήσης φόβῳ Κυρίου,
 καὶ μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισσή·

29 μὴ ὑποκρίῃς ἐν στόμασιν ἀνθρώπων,
 καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσίν σου πρόσεχε.

- 5 своим' внемли. 30 Не взне
 си се да не опадеши · и на
 ведеши на дшоу свою ве
 счъстие · и окриет' гъ таи
 ние твое · и по ср'д'к' снма
 10 низложит' те · кко не прис
 тоупишь еси ст'рахом' гни
 м' и срце твое испльн' лоука
 в'ства. Ч П. 1 Чедо аще прис
 тоупаеши работати гоу ·
 15 тоу оуготован дшоу сво
 ю в напасти. 2 Исправи срце
 твое и стръпи · и не тьщи се в'
 вр'кме наведени'к'. 3 прил'к'
 пи се емоу и не остоупи · да
 20 взрастеши на посл'к'дк'
 свои. 4 И се¹⁾ елико нанесено т'
 и боудет' прими и въ изм'к'
 нение см'крени'к' своего да
 го тръпи · 5 кко огнем' искоушено
 бивает' злато · чци прие

²⁰ μι, ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσης
 καὶ ἐπαγάγῃς τὴν ψυχὴν σου ἀτιμίαν,
 (³⁰) καὶ ἀποκαλύψει Κύριος τὰ κρυπτά σου,
 καὶ ἐν μέσῳ συναγωγῆς καταβαλεῖ σε.
 (⁴⁰) ὅτι οὐ προσῆλθε φόβῳ Κυρίου,
 καὶ ἡ καρδίᾳ σου πλήρης δόλου.

¹ Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ θεῶ,
 ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν·

² εὐθύνοῦ τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον,
 καὶ μὴ, σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς.

³ κολλήσῃτι αὐτῷ καὶ μὴ ἀποστῆς,
 ἵνα αὐξηθῆς ἐπ' ἐσχάτων σου.

⁴ πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι δέξαι,
 καὶ ἐν ἀλλαγασιν ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον·

⁵ ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσός.

¹⁾ Chyba piscova místo ελεε.

25 тни въ врѣме смѣрениѣ.
 6 Вѣроуи емоу и застоуиитѣ
 те · и оуправи ноути своє ·
 и оупван на н'. 7 Боеиен се га
 пождѣкте его мласти · и не
 30 оуклонѣкте се да не паде
 те. 8 Боеиен се га вѣроуи
 те емоу · и не ѿпадет' мѣз'
 да ваша · боеиен се га на
 Fol. 237 a дѣкните се вагих' · и на вес
 елине вка и мласт'. 10 Вѣзри
 те на дрѣвнии роди и ви
 дите к'то вѣровав' гвѣк
 5 и постидѣ се · или кто прѣк
 вист' в страск' его · и оста
 влен' би. Или кто призва н' и пр
 ѣзрѣк и · 11 зане шедр' и мласти
 в' гв · оставлает' грѣхи и
 10 спсєт' въ врѣме скрѣби. 12 Гор
 є срцмь страшивом' · и роука
 м' ослабленам' · и грѣшникау
 находеиоу на дрѣк стѣзѣк ·

καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

⁶πίστευσον αὐτῷ καὶ ἀντιλήμψεταιί σου·

εὐθύνον τὰς ὁδοὺς σου καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν.

⁷οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

καὶ μὴ ἐκκλινῆτε, ἵνα μὴ πέσητε.

⁸οἱ φοβούμενοι Κύριον, πιστεύσατε αὐτῷ,

καὶ οὐ μὴ πταίση ὁ μισθὸς ὑμῶν.

⁹οἱ φοβούμενοι Κύριον, ἐλπίσατε εἰς ὀγαθά

καὶ εἰς εὐφροσύνην αἰῶνος καὶ ἐλέους.

¹⁰ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε·

τίς ἐνεπίστευσεν Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη;

(¹²) ἢ τίς ἐνέμεινεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατελείψθη;

ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ ὑπερείδεν αὐτόν;

¹¹διότι οἰκτείρων καὶ ἐλεήμων ὁ κύριος,

καὶ ἀφήσιν ἁμαρτίας καὶ σώσει ἐν καιρῷ ἑλίψως.

¹²οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς καὶ χεροῖν παρειμέναις,

καὶ ἁμαρτωλῶ ἐπιβαίνοντι ἐπὶ δύο τρίβους.

- 15 13 Горѣ срѣзоу ославленоу · ꙗк
о не вѣроует' · сего ради непо
крывено боудет'. 14 горе вам' по
гоубльшим' трыпѣние и что
створите егда посѣтитъ гъ.
20 15 Боеиши се га непротивет се
глоум' его · и любеиши с'блюдоу
т' поугти его. 16 Боеише
и се га поицоут' благово
ениѣ его · и любеиши поицоут'
25 закона · 17 боеиши се га оугото
вет' срѣца своѣ · и прѣд ним'
смѣрет' душе свое. 18 Да ви
адем' в роуцѣ гни · а не в роук
и члче · ꙗкоже бо величие
30 его такоже и млст' его. III. 1 Мене
оца послоушанте чедѣ · и си
це створѣте да спсете се ·
2 Ъъ бо прославиъ оца о чедѣх'
и соуд' материн' оутвердил'

Fol. 237b

¹³ οὐαὶ καρδίᾳ παρειμένη, ὅτι οὐ πιστεύει·
διὰ τοῦτο οὐ σκεπασθήσεται.

¹⁴ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἀπολωλεκόσιν τὴν ὑπομονήν.
(¹⁷) καὶ τί ποιήσετε ὅταν ἐπισκέπτηται ὁ κύριος;

¹⁵ οἱ φοβούμενοι Κύριον οὐκ ἀπειθήσουσιν ῥημάτων αὐτοῦ,
καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν συντηρήσουσιν τὰς ἐδούς
αὐτοῦ.

¹⁶ οἱ φοβούμενοι Κύριον ζητήσουσιν εὐδοκίαν αὐτοῦ,
καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν ἐμπλησθήσονται τοῦ νόμου.

¹⁷ οἱ φοβούμενοι Κύριον ἐτοιμάσουσιν καρδίας αὐτῶν,
καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ταπεινώσουσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

¹⁸ ἐμπροσθέντα εἰς χεῖρας Κυρίου καὶ οὐκ εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων.

(²³) ὡς γὰρ ἴ· μεγαλωσύνη αὐτοῦ. οὕτως καὶ τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

III. ¹ Εμοῦ τοῦ πατρὸς ἀκούσατε, τέκνα,
καὶ οὕτως ποιήσατε, ἵνα σωθῆτε.

² ὁ γὰρ Κύριος ἐδέξασεν πατέρα ἐπὶ τέκνοις,
καὶ κρίσιν μητρὸς ἐστερέωσεν ἐφ' υἱόσ.

на снѣхъ. 3 Чти оца оцѣст
 ит' грѣхн' 4 и ꙗкоже бгатиен
 се прославлени матер' с
 5 вою. 5 Чти оца взвесели
 т се о чедѣхъ' и в днь молв
 и свое послушан' боудет'.
 6 Прославлени оца длги
 дни створит' и послушае
 10 и га поконт' матер' свою.
 7 и ꙗкоже владикама пора
 ботлет' рожд'шима и — 8 Дѣ
 лом' и слвм' чти оца свое
 го да наидет' ти бание ѿ н
 15 его — 9 Бание бо оче оутвржд
 лет' домн чед' клетва же
 материна искоренает' осно
 баниѣ — 10 Не слави се в безъ
 чьстни оца своего нѣст' во
 20 ти слава к бесчьстнию — 11 Глв
 а во чкоу ѿ чьсти оца свое
 го и поношение чедом' мати
 в вѣсавни — 12 Чедо застоуп

³ ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιλάσεται ἀμαρτίας·

⁴ καὶ ὡς ὁ ἀποστραυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ.

⁵ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ὑπὸ τέκνων,
καὶ ὡς ὁ ἀποστραυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ
καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται.

⁶ ὁ δοξάζων πατέρα μακροημερεύσει,
καὶ ὁ εἰσακούων Κυρίου ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ.

⁷ καὶ ὡς δεσπόταις δουλεύσει ἐν τοῖς γεννησασιν αὐτόν,

⁸ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου,

(¹⁰) ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ·

⁹ εὐλογία γὰρ πατρός στηρίζει οἶκους τέκνων.
κατάρτα δὲ μητρός ἐκρίζοι θεμέλια.

¹⁰ μὴ δοξάζου ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου,
οὐ γὰρ ἐστὶν σοι δόξα πρὸς ἀτιμίαν·

¹¹ ἢ γὰρ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς πατρός αὐτοῦ.
καὶ ὄνειδος τέκνοις μήτηρ ἐν ἀδοξίᾳ.

и в старости оца своего ·
 25 и не оскрѣби его в животѣ его —
 13 И аще изогмѣет се то не
 разори емоу · и не оукори его
 всею крѣпостию своею ·
 14 Милостина во оча не забь
 30 вена боудет · и в грѣхѣ мѣс
 то привиждет ти се · 15 и в днѣ
 скрѣби твоее вспоменет т
 и се · ꙗкоже юг на мраз · та
 Fol. 237 c ко растают ти се грѣси —
 16 Коль хоулии оставли оца · и
 проклет гмь · раздражаен
 матер свою — 17 Чедо дѣла
 5 своѣ с кротостию прѣпрова
 ждан · и чкомь приетномъ вл
 юбленъ боудеши — 18 Елма вел
 икъ еси · толма смѣран се · и
 прѣдъ гмь обречеши блгод
 10 ꙗт · — 20 ꙗко велие можение гн

¹² τέκνον, ἀντιλαβοῦ ἐν γήρᾳ πατρός σου,
καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτὸν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ·

¹³ καὶ ἂν ἀπολείπῃ σὺνεσιν, συγγνώμῃν ἔχε,
καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτὸν ἐν πάσῃ ἰσχύϊ σου.

¹⁴ ἐλεημοσύνη γὰρ πατρός σου ἐπιλησθήσεται,
(¹⁶) καὶ ἀντὶ ἁμαρτιῶν (¹⁷) προσανοικοδομηθήσεται σοι·

¹⁵ ἐν ἡμέρᾳ ὀλίψεώς σου ἀναμνησθήσεται σοι·
ὡς εὐδία ἐπὶ παγετῶ, οὕτως ἀναλυθήσονται σοὶ αἱ
ἁμαρτίαι.

¹⁶ ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλιπὼν πατέρα,
καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ Κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα
αὐτοῦ.

¹⁷ Τέκνον, ἐν πραύτητι τὰ ἔργα σου διέβαλε,
καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου δεκτοῦ ἀγαπηθήσῃ.

¹⁸ Ὅσῳ μέγας εἶ, τοσοῦτω ταπεινοῦ σεαυτὸν,
καὶ ἔναντι Κυρίου εὐρήσεις χάριν·

²⁰ ὅτι μεγάλη ἡ δυναστεία τοῦ κυρίου
καὶ ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξάζεται.

- ε · и смѣрени мисла — 21 Лоу҃чѣш
 и҃хъ себе не ищи · и крѣпѣши҃хъ с
 ебе не питаи · 22 ꙗже ти пов
 елѣна соу҃тꙗ та разоумѣ
 15 ван · нѣстꙗ во ти потрѣба
 танинѣхъ — 23 Ёк избитꙗцѣхъ дѣ
 ль своихъ не распитан. ве
 ще во разоума члѣвѣча по
 казано ти бистꙗ — 24 Многи во
 20 прѣльстѣнѣли мнѣнѣи и҃хъ · и м
 нѣнѣи лоу҃каво погоубѣло ε
 стꙗ свѣтꙗ и҃хъ — 25) Грѣце же
 стоко озлобитꙗ се на посл
 ꙗкꙗ · и любен вѣдоу в неи по
 25 гивнетꙗ. 27 Грѣце жестоко оте
 готитꙗ се волѣзѣнѣми · и грѣ
 шникꙗ приложитꙗ грѣхи на гр
 ꙗхи — ? Моудростꙗ и вѣдѣнѣи и
 разоумꙗ закона ꙗ га · любви
 30 и слѣдꙗ добра дѣла ꙗ него
 естꙗ · блазнꙗ и тма скрѣшꙗ
 нѣи вгнѣздѣи се · Величае
 се сꙗ своею злобою · естꙗр

²¹ χαλεπώτερα σου μή ζητεί.

καὶ ἰσχυρότερα σου μή ἐξέταζε.

²² ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ.

(²³) οὐ γὰρ ἐστὶν σοι χρεὶα τῶν κρυπτῶν.

²³ ἐν τοῖς περισσοῖς τῶν ἔργων σου μή περιεργάζου.

(²⁵) πλείονα γὰρ συνέσεως ἀνθρώπων ὑπεδείχθη σοι.

²⁴ πολλοὺς γὰρ ἐπλάνησεν ἡ ὑπόληψις αὐτῶν,
καὶ ὑπόνοια πονηρὰ ὠλόσθησεν διανοίας αὐτῶν.

²⁶ καὶ ὁ ἀγαπῶν κίνδυνον εἰς αὐτῷ ἐμπεσεῖται·
καρδία σκληρὰ κακωθήσεται ἐπ' ἐσχάτων.
καρδία σκληρὰ βαρυνθήσεται ἐπ' ἐσχάτων.

²⁷ καρδία σκληρὰ βαρυνθήσεται πόνοισι,
καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς προσθήσει ἀμαρτίαν ἐφ' ἀμαρτίαις.

1) Z řeckého t. vypuštěn jeden verš.

Fol. 237 d   'кет се ш нею · 28 наведе^{ни}ю в
 еличиваго н'кет' исц'клени
 'к · сад' ко лоукав'ства оуко
 рени се в нем' — 29 Оуце разоуми
 5 ваго разоум'кет' притчочу ·
 и оухо послочшлива вжде
 лание пр'кмоудра · 30 Оги' пал
 ец' оугасит' вода · а мило
 стина оц'кстит' гр'кхи —
 10 31 Вздаеи благод'кти помни
 м' бивает' присно · и въ вр'км
 е скр'би своее обрешет' оу
 твр'ждение — IV. Чедо живота
 ницаго не лишн · и не минн оч
 15 ню просливоу · 2 дше лачоуц'
 е не оскр'би · и не раз'гн'кван
 моужа в ницет'к его · 3 срца р
 аз'гн'квана не привзмоути ·
 И не мимонеси да'кник' тр'квоу
 ющаго · 4 раба скр'беша не ѓр
 20 'ки · и не ѓврати лица сво
 его ѓ ницаго · 5 ѓ тр'квоующаго и

²⁸ ἐπαγωγῆ ὑπερφάνου οὐκ ἔστιν ἴσσις,
 φυτὸν γὰρ πονηρίας ἐρρίζωκεν ἐν αὐτῷ.

²⁹ καρδία συνετοῦ διανοηθῆσεται παραβολήν,
 καὶ οὐς ἀχροατοῦ ἐπιθυμία σοφοῦ.

³⁰ πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέσει ὕδωρ,
 καὶ ἐλεημοσύνη ἐξιλιάσεται ἀμαρτίας.

³¹ ὁ ἀνταποδιδούς χάριτας μέμνηται εἰς τὰ μετὰ ταῦτα,
 καὶ ἐν καιρῷ πτώσεως εὐρήσει στηρίγματα.

IV. ¹ Τέχνον, τὴν ζωὴν τοῦ πτωχοῦ μὴ ἀποστερήσης,
 καὶ μὴ παρελκύσης ἑφθαλμούς ἐπίδειξ.

² ψυχὴν πεινώσαν μὴ λυπήσης,
 καὶ μὴ παροργίσης ἄνδρα ἐν ἀπορίᾳ αὐτοῦ.

³ καρδίαν παροργισμένην μὴ προσταράξης,
 καὶ μὴ παρελκύσης δόσιν προσδεομένου.

⁴ ἰκέτην πλιβόμενον μὴ ἀπαναίνου,
 καὶ μὴ ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ.

25 ε δ^τβρατι очию — И не даст' м
 'кста чкоу клеѣти те · б кльноу
 цоу бо те в горести дше сво
 30 еε · молви его оуслишит' с
 твори и — 7 Приκτель сворицоу
 створи се · и колариноу см'к
 рани главоу свою · 8 приклони оу
 30 хо свое ницемоу · и δβεѣан
 εмоу мирно в кротости — 9 Из'
 ми обидимаго из роуки оби
 деѣаго · и не изнемаган ег'
 Fol. 238 a да соудиши — 10 Боуди сирим' κ
 ко оць · и в моужа в м'ксто ма
 тери их' · и боудеши κко снх в
 ишнаго · и взлюбит' те пач
 5 ε неже мати твоκ — Εпрост
 ε дни τ — 11 Пр'κмоудрост' снн с
 воε взнесе · и застоуѣет'
 искоуцих' εε. 12 любви ю любит'
 жизн' · и ютрьнюющен к неи испл'

⁵ ἀπὸ θεομένου μὴ ἀποστρέψης ὀφθαλμόν,

καὶ μὴ θῶς τόπον ἀνθρώπῳ καταράσασθαι σε·

⁶ καταρωμένου γάρ σε ἐν πικρῇ ψυχῆς αὐτοῦ,
τῆς δεήσεως αὐτοῦ ἐπακούσεται ὁ ποιήσας αὐτόν.

⁷ προσφιλῆ συναγωγῇ σεαυτὸν ποιεῖ,
καὶ μεγιστάνι ταπεινοῦ τῆν κεφαλὴν σου.

⁸ κλῆνον πτωχῶ τὸ οὖς σου,
καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ εἰρηνικὰ ἐν πραύτητι.

⁹ ἐξελοῦ ἀδικούμενον ἐκ χειρὸς ἀδικούντος,
καὶ μὴ ὀλιγοψυχῆσης ἐν τῷ κρίνειν σε.

¹⁰ γίνου ὀρφανοῖς ὡς πατήρ,
καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῆ μητρὸς αὐτῶν·

(¹¹) καὶ ἔση ὡς υἱὸς Ὑψίστου,
καὶ ἀγαπήσει σε μᾶλλον ἢ μήτηρ σου.

¹¹ Ἡ σοφία υἱὸς ἑαυτῆ ἀνύψωσεν.
καὶ ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητούντων αὐτήν.

¹² ὁ ἀγαπῶν αὐτήν ἀγαπᾷ ζωήν,
καὶ οἱ ὀφειλόντες πρὸς αὐτήν ἐμπλησθήσονται
εὐφροσύνης·

- 10 неτ се весели^к · 13 др^жжен се еε
 насл^кдит^с · сл^воу · и ид^кже
 в^ходит^с · бл^вит^с г^ь · 14 Г^лоу^же
 ц^иеи еи посл^оу^жет^с · ст^лоу · и
 люб^еице ю в^злюб^ит^с · г^ь · 15 Пос
 15 лоу^шаеи еε насл^кдит^с · εз
 ики · и в^нимаеи еи в^селит^с се
 над^ке се — 16 Я^це в^кроу^еши на
 сл^кдиши ю · и в^ь о^др^жании в
 оу^дет^с · ро^д · его · 17 ^кко разв^рац
 20 ено х^одит^с · ш^ним · в^ь пр^кви^х · в
 о^кзи · и ст^рах^ь · нав^едет^с · нан^ь ·
 и пом^оу^чит^с · и в^ь наказ^ании
 сво^еи · Д^онде^же в^кроу^е им
 ет^с · д^ши сво^еи · и иск^оу^сит^с · и
 25 в^ь оправ^дани^х · еε · 18 и па^ки в^ь
 зв^ратит^с се пр^кмо к^ь нем^оу · и
 в^ьзв^еселит^с · и · и ^окриет^с · е^моу
 т^ании сво^е · 19 Я^це зав^лоу^д
 ит^с · остав^ит^с · и · и пр^кд^аст^с · и
 30 в^ь роу^цк^ь пад^ани^к сво^его —

¹³ ὁ κρατῶν αὐτῆς κληρονομήσει δόξαν,

καὶ οὐ εἰσπορεύεται, εὐλογήσει Κύριος·

¹⁴ οἱ λατρεύοντες αὐτῇ λειτουργήσουσιν ἅγιω,
καὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὴν ἀγαπᾷ ὁ κύριος·

¹⁵ ὁ ὑπακούων αὐτῆς κρινεῖ ἔθνη,
καὶ ὁ προσελθὼν αὐτῇ κατασκηνώσει πεποιθώς.

¹⁶ ἔὰν ἐμπιστεύσης, κατακληρονομήσεις αὐτήν,
καὶ ἐν κατασχέσει ἔσονται αἱ γενεαὶ αὐτοῦ·

¹⁷ ὅτι διστραμμένως πορεύεται μετ' αὐτοῦ ἐν πρώτοις,
(¹⁰) φόβον δὲ καὶ δειλίαν ἐπάξει ἐπ' αὐτόν,

καὶ βασανίσει αὐτόν ἐν παιδίᾳ αὐτῆς,

ἕως οὐ ἐμπιστεύσῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ·

καὶ πειράσει αὐτόν ἐν τοῖς δικαιοῦμασιν αὐτῆς·

¹⁸ καὶ πάλιν ἐπανήξει κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτόν καὶ
εὐφρανεῖ αὐτόν,

(²¹) καὶ ἀποκαλύψει αὐτῷ τὰ κρυπτά αὐτῆς.

¹⁹ ἔὰν ἀποπλανηθῇ, ἐγκαταλείψει αὐτόν,

καὶ παραδώσει αὐτόν εἰς χεῖρας πτώσεως αὐτοῦ.

Fol. 238 b

- 20 Гъблюди врѣме · и схрани
се ѡ лоукавна · и о дши своен
не постиди се · 21 Ест' ко стоу
д' наводе грѣх' · и ест' стоу
д' слава и благодѣкт' — 21 Не при
ми лица на свою дшоу · и не с
рамаи се о падани своем' .
- 5 23 Не взбрани слвесе къ врѣ
ме спсениѣ · и не скриваи прѣ
моудрости своее · ѡ 24 Глво
м' ко познана воудет прѣм
оудрост' · и наказание глом'
10 езика — 25 Не прѣрѣкаи противоу
рѣкнотѣ · и о ненаказани с
воем' срамаи се — 26 Не сти
ди се испѣдати грѣх' сво
их' · и не стани противоу бис
15 тринѣ рѣчнѣи · 27 И не постели
себе моужю вою · и не обини
се лица силнаго · 28 до семрь
ти подвизаи се по рѣкнот
ѣ · и гъ въ поворет' по тевѣ —

²⁰ Συντίρησον καιρόν και φύλαξαι ἀπὸ πονηροῦ.

(²⁴) και περὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῆς·

²¹ ἔστιν γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν,
και ἔστιν αἰσχύνη δόξα και χάρις.

²² μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ τῆς ψυχῆς σου,
(²⁷) και μὴ ἐντραπῆς εἰς πτωσίν σου.

²³ μὴ κωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας·

²⁴ ἐν γὰρ λόγῳ γνωστῖσεται σοφία.
και παιδεία ἐν ῥίματι γλώσσης.

²⁵ μὴ ἀντίλεγε τῇ ἀληθείᾳ.

και περὶ τῆς ὀπαιδευσίας σου ἐντρέπητι·

²⁶ μὴ αἰσχυνθῆς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίας σου,

(³³) και μὴ βιάζου ῥοῦν ποταμοῦ.

²⁷ και μὴ ὑποστρώσῃς σεαυτὸν ἀνδρώπα μωρῶ,
και μὴ λάβῃς πρόσωπον δυναστοῦ.

²⁸ ἕως τοῦ θανάτου ἀγωνίαι· περὶ τῆς ἀληθείας,
και Κύριος ὁ θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ.

- 20 29 Не боуди скор' езиком' свои
 м' · и лѣн' и слаб' в дѣлѣх' с
 воих' — 30 Не боуди ꙗко лѣв' в до
 моу своем' · и величае се в р
 леѣх' своих' · 31 не боуди роука
 25 твоѣ простръта на взети
 е · а на даѣние скр'вена —
 V. 1 Не належи имѣни своем' · и
 не рѣци доволно ми ест' · 2 не
 ходи в слѣд' душе своее ·
 30 и крѣпости своее · 3 и р'ци кто м
 е прѣможет' — Гь во мьсте м'
 стит' · 4 не р'ци с'грѣших' · и чт
 о ми вист' · гь во трыпѣливи
 Fol. 238c ест' · 5 о оцѣшени вестраха
 не боуди приложити грѣх
 и на грѣхи — 6 И не р'ци щедрот
 а его многа ест' · и множьс
 5 тво грѣх' моих' оцѣстит' —
 милост' во и гнѣв' оу него · и и

²⁹ μὴ γίνου τραχὺς ἐν γλώσσῃ σου,
 καὶ νωθρὸς καὶ παρειμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου.

³⁰ μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῷ οἴκῳ σου,
 καὶ φαντασιοκοπῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου.

³¹ μὴ ἔστω ἡ χεὶρ σου ἐκτεταμένη εἰς τὸ λαβεῖν,
 καὶ ἐν τῷ ἀποδιδόναί σου συνεσταλμένη.

V. ¹ μὴ ἔπεχε ἐπὶ τοῖς χρήμασί σου,
 καὶ μὴ εἶπῃς Ἀυτάρκη μοί ἐστιν.

² μὴ ἐξακολούθει τῇ ψυχῇ σου καὶ τῇ ἰσχύϊ σου,
 πορεύεσθαι ἐν ἐπιθυμίαις καρδίας σου·

³ καὶ μὴ εἶπῃς Τίς με δυναστεύσει;
 ὁ γὰρ κύριος ἐκδικῶν ἐκδικήσει σε.

⁴ μὴ εἶπῃς Ἥμαρτον, καὶ τί μοι ἐγένετο;
 ὁ γὰρ κύριός ἐστιν μακροθύμος.

⁵ περὶ ἐξίλασμού μὴ ἄφοβος γίνου,
 προσθύνειν ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίαις·

⁶ καὶ μὴ εἶπῃς Ὁ οὐκτειρμός αὐτοῦ πολὺς,
 τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξιλιάσεται·

(?) ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτοῦ,

- а грѣшницѣхъ прѣстанетъ ꙗ
 ростъ его ⁘ 7 не жиди обратитъ
 и се къ гоу ⁘ и не ѡнелagai дне
 10 ѡ дне ⁘ напрасно бо изидетъ
 гнѣвъ гнь ⁘ и въ врѣме мьст
 и погнєнеши ⁘ Ч 8 Не нале
 жи имѣни неправднихъ ⁘ ника
 ке бо ти ползи створитъ ⁘
 15 в днь онъ наведениѣ — 9 не вѣки
 всѣми вѣтви ⁘ и не ходи вс
 ꙗки поутми ⁘ с грѣшникъ дво
 езичьнъ 10 Бодди оутврѣдєнь
 в разоумѣ своемъ ⁘ и едино
 20 бодди слово твоє ⁘ 11 бодди ск
 оръ в слшани своемъ ⁘ и длъ
 готръпѣннимъ провєшаван ѡ
 вѣтѣ — 12 Яще естъ в тебѣ раз
 оумъ ⁘ то ѡвєшан искрѣннемоу ⁘ а
 25 щєли же нѣстъ то роука тво
 ꙗ бодди на оустѣхъ твоихъ ⁘ 13 ꙗ
 ко слава и вєсчѣстїє в вє

καὶ ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτοῦ.

⁷ μὴ ἀνάμενε ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον,
καὶ μὴ ὑπερβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας·

(⁸) ἔξάπινα γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ Κυρίου,
καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ἐξολή.

⁸ μὴ ἔπεχε ἐπὶ χροίμασιν ὀδίκαις·
οὐδὲν γὰρ ὠφελίσεις ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς.

⁹ μὴ λίχμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ,
καὶ μὴ πορεύου ἐν πάσῃ ἀτραπῷ·
οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ διγλωσσος.

¹⁰ ἴσθι ἔσθηγιμένος ἐν συνέσει σου.
καὶ εἰς ἔστω σου ὁ λόγος.

¹¹ γίνου ταχύς ἐν ἀκρόσει σου.
καὶ ἐν μακροθυμίᾳ φθέγγου ἀπόκρισιν.

¹² εἰ ἔστιν σοι σύνεσις, ἀποκρίθητι τῷ πλησίον·
εἰ δὲ μή, ἡ χεὶρ σου ἔστω ἐπὶ στόματί σου.

¹³ δέξα καὶ ὀτιμία ἐν λαλίᾳ,

сѣдѣк — И ѣзикъ члѣкъ пада
 ннѣ емоу · 14 не слови шкъпѣтннкъ ·
 30 и ѣзикоу своимъ не лечи · ѿ
 троготи¹⁾ стоудъ естъ и заз
 оръ зѣл о двоѣзичнѣемъ —
 15 О велицѣк и о малѣк не разоу
 Fol. 238 d мѣкви · VI. 1 и в дроуга мѣксто
 не боудн врагъ · нмѣ бо лоук
 аво стоудъ и поношение на
 слѣдетъ · тако грѣшникъ
 5 двоѣзични — Не взноси с
 ебе свѣтломъ дше своее ·
 да не расхнцнѣна боудетъ
 ꙗко бикъ дша твоѣ · 3 листви
 е свое поѣси · и плодъ свои
 10 погоубиши · и оставиши сѣ
 бе ꙗко дрѣво соуххо — 4 Дша л
 оукава погоубитъ стѣжа
 вшаго ю · и радостн враго
 мъ створитъ — 5 Грѣтанъ сладкъ ·

καὶ γλῶσσα ἀνθρώπου πτώσις αὐτῶ.

¹⁴ μὴ κληθῆς ψευδης,

καὶ τῇ γλώσσῃ σου μὴ ἐνεδρευθῆς ·

(¹⁷) ἐπὶ γὰρ τῷ κλέπτῃ ἐστὶν αἰσχύνη.

καὶ κατάγνωσις πονηρὰ ἐπὶ διγλώσσου.

¹⁵ ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν μικρῷ μὴ ἀγνοεῖ.

VI. ¹ καὶ ἀντὶ φίλου μὴ γίνου ἐχθρὸς ·

ὄνομα γὰρ πονηρὸν αἰσχύνη, καὶ ὄνειδος κληρονομήσει ·
 οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ διγλωσσος.

² μὴ ἐπάρῃς σεαυτὸν ἐν βουλῇ ψυχῆς σου,

ἵνα μὴ διαρπαγῇ ὡς ταῦρος ἡ ψυχὴ σου ·

³ τὰ φύλλα σου καταφάγεσαι.

καὶ τοὺς καρπούς σου ἀπολέσεις.

καὶ ἀφήσεις σεαυτὸν ὡς ἔυλον ξηρόν.

¹⁷ ψυχὴ πονηρὰ ἀπολεῖ τὸν κτησάμενον αὐτήν.

καὶ ἐπίχαρμα ἐχθρῶν ποιήσει αὐτόν.

⁵ λόγουξέ γλυκὺς πληθύνει φίλους αὐτοῦ.

¹⁾ Tak i v brev. II. a III. Vrbnickém.

- οὐ γὰρ ἐκρήνῃ κριβῆ¹⁾ κρήνη· οὐδέ
 5 τῆ καὶ οὐδέ κτε σκροβιμῆ —
 15 Δρογγὸν ἐκρήνον ἠέ κτε ἰκρήνη· καὶ
 ἠέ κτε σμῆρη δρογγὸν ἐγὼ·
 16 Δρογγὸν ἐκρήνῃ οὐδέ κτε χαζιτ
 νιὸ· καὶ βοεπιε σὲ γὰρ οὐδεπιμογ
 10 τῆ καὶ —

¹⁾ φίλος πιστός σκέπη κραταία·

ὁ δὲ εὐρών αὐτόν, εὕρεν θησαυρόν.

¹⁵⁾ φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα,
καὶ οὐκ ἔστιν σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

¹⁶⁾ φίλος πιστός φάρμακον ζωῆς.
καὶ οἱ φοβούμενοι Κύριον εὐρήσουσιν αὐτόν.

1) Asi chyba piscova m. κρηβῆ

B. TEXTY HOMILITICKÉ.

1. Homilie sv. Řehoře Vel.

na I. neděli v postě z hom. 16 na Evangelia (sv. Matouše).

Fol. 104a

Πο Μῆτῆκιο

Κ Οἷν βρμε βεδενῆ βῆ σπςκ δ
 οὐχὸμῆ κ ποϋστῆνιου· δα κα
 σκὸςκῆλῆ σὲ κῆ δῆ δῆ κβλα·

Fol. 104b

καὶ πρϋ· ομῆ στῆο γρῆρα ππ·

Распачати сѣ ѿ етерихъ о
 бикаетῆ· κῆμῆ δλμῆ βεδенъ
 βῆλῆ κῆ γῆ σπςκ κ ποϋστῆ

5

нию· того ради ꙗко в семь

жде евиѣлсѣкъмῆ чтни

глетῆ сѣ· Поκτῆ κα δῆ κβολῆ

Lectio sancti Evangelii secundum Matthaeum.

In illo tempore: Ductus est Jesus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo. Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit. Et reliqua. Homilia sancti Gregorii Papae.

Homilia 16. in Evangelia.

Dubitari a quibusdam solet, a quo spiritu sit Jesus ductus in desertum, propter hoc quod subditur: Assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem: et

в стѣ градъ · и паки поѣтъ
 и на гороу високоу зѣло —
 10 РѢ Растръгнѣте срѣца ва
 ша · а не ризъ вашихъ · и обра
 тѣте се къ гоу боу ꙗко благо
 дѣтн и мѣрѣдъ естъ — БѢ
 Да оставитъ нечистивн
 15 поутъ свои · и мѡужь кривъ по
 мишленикъ своѣкъ · и обрат
 ит се къ гвѣкъ · и поѡмѡуетъ · ѿ
 Нъ рѣснѣкъ и безъ всякого по
 рока приемлет се · да стѣ
 20 мь дѡмъ в поустиню веденъ
 вѣровал се би · Да тамо е
 го дѡхъ свои вел би · идѣж
 е дѡхъ злобиви на искоушан
 ие обрѣл би — РѢ Прѣломи л
 25 ачѡуцоумѡу члѣкъ твои · и егда
 нага¹⁾ облѣци его · нище и б
 ѣднне в домъ твои · тѣгда пр
 остит се ꙗко ютро свѣтъ т
 вои · и прѣд лицемъ твоимъ иде
 30 тъ правда твоѣ · БѢ Егда в
 идиши нага облѣци его и

rursum: Assumpsit eum in montem excelsum valde. Sed vere et absque ulla
 quaestione convenienter accipitur, ut a sancto Spiritu in desertum ductus credatur:
 ut illuc eum suus Spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum malignus spiritus
 inveniret. Sed ecce, cum dicitur Deus homo vel in excelsum montem, vel in
 sanctam civitatem a diabolo assumptus, mens refugit credere, humanae hoc
 audire aures expavescent. Qui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus,
 si in illo et alia facta pensamus.

R. Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra: et convertimini ad
 Dominum Deum vestrum:

* Quia benignus et misericors est. **V.** Derelinquat impius viam suam, et
 vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miseretur ejus. —
 Quia benignus.

1) Orig.: cum videris nudum, operi cum (II. Respon. III. Nokt. 1 ned. postni).

неосквр'ни плѣти твоеѣ · ѿ
 Нѣ егда снѣ глѣт се · да бѣ
 чкѣ любо в стѣ град · а
 юбо на гороу високоу зѣла
 о по'кт' бѣла би · мисль нѣк
 иу · чкѣ оуб'ѣгае · чсц'ѣ во
 5 оуши снѣ оустрашае та се · ¹⁾ (Sic)
 Нѣ овак' вакомоу в'крите
 лно бити знаменати мо
 жем' аще всем' и другаѣ
 створеник' мислими — Трим
 10 и вистиноу искоусами га
 нишо дѣ'вѣла искоуша · прѣв
 'ѣе лакомотнию пожр'тк
 а · егда рече емоу · аще снѣ
 бжи еси · р'ци да камене си
 15 е хлѣби воудоут'. Другов
 ницею же тѣшеславнѣмъ ·
 егда емоу рече · аще снѣ во
 жи еси · вр'зи се низоу — Тре
 тицею же желѣнием' им'ѣн
 20 ик' · егда рече емоу · вса си
 'ѣ дам' ти · аще пад' пока
 ониши ми се · Брати'к не чоуд

Certe iniquorum omnium caput diabolus est: et hujus capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilátus? an non diaboli membra Judaei persecuentes, et milites crucifigentes Christum fuerunt? Quid ergo mirum, si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? Non est ergo indignum Redemptóri nostro quod tentári voluit, qui vénerat occídi. Justum quippe erat, ut sic tentatiónes nostras suis tentatió nibus vínceret, sicut mortem nostram vénerat sua morte superáre.

R. Frange esuriénti panem tuum, et egénos vagósque induc in domum tuam: * Tunc erúmpet quasi mane lumen tuum, et anteíbit fáciem tuam justítia tua. V. Cum víderis nudum, óperi eum, et carnem tuam ne despéxeris. — Tunc.

¹⁾ Orig.: humanae hoc audire aures expavescent (1 Čtení hom. brev. Trident; homil. Lublaň. оуши снѣ слышѣше... Šafařík. Památky str. 55).

о ест' · аще гь наш' кнезоу в
 с'кх' в'кс' искоушати се под
 25 а · оше во в'кше пришла' и ѿ оуд'
 его нас' ради вьен' бити и р
 аспет' — Глава же и кнезь
 вс'кх' в'кс' дь'квалъ естк' ·
 оуди же его соут' вкоушк' с'
 30 вс'кми в'кси пилат' и не
 в'крни нюд'ки · пропън' шви
 га · толи вси зклн п . . л¹⁾
 фдоующе дь'квалоу · з? л
 Fol. 104 d ими д'кли · Нь фкоже гь ншк' и
 опра д'квал · тако и ми вкор
 оуживше се · помощию гнею
 пошираим' все лксти д'к
 волские — Р'к Анѳлм' сво
 5 им' заив'кд'к о тев'к · хра
 нити те въ вс'кхъ поутех' т
 воих' · на роукахъ в змоут' т
 е · да не пр'ктькнеши о камень
 ноги твоее · П'р На аспидоу
 10 и василиск' настоушиши и
 попереши лва и зми'к

Sed sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur: suggestione, delectatione, et consensu. Et nos cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobis ipsis etiam gerimus, unde certamina toleramus. Deus vero, qui in utero Virginis incarnatus, in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergo per suggestionem potuit: sed ejus mentem peccati delectatio non momordit. Atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris, non intus fuit.

R. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis: * In manibus portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. V. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. — In manibus. Gloria Patri. In manibus.

(Breviarium Rom. dominica I. Quadragesimae.)

¹⁾ посл'кдствоующе (Šaf. Pat. 55).

2. Homilie ctih. Bedy

na neděli III. v postě. — V nadpise jest mylně ohlášena hom. sv. Jeronýma; touž homilii klade Řím. breviář dosud, a sice jest vzata z IV. knihy hl. 48 na ev. sv. Lukáše hl. XI.

Fol. 118 d   ЧТ СТГО ЕБѢК ПО ЛЦѢК —
 Е Он врме · вѣк иск изгоне в
 ꙗкс · и тѣ вѣк нѣмь · И егда
 изыгна вѣс · прогла нѣм
 5 и и дивлахоу се народи
 и прѣчк · Омилк стго Ерни
 ма прѣвтра · Тьгда приве
 ден ѡи исоу вѣсни · слѣп
 и и нѣми · и ищѣли его · та
 10 ко ꙗкоже прогла и прозрѣ ·
 Три знаменик вкоупь в ѣд
 ном ꙗцѣ свершена соут ·
 Слѣпи видит · нѣми гле
 тѣ · вѣсни ѿ вѣса одржим
 15 и избавляет се · Еже во т
 гда тѣлесно створено е
 ст гмь · то нне по все дни
 в прѣбыванне вѣрнихъ д
 оуѣвно испакнает се —

Lectio sancti Evangelii secundum Lucam.

In illo tempore : Erat Jesus eiciens daemónium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset daemónium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae. Et reliqua.

Homilia venerabilis Bedae Presbyteri.

Daemoniacus iste apud Matthaeum non solum mutus, sed et caecus fuisse narratur : curatusque dicitur a Domino, ita ut loqueretur, et videret. Tria ergo signa simul in uno homine perpetrata sunt : caecus videt, mutus loquitur, possessus a daemone liberatur. Quod et tunc quidem carnaliter factum est, sed et quotidie completur in conversione credentium : ut expulso primum daemone, fidei lumen aspiciant; deinde ad laudes Dei tacentia prius ora laxentur. Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub principe daemoniorum eicit daemónia. Non haec aliqui de turba, sed Pharisaei calumniabantur et Scribae, sicut alii Evangelistae testantur.

- Fol. 119 a   Да изгнаним' прѣжде въс
 ом' · сѣкни свѣтъ · видит' ·
 по том же на хвалоу бжию
 мльчещѣ оуста ѡвараю
- 5   т се · и хвалет' ба с прил
 ежанием' · Рѣк Достоннѣ си
 ·к трѣпим' · ·кко с'грѣшнхом' в к
 ратрѣк нашем' · видоуше тоу
 гоу душе его · егда прошае ни
- 10   и ми не слоушахом' — сего рад
 и обрѣтоу ни скрѣви · Бѣ Рече р
 оувим' к братии своен · еда
 не рѣх' вам' не мозѣте с'грѣ
 шити въ отроцѣк · и не слышас

ТЕ МЕ.

R. Mérito haec pátimur, quia peccávimus in fratrem nostrum, vidéntes angústias ánimae ejus, dum deprecarétur nos, et non audívimus: * Idcirco venit super nos tribulátio. V. Dixit Ruben frátribus suis: Numquid non dixi vobis: Nolíte peccáre in púerum; et non audístis me? — Idcirco.

(Viz Breviarium Rom. Dominica III. Quadragesimae.)

SEZNAM DŮLEŽITĚJŠÍCH SLOVÍČEK,

O NICHŽ JE ŘEČ V ROZBORU (viz str. 50—70).

А.

ааѣ III. ἄδης 224 с 13; cfr. паккѣ.

Б.

БЕЗМАѢВЕНІЕ: БЕЗМАѢВЕНІЕ ТВОРИТИ V. ἡσυχάζειν (ἡσυχάσειν 225 а 20—21; cfr. БЕЗМАѢВЪ-СТВИТИ (БЕЗМАѢВТИ, ОУМАѢЧАТИ in codd. syr.).

БЕЗМАѢВЪСТВИТИ, -ВІАЖ V. ἡσυχάζειν; cfr. БЕЗМАѢВЕНІЕ ТВОРИТИ.

БЕС ПРАВДАѢ ADV. ἀδίκως 224 с 12, 24—25.

ВИТИ, ВІАЖ V. μαστιγώω; cfr. РАНИТИ, РАКСТЕОВАТИ.

БЛАГОВѢРЕНІЕ П. εὐσεβεία; БЛАГОВѢРЕНІЕ ЖЕ В БѢ 224b 18, cfr. БЛАГОВѢРСТВЕНІЕ.

БЛАГОВѢРСТВЕНІЕ П. εὐσεβεία; cfr. БЛАГОВѢРЕНІЕ.

БЛАГОДѢТНАѢ ADJ. χάριτος 224 с, 4—5.

БЛАГЪ ADJ. χρηστός 225 с 27.

БОЯЗНЬ F. φόβος; cfr. СТРАХЪ.

В.

ВРѢТИШТЕ П. μαρσίπιων 224 с 19.

ВЪЗМАТИ, ВЪЗМАЖ V. αἰρέω: ВЪЗМЕМЪ ПАМЕТЪ ЕГО ^Т ЗЕМЛЕ 224 с 13—14.

ВЪЛАГАЛИШТЕ П. βαλλάντιον τό 224 с 18—19.

ВЪСЛАНИТИ СМ, -НИАЖ СМ V. ἐπερείδομαι 226 а 27.

ВЪРНИЖТИ, -НЖ V. ἐξωδέω 125 d 1.

ВЪНА F. τράχηλος 225 d 8; cfr. ШНА.

ВѢКНЦЪ III. στέφανος ό; в. БЛАГОДѢТКНИ 224 с 4—5.

Г.

ГАНАНІЕ П. αἰνίγμα 224b 15.

ГОВѢТИ, -ВѢЖ I -ВІАЖ V. εὐλαβεῖσθαι: ПОУТЪ ГОВЕЩИХЪ ЕМОУ СХРАНИТЪ 225b 16—17; cfr. in codd. syr. БЛАГОГОВѢКНСТЕОВАТИ.

ГРИВКА F. κλοῖον τό 224 с 5.

ГРѢЛО П. τράχηλος 225 d 8; cfr. ВЪНА, ШНА.

ГРѢСТИ, ГРѢДЖ V. ἔρχεσθαι; cfr. ПРИИТИ.

Д.

ДОСАЖДЕНІЕ П. ὕβρις, -εως; БЕЗОУМНИ ДОСАЖДЕНІЕ СОУЩЕ ПОХОТНИЦИ 224d 1—13.

ДРѢЖАТИ СМ, -ЖЖ СМ; НЕЗЛОБНИ ДРѢЖЕТ СЕ ПО ПРАВДѢ, ἄκαχοι ἔχονται τῆς δικαιοσύνης, 224d 9—10.

ДРѢЖАТИ СМ, -ЖЖ СМ V. ἀντέχομαι; ДРѢКО ЖИВОТНО ЕСТЪ ВЕКМЪ ДРѢЖИШИМ СЕ ЕЕ 226 а 25—26.

Ж.

жнвотъ п. ζωή 225 с 24, 226 а 19; cfr. жизнь.

жнвоткнъ adj. ζωής; ἀρκεο жнвот'но 226 а 25.

жнзнъ f. ζωή 225 d 5; cfr. жнвотъ.

жнтель п. οἰκητωρ 225 с 28.

жнтне п. βίος 225 d 4; cfr. жнвотъ, жнзнъ.

жнтъница f. (ἀποθήκη) ταμιεῖον 225 d 26.

жрѣкъ п. κληρος; жрѣкъ' свон положи в коушк с нами 224 с 17—18.

З.

зачало п. ἀρχή; cfr. начало.

звати, зожъ v. ἐπικαλέω (etiam med.) 225 а 5; cfr. позвати, призвати in codd. cyr.

зълъ adj. κακός 225 с 15; cfr. ажкавкнъ.

И.

испытанне п. ἔξετασμός 225 а 17—18; cfr. стажанне in cod. Ljar.

ити, иджъ v. πορεύεσθαι; cfr. ходити.

К.

коварство п. πανουργία 224 b 8—9.

Л.

лѣкы conj. ὄσπερ 224 с 13; cfr. шко.

лацати, -чжъ v. cario, illaqueo скрнем' сѣти лечоуще прав'днomoу 224 с 11—12; не бес правди бо лечет се сѣт' оуγ'ρ' ἀδίκως ἐκτείνεται δίχτυα ibid. 24—25 сами противоу кр'ви своен лечоут' ibid. 26—27.

ажкавкнъ adj. πονηρός; не противит се ен ничтоже лоукавно 226 а 13—14; cfr. зълъ.

М.

мѣва f. μόρυβος 225 а 1; cfr. мѣтежъ.

мѣтежъ f. μόρυβος cfr. мѣва.

Н.

надежда f. ἐλπίς; cfr. оупѣканне.

наказанне п. νουθέτησις 225 b 3.

наказованне п. ἔλεγχος τό(!) 225 а 12—13; cfr. обанченне.

напѣлннти, -нжъ v. πίμπλημι; напѣлн(мк) домн наше корнсти 224 с 15—16.

начало п. ἀρχή 224 b 19—20; cfr. початѣкъ, начатѣкъ, зачало.

начатѣкъ; начетки дан емоу ^τ твонх' плод' прав'дннх' — ἀπ' ἄρκου αὐτῶ ἀπὸ σῶν κερπῶν δικαιοσύνης; 225 d 23—25.

незловнвѣ adj. ἄκακος 224 d 9.

нечистъ adj. ἀσεβής 224 d 13; cfr. нечистивъ.

нечьстивъ (нечистивъ) adj. ἄσεβής 224 с 7—8.

нечьсть f. ἀσεβεία 225 а 15.

О.

обанченне п. ἔλεγχος τό 225 а 12—13 in cod. Viti et cyr.; cfr. наказованне.

обстоѣанне градомъ п. πολιορκία 225 а 4.

ослабѣти, -кжъ v. ἐκλύω (etiam med.); ни ослабѣти ^τ него обличаем' 226 а 3—4.

Π.

перхнатъ adj. πτερωτός 224 с 21 (in cod. Noviano et cyrillicis).

печалк f. ἄλγεις 225 а 3; cfr. скръѣкь.

погоубати, -лаж v. ἀφαιρέομαι (ψυχῆν); 224 d 3.

погыбати, -блж v. ἔλλυμαι 225 с 33.

подражати, -жаж v. μιμηρίζειν; подрѣжаше вса наказованиѣ (al. обличениѣ) моѣ 225 а 12—13.

положити, -жж v. βάλλω 224 с 17—18; cfr. жрѣкѣ.

постигнѣти, -нж v. καταλαμβάνω; да не постигнет' тебе зкл' свѣт' 225 с 14—15.

потыкати сѧ, -каж сѧ v. προσκόπτω; а нога твоѣ не имат' потикати сѧ 225 d 17.

похотѣти, -хотѣж v. βούλομαι 224 с 8.

похотѣникъ m. ἐπιθυμητής; п. досажденнѣк 224 d 13.

початѣкѣ m. ἀρχή; п. прѣмоудрости страх' гнѣ 224 b 15—16.

правити, -важ v. ὀρθοτομέω; (прѣмоудростѣ) да правит' поутн твоѣ 225 d 15—16.

принти, -ндж v. ἔρχεσθαι 224 d 24; cfr. грѣсти.

прилежанне п. ἐπιμέλεια; п. костюм' твоим' 225 d 21—22.

приходити, -ходѣж v. ἔρχεσθαι; cfr. грѣсти, принти.

причѣстити сѧ, -штѣж сѧ v. κοινόομαι; да причѣстим сѧ кр'ви 224 с 10.

прѣкнемати, -лаж v. ὀλιγωρέω; не прѣкнемаган о наказани гнѣ 226 а 2—3.

поушати, -таж v. ἀπωδέω; не поушан закона матере твоѣ 224 с 2—3.

пѣтиштѣ m. πτερωτός 224 с 26; cfr. перхнатъ.

пѣкѣ m. ἄδης; к пѣклоу отвѣчени сѧ 24 б Is. 14 15; cfr. адъ.

Ρ.

разоумѣ m. σύνεσις 224 b 17.

разоренне п. καταστροφή 225 а 1—2; cfr. развраштенне in codd. Ljar.

ранити, ранж v. μαστιγώω 226 а 5; cfr. ранѣствовати, бити.

ранѣствовати, -роуж v. μαστιγώω; cfr. ранити, бити.

расхвѣтити, -штѣж v. καταλαμβάνω; все же стежанне его расхвѣтим' 224 с 14—15.

Γ.

скръѣкь f. ἄλγεις; cfr. печалк.

страхѣ m. φόβος 224 b 16; cfr. боязнѣ.

строенне п. κυβέρνησις 224 b 12.

сѣмшленне п. ἕννοια; смншленне же прѣподобно съблюдет' те 225 b 25—26.

стрѣльцѣнъ adj. σκοлиδς 225 с 5.

сѣтѣжанне п. κτησίς; все же стежанне его расхвѣтим' 224 с 14—15.

сѣтѣжати, -жж v. κτάομαι; строенне стежит' 224 b 12—13.

Τ.

тврѣдѣ adj. ἀσφαλής; всланяющим сѧ на ю 'кко на га тврѣда 226 а 27—28.

точило п. ληνός; вино же точило твоѣ истачают' 225 d 27.

Ου.

оуклонити, -нж v. ἐκκλίγω; оуклони ногоу свою ^Т стѣз' их' 224 с 21—22; оуклони сѧ ^Т всакого зла 225 d 18—19.

οὐλῃχτι; οὐλῃχνη, χαμπύλος; οὐλечена колеса нх' 225 с 5—6.
 οὐπῶваннe π. ἐλπίς 225 а 20; сfg. надежда.
 οὐразοῦμῃти, -κж v. νοέω; οὐразοῦμῃти притче 224 b 13.
 οὐченнe π. παιδεία; οὐченнe безоῦμнн οὐничжают' 224 b 21—22.

X.

χοδιτι, хождж v. πορεύεσθαι 224 с 21; сfg. ити.

Ч.

чоҕекетвинe π. αἰσθησις; страхк гнк начало чоҕв'ствик 224 b 19—20.

III.

шны f. τράχηλος 224 с 6; сfg. взы.
 штад'кти, -ждж v. θησαυρίζω; шеднт' исправляющим' спсenne 225 b 13—14.

II.

нко conj. ὡσπερ; сfg. л'ккы.

OBSAH.

ÚVOD	Strana III—V
----------------	-----------------

I. Historický přehled literatury chrvatsko-hlaholské.

1. Období nejstarší	VI—VIII
2. Období druhé	VIII—X
3. Období třetí	XI—XIV

II. Popisy breviářů hlaholských starší doby.

A. C. k. studijní knihovna v Lublani.

1. Breviář zn. C 161 ^{a/2}	XIV—XVI
2. Breviář zn. C 163 ^{a/2} díl I.	XVI—XX
3. Breviář zn. C 163 ^{a/2} díl II.	XX

B. Kapitolní archiv v Novém (Vinodolu).

1. Breviář č. 1	XXI—XXV
2. Breviář č. 2	XXVI—XXX

C. Národní knihovna v Paříži.

Kodex slav. č. 11	XXXI—XLI
-----------------------------	----------

D. Fideikomisní knihovna Lobkovická v Praze.

Kodex sign. MS 562	XLI—XLIII
------------------------------	-----------

E. C. k. universitní knihovna v Praze.

Kodex sign. XVII. A 1	XLIV—XLV
---------------------------------	----------

F. Knihovna Vatikánská v Římě.

1. Breviář sign. Illyr. 5	XLV—XLVIII
2. Breviář sign. Illyr. 6	XLVIII—XLIX
3. Breviář sign. Illyr. 10	XLIX—LII

G. Archiv kapitoly sv. Petrské v Římě.

Breviář sign. D 215	LII—LV
-------------------------------	--------

H. Knihovna Angelica v Římě.

Kodex Brozičův sign. G 8 21	LV—LXI
---------------------------------------	--------

I. C. k. Dvorní knihovna ve Vídni.

1. Breviář Víta z Omišlje (slav. 3)	LXI—LXVII
2. Kodex slav. sign. 77	LXVII—LXVIII
3. Kodex slav. sign. 121	LXVIII—LXIX

J. Farní archiv Vrbnický (na ostrově Krku).

1. Breviář zn. I.	1—99
2. Breviář zn. II.	LXIX—LXXII
3. Breviář zn. III.	LXXXIII—LXXXV
4. Breviář zn. IV.	LXXXVI—LXXXVIII

K. Archiv Jihoslovanské akademie v Záhřebě.

1. Breviář sign. Id 34	LXXIX—LXXX
2. Breviář Vinodolský	LXXX—LXXXIII
3. Breviář Pažmanský	LXXXIII—LXXXVII
4. Breviář sign. IIIb 25	LXXXVII—XCI
5. Breviář sign. IIIc 12	XCI—XCII

L. Královská universitní knihovna v Záhřebě.

1. Breviář sign. SM XI. C 7	XCII
2. Prvotisk Baromičův z r. 1493	XCII—CI

M. Metropolitní knihovna v Záhřebě.

Breviář sign. 34—6	CI—CV
Závěr úvodu; ocenění památek	CV—CVIII

PRVÝ BREVIÁŘ VRBNICKÝ.

Zevnější úprava	1—4
I. Jazyk a pravopis	4—6
1. Hláskosloví. <i>A.</i> Samohlásky	6—14
<i>B.</i> Souhlásky	14—16
2. Tvary. Archaistické tv. <i>A.</i> Jmenné a zájmenné	17
<i>B.</i> Slovesné	17—19
Dialektické tvary: <i>A.</i> Jmenné a zájmenné	19—20
<i>B.</i> Slovesné	20—21
II. Vlastnosti a zvláštnosti palaeografické	21—28
Vývoj hranaté hlaholice chrvatské	28—30
III. Obsah a osnova.	
Obsah čtení biblických	31—35
Osnova čtení a úchyly od ní	35—38
IV. Ukázky textů.	
<i>A. Texty biblické.</i> 1. Kniha Přísloví I.—III. 18	40—49
2. Poznámky. Rozbor a srovnání různých textů hlaholských	50—59
3. Srovnání textu hlaholského s cyrillským	59—70
4. Kniha Ekklesiastikus (Sirachova) I.—VI. 16	70—88
<i>B. Texty homilitické.</i> 1. Hom. sv. Řehoře Vel. na I. ned. v postě	88—91
2. Homilie ctih. Bedy na III. ned. v postě	92—93
Seznam důležitějších slovíček, o nichž je řeč v rozboru	94—97

Ke konci konám milou povinnost a vyslovuji díky pp. dvornímu radovi prof. Dru. Jos. Kalouskovi, prof. Dru. Frant. Pastrnkovi za laskavé doporučení tohoto spisu, a slavné Král. České Společnosti Náuk, jejíž nákladem dílo toto bylo vydáno. Sl. tiskařskému závodu »Politika« a grafickému ústavu p. Jana Štence v Praze děkuji za vzorné provedení prací tiskařských a reprodukčních.

V Praze, dne 5. listopadu 1910.

Spisovatel.

PŘÍLOHY.

—

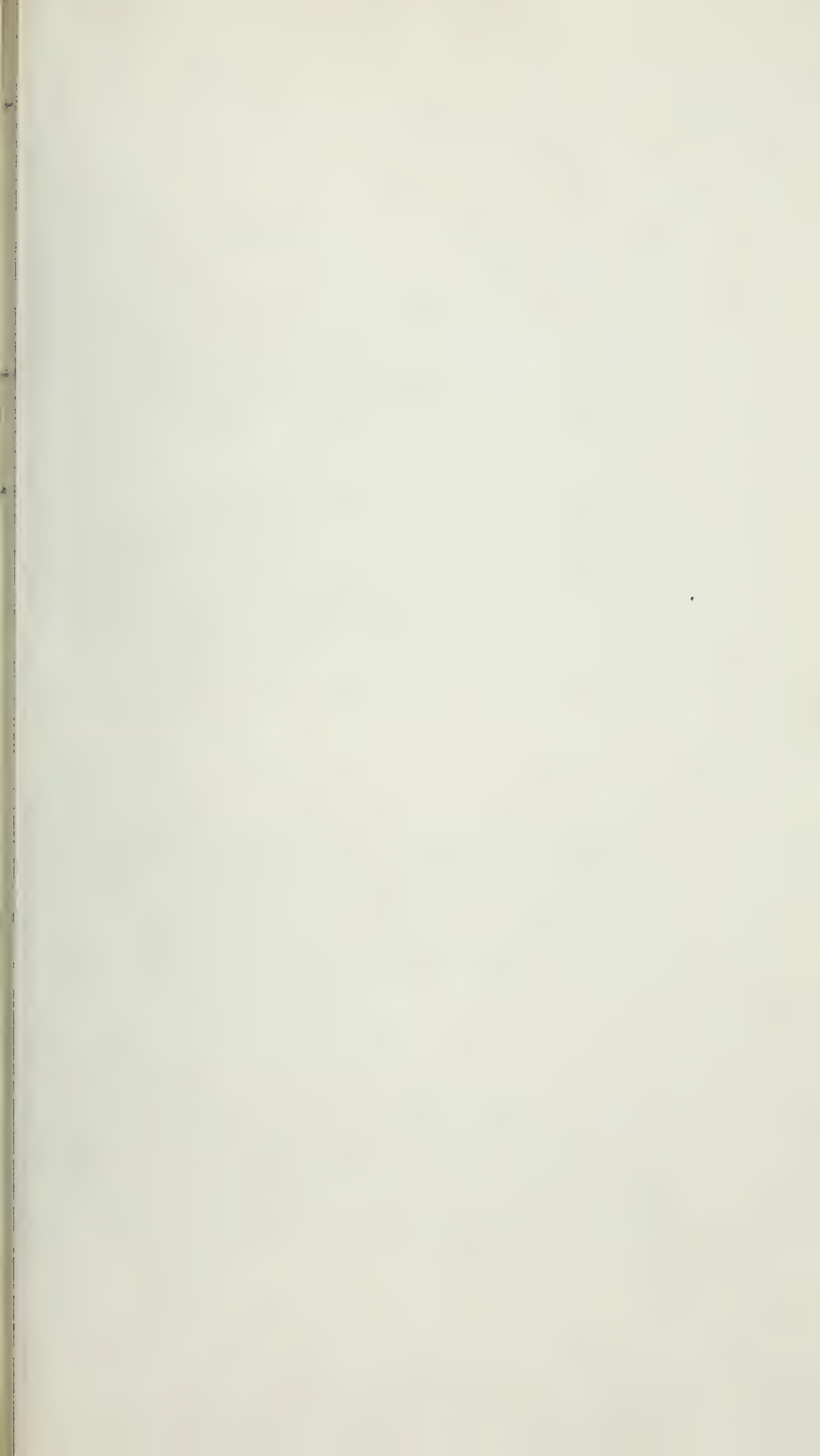
DIALEKTOLOGICKÁ MAPKA NÁŘEČÍ NA OSTROVĚ KRKU.

----- Hranice nářečí severo-východního (I.) a jiho-západního (III.).

..... Rozhraní podřečí Dobrinjského v území Omišaljsko-Vrbnickém (II.).

15
20
25

Mat. XXXI 37-42.

15
20
25

Zlomek misálu (pašije podle sv. Matouše 26, 37 -48) málo zmenšený.

15
20
25

Mat. XXXVI 43-48.

15
20
25

ZLOMKY BAŠŤANSKÉ.

I.

a

10 5
[Fragment I.a: A strip of papyrus with hieroglyphs, showing a column of text with a small gap in the middle.]

b

10 5
[Fragment I.b: A strip of papyrus with hieroglyphs, showing a column of text with a small gap in the middle.]

II.

a

10 5
[Fragment II.a: A strip of papyrus with hieroglyphs, showing a column of text with a small gap in the middle.]

b

10 5
[Fragment II.b: A strip of papyrus with hieroglyphs, showing a column of text with a small gap in the middle.]

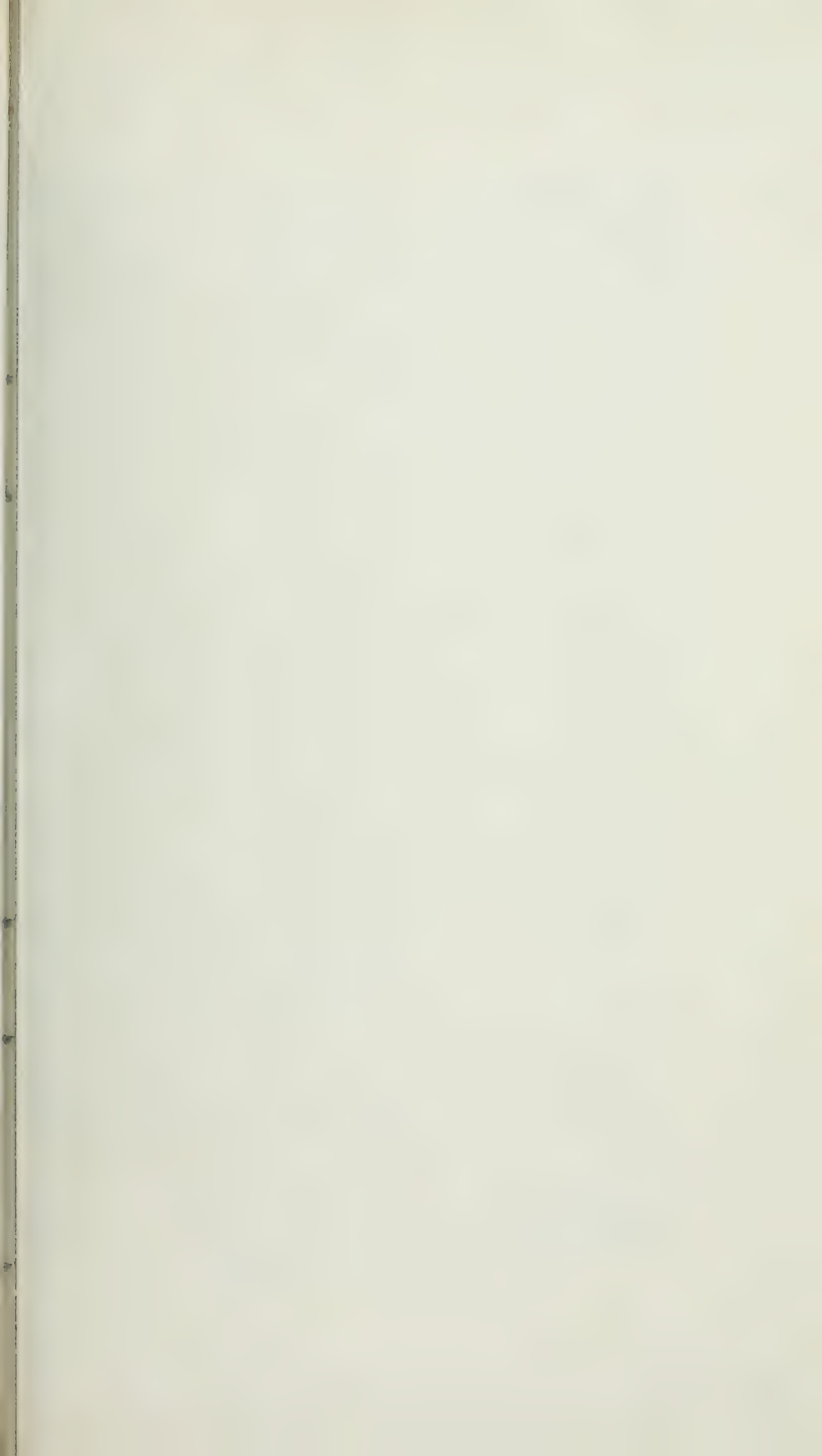

Fragment of a medieval manuscript page, likely a liturgical book, showing text in Gothic script. The parchment is heavily damaged, with significant staining, discoloration, and physical tearing, particularly along the right edge and bottom. The text is arranged in two columns, with some lines appearing to be part of a larger block of text. The script is dense and characteristic of the 12th or 13th century. The fragment is bound on the left side, with a metal fastener visible.

Officia adventní na úterý a středu.

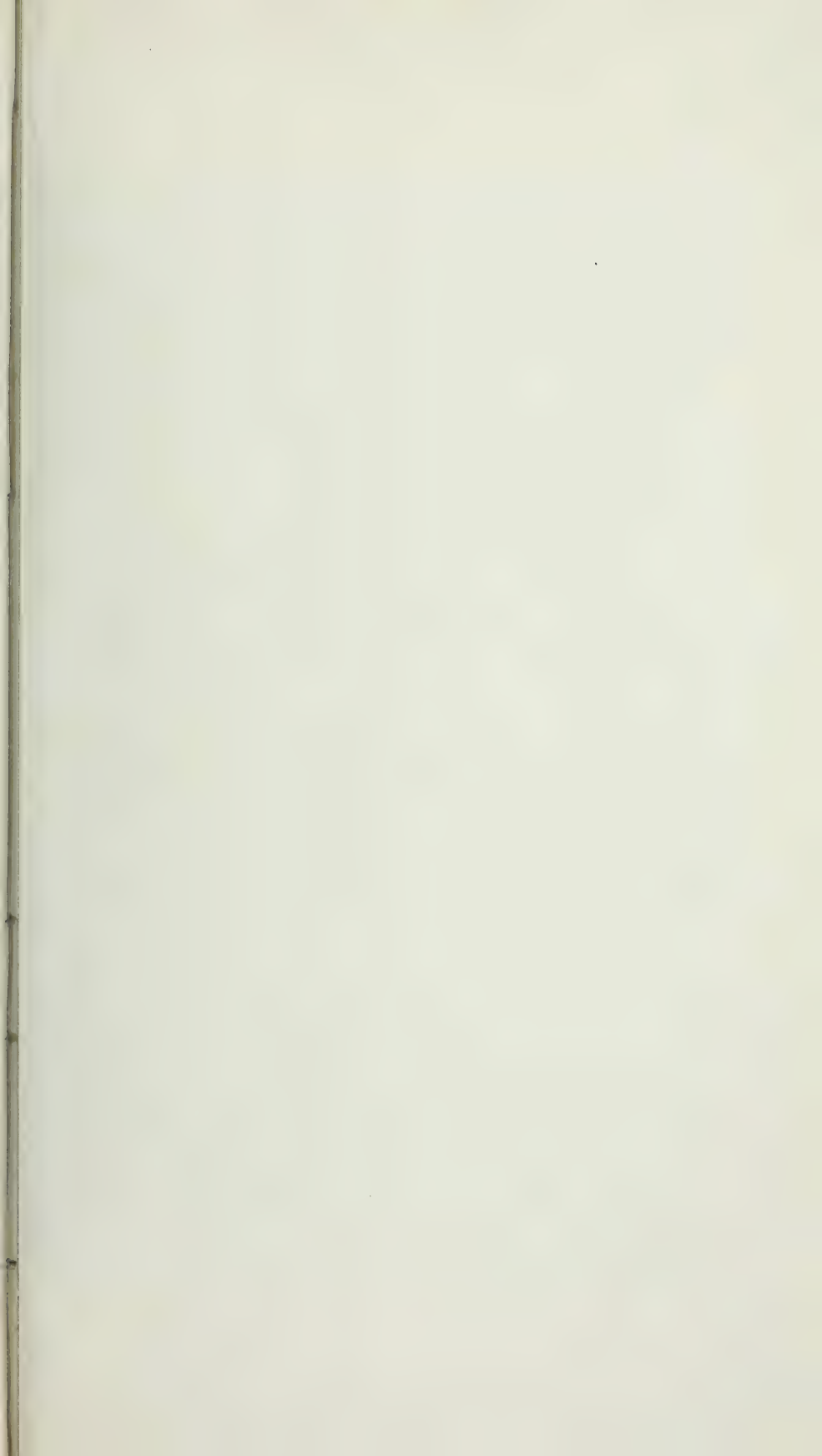

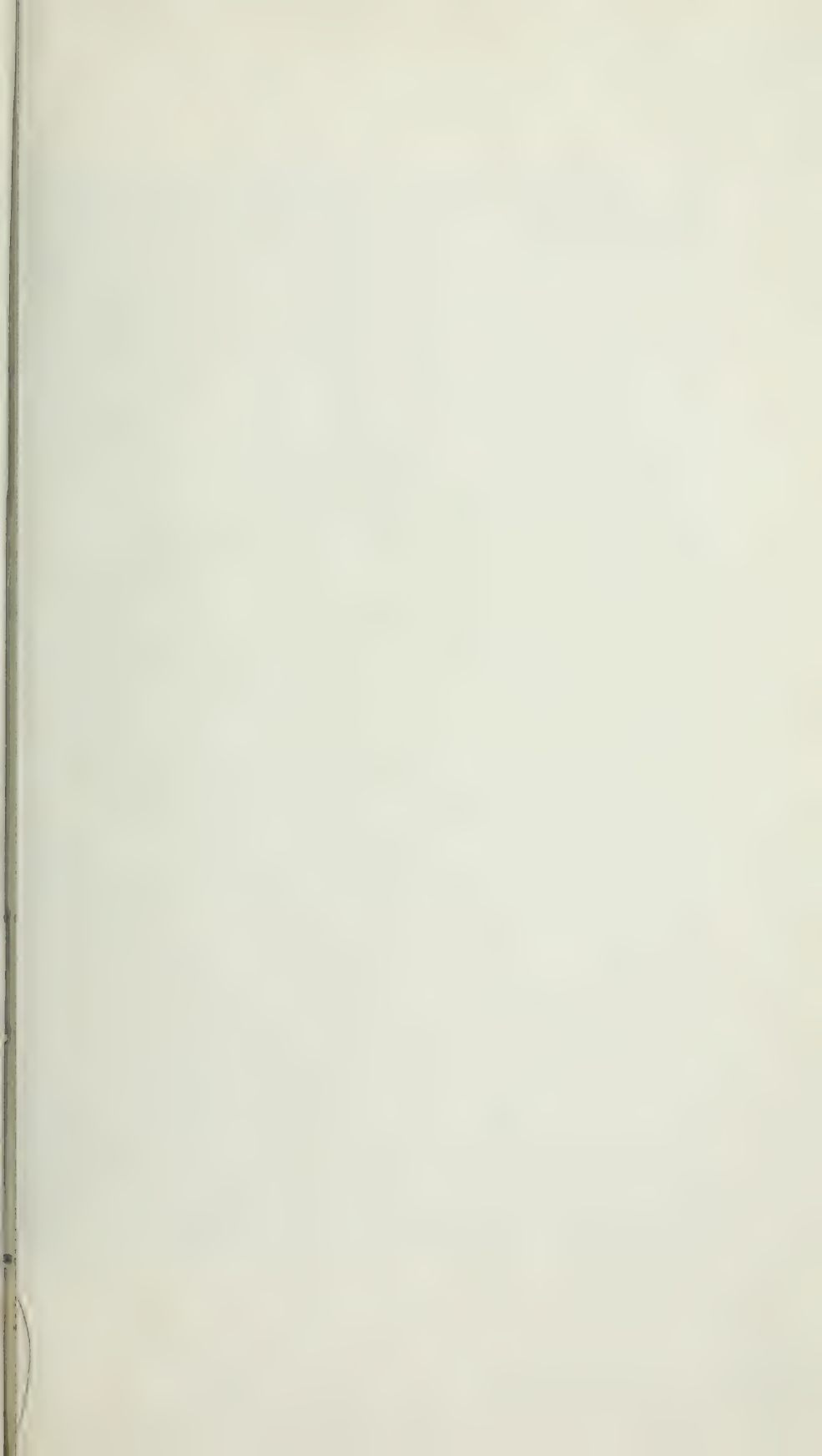
1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

17

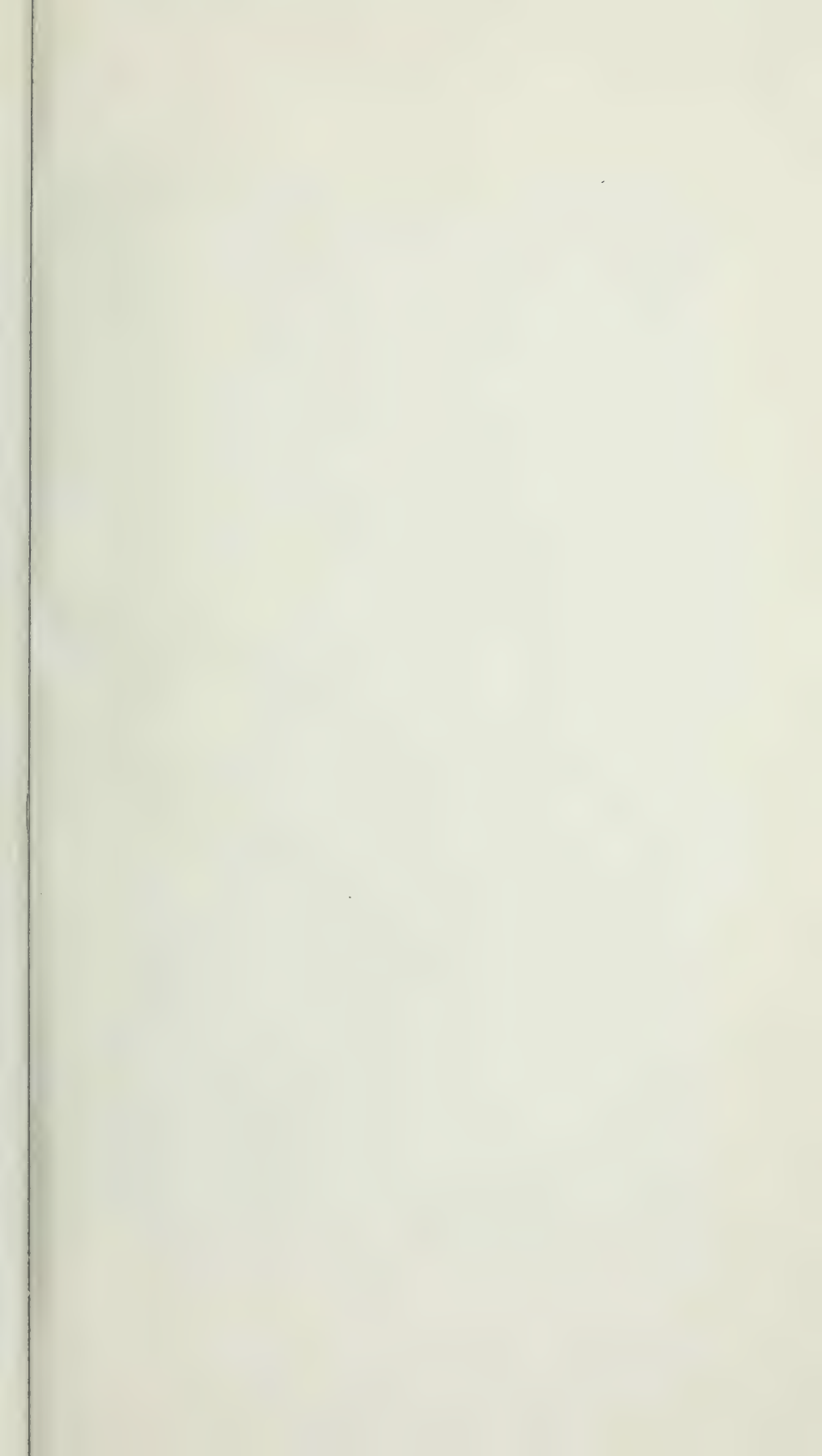

1000. **W**idetur quod in
 hoc mundo non est
 aliquid quod non
 sit in deo. **W**idetur
 quod in deo non
 est aliquid quod
 non sit in mundo.
Widetur quod in
 deo non est aliquid
 quod non sit in
 mundo. **W**idetur
 quod in mundo non
 est aliquid quod
 non sit in deo.

Widetur quod in
 deo non est aliquid
 quod non sit in
 mundo. **W**idetur
 quod in mundo non
 est aliquid quod
 non sit in deo.
Widetur quod in
 deo non est aliquid
 quod non sit in
 mundo. **W**idetur
 quod in mundo non
 est aliquid quod
 non sit in deo.

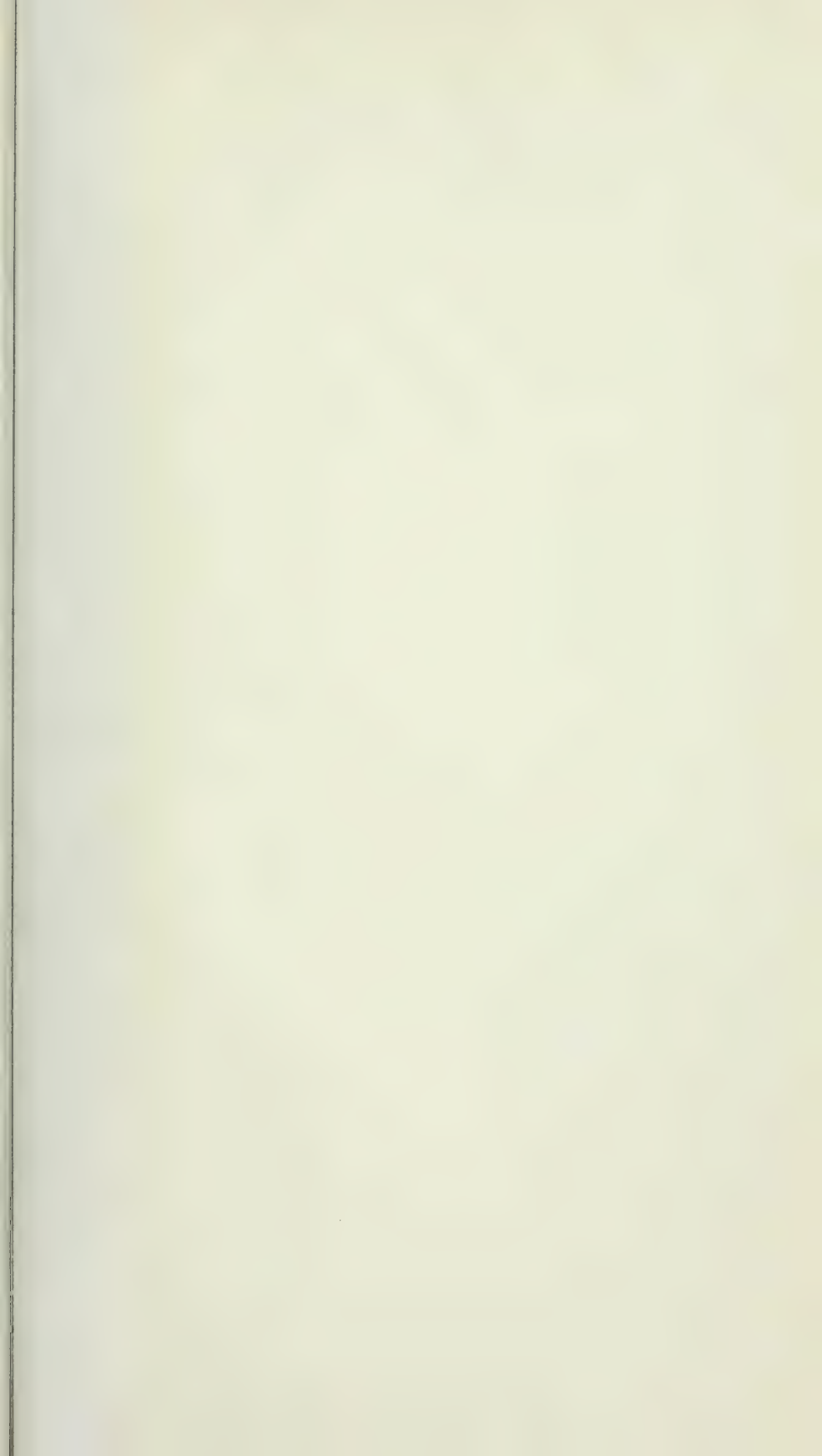
Widetur quod in
 deo non est aliquid
 quod non sit in
 mundo. **W**idetur
 quod in mundo non
 est aliquid quod
 non sit in deo.

Widetur quod in
 deo non est aliquid
 quod non sit in
 mundo. **W**idetur
 quod in mundo non
 est aliquid quod
 non sit in deo.

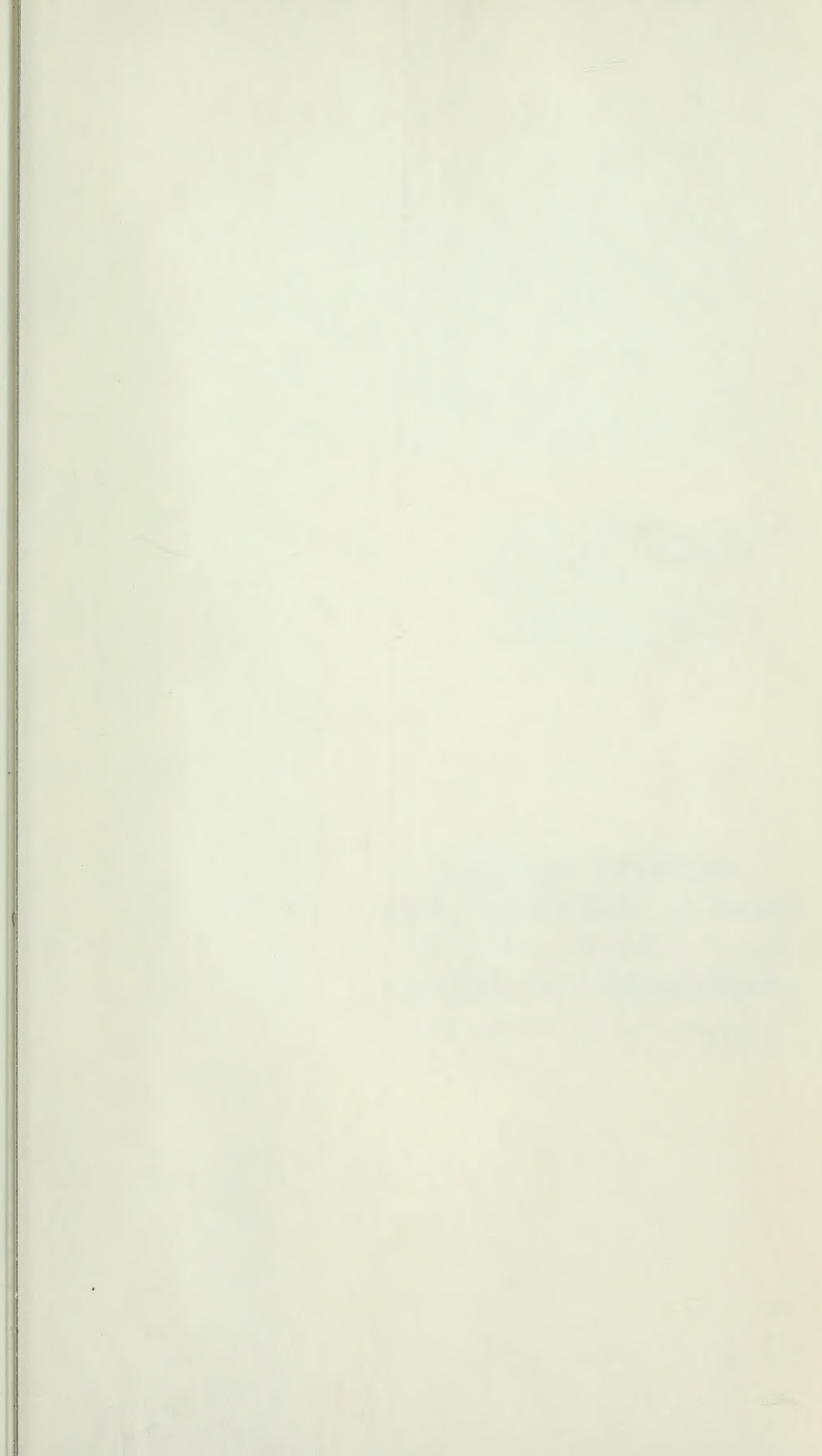

BX
2000
A5C3

Catholic Church. Liturgy
and ritual. Breviary.
Church Slavic
Nejstarsi breviar
hrvatsko-hlaholsky

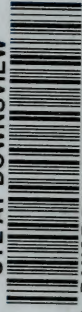
PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 15 19 03 005 6